

Prosten *Melander* erhöj derefter ordet och yttrade: Då denna fråga förekom i Utskottet, ansåg jag mig desto mindre böra nedlägga min reservation emot det beslut hvaruti Utskottet stadnade, som detta innehöll en hemställan, att "denna motion icke må till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda." Men i ett annat afseende hafva hos mig uppstått betänkligheter, dem jag nu tager mig friheten inför Högv. Ståndet framhålla. — Jag älskar visserligen att tro, det motionen varit föranledd af verklig ömhet och välvilja för de obemedlade ynglingar, som studera vid Gymnasierna; men jag skulle tillika önskat, att den varit aflattad i hofsammare ordalag, så att den icke genom åtskilliga mindre grannliga uttryck trädt allt för nära, att icke säga inom gränsen af det område 50 §. Riksdags-Ordningen fridlyser. Jag är ock fullkomligt öfvertygad att motionen helt och hållet uteblifvit, i händelse Motionären, i stället att fästa sig vid blotta rykten, råd-

---

opåmint af alla sorgfälliga Föräldrar och Målsmän uppfyllas som en dem åliggande helig pligt. Skolan förmår väl, sig sjelf lemnad, bibringa kunskaper och upprätthålla yttre tukt inom Lärosalarne, men fruktlöst blir dess nitfullaste bemödande att bilda hjertat och sederna, om det ej understödjdes af en öm och trogen föräldravård, som inom föräldrahuset uppmärksamst vakar öfver Barnen och förelyser med sann, lefvande Gudsfruktan och from, Christelig vandel. De Föräldrar, som ömma för sina barns sanna välfärd, kunna ej vara likgiltiga i valet af personer, åt hvilka de anförtro sina välartade älsklingar, och trodde Ephorus sig endast behöfva väcka uppmärksamheten på detta Föräldrars och Målsmäns så viktiga åliggande.

Jemte det Dom-Capitlet meddelar förenämnde beslut, får Dom-Capitlet tillika anmoda Vördige Presterskapet att här-om hvar inom sin församling underrätta dem, som hafva gossar intagne uti Wexiö Skola, med erinran att privat undervisning lemnas redan nästa Termin af Herrar Skole-Lärare, men att ferie-läsningen först med nästa år kan taga sin början.

frågat sjelfva hufvuddocumentet, som skulle innehålla den öfverklagade åtgärden. Detta document hafve vi nyligen hört uppläsas och det innehåller i hufvudsaken, att H. H. Ephorus uppmanat Lärarne vid Wexiö Skola att åtaga sig en undervisningsskyldighet, hvartill de enligt nu gällande Skol-Ordning icke äro förpligtade, nemligen den privata undervisningen, samt att de häruti gått Ephori yttrade önskan till mötes. Deruti förekommer icke ett ord om förbud hvarken för gymnasister att lemna privatundervisning, ej heller för föräldrar att antaga sådana till privatlärare för sina söner. Men äfven i den händelse Circular-Brevet innehållit ett sådant förbud, hade den väg Motionären valt för att vinna ändring ingalunda varit den rätta — äfvensom så väl Heder. Bonde-Ståndet som Utskottet i min tanka oriktigt förfarit, då de till profning upptagit ifrågavarande ärende. Det är ock just härigenom som denna fråga blifvit en ganska maktpåliggande principfråga. Blefve det nemligen tillåtet att under Rikets Ständers och deras Utskotts öfverläggningar och profning draga frågor rörande enskilda medborgares och corporationers förhållanden, eller verkställigheten af någon lag, författning eller inrättning, så skulle derigenom uppstå både en ändelös klagovisa vid Riksdagarne och för de klandrade föremålen ganska obehagliga följder. Vi skulle med ett ord få tillbaka frihetstiden med sina partistrider och chikaner. Detta ofog har Lagstiftaren visligen sökt förekomma genom 90 §. Regerings-Formen, som innehåller uttryckligt förbud för Ständerna och Utskotten att upptaga dylika frågor. Det finnes nemligen andra vägar att vid dylika fall söka rättelse, och med afseende på det ifrågavarande hade Motionären, i händelse af befogenhet, haft vägen öppen till Kongl. Maj:t i Dess Ecclesiastik-Departement. I stället har han tagit en otillåtlig omväg eller fastheldre råkat på en afväg, som ovilkorligen bordt stanna vid 90 §. Regerings-Formen. — På grund af hvad jag således haft äran andraga vägar jag vördsamt hemställa, att Hög. Ståndet på lämpligt sätt ville förklara sitt ogillande deraf, att frågan

blifvit i uppenbar strid emot åberopade §. till öfverläggning och pröfning upptagen.

Domprosten Doctor *Reuterdahl*: Jag erkänner visserligen den grannlagenhet, som förmått Utskottet att upptaga den till dess behandling remitterade frågan; men det oaktadt anser jag icke tillfyllestgörande skäl hafva blifvit anförda för upptagandet. Det har blifvit sagdt, att frågan rörde förändringen af ett påbud, och jag medger att det så kan anses; men då bör åtminstone bemärkas, att detta påbud icke var *allmänt*, således icke sådant som 87 och 89 §§. Regerings-Formen det föreskrifva, utan utfärdadt af en embetsmyndighet, gällande endast inom ett inskränkt område. Ett sådant får efter 90 §. Regerings-Formen icke komma under Rikets Ständers eller deras Utskotts öfverläggning och pröfning. Förändringen deruti hade bordt sökas hos annan Auctoritet än hos Rikets Ständer. Jag måste alltså anse 90 §. Regerings-Formen vara i någon mån för nära träd. Emedlertid då motionen nu blifvit gjord, remiss å densamma beviljad, och ärendet är af Utskottet behandladt, lönar ej mödan att mycket derom tvista, utan synes mig bäst att låta dervid bero. Jag tillstyrker så mycket heldre bifall till Utskottets Betänkande, som blott mot competensen men icke mot innehållet anmärkningar blifvit gjorda. Derjemte ber jag, att i Protokollet få antecknad min mening, att syftningen af de gjorda reservationerna är med Grundlagen öfverensstämmande.

Professor *Thomander*: Jag vänder mig just emot Reservationerne i denna fråga. Väl är 90 §. Regerings-Formen för nära träd, om motioner endast innehålla klander mot enskilda medborgares eller corporationers förhållanden. Men jag anser påbud af Ephorer vid Läroverken äfvensom Magistraters och andra Embetsverks utfärdade circularer just vara åtgärder af sådan beskaffenhet, att ändring i dem kan sökas i motionsväg, om man vill taga denna omväg. Ändring af polisförfattningar och dylikt kan visserligen sökas genom Rikets Ständer, och hvarföre icke

äfven ändring af Ephorers eller Dom-Capitels föreskrifter? Det inses lätt af hvar och en, om man blott ändrar några ord i rubriken. Denna lyder: *Betänkande etc. till vinnande af ändring i Ephors-Embetets — — vidtagne åtgärd.* Om man i stället läser: — — *vinnande af ändring i en af Kongl. Maj:t genom Circular-Bref etc. vidtagen åtgärd*; så finner hvar och en att det är fråga om ett grundlagsenligt ämne för motion. Att man nu skulle kunna föreslå ändring i en af Regeringen, men icke i en af Ephorus utfärdad stadga, vore ju en orimlighet. Jag instämmer helt och hållet med den förste Ledamoten af detta Stånd i Utskottet, i afseende på grunden för frågans behandling, och tillstyrker, i dess nuvarande skick, bifall till Betänkandet.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen yttrade: Då fråga är om formen för det afgifna Betänkandet, bör jag yttra mig. Jag anser, på de skäl som Ståndets förste Ledamot i Utskottet, Biskop Butsch, anfört, frågan vara af en allmännare beskaffenhet, då den rör ett utfärdadt påbud. Utskottet har således icke saknat skäl att upptaga och behandla motionen. En annan fråga är, om Bonde-Ståndet bordt remittera den. Men då Ståndet remitterat den, har ett Utskott icke kunnat neka att upptaga den, då den icke var missvisad.

Uppå härefter framställd proposition blef Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets förevarande Betänkande af Ståndet bifallet.

Derjemte beslöt Ståndet, att när Protokolls-Utdraget om detta dess beslut de öfriga Riks-Stånden meddelas, skulle biläggas en afskrift af det af Biskop Heurlin upplästa Wexiö Dom-Capitels circular, för att till samtliga Stånden medfölja.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Ut-låtande, N:o 25, i anledning af väckt motion, om anslag af 36 tun-

tunnor spanmål åt Kyrkoherden i Södertelje till ersättning för in-
draget ständigt vederlag.

Lades andra gången på bordet.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Ut-
låtande, N:o 26, angående anskaffandet af det för tryckningen af
Ridderskapet och Adelsn Protokoller erforderliga papper.

Bifölls.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Ut-
låtande, N:o 27, i anledning af föreslagen eftergift af räntan för
det till återuppbyggande af Conradsfors Bruk i Wermland bevil-
jade lån.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Ut-
låtande, N:o 28, angående ersättning till personer, som äro för-
ordnade att, i egenskap af Krono-ombud, bevillnings-stämplingen
af spelkort öfvervara.

Bifölls.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Ut-
låtande, N:o 29, i anledning af äskad uppgift å de sedan år 1809
tillsatta Committéer och de kostnader, Staten för dem måst vid-
kännas.

Bifölls.

§. 15.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Utlåtande, N:o 5, öfver väckt fråga om indragning af så kallade Ordonnanser hos Befälet vid Kongl. Maj:ts Flotta.

Bifölls.

§. 16.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 26 dennes bordlagda Betänkande, N:o 6, öfver väckt fråga om upphörande af rättighet för Riks-Marskalks-Embetet att requirera biträde af båtsmän.

Bifölls.

§. 17.

Föredrogs och bordlades följande *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande och Betänkanden:

- N:o 7, i anledning af väckt motion om utfärdande af förbud emot marinsoldaters permittering m. m.;
- N:o 8, i anledning af väckt motion om befrielse för Färs och Frostä Härader i Malmöhus Län från skyldigheten att deltaga i underhållandet af Långebro i Christianstads Län;
- N:o 9, i anledning af väckt motion om upphörande eller inskränkning af marknader;
- N:o 10, i anledning af väckt motion om upphörande af ekonomiska besigtningar å Kyrkoherde- och Capellans- samt å Landt- och Militiæ-staternas boställen;
- N:o 11, i anledning af väckt motion om ett Apotheks anläggande i Hemsö socken på Gottland, samt om förändrad boningsort för Provincial-Läkaren för södra delen af ön;
- N:o 12, i anledning af väckt fråga om ett förändradt användande af den $\frac{1}{3}$ dels procent, som af sterbhus i Wermland erlägges;

- N:o 13, i anledning af särskilda motioner, dels i fråga om rapporters och generalsammandrags afgifvande af vederbörande embetsmyndigheter till upplysning om de kommunala inrättningarnes verksamhet, dels ock om rättighet för ledamöterna i kommunal-nämnder att för deras besvär af kommunen njuta ersättning;
- N:o 14, i anledning af väckt motion om förändring i sättet för fångars forslande;
- N:o 15, i anledning af väckt motion om rättighet för delegarne uti Arméens Pensions-Cassa, att derutur erhålla lån; och
- N:o 16, i anledning af väckt motion om det till Westerås Län hörande Wähla Härads förläggande till Upsala Län.

§. 18.

Föredrogos och bordlades följande *Stats-Utskottets* Utlåtanden:

- N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående öfverlåtande till Malmö stad af mark, tillhörande Malmö f. d. fästning;
- N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående afskrifning utaf ett allidne Majoren J. Weinbergs sterbhusdelegare ådömdt ersättningsbelopp för en vid Götheborgs Artilleri-Ammunitionsförråd yppad balance;
- N:o 33, i anledning af väckt motion, att Leckö Slott och Kungsgård måtte såsom Lustslott ställas till H. M. Konungens disposition; och
- N:o 34, i anledning af väckt motion, angående befrielse för en del hemmansegare på Gottland från skyldigheten att leverera ved till den så kallade Krono-kalkugnen i Wisby.

§. 19.

Upplästes ankomna Protokolls-Utdrag från *Höglofl. Ridder-skapet och Adeln* N:ris 72—79 af den 22 dennes; från *Vällofl. Borgare-Ståndet* N:ris 78, 79 af den 26 dennes, och från *Hederc. Bonde-Ståndet* N:ris 60—63 af den 22 och 26 dennes.

Lades till handlingarna.

§. 20.

Prosten *Gellerstedt* erhöll ordet och uppläste följande: Ehu-ru Höglofl. Lag-Utskottets Betänkande, N:o 2, som tillstyrker afslag å min afgifna motion om fylleri-cur-anstalters inrättande i Länen, redan blifvit af Rikets Ständer bifallet, anser jag mig dock vara pliktig att göra ännu ett ytterligare försök att bereda framgång åt saken, som jag för det goda ändamålets skull, *fylleriets hämmande*, anser icke böra förfalla. Jag vill derföre nu med anledning af Riksdags-Ordningens 56 §. väcka ny motion i ämnet och dervid söka undvika de stötestenar, som Höglofl. Lag-Utskottet i sitt Betänkande påpekat, så att nemligen hvarken den i 16 §. Regerings-Formen åt hvar och en tillförsäkrade personliga friheten må varda störd eller för stor makt åt en communal-myndighet inrymd.

Man må då kalla fylleriet vid hvad namn man behagar, så står väl alltid den satsen fast, att drinkarens förbättring bör vara lagstiftningens förnämsta syftemål. Genom den felandes fällande till plikt vinnes detta ändamål alldeles icke. Det är ock visserligen sannt, att den Schreiberska curen icke fullkomligen förbättrat alla dem, som densamma genomgått, men i detta fall delar den samma öde med nästan alla slags förbättringsmedel, ty intet lærer väl finnas, som alltid är osvikligt. Men å andra sidan måste ock medgifvas, att flera drinkare, hvilka varit ansedde för alldeles förlorade, blifvit genom nämnda cur återförda till ett ordentligt och arbetsamt lefnadssätt. Jag frågar då, om det icke är

en vinst för Samhället och en tillfredsställelse för det i andras väl eller ve deltagande människohjertat, om blott några få fallna kunna åter upprättas. Hittills har fylleriet alltid varit ansedt för en last, som det äfven är i ett visst stadium af dess utveckling; men säkert är väl ock, att det hos den, som, oaktadt erkännande af sin beklagansvärda belägenhet, och önskan, att derifrån befrias, saknar förmåga frigöra sig från begärets bojor, öfvergått till en sjuklig drift, som icke utan orsakens undanrödjande kan öfvervinnas. För den, som kommit så långt på dryckenskapens bana, är den Schreiberska cur-metoden väl värd att tillämpas, såsom den sista räddningsplankan för den skeppsbrutne. Hjelper den då icke, så är åtminstone ingen skada skedd, då den fallne ej derigenom fallit djupare; men medförer den blott uuderstundom, som ej lär kunna förnekas, en på andra vägar förgäfves sökt förbättring, så vore det ju hårdt, ja nära ochristligt, att icke räcka den sjunkande en hjälpsam hand i nöden.

Jag får derföre värdsamt föreslå, att, så vidt utrymmet på Läns-Lazaretterna tillåter, den derstädes tjenstgörande Läkaren må förpligtas, att, på de för sjukas emottagande ifrån kommunerna bestämda villkor, använda den Schreiberska fyllericuren dels på dem, hvilka sjelfva önska att derigenom söka återställa den förslappade viljans kraft att emotstå dryckenskapsbegäret, och dels på sådana, som kunna af vänner och anhöriga öfvertalas att, till förekommande af ytterligare fortgång på dryckenskapens olyckliga bana, underkasta sig Läkarebehandling. I båda fallen borde väl ansökning om intagande till curs genomgående ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som, efter inhemtande af Lazarets-Läkarens yttrande, huruvida curen kan utan mehn för drinkarens helsa och lif företagas, skulle ega att frågan derom afgöra.

Då jag anser min nu afgifna motion icke innebära något försök till förändring af redan bestående lagar, utan vara af den beskaffenhet, att den bör såsom ett önskningsmål Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning underställas, så anhåller jag värdsamt, att den må till Höglofl. Ekonomi-Utskottets behandling remitteras.

Ståndet beslöt att denna motion skulle till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet remitteras.

Ståndet åtskiljdes kl. 12 middagen

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 2 Februari 1848.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollet för den 29 sistlidne Januari.

§. 2.

Doctor *Sandberg*, som erhöll ordet, anförde: Jag anhåller vördsamt att få reservera mig emot Hög. Ståndets bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 21, rörande villkoren för det till Götheborgs hamn-anläggning beviljade lån 140,000 R:dr, på följande skäl:

I Revisions-Berättelserna 1841 och 1843 omförmäles ett lån af Handels- och Sjöfartsfonden på 30,000 R:dr, som Directionen öfver Götheborgs hamn- och elf-arbeten erhållit emot förbindelse att afbetala det på vissa terminer. Då betalningen uppsköts från den ena tiden till den andra och slutligen alldeles uteblef, yrkade Revisorerna på förbindelsens uppfyllande. Till svar härpå afgafs den naiva förklaring "att reversen af en Kongl. Direction,

”(dess Ledamöter voro Amiralen Grefve Cronstedt samt Commer-
 ”ce-Råderne Ekman och Wijk) som är skyldig att ställa sig Kongl.
 ”Maj:ts Nådiga föreskrifter till efterrättelse, *nära nog utgör en tom*
 ”*formalitét* bredvid dessa föreskrifter;” hvilken åsigt ytterligare
 vidhålles uti det öfver anmärkningen afgifna utlåtandet. (Revi-
 sions-Berättelsen 1841 sid. 66 och 1843 sid. 140 och Bil. sid.
 59, 60). Om en sådan original uppfattning af den förbindande
 kraften uti en Revers, som af en Kongl. Direction utgifves, gör
 sig gällande, så innefatta de uti detta Utlåtande föreslagne villkor
 ingalunda någon tillförlitlig säkerhet att Statsverket återfår detta
 lån på 140,000 R:dr, hvaremot jag alltså anmäler min reser-
 vation.

Likaledes anhåller jag att få afgifva vördsam reservation emot
 bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 22, af den anledning att
 Rikets Ständers sistlidet år församlade Revisorer fästade synner-
 lig uppmärksamhet dervid att 33,400 R:dr blifvit af det mindre
 creditivet disponerade till nya tomt-regleringar uti Wexiö, Åmål
 och Kungsbäcka. Då jag deltog i anmärkningen och icke är öf-
 vertygad om grundlagsenligheten af att anlita det af Ständerna å
 Riksgälds-Contoret för oförutsedda behof anvisade mindre crediti-
 vet för ett sådant ändamål, som det ifrågavarande, eller ny tomt-
 reglering i Städerna, anser jag denna fråga bordt först afgöras,
 innan afskrifning af beloppet till afgörande företages.

§. 3.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 20, i anledning
 af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer om förny-
 adt anslag till Lag-Beredningen.

Doctor *Broman*: Då jag var den förste, som begärde detta
 Utlåtande andra gången på bordet, torde det, enligt vanligheten,
 anses för min pligt, att redovisa för de skäl, af hvilka jag ansåg
 ett uppskof med Högv. Ståndets beslut i denna fråga vara af
 innehållet påkalladt.

Detta Utlåtande uppdrager, genom Höglofl. Stats-Utskottets berömvärda åtgärd att meddela en uppgift å de kostnader, de tillförordnade Lag-Committéerne förorsakat Riket, en flik af den hemlighetslöja man synes vilja hafva kastad öfver allt hvad angår uppoffringarne för utarbetandet och införandet af de nya Lagar, genom hvilka man hoppas åt fäderneslandet bereda stora fördelar. Vi hafva här till någon del utsigten åt det förflutna. Åt framtidsidan hvilat ännu ett mörker, för hvars skingrande intet är gjort af dem, som tillråda företag, för kostnaderna af hvilka de sjelfva troligen skulle förvånas, om de ville företaga en på riktiga grunder stödd beräkning deraf. Man tyckes härutinnan vilja gifva folket och dess ombud samma råd, som stigarn gifver den ovane, hvilken på den bräckliga stegen nedstiger i grufvan: att se upp för att icke hissna för det underliggande djuget. Ty, icke kan jag kalla upplysning i detta afseende en, knappt 48 timmar före afgörandet af det sorgligt märkvärdiga Princip-Betänkandet vid sistlidne Riksdag i ett Tidningsblad uppgifven, halffofficiel beräkning, deruti, utom de redan vid 1841 års Riksdag beviljade 1,300,000 R:dr, upptogos blott 590,000 R:dr såsom ytterligare erforderliga, för att, såsom orden lydte, "landet kunde hafva en, efter all sannolikhet, det närvarande behovet motsvarande fängelsereform genomförd." Huru ringa denna uppgift svarat mot förhoppningarne, synes af de vid denna Riksdag Ständerna tillhandakomna meddelanden, hvaraf erfarits icke allenast att brist redan finnes å förstnämnda Byggnadsanslag, hvaraf blott ett enda Häradsfängelse och det af trä ännu lærer vara uppfördt, utan ock att nya anslag fordras för fullbordande af några bland Länsfängelserna. Om Straff-fängelserna torde ännu icke böra talas, då fråga ej derom är väckt, och möjligen Strafftheorien hinner att föråldras innan de millioner, hvilka dess utförande skulle fordra, ifrågakomma. Ligga dessa anmärkningar nära vid betraktandet af fängelse-reformen, så gälla de ock i icke ringa grad om den dermed sammanhängande Lag-reformen. Utskottet har visat, att den redan kostat Landet nära 304,000 R:dr B:co och att ännu fordras för en obestäm

framtid 12,000 R:dr årligen utom 3,000 R:dr till tryckningskostnad m. m. Detta arbete har, uti Committéer af olika benämningar, fortgått alltsedan 1811, eller nu på det sjunde och trettionde året, och hvad är frukten af de för detta ändamål med rundlig hand utkastade summor? Jo! om jag ej misstager mig, 3:ne förslag till Criminal, byggda på ombytta principer och lika många Civillag-förslag, alla befunna sådana, att endast det sista Criminallag-förslaget ansetts kunna inför Rikets Ständer framläggas. Hurudant detta åter blifvit ansedt af många sakkunnige män, hvilka åt detsamma egnat en granskande uppmärksamhet, är allmänt känt. Huru det anses af Svenska folket, så vidt det derom kunnat inhemta någon kännedom, torde kunna intygas af dem, som äro i närmaste beröring med detsamma. En allmän fruktan för lif och egendom, härledd af detta Lagförslags straffbestämmelser och Domaremaktens envælde — är den känsla, som intager folket, af hvilket säkerligen icke $\frac{1}{10}$ dertill skulle lemna sitt bifall, om det egde tillfälle att deröfver yttra sig; — och en ännu bittrare känsla skulle vakna, om det erhöles begrepp om de summor, framkallandet af detta förslag kostat Landets skattdragande innevånare, och om de millioner, som äro vilkoren för dess verkställighet.

Den enskilde Embetsman och det allmänna Embetsverk, som icke åtlyda och arbeta i öfverensstämmelse med erhållna Instructioner, anses med rätta icke hafva motsvarat förtroendet, utan ådragit sig laga ansvar. Lag-Committéen erhöi äfven en af Rikets Ständer gifven och af Konungen till åtlydnad meddelad Instruction, hvaruti den ålades att granska gällande Civil- och Criminal-lagar, föreslå nödiga förändringar, samt ordna och codifiera de spridda lagstadganderna; — och detta värf, som åsyftade, icke att upprifva och förstöra Sveriges gamla Lag, utan att upprätta den och deruti införa af sednare tidsförhållanden nödigblifna tillägg och förändringar, ansågs icke af större betydighet än att det skulle kunnat utföras inom en tid af 4 år. Committéen afvek snart från sin Instruction och företog en alldeles ny lagstiftning, hvarom

den aldrig af Konung och Ständer fått något uppdrag — och detta afvikande från gifna föreskrifter belönades med rundliga salarier och hedrande pensioner. Ser man på de arbeten, hvilka helt nyligen blifvit utförda af Representations- och Skattejemknings-Committéerna, hvilka på några månader utfört uppdrag, i vidd och svårighet jemförliga med Lag-Committéens, så måste det väcka förundran att denna så långsamt framskridit, och ännu mer att frukten af denna långa besinning och detta djupa begrundande blifvit så ringa. Jag eger ej rätt att härleda detta förhållande från bristande förmåga eller arbetets öfvervinneliga svårigheter, ty då hade Committerade bordt afsäga sig detsamma. Tvärtom föreställer jag mig, att det icke måtte ansetts så svårt, då flera förslag, fast byggda på ombytta principer, kunnat utarbetas; och jag hoppas icke gå grannlagenheten för nära, då jag yttrar den förmodan, att skälen till arbetets långsamma och hittills misslyckade utförande äro att söka dels deruti, att Committerade icke åttlydt den dem gifna Instruction och derigenom förvillat sig på teoriernas irrvägar, dels uti de verkliga ovanliga fördelar, som med detta uppdrag varit och äro förenade. Det är nemligen bekant, att den af nuvarande Lag-Beredningens Ledamöter, som äfven deltagit i Lag-Committéens arbeten, dels uppbär en pension af 833 R:dr 16 sk. Banco för ett arbete, i hvars fortsättande han ännu tager *activ befattning*; dels fått sig anslagen en flyttningskostnad af 1,000 R:dr, dels ock åtnjuter, såsom årligt arfvode, 4,000 R:dr med bibehållande af sitt innehafvande embete, hvars emolument icke böra kunna lågt uppskattas, då de kunnat fasthålla en man med hans ryktbarhet; — att en annan, jemte inkomsten af sin Lärarebeställning vid ett af Rikets Universiteter, derjemte af Statsmedlen årligen uppbär 1,200 R:dr för utgifvandet af Sveriges gamla Lagar, af hvilka det sista Bandet utkom 1844, samt 1,500 R:dr årligen såsom Beredningens Ledamot; och de öfrige Ledamöterna sistnämnde årliga arfvode jemte löner af innehafvande tjänster; — och man måste således medgifva att troligen aldrig någon Svensk Committé haft så rundliga

emolumenter; ehuru fördelningen af det egentliga arfvodet, af hvilket den ene Ledamoten uppbär 2½ gånger mer än hvardera af de andre, förekommer förunderlig, och, man skulle nästan kunna säga, förnärmande för de öfrigas anseende.

Då fråga nu är om kostnaden för Lagreformen, anser jag mig äfven böra väcka Högys. Ståndets uppmärksamhet på ett förhållande, väl värdt att af Höglofl. Utskottet tagas i betraktande. Ut i Kongl. Brevet till Stats-Contoret af den 1 November 1834 säges: att Rikets Ständer på Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, såsom vedermäle af deras välvilja, beviljat 3:ne af Lag-Beredningens Ledamöter, Herrar Zenius, Staaf och Richert, hvardera ett årligt arfvode af 833 R:dr 16 sk. under deras återstående lifstid; men i den händelse nämnde Ledamöter komme att inträda i *activ befattning* i och för Lagverket, de, så länge sådant fortfore, borde uppbära enahanda arfvoden som dittills, eller 1,666 R:dr 32 sk. årligen, *hvaremedlertid någon pensions utbetalning till dem icke finge ega rum*. Och — sedan Kongl. Maj:t uti Nädig Skrifvelse vid sistlidne Riksdag tillkännagifvit, att Kongl. Maj:t till Lag-Beredningens förstärkning inkallat Herrar Richert, Schlyter och Bergfalk samt för dessa begärt anslag för 7 månader, så upptager väl reciten i Rikets Ständers underdåniga svar af den 22 October 1844 (N:o 16), att Ständerna vid Riksdagen 1840—41 medgifvit, att, i fall Kongl. Maj:t kunde täckas till Ledamöter i Lag-Beredningen inkalla de då ännu lefvande 2:ne Ledamöter af f. d. Lag-Committéen eller endera af dem, dessas arfvoden finge bestämmas, oberoende af den pension, som blifvit dem å allmänna Indragnings-Staten tillagd — men, hvarken i nämnde underdåniga Svar, ej heller i den underdåniga Skrifvelsen (N:o 81) af den 30 Januari 1845, innehållande regleringen af anslaget till Lag-Beredningen intill denna Riksdag, hafva Rikets Ständer med ett ord yttrat, huruvida vid beviljandet af de af Kongl. Maj:t för Lag-Beredningen äskade anslag, detta vilkor för dem, som varit Ledamöter i Lag-Committéen, finge stå kvar eller icke. Vid en så betydligt förändrad reglering af arfvodena, som då gjordes, synes nödvändighe-

ten hafva fordrat en tydlig och uttrycklig bestämning, antingen 1834 eller 1841 års villkor skulle ega rum, helst ingendera af de Nådiga Propositioner, å hvilka dessa skrivelser utgöra underdå- niga svar, derom något omförmäler.

Antingen jag sålunda tager i öfvervägande hvad den nuvaran- de Lag-Beredningen uträttat, huru dess arbeten blifvit bedömda och hvad Svenska folket deraf väntar; eller de stora kostnader Lagreformen förorsakat landet, eller de ännu obestämda summor, den skall komma att kosta; eller fördelningen af emolumenterna, Ledamöterna emellan, så förekommer det mig oväntadt, att Hög- loff. Utskottet, utan afseende på allt detta, obetingadt föreslagit Rikets Ständer att för ännu trenne år bortkasta stora summor. För min enskilda del skulle jag önskat, att Högloff. Utskottet helt och hållet afstyrkt alla fortfarande anslag för den nuvarande Lag-Beredningen, helst jag, för Landets väl, vågar hoppas, att de af densamma utarbetade Lagförslag aldrig, utan i grunden genom- gripande förändringar, komma att antagas; — eller åtminstone, att Högloff. Utskottet hade fördröjt afgifvandet af detta Utlåtande intill dess det sig visat, hvad öde det föreslagna Criminallag-förslaget hos Rikets Ständer kommer att röna, så mycket heldre, som Rikets Ständer derefter lättare kunnat pröfva, huruvida det må anses lämpligt att denna Lag-Beredning fortsätter sina arbeten, eller hu- ruvida det icke blifver nödigt, att män af andra grundsatser der- till kallas; och emedlertid föreslagit Rikets Ständer, att, intilldess definitivt beslut kan under Riksdagen fattas, låta till Ledamöterna genom Riksgälds-Contoret utbetala de under tiden upplöpande arf- vodena. — För beredande af något af dessa ändamål, anhåller jag vördsamligen om återremiss af detta Betänkande.

Contracts-Prosten *Odelberg*: Enligt den utredning Högloff. Stats-Utskottet uti sitt förevarande Betänkande meddelat, hafva de begge Lag-Committéerna jemte Lag-Beredningen redan kostat Staten nära 304,000 R:dr B:co. Oaktadt denna summa icke är obetydlig, vore ändå ej derpå att räkna, om, efter dessa Com-

mittéers 37-åriga arbete, Nationen erhållit fullgod valuta ej endast uti ett fulländadt Lagverk, men äfven uti ett Lagverk, som motsvarat Nationens väntan och inom landet kunnat vinna allmänna sympathier. Ingendera synes hafva inträffat. Handels-, Utsöknings- och Rättegångs-Balkarne återstå ännu att bearbeta, och om man betraktar det förslag till Brottmåls-lag, som kommit och hittills är det enda af dessa Committéers Lagförslag, som kommit under Ständernas pröfning, läser väl få erkännas, att man ej allmänt funnit hvad deruti skulle sökas, ett kraftigt efter folklynnets och Statens tillgångar afpassadt skydd mot missdådares tilltag. För min del skulle jag alltså ej anse mig befogad att medverka till större uppoffringar för en Institution, som, om den arbetar lika långsamt och i lika riktning, som hittills, icke undgår att ådraga sig obelåtenhet. — Jag tror dessutom att en nedsättning uti det af Höglöfl. Utskottet förordade anslag skulle påskynda det återstående arbetet. — Hälften af den summa, Höglöfl. Utskottet föreslagit, åtminstone så vidt fråga är om arvoden och expenser, förmodar jag vara tillräcklig. — Af dessa skäl anhåller jag vördsamt, att Höglöfl. Stats-Utskottets Utlåtande måtte, för vidare behandling i följd af gjorda anmärkningar, blifva återremitteradt.

Doctor *Stenhammar*: Sedan den föregående Talaren fullständigt framställt skälen för den åsigt jag hufvudsakligen delar med honom, kunde jag nästan inskränka mig till att instämma i hans yttrande. Men jag må inför det Högv. Ståndet öppet bekänna hvilken mening jag inom Utskottet tillhört. — Vore det tillständigt att följa den *subjectiva* öfvertygelsen om det gagn man må vänta af Lag-Beredningens fortsatta arbete, så skulle jag visserligen helst önska, att denna Beredning åtminstone för någon tid kunde försättas i hvila, då de kostnader, som användas till arvoden åt Ledamöterna, blefvo tillgängliga för arbeten, af hvilka man hade att hoppas större frukt. Flera skäl tala för denna mening. När Rikets Ständer sistlidne Riksdag i Januari månad be-

viljade samma anslag, som Kongl. Maj:t genom Nådig Proposition nu å nyo behagat äska för fortsättning af Lag-Beredningens arbete under tre år, hade knappt någon enda bland Representerne kunnat hinna att taga någon kännedom af det Förslag till Strafflag, som blifvit till Ständernas pröfning öfverlemnadt genom Kongl. Maj:ts i nästföregående December månad aflåtna Nådiga Proposition. Huruvida detta Förslag verkligen uppfyllt folkets önskningar, är icke någon hemlighet — åtminstone icke för dem, som lefva bland folket, om det också skulle vara en hemlighet för de theoretiserande Juristerne i Hufvudstaden. Det första profstycket af nuvarande Lag-Berednings verksamhet har icke ingifvit synnerlig tillit till fortsättningen af dess arbete. — Efter sistlidna Riksdag åter hafve vi fått emottaga åtskilliga Författningar, utgångna utur samma anda, som utmärker Lag-Beredningens arbeten. Att dessa Författningar, som djupt ingripa i fäderneslandets sociala, kyrkliga och administrativa förhållanden, på ett sådant sätt, att menigheterna deraf känna sig i sitt lif och sina nationella sedvänjor smärtsamt träffade, icke väckt belåtenhet, utan — man måste erkänna det — väckt djup oro, är icke eller någon hemlighet. Sjelfva ordningen, hvaruti de särskilda delarna af Lag-Beredningens arbete företagits, då Rättegångs-Balken ännu icke blifvit handlagd under den tre-åriga period, som förflutit efter Strafflagens öfverlemnande till Ständerna, föranleder mycken ovisshet om de förhoppningar man kan göra sig, att inom ett inskränktare antal år se slutet på det kostbara verket. Hvad ändtligen angår den del af Lagverket, med hvars utarbetande Lag-Beredningen sednast varit och ännu är sysselsatt, nödgas man erinra sig hvad Högsta Domstolen yttrade då Lag-Committéens första Förslag till Civil-Lag underställdes dess pröfning. Högsta Domstolen förklarade nemligen då, att den ansåg detta Förslag icke ens kunna läggas till grund för en sådan omarbetning af allmänna Lagen, att Högsta Domstolen skulle vilja tillstyrka Kongl. Maj:t dess framläggande för Rikets Ständer. Föga utsigt visar sig, att Lag-Beredningen, ehvad förbättring Förslaget under dess

händer må vinna, skulle upprifva den af Högsta Domstolen underkända *grund*, på hvilken det är bygd; och det torde då vara förlåtligt om något tvifvel uppkommer öfver framgången af det pågående arbetet. — Af dessa skäl kunde man väl önska, att Lag-Beredningen tills vidare må försättas i hvila — till dess öfvertygelsen om värdet af dess redan åstadkomna arbete hunnit stadga sig — till dess den af företeelserna i lagstiftnings-väg nu väckta oron hunnit lägga sig — till dess erfarenheten om verkningarna af redan vidtagna ekonomiska författningar och ännu flera återstående reformer hunnit lära hvilka jemkningar i hufvudgrunderna och enskilda lagstadganden blifva en följd af förändrade förhållanden i samhällslifvet. Ty det är dock påtagligt, att så länge nya förändringar i dessa förhållanden oupphörligt pågå, måste ock lagstiftningen idkeligen undergå jemkningar, för att bringas i öfverensstämmelse med dem. Men oaktadt denna subjectiva mening, yrkar jag *icke* att anslag till fortsättning af Lag-Beredningens arbete nu må vägras. Ett för mig tillräckligt skäl att här icke rådfråga mitt enskilda förmenande, finner jag deruti, att Kongl. Maj:t äskat fortsatt anslag för ännu tre år, hvilket icke lär hafva skett, så framt icke behovet deraf, efter Kongl. Maj:ts visa pröfning, ansetts mera oemotsägligt och förhoppningarna om ändamålsenligheten af Lag-Beredningens fortsatta arbete vida större än de förekomma den enskilde Representanten; sannolikt svärfar också en större eller mindre del af Nationen i okunnighet om den i de nya Lagförslagen inneboende andan, och behöfver upplysas om nödvändigheten att bygga lagstiftningen på mera nationel grund, för att bringa den i öfverensstämmelse med folkets tänkesätt, seder och bruk. Meningarna äro i detta afseende ännu alltför delade; de behöfva tid att sammanjemkas, för att slutligen — jag hoppas det — förena sig i den insigten, att en på alldeles nya grunder bygd lag icke kan blifva Svenska folkets. Men så länge denna insigt icke är vunnen, skulle mången anse Representationen handla förhastadt, om Lag-Beredningen försattes i verksamhet. Den må fortsätta sitt arbete och full-

borda det, på det framtiden må kunna säkrare bedöma hvad som är att ernå på den väg Lag-Beredningen gått. Det är endast högst önskvärdt, att ett slut på detta arbete må kunna motses! De betydliga kostnader, som redan äro använda derpå, föranleda äfven i betydlig mån till denna önskan. Någon besparing torde ock vara möjlig utan att Lag-Beredningens verksamhet behöfver afbrytas. Jag har således inom Utskottet icke biträdt den äfven der yttrade åsigten, att anslaget till Lag-Beredningen må tills vidare upphöra, men delat deras tanka, som ansett anslaget kunna nedsättas. De skäl, som tala för billigheten af en nedsättning, äro anförde af Doctor Broman, och efter mitt begrepp så bindande, att Ståndet ej bör kunna vägra återremiss af Betänkandet. Jag har föreställt mig, att arbetet antingen kunde fullbordas af färre Ledamöter, eller helst af den utmärkte Ledamoten *ensam*, som, af allmänna opinionen så högt uppburen, utan tvifvel bör anses af denna hyllning vara väl förtjent — som i alla fall synes gifvit och ännu gifva Lag-arbetet hela dess hufvudsakliga riktning — och af hvilkens utmärkta egenskaper man bör kunna vänta sig, att ett helt och fullkomligt, afrundadt och harmoniserande verk skall blifva lagdt under Rikets Ständers ögon — af hvilkens patriotism man ock kan vänta sig, att han, under Stats-Verkets närvarande knappa tillgångar, måtte för sin del finna sig belåten äfven med något mindre förmåner, än dem han njutit hitintills, hvilka synas både mig och många vältänkande medborgare nog öfverflödiga. Skulle han deremot anse sig vid sin sida behöfva lika många biträden, äfven hädanefter, kan väl med ännu mera skäl förmodas, att han skall medgifva någon nedsättning i det arvode, som blifvit honom tillagdt till ett vida öfvervägande belopp utöfver de öfrige Ledamöternes. Af sådana skäl anhåller jag, att Betänkandet måtte återremitteras, på det Utskottet må komma i tillfälle att å nyo företaga ämnet till pröfning.

Häruti instämde Prosten *Tellbom*.

Com-

Comministrarne *Janzon* och *Schagerberg* förenade sig med Doctorerne *Broman* och *Stenhammar* uti de af dem afgifna anföranden.

Lector *Wallman*, som erhöll ordet, tillkännagaf att, som flere Ledamöter af Ståndet redan hade anmält sig vara sinnade yttra sig öfver detta ämne, han önskade få längre fram under discussionen anförda hvad han i afseende derpå kunde anse nödigt, och åtnöjde sig för denna gång med att instämma i de af Doctorerne *Broman* och *Stenhammar* afgifna anföranden.

Doctor *Gumælius*: Likasom ett doft lugn i tung, qualmig luft förebådar oväder, så kan man också tämligen säkert ana en förestående storm, när ett Betänkande i flera Stånd samtidigt lägges å nyo att hvila på bordet, tills man hunnit rusta sig till förerade anfall. En sådan storm synes nu färdig att utbryta öfver förevarande Betänkande. Hvad afsigten dermed är, synes ej tvivelaktigt. Jag kan dock ej gilla den.

Man talar om en oro i landsorterna, förorsakad af farhågor för den nya Lagens antagande. Man kan härvid också tänka på den oro och ombytthet, som råder i sinnena. Rikets Ständer, hvilka äro Folkets Målsmän, äro ingalunda fria därför. De likna fastmera mången gång oroliga barn, hvilka ej synas rätt veta hvad de vilja. Hvad man den ena Riksdagen begär med den största ifver, det är man färdig att kullkasta på en följande. Ingen ihärdighet och consequens visar sig. Man påminnes härigenom ovilkorligt om ett förflutet tidevarf i Svenska Historien, då partiåsigter förorsakade en sådan convulsivisk ryckning fram och tillbaka, den ena Riksdagen efter den andra. Den banan är ej lyckligt att följa. Att olika opinioner öfver viktiga ämnen råda, är ej underligt, är ej eller skadligt. De underkastas derigenom en allvarligare och nogare pröfning. Men underligt är det, och tillika skadligt, om dessa opinioner skola göra sig gällande på ett sätt, att hvad Nationen sagt sig den ena tiden ifrigt önska, det skall

efter inträffade vindkast en annan tid skjutas å sido och hämmas i sin utveckling. Kan detta leda till något godt? Civillags-förslaget är nu så nära färdigt, att endast 3 Balkar återstå. Dessa böra med säkerhet hinna blifva färdiga till nästa Riksdag. Det vore väl icke hvarken klokt eller rätt gjordt, att nu, så nära dess fullbordan, afbryta ett verk, som kostat så mycket tid, arbete och penningar.

Att något missnöje i afseende på nya Lagen visar sig här och der i orterna, vill jag icke förneka, ehuru jag icke eller genom egen erfarenhet kan intyga dess tillvaro. Men sådant upptäckes lättast, när det möter sympathi. Annars är det vanligt att efter Riksdagar en domning följer efter lifligt agiterade frågor, och jag tror att denna förevarande på de flesta ställen icke gjort något undantag från den allmänna regeln.

Om sjelfva det nya lagverkets beskaffenhet vill jag nu ej fälla något eget omdöme. Det tyckes ock vara för tidigt, innan det hela är färdigt. Vi få nog framdeles tillfälle att tala deröfver. Hurudant det ock må bli, är väl icke nu skäl att afbryta dess utarbetning och skjuta det å sido, för att aldrig mer återupptaga det, hvilket väl är den egentliga andemeningen i hela motståndet.

Den förste Talaren i dag har sagt, att Lag-Committéen gått ifrån den gifna instructionen. Medgifves. Men medgifvas måste också, att det är svårt, att i början inskränka sig inom tränga gränсор, innan man försökt sig på ett mera omfattande sätt. Jag vill erinra derom, att vi ha en Bibel-Commission, som gått till väga på alldeles samma sätt, och länge försökte att gifva en ny Bibel-version, tills det misslyckade arbetet utvisade de nästan oöfvervinneliga svårigheterna. Man har slutligen der stadnat vid en blott revision af det gamla. Möjligen kan det också taga samma rigtning med det nya lag-arbetet. Men då är ju i alla fall det redan gjorda ej utan sin nytta, och ett felaktigt förfarande borde ju ej anses mindre ursäktligt hos Lag-Committéen, än hos Bibel-Commissionen. Än mindre bör man deruti uppsöka ett skäl

att upphäffa hela företaget. Behovvet af lagförbättring är gifvet och allmänt erkänt. Sättet på hvilket det nya lagverket blifvit utfördt bör, såsom jag redan sagt, förekomma till pröfning vid nästa Riksdag. Då är det färdigt, och man kan döma deröfver säkrare, ej endast efter en oro i opinionerna, utan efter verkliga facta. Det bör bli något tillförlitligare, än en i förhand afkunnad summarisk dom, emedan det kan grundas på en fullständig och noggrann, kanske äfven en passionsfri pröfning. Visserligen är 300,000 R:dr en betydlig kostnad, och skall äfven anses för en förspild kostnad, om arbetet underkännes. Men blir arbetet godt — och detta återstår ännu att afgöra — så är summan visst icke för stor för ett sådant nationalverk.

Jag instämmer med Doctor Stenhammar, att det ej är rätt att yrka, att saken nu skall hvila och således upphöra; ty att yrka ett uppskof med fortsättningen är verkligen detsamma, som i Engelska Parlamentet heter att uppskjuta en Bills andra läsning på 6 månader. I Utskottet var endast en Ledamot, som påyrkade en sådant arbetets hvila. En annan fråga vore om man ej kunde och borde inskränka anslaget och således äfven antalet af Lag-Beredningens Ledamöter. Vid sista Riksdagen yttrade jag mig i detta Stånd mot fördelningen af arvodena mellan Lag-Beredningens Ledamöter, såsom obillig och för de fleste förnärmande. Jag mötte då föga sympathi, åtminstone hördes bifall endast från ett par af Ståndets Ledamöter. Jag vidblifver ännu samma mening. Men sjelfva hufvudfrågan har nu kommit i en annan ställning. Det gäller nemligen nu om Lagverket skall bli färdigt eller icke. Då vill jag heldre låta min mening fara såsom blott af en mindre partiel vikt, än äfventyra att bidraga till hela sakens undergång. Jag önskar derföre vida heldre bifall till Betänkandet i dess nuvarande skick, än jag vill hafva detta stridsäpple åter-sändt till Utskottet, så vida man ej dermed endast vill hafva ett ämne i början af Riksdagen att nöta krafterna på och litet matta den i början öfverflödande talegåfvan. Man bör dock erinra sig, att allvarsamma ämnen ej äro att leka med. När Kongl. Maj:t

funnit att arbetet bör fortsättas till slut, och derföre i sin Nådiga Proposition begärt nödiga medel, så böra Rikets Ständer ej lägga hinder i vägen för Konungens visa afsigt, att få denna Folkets vigtiga fråga bragt ett steg närmare till sin lösning. Det vore att ådraga sig ett stort ansvar både för nu- och framtid. Frågan om fängelsebyggnaderna har med den förevarande endast ett aflägsnare sammanhang, och har sin tid för sig.

En uppgift i ett föregående yttrande måste jag särskildt vidröra, emedan den innefattar en oriktighet, som kan missleda. Det är santt, att en Ledamot i Lag-Beredningen uppbär 1200 R:dr årligen såsom Utgifvare af Sveriges Gamla Lagar, och att detta sednare arbete ej med samma drift kan påskyndas, medan han står kvar i Lag-Beredningen. Men dels torde här böra anmärkas, att han använder all den tid, han från det nya lagarbetet kan spara, på det gamla lagverket, och att således det sednare icke, som man synes tro, alldeles ligger nere; dels att han ej för sin person såsom arfvode uppbär mer än halfva summan, d. v. s. 600 R:dr, emedan den andra hälften är anslagen till trycknings-kostnader, och att han ingenting får uppbära förr än han redovisat för arbetets fortgång. Han är också genom sina förstudiers rigtning och omfattning utan tvifvel ej blott den skickligaste, utan man kan väl säga den enda utmärkt skicklige Lärde för ett så laggrannt arbete, som utgifningen af våra gamla lagar. Han är dessutom en man, som ej förtjenar den ringaste skugga genom förebråelse för egennytt. På denna lilla summa bör man således ej fästa något afseende, helst det ej är obekant, att han, så snart ske kan, ämnar återgå till sina egentliga embetsgöromål, då äfven det gamla lagverket kommer att fortgå obehindradt.

Slutligen upprepar jag: Ehvad man må hysa för opinion om det nya Lagverkets beskaffenhet, och utsigterna för dess antagande, så står det dock fast, att arbetet måste bringas till slut ju förr desto heldre. Först då kan den fullständiga granskningen begynna, hvarigenom endast med säkerhet kan afgöras om det bör stå eller falla. Alla summariska, i förhand uttalade om-

dömen äro till en viss grad omogna och obilliga. Bäst vore, om förevarande Betänkande ej blefve återsändt till Utskottet, på det ej nya slitningar och ny förbittring må föranledas. Jag förordar bifall.

Häruti instämde Biskop *Agardh* samt Prostarne *Berlin*, *Grönvall*, *Stabeck*, *Sidner*, *Arrhenius* och *Setterblad*.

Domprosten *Laurenius*: Det förslag, som här blifvit framställt, att, genom vägran af det anslag Kongl. Maj:t begärt till Lag-Beredningen, afskära dennas fortsatta verksamhet, väcktes äfven inom Utskottet och föranledde der en vidlyftig discussion. Det föreföll mig då, som åsyftades med denna vägran endast en opinions-yttring emot det nya Lagförslaget. Det vill nu synas, som ernade man på fullt allvar undertrycka detta viktiga arbete, som fortgått så länge och kostat så dryga summor och nu ändtligen är nära att bli färdigt. Man må om det nya Lagverket tänka huru som helst; men att begrafva det, innan det efter konstens regler aflidit, om så måste ske, eller att förkasta det obesedt och innan det blifvit på grundlagsenligt sätt pröfvadt, vore väl, minst sagdt, obetänkt och förhastadt. Ty omöjligt är icke, att det ännu en gång kan uppstå. Något sådant vore icke alldeles oförklarligt af dess antecedentia. Vid 1823 års Riksdag, om jag ej orätt minnes, uttalade Rikets Ständer ungefärligen hvad Utskottet nu tillstyrkt, eller den underdåniga önskan till Kongl. Maj:t, att det maktpåliggande arbetet måtte bringas till snar fullbordan. Vid 1834 års Riksdag var det redan färdigt; men togs likväl icke af Ständerna under ompröfning, utan lades tills vidare ad acta, och Tablå-Committéen tillsattes. Efter 1840 års Riksdag greps verket åter an, och Lag-Beredningen organiserades för att dervid lägga sista hand. Hvad ännu återstår af denna handläggning skall, efter hvad jag hört sägas, med visshet kunna färdighinnas innan nästa Riksdag. Beviljas nu icke anslag, så måste arbetet ligga nere. Men skulle det, som troligt är, framdeles komma att upptagas, så fordrar dess fulländning af helt andra

personer både längre tid och större kostnader, än som nu äro i fråga. — Hvad särskildt beträffar förslaget att nedsätta Ledamöternes arvoden, så kan väl synas, som dermed icke vore så illa menadt; men högst sannolikt är, att detta skall leda till samma resultat, som ett vägradt anslag, så nemligen, att Ledamöterna draga sig tillbaka och, sker detta, så tänker jag att hela Lag-Beredningen blifver hvilande. — Jag tillstyrker derföre bifall till Utskottets Utlåtande oförändradt.

Professor *H. G. Lindgren*: Äfven jag anser det vara min skyldighet att inför det Högv. Ståndet öppet förklara, att jag inom Utskottet tillhört den icke obetydliga minoritet, som yrkade en nedsättning af det i den Kongl. Propositionen äskade förnyade årliga anslaget till nuvarande Lag-Beredning. Det skäl, som af mig och dem, som delade samma opinion, åberopades, var vår önskan, att med så lågt belopp, som möjligt, behöfva öka den grofva summan af öfver 300,000 R:dr B:co, det nya Lagverket redan kostat Staten; en önskan, som i närvarande tidepunkt har sin lätta förklaring i Statsbehovens vidd och tillgångarnas inskränkt-het. Dessutom ansågs en nedsättning af Lag-Beredningens Ledamöters arvoden kunna utan all obillighet verkställas, enär dessa Herrar derjemte billigtvis åtnjuta de löne-emolumenter oafkortade, som tillhöra deras innehafvande ordinarie tjänster, och känt vore, att deras arvoden utginge med tämmeligen rundeliga belopp, så att En af dem uppbure den considerabla summan af 4000 R:dr B:co, och de öfrige åtnjöto 1,500 R:dr B:co hvardera. Skulle nu en nedsättning af den äskade totalsumman ske, så blefve visserligen minskning i utgående arvoden en gifven följd, ehuruval, då icke Ständerna utan Konungen ensam öfver summans fördelning beslutar, man icke kan på förhand veta, hvilken eller hvilka af Ledamöterna en sådan minskning kunde komma att träffa, om ock sannolikt vore, att de samtelige skulle få densamma vidkännas. Och det är denna nedsättning af arvodena, hvilken, ehuru af de fleste ansedd såsom billig, mången befarat skulle derföre vara be-

tänklig, att den möjligen kunde föranleda både den utmärkte man, som länge utgjort själen i Lag-Committéen, och dess öfriga Hrr Ledamöter att, till mehn och skada för det ofulländade arbetet, resignera från sina inom Beredningen innehafvande platser. Jag delar icke, i likhet med den närmast föregående Talaren, denna farhåga, utan är fullkomligen öfvertygad, att desse Herrar samtliga äro män af alltför upphöjd sinnesart och alltför patriotiska tänkesätt, för att, endast för en minskad ekonomisk fördel, vilja afsäga sig det dyrbara förtroende, som blifvit dem af Konungen lemnadt, helst jag är förvissad, att de endast af begär att gagna sitt fosterland sig det vigtiga uppdraget åtagit. Äfven jag anser det stora arbetet böra afslutas, och skulle ingalunda med min röst vilja bidra till dess nedläggande eller afbrytande; men en nedsättning i det äskade anslaget af t. ex. 25 procent, som ock af Utskottets minoritet föreslogs, synes mig af Stats-Verkets ställning påkallad, och anhåller jag i denna syftning om återremiss af ifrågavarande Betänkande.

Doctor Sæve: Allvarsamma anmärkningar hafva af isynnerhet 2:ne föregående Talare blifvit framställda, så emot Stats-Utskottets här gjorda tillstyrkande, som emot den föregående Lag-Committéens och den nuvarande Lag-Beredningens hela arbetsplan. Företaget har till innehåll och form blifvit underkänt. Nationens uppoffringar derpå hafva synts alltför öfverdrifna. Framför allt har man öfverklagat den långa tidsutdrägt, som en lagförbättring, bygd på så otillfredsställande principer, redan medfört. Må det tillåtas mig att här förbigå hvad som är sagdt om det nya Ci-villag-förslaget. Man vet att Lag-Beredningens sista revision deraf ej är af Konungens Högsta Domstol, ej eller af Stats-Rådet pröfvad. Den har sålunda än mindre kommit under nuvarande Lag-Utskotts bedömande. Jag tror emedlertid, att det mesta deraf förtjenar Nationens tacksamma erkännande, och jag har en grund för denna förmodan i de talrika motioner om civila lagförändringar, stödda på f. d. Lag-Committéens motiver, som vid sednaste

3:ne Riksdagar blifvit framställda och till en icke ringa del äfven af Rikets Ständer godkända. Om förslaget till ny Straff-lag, som nu ligger på Lag-Utskottets bord och utgör föremål för dess granskning, bör jag såsom Utskotts-Ledamot hafva rätt att yttra mig. Den stora tidsutdrägt, de många omarbetningar af samma lag, som arbetet fört med sig, de hafva, såsom mig synes, haft en tillräcklig ursäkt och en naturlig föranledning i dels Rikets Ständers egna ombytliga beslut, dels äfven det ständiga framskridandet af denna lagstiftnings principer ej blott hos oss, utan i hela Europa. Man får ihågkomma, att så väl den Fransyska Strafflagen (*Code penal* af år 1810), som den Bäjerska lagen, utarbetad af *Feuerbach* 1813, dessa stora föredömen, på hvilka vår lagreform till en del hvilar, hafva, jemte sina förträffliga egenskaper, äfven sina stora brister. De utgå begge mer eller mindre från den så kallade afskräckelse- eller tvångs-theorien. Straffbestämmelserna äro derföre tämligen hårda. Den i den sednare lagen uttalade åsigt, att ju oftare tillfällen, retelser till ett visst brott förekomma, ju strängare måste straffet vara, förde nästan till grymhet. Denna erfarenhet gjorde inom kort många ändringar nödiga. År 1816 blefvo af 929 domar, rörande tjufnadsbrott, 697 på nådeväg mildrade. Man erfor, att Bäjerns nya Criminal-lag, ehuru utmärkt genom ett klart och kraftigt språk samt genom äfven logisk skarpsinnighet, ej kunde i allt tjena till efterföljd. De härpå stödda Strafflagarna, från 1813—1838, i Oldenburg, Hannover, Hessen och Sachsen, modifierade derföre åtskilligt, utvidgade och inskränkte ömsom latituden för Domarens pröfning, införde flera gradationer i enskilda straff, samt afsågo äfven brottslingarnes förbättring genom bekantskap med penitentiär-systemet. Så har Criminal-lagstiftningen i hela Europa befunnits i ett ständigt framskridande enligt den sanna humanitetens och en vidgad erfarenhets fordringar. Man har talat om den nya Preussiska Strafflagen. Oaktadt planen dertill uppgjordes redan 1817, och oaktadt flera Committéer derpå arbetat, har likväl förretaget ibland detta betänksamma Folk ännu ej kommit längre,

än att ett *Entwurf* dertill just nu blifvit förelagdt Ständernas Utskott. Jag är viss, att de deri uttalade stränga straffbestämmelserna skola undergå betydlig förmildring. Ty så skedde det, när den nya Sachsiska Strafflagen af år 1837 kom under Ständernas pröfning. För den som tycker, att kostnaderna för vår nya Lag-codex blifva för stora, han besinne hvad andra härmed jemförliga företag i vårt land kostat, så snart de af Committéer skolat beredas, t. ex. vår nya Bibel-öfversättning, om hvilken Doctor Gumælius påmint, vår nya Kyrkolag, m. m. Jag är så långt ifrån att beklaga de kostsamma omarbetningar och den myckna tidsutdrägt, som fullbordandet af vårt nya Lagverk redan medfört, att jag tvärtom tror, att arbetet derpå vunnit. Men de, som äro missnöjde med hela förändringen och önska en återgång till principerna af 1734 års Lag, skola naturligtvis anse all denna kostnad förspild. Jag är dock af en annan tanka. Man har talat om den oro och den missbelåtenhet, som röjt sig hos Svenska folket, med den nya Criminallagen. Men dess grundsatser hafva ju ännu ej i system blifvit genomförda. Det är sannt, att brotten på vissa orter tillvext, hvilket hos en del af folket väckt farhågor för en alltför stor philanthropi i Strafflagarnes tillämpning. Men detta är ju en följd deraf, att de physiskt afflictiva straffen till en del blifvit borttagna, innan de nya så kallade frihetsstraffen kommit till utöfning och blifvit tillförlitligt kända. Det är tydligt, att vid öfvergången från det äldre afskräckelse-systemet till en bättre lagstiftning, ett bättre fängelse-system, skola vissa oordningar och ett visst laglöshets-tillstånd inträffa. Men det varar blott så länge, tills den nya Strafflagen blir fullt tillämpad. Öfver denna Lags grundsatser, såsom den stora allmänheten mindre bekanta, har folk-opinionen ej varit i tillfälle att yttra sig. Men vill man tro Representanternes vid flera Riksdagar omdömen vara Folkets röst, så har denna varit till fördel för det nya Lagförslaget. Så erkändes vid Riksdagen år 1815 det då föreslagna nya straffsystemet "såsom öfverensstämmande med rättslärans och en vis lagstiftnings grunder", med tillåtelse till Lagens utarbetning efter en så-

dan plan. Så antogs slutligen, 30 år sednare, vid 1844 och 1845 årens Riksdag, samma, med vissa förändringar uppställda straffsystem, i det fulländade och till grundlagsenlig behandling öfverlemnade Lagförslaget utfördt och tillämpadt (se Justitiæ-Ombudsmannens Berättelse). Något afvikande från Rikets Ständers instruction faller sålunda hvarken den förra Lag-Committéen eller den sednare Lag-Beredningen till last. Jag är derföre af den mening, att Rikets Ständer ej böra låta förmå sig af någon reaction att nu underkänna Lag-Beredningens pågående arbete, ej eller att af hittills gjorda uppoffringar låta afskräcka sig från beviljandet af de i Konungens Proposition nu yrkade nödiga anslagen för fullbordande af ett lagverk, som blifvit af föregående Ständer länge påkalladt, och som med vissa modificationer skall lägga en fast basis för rätts-tillståndet i vårt land, icke för kort tid, utan kanske för århundraden.

Prosten Lundblad:

Discussionen har rört sig omkring åtskilliga ämnen. Den förste värde Talaren har yttrat, att Lag-Committéens Ledamöter, tvärt emot den gifna Instructionen, som ålade Committéen att endast omarbete 1734 års Lag, företagit sig att utarbete ett aldeles nytt, till en del på helt andra grunder, än denna, hvilande lagverk. Jag bör härvid anmärka, att detta afvikande från Instructionen emedlertid synes hafva blifvit af Rikets Ständer gilladt i och med detsamma som de fortfarit att vid Riksdagarne bevilja de för Lag-Committéen äskade anslagen. Här är sagdt, att med fortsatta anslag åt nuvarande Lag-Beredningen borde anstå till dess Ständerne hunnit pröfva förslaget till ny Strafflag och godkänt detsamma. Härvid får anmärkas, att, om ock detta Högv. Stånd begärt någon besinningstid, likväl de tre Med-Stånden funnit för godt att vid sista Riksdag för deras del godkänna Strafflagens principer, hvaraf vill synas, som skulle sjelfva Lagen hafva rätt goda utsigter för sig att åtminstone af Ståndens pluralitet blifva antagen. Då Styrelsen väl icke kunnat förklara desse företeelser

annorlunda, än att allmänt bästa fordrade, det en af opinionen så omhuldad Committé sattes i tillfälle att bringa sitt stora verk till slut, har den Kongl. Propositionen om beviljande af ytterligare anslag väl varit deraf en nödvändig följd. — Men det är en nedsättning af dessa anslag, som jag i synnerhet hört af flere Talare påyrkas, och väl vore det, om i närvarande stund, då Statens måttliga tillgångar tagas i anspråk för så många andra behof, en sådan nedsättning kunde ega rum, ty det är i sanning icke småsmulor, som Lag-Beredningen kräver af landet. I sådant afseende har den förste Talaren åberopat ett Kongl. Bref af år 1834 (?), hvori stadgas, att pensionerade Ledamöter af f. d. Lag-Committéen, när de åter inträda i Lag-Beredningen, skola mista sina pensioner — och klandrat att sådana Ledamöter likafullt, jemte de dryga arfvoden, som de för öfrigt uppbära, fortfarande låta pensionerne till sig utbetalas. Jag erkänner, att allt detta är besynnerligt, men föreställer mig tillika, att, om också desse pensioner skulle för framtiden innehållas, vederbörande likväl ej skulle underlåta att taga sin skada igen på annat håll och att Staten likafullt finge vidkännas utgiften, fastän under ett annat namn. Så länge nemligen, som en eller flere Ledamöter i Lag-Beredningen anses oundgängliga och ej kunna tvingas att deri qvarstadna, utan ega rätt att afsäga sig det höga förtroende, hvarmed de hedras, är ock klart, att sådana Ledamöter kunna föreskrifva hvilka pecuniära villkor, som helst, för sitt fortfarande i egenskap af Ledamöter. — Ehuru jag ej vill motsätta mig en återremiss af Utlåtandet i ändamål att utverka nedsatt anslagssumma, tviflar jag dock af nu anförda skäl, att för nämnde önskelige ändamål ingångning i hufvudsaken kan med återremissen uträttas.

Doctor *Björkman*: Frånvarande i Höglöfl. Stats-Utskottet, då detta Utlåtande afgafs, anser jag mig nu öppet böra tillkännagifva, att jag i allo gillar detsamma, och tror att Rikets Ständer omöjligen kunna komma till något annat resultat. Lag-Beredningens arbete är stort, vidtomfattande och för århundraden inflytel-

serikt; det pågår derjemte under en tid, då alla samhällets elementer äro i ett slags jäsningsstillstånd; bör man då undra, att det bedrivnes något vacklande och långsamt. Att nu låta detta arbete *hvila*, det vill säga afstanna, innan det är fullbordadt, vore att förtvifla om en god sak, och afhugga den knut som skall upplösas. Nej, här kan det gamla ordspråket med rätta användas: har man tagit näcken i båten, så måste man ro honom i land. Anslaget, säger man, kunde bättre användas till några productiva företag; men finnes väl något mera fruktbärande, något i alla samhällets riktningar mera gagnande, än goda lagar? Härvid invändes: det påkostade arbetet blir icke antagligt, det är odugligt. Ja, äfven mig förefaller det i många afseenden bygd på osäkra grunder, opractiskt och sväfvande; men heter det: *pröfve Domaren*. Domaren är här icke någras subjectiva omdöme, utan Konungs och Ständers slutligen gemensamma röst. Att nu innan arbetet genomgått skärselden, och då man kan säga: *lis sub judice est*, deröfver fälla en absolut förkastelsedom, visar antingen för mycket sjelfförtroende, eller för mycken misströstan. Äfven anföres den oro, den missbelåtenhet och klagan, som i landet skall förspörjas, så öfver arbetets halt, som öfver dess kostnad. Denna oro ville jag likna vid en födslovånda, som snart skall öfvergå till nationalglädje, sedan en gång fostret blifvit välbildadt framfödt. Och att så skall blifva, hoppas jag förvisso af den fortfarande betänksamhet, grundlighet och opartiskhet, hvarmed arbetet redan granskats, och ännu vidare, måhända under flera Riksdagar, före antagandet kommer att granskas. Slutligen invänder man, att anslaget kunde åtminstone nedsättas. Ja, möjligen. Men detta hade rätteligen bordt betänkas förr, icke nu då sannolikt ej mera än ett eller två år återstå. Att nu inskränka eller ombyta arbetspersonalen, vore att ännu längre fördröja arbetets slut, eller att förstöra dess helgutenhet, dess enhet och sammanhang.

Häruti instämde Comminister *Hallén*.

Doctor *Annerstedt*: Af flere Talare har bifall till Utskottets hemställan blifvit yrkad på den grund, att Lagberedningsarbetet

icke bör afbrytas, då dess slut är så nära. Jag anhåller, att med anledning häraf få fästa uppmärksamheten på några ord i Kongl. Maj:ts till Rikets Ständer i ämnet aflåtna Nådiga Proposition. Der säges *det åt Lag-Beredningen anförtrodda arbete vara af beskaffenhet, att viss tidpunkt för dess afslutande icke kunde förut bestämmas*. Man förmodar, att denna tidpunkt icke skulle vara mera aflägsen än tvänne år; men att sluta af detta arbetes föregående historia, kan det vara möjligt, att till dess afslutande lika lång tid återstår, som derpå hittills blifvit använd, och hvad hindrar, att man till och med finner för godt att begynna ånyo efter förändrade principer. — Äfvenledes har man påstått att det ännu skulle vara för tidigt döma öfver arbetets beskaffenhet. En del deraf är likväl för Rikets Ständer redan framlagd, och för tidigt måtte väl ej vara att åtminstone öfver denna del uttala sitt omdöme. För min del nödgas jag anse detta föregående vara ett misstag, som derjemte kostat mycket. Men man kan också af misstag lära åtskilligt och ur denna synpunkt håller jag före, att arbetet icke bör afbrytas. Må det blifva ett komplett misstag; det blir då så mycket lärarikare. Då emedlertid hvarken i den Kongl. Propositionen eller Utskottets Utlåtande någon garanti finnes antydd, hvarigenom Rikets Ständer kunna tillförsäkras, att ifrågavarande anslag icke blifva obegränsade, synes en närmare bestämmelse i afseende på tiden för arbetets afslutande böra göras, äfvensom den för Lag-Beredningens Ledamöter nu utgående aflöning skäligen tyckes kunna i någon mån nedsättas, tillstyrker äfven jag, att återremiss i denna syftning må beslutas.

Hvad slutligen beträffar den framdragna jämförelsen emellan Lag-Beredningens och andra Committéers arbeten, hvaraf skulle visa sig, att i afseende på tidsutdräkten ingenting skulle komma den förra till last, anhåller jag, hvad särskildt vidkommer den också nämnda Bibel-Commissionen, få anmärka, att skiljaktigheten här är ganska väsendtlig. Ledamöterna inom denna Commission hafva med Bibel-översättningsarbetet alltid förenat utöfningen af sina i allmänhet trägne och maktpåliggande embeten och för

denna sin särskilda möda endast årligen uppburit ett arfvode, svarande ungefärligen mot $1\frac{1}{2}$ års ränta å det anslag, som utgår till Lag-Beredningen. Önskligt vore, att denna sednare Committé på samma sätt som Bibel-Commissionen ville återgå till den åsigt, att de ifrågasatta förändringarne böra utföras med lätt hand och icke föranleda fullkomlig omhvälfning af det bestående.

Biskop *Heurlin*: Doctor Säves, för denna fråga främmande, yttrande har uppkallat mig att meddela några upplysningar om Kyrkolags-Committéens både använda arbetstid och af dess Ledamöter uppburna arfvoden. Den första Committéen bestod endast af 3:ne Ledamöter — desse fullbordade sitt förslag på trenne månader. Ingen af Ledamöterna uppbär ringaste arfvode, endast Sekreteraren erhöll en ringa vedergällning för sitt besvär. Den sednare Committéen samlades första gången 1838 med då varande Stats-Sekreteraren, nu mera Presidenten v. Hartmansdorff till Ordförande. Sammankomsten räckte blott en månad. År 1839 var Committéen åter samlad, likaledes blott en månad. Såsom tillförordnad Stats-Sekreterare var jag Ordförande och bibehöll detta hedrande uppdrag till dess Committéen år 1845 hade slutat sitt arbete. Under denna tidrymd har likväl Committéen icke alltjemt varit samlad, utan endast 1842 en kort tid om våren — om hösten samma år sammanträdde Committéen ånyo och fortsatte sitt arbete under hela året 1843. Efter följande Riksdagens slut samlades Committéen till afslutande af sina öfverläggningar, och efter något mer än trenne månaders förlopp var Committéen i tillfälle att aflemna sina arbeten och förslag till Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning. Man lär här af finna, att, om jemförelse i afseende på arbetstid anställes emellan Kyrkolags-Committéen och den för Criminal- och Civil-lag, densamma icke utfaller på sätt Doctor Säve velat antyda. I afseende på arfvoden och kostnader visar sig skillnaden ännu märkbarare. Kyrkolags-Committéens i Hufvudstaden bosatte Ledamöter hafva icke uppburit ringaste arfvode, således icke Presidenten v. Hartmansdorff, icke framlidne Lagman Ull-

berg, icke heller jag mer än för en kort tid 1842 och för några få månader 1845. — För 1839 års sammanträde och för hela året 1843, då jag var Föredragande för Ecclesiastik-Ärenderna, kom icke något arvode i fråga. Då jag under sistnämnde år var förhindrad att dagligen vara i Committéen närvarande och då Doctor Pettersson under min frånvaro fungerade såsom Ordförande, fordrade billigheten att, då hans tid togs mera i anspråk, någon ersättning honom tilldelades. Öfrige Ledamöter, till antalet 4, åtnjöt rese- och tractaments-penningar efter gällande Resereglemente, således 3 R:dr Banco per dag, hvarvid likväl ej bör förtigas att Professor Bergfalk afsade sig allt arvode för den tid han tillika var Ledamot i Lag-Beredningen. Sekreteraren fick en högst ringa ersättning för sin ansträngda möda, ungefärligen motsvarande den uppföring af ordinarie lön han fick vidkännas, enär hans dagliga göromål i Kyrkolags-Committéen icke tillät honom sjelf bestrida innehafvande Protokolls-Sekreterare-befattning i Justitie-Departementet. För Kyrkolags-Committéen har Staten fått vidkännas högst ringa omkostnader — med Lag-Committéen och Lag-Beredningen kan någon jämförelse knappast ega rum.

Uti hufvudsaken vill jag fatta mig kort: Sedan Staten uppförat så mycket, redan mer än 300,000 R:dr och arbetet småningom framskridit så, att endast trenne Balkar återstå att utarbета, kan man ej önska att arbetet, det må ega hvad värde som helst — derom dömer jag icke — skall afbrytas, utan bringas till slut. Endast det vill jag yttra, att tänkesättet i min landsort om detta arbetes beskaffenhet närmar sig den oro Doctor Stenhammar sagt i hans hembygd vara rådande. Med en annan Talare kan jag ej instämma deruti, att de återstående Tre Balkarne skola vara mindre viktiga och fordra kortare tid. Det må vara förhållandet med de tvänne — men Rättegångs-Balken är väl en af de aldra svåraste och viktigaste och upptager troligen ej så ringa tid. Besynnerligt förefaller det mig att antagandet af en ny Criminal-lag kan ifrågakomma isolerad, och utan sammanhang med en derefter lämpad Rättegångs-Ordning. Jag förstår icke hu-

ru det blir möjligt att utan den sednare kunna tillämpa den nya Criminal-lagen. — Det må nu härmed förhålla sig huru som helst — önskeligt är i alla afseenden att Lag-Beredningen avslutar sitt påbegynta arbete — och detta så snart möjligt är. Det är egentligen icke de rundligen tilltagne arfvoden, särdeles för den man som anses vara Lag-Beredningens Spiritus Rector, således icke heller det dryga nya anslag, som äskas, hvaraf betänkligheter uppstått emot bifall till detta Betänkande, nej — det är en hemlig farhåga — hvarifrån jag erkänner mig sjelf icke vara alldeles fri — att Lag-Beredningen ännu i flere år torde fortsätta sitt arbete, som alstrar obenägenhet. Egde man visshet att Lag-Beredningen inom en viss kortare tidrymd kunde eller ville avsluta sina förhandlingar, så är jag öfvertygad, att Rikets Ständer skulle vara villige att bevilja ännu högre anslag, ännu högre vederläggning för Beredningens Herrar Ledamöter. — Slut — snart slut på detta under så många år fortsatta arbete, är det man i främsta rummet önskar. — Kostnaderna komma först i andra. Genom den långa tidsutdräkten lida begge våra Universiteter. — En Professor från hvardera är dragen från sin egentliga bestämelse och Akademiska verksamhet. Rikets Ständer hafva beviljat anslag till inrättande af nya Professioner vid de Juridiska Faculteterna — tvänne sådana stå i denna stund obesatta vid Lunds Universitet, der således blott en enda Ordinarie Juris Professor tjänstgör. Universiteterna ville gerna återbörda sina nu i Lag-Beredningen under flere år fästade utmärkte Lärare. Professor Schlyter har tillika ett särskildt uppdrag, hvarföre han på Indragnings-Stat länge uppburit och uppbär anslag, jag menar utgifvandet af våra gamla lagar — Professor Schlyter är genom Lag-Beredningen förhindrad att dermed sysselsätta sig — och han anses vara den ende skicklige att fortsätta och avsluta det berömligt påbegynta arbetet. Kunde nämnde Herrar Professorer lösgifvas från Lag-Beredningen, och lemnas frihet att återvända till de Lärosäten som sakna dem och längta att återse dem i sina Lärosalar, vore den-

denna vinst så stor, att jag för min del ej derföre skulle yrka ringaste afprutning på anslagsbeloppet, utan gerna medgifva, att den besparing, som härigenom uppkomme, finge antingen tillfalla den utmärkte man, som anses vara själen i Lag-Beredningen, eller ock fördelas emellan honom och Beredningens öfrige Ledamöter. Arbetets fortskyndande — dess afslutande före nästa Riksdag, är det hufvudsakliga, och detta syfte hade jag önskat att Stats-Utskottet starkare uttalat. Jag tillägger den önskan, att Lag-Beredningens arbete må afslutas så tidigt före nästa Riksdag, att det samma må i landet blifva känt och ett omdöme derom hinna stadga sig, innan Rikets Ständer härnäst sammanträda, så att ej må inträffa med Nya Civil-lagen hvad med Criminal-lagen varit fallet, att den kastas på Ständerna, utan ringaste förut inhemtat kännedom af dess beskaffenhet. Det är i denna syftning jag önskar återremiss.

Prosten *Grönvall*: Jag har redan instämt med Doctor *Gumælius*, som utvecklat de skäl, hvilka tala för bifall till förevarande Utlåtande. Något hufvudsakligt har jag icke att tillägga, utan får endast förklara att jag anser frågan för våra Samhällsförhållanden vara så vigtig, att det vore högeligen beklagligt, om det maktpåliggande Lagberedningsarbetet nu skulle försättas i hvilat och derigenom det önskvärda ändamålet helt och hållet förfelas. Ehvad man än må säga om den tid och kostnad, som på detta arbete blifvit använt, så drabbar ingen förebräelse de nu varande Committerade, hvilka synas hafva haft all möda ospard för att bringa det till fullbordan. Med min röst kan jag aldrig bidraga att tillintetgöra Nationens länge hysta förhoppningar att genom detta verk få bristerna i sitt lagväsende afhjelpa.

v. Talman Biskop *Hedén*: Vid förevarande Utlåtande finnes ingen reservation bifogad och Utskottets Ledamöter kunna således anses hafva varit om beslutet ense. Jag skulle af denna anledning måhända anses skyldig att uppträda till försvar för hvad

som blifvit tillstyrkt, men vågar ej åtaga mig detta. Samma anmärkningar, hvilka under discussionen här blifvit framställda, hördes äfven i Utskottet. Man höll före, att det nya Lagverket, efter vissa förebådande tecken, icke skulle väcka allmänna belåtenhet, att kostnaden för arbetet vore alltför dryg, och att dermed kunde anstå, intilldess definitivt beslut vid denna Riksdag blifvit fattadt rörande förslaget till ny Criminal-lag m. m. Dessa meningar lyckades likväl icke inom Utskottet göra sig gällande, och ehuru de hos mig väckte icke ringa betänklighet, ville jag ej motsätta mig pluralitetens yttrade åsigt, att Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition måtte bifallas; och skedde detta hufvudsakligast af det skäl, att det långvariga Lagberedningsarbetet nu svårligen kunde med Nationens tillfredsställelse och heder afbrytas, helst slutet deraf förespeglas vara så nära, att verket efter omkring tvänne års förlopp förmodas blifva afslutadt. Jag anser mig dock häraf ingalunda förhindrad att medgifva återremiss af Utlåtandet, och tror icke heller, att denna återremiss skall föranleda den split och oro, som en värd Talare yttrat sig befara. Tvärtom torde mera missnöje uppstå, om genom vägrad återremiss de välgrundade anmärkningar undertrycktes, hvilka under discussionen inom detta Stånd blifvit gjorda och af hvilka Utskottet, vid ärendets förnyade handläggning, kan hemta icke ringa upplysning och säkrare ledning för sakens bedömande.

Lector *Wallman*: Frågan om den nya Criminal-lagen anser jag för min del icke hafva något omedelbart sammanhang med förevarande Utlåtande och jag vill derföre ej vid detta tillfälle ingå i någon egentlig pröfning af denna Lag; men då man till stöd för den rigtning, i hvilken nya Lagen blifvit bearbetad, åberopat Ständernas beslut och åsigt vid föregående Riksdag, så kan jag ej återhålla den anmärkningen, att denna opinionsyttring för hvar och en, som icke är alldeles obekant med sista Riksdagens historia och omständigheterna vid det så kallade Princip-Betänkandets antagande, förlorar mycket af sin vikt. Dessutom är representa-

tionen ej folket. Man förutsätter, att den nya Brottmåls-Lagen skall af Rikets Ständer blifva med nödiga modificationer antagen. Hittills äro likväl icke några sådana af Lag-Utskottet medgifna, af den beskaffenhet, att de betydligt kunna förändra det allmänt rådande tänkesättet ibland Svenska folket om detta Lagsystem. Det synes mig i alla händelser alltför tidigt att bygga beräkningar för framtiden på detta förväntade bifall; det är ju icke otänkbart, att hela principen för det nya Straff-systemet af nuvarande Ständer underkännes och jag kan icke finna annat, än att en omedelbar följd af ett sådant beslut blefve, att arbetet med Lagen öfverlemnades åt en ny Lag-Commission, med helt andra åsikter och organiserad på annat sätt. Det tyckes därför mindre lämpligt att besluta om fortfarande anslag åt nuvarande Lag-Beredningen förrän den föreslagna Criminal-lagens öde definitivt blifvit afgjort. Man har ytterligare lagt vikt derpå, att af det nya Lag-verket endast några få Balkar återstå samt yttrat, att Ständerna icke kunde ansvara för följderna af det begärda anslagets ogillande. Till svar å det förra påståendet vill jag endast erinra, att man för 20 år sedan talade på samma sätt. Vi hafva af den nya Criminal-lagen icke mindre än 4 särskilda varianter och af Civil-lagen 3, tillkomna på olika tider under loppet af omkring 36 år och under nästan samma auspicer: nemligen Criminal-lagen af 1832, 1839 och 1844, Civil-lagen af 1813—1822 och 1826, alla af trycket utgifna, samt ett otryckt Criminallag-förslag af 1844 och det nu under arbete varande Civillag-förslaget. Jag anmärker att Civillag-förslaget af 1826 är fullständigt utarbetadt och äfven innehåller Rättegångs- och Utsöknings-Balkarna. Jag skulle brista i grannlagenhet och det vore en orättvisa emot de utmärkte män, hvilka hufvudsakligen deltagit i Lag-Committéens och båda Lag-Beredningarnas arbeten, om jag kunde sätta i fråga, att något egennyttigt intresse inverkat på dessa Commissioners arbete eller fördröjt detsamma. Förmämsta orsaken till detta ständiga omarbetande ligger, efter min öfvertygelse, i den ensidiga theoretiska rigtningen i vår nyare lagstiftning hvad Criminal-lagen angår, be-

stämd af Tyska Juristers, särdeles Feuerbachs, arbeten och vexlande med dessas förändrade åsigter.

Jag inser ej någon orsak, hvarföre, om våra lagarbeten fortsättas i samma anda, icke ännu flera editioner af lagen kunna vara att förvänta, till stor uppoffring för det allmänna, som på detta arbete redan använt så betydliga kostnader. Räknar man hvad Lag-Committéen, Tablå-Committéen, den äldre och sednare Lag-Beredningen kostat Staten och dertill läggas kostnaderna för reviderandet af Sjölagen och Krigs-Artiklarna, så lär det icke kunna nekas, att Svenska Staten på sitt Lagverk redan använt, i jämförelse med andra länder, högst betydliga summor, utan att derigenom några fullt tillfredsställande resultater hittills kunnat vinnas. Förhållandet med andra länders lagstiftning erbjuder ämne till en för oss mindre gynnande jämförelse. Napoleons Lag (Les Cinq Codes) med sina 4,092 §§. fordrade några få år. Det är väl sannt, att ifrån tiden före revolutionen i Frankrike förarbeten till de spridda författningarnas samlande och codifierande och Lagverkets öfverseende egde rum, men under tiden tillvexte också massan af särskilda stadgar, hvilka måste tagas i öfvervägande vid det nya Lagverket, och likväl decreterades den verldskunniga Code Napoleon redan den 5 Mars 1803 och promulgerades i samma månad. Sättet, hvarpå den Committé, som hade detta viktiga uppdrag, af Staten belönades för sitt arbete, nemligen icke med årligt arvode, utan med en viss med frikostig hand utdelad discretion vid arbetets slut, torde icke varit utan allt inflytande på arbetets gång.

En Talare har åberopat en hög personlighet; jag anser sådant oparlamentariskt inom ett Riks-Stånd, som utan alla andra motiver, än egen öfvertygelse om hvad rättvisa och Statens välfärd kräfva, bör fatta sitt beslut i de ärender, hvilka af Rikets Ständer behandlas. För min del anser jag Utlåtandet böra återremitteras, på det denna anslagsfråga må kunna uppskjutas till dess den nya Brottmåls-Lagen hunnit af Rikets Ständer granskas.

Professor *Thomander*: Förelärande Betänkande har tillkommit genom tre särskilda omröstningar, och i dem alla har jag biträdt den mening som blef segrande. Flere af de Talare som yttrat sig mot Utskottets förslag hafva på det fullkomligaste parlamentariska sätt upptagit frågan. De hafva sagt: arbetet är odugligt, och derföre vägre vi penningar. Arbetet är visserligen ännu ofulländadt; men detta hindrar icke att en dom deröfver kan fällas, blott domaren är behörig. Äfven ett halfgjordt arbete kan finnas så illa gjort, att dess fortsättande icke lönar kostnaden. Men för att fälla ett sådant omdöme, måste man i saken ega en insigt hvilken jag villigt erkänner mig sakna. Det har icke heller ålegat Stats-Utskottet att yttra sig om det nya Lagverkets beskaffenhet. Det kan dock tillhöra det att yttra sig öfver tillgångarna. Det är bekant att de tillgångar, som äro påräknade för de så kallade tillfälliga utgifternas bestridande, utgöra omkring tre och en half million R:dr Banco. Dessa tillgångar äro knappa och otillräckliga för att tillfredsställa alla de anspråk som på dem göras. Men här är åtminstone af de flesta ifrågasatt en afprutning af högst 9,000 R:dr. Niotusen R:dr äro visserligen också penningar; men icke verka de mycket till eller ifrån på en summa af $3\frac{1}{2}$ millioner. Således gör man väl rättast att anse frågan mindre vara om en stats-hushållningsåtgärd än om en opinionsyttring emot Lag-Beredningen och dess arbete. Jag har biträdt och biträder Utskottets förslag utan att inlåta mig i ett politiskt opinerande. Skulle det Högst. Ståndet vara af annan tanka och besluta Betänkandets återremitterande, så och i händelse olika meningar ligga till grund för återremissen, äskar jag i bokstaflig öfverensstämmelse med 49 §. 3 mom. Riksdags-Ordningen att få veta Ståndets förslag till ändring, samt att detta förslag må å nästa Plenidag varda uppgjort.

Hvad nu Lag-Beredningens öfverklagade långdragenhet beträffar, så är det ju tillräckligen bekant att den nuvarande Lag-Beredningen icke är saker till tidsutdräkten. Man vet ju att Lag-Committéen för en lång tid tillbaka anmälde sig vara färdig, men

att den då varande Regeringen af skygghet för att fatta afgörande beslut i saken sökte undflykter, samt att den första af dessa undflykter hette Tablå-Committé och den andra Lag-Beredning.

Hvad särskildt angår tillvaron af Lag-Committéer, så äro ju dessa ingen nyhet, ensamt tillhörande vårt fädernesland, ej heller härstädes en nyhet. Är lagförbättrandet en sjukdom, så är det åtminstone en epidemisk. Det finnas Lag-Beredningar i flera länder. Icke ens det land, der lagstiftningens angelägenheter stå under högsta inseende af den berömda rättslärde, som utförligast uttalar sitt tvifvel om vår tids lagstiftningsförmåga, är befriadt ifrån detta slags gravation. Här i landet har man ju haft Lag-Commissioner ifrån sjuttonde seklet, och sedan detta århundrade en dylik upphört, som jag tror, 1808, begynte en ny ett par år derefter.

Att Utskottet föreslagit den nu klandrade ziffran, har ju skett i full öfverensstämmelse med föregående Ständers beslut. Utskottet borde icke förutsätta att Ständerna äro så föränderliga. Besluter det Högv. Ståndet återremiss emot hvad jag för min del önskar, måtte då Ståndet för sitt eget anseendes skull låta veta hvad det vill. Vill man att Lag-Beredningen afdankas, må man då ge rent besked. Det har Utskottet rätt att vänta.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen: Jag hade ämnat bemöta Doctor Thomanders framställning, då öfverläggningen var slutad och proposition borde göras. Men vid anmaningen får jag svara, att det Grundlagsställe, Regerings-Ordningen §. 49 mom. 3, hvilket blifvit åberopadt, icke hörer hit, utan gäller om Utskotts-Betänkanden, som kunna, redan första gången de förekomma, förkastas eller förändras. Sådant är dock icke förhållandet med Stats-Utskottets Betänkanden rörande antingen Statens reglerande eller Bevillningens derefter lämpade belopp, eller hvad till Riksgälds-Contorets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för Riksgälds-Contorets styrelse och förvaltning, hvilka böra behandlas enligt 69 §. Regerings-Formen. När ock 49 §. Riksdags-Ordningen vid sistlidne Riksdag förändrades till sin nu-

varande lydelse, öfverenskommo Ståndens Talmän och Ståndens Deputerade uti Talmans-sammankomst, att Stats-Utskottets så beskaffade Betänkanden, som förut nämnt är, första gången de förekomma, endast kunna antagas eller återremitteras; och följdes detta sätt Riksdagen igenom. Vid Talmans-sammankomst i början af denna Riksdag stadfästades ytterligare detta förfaringssätt, hvarom Ståndets Ombud, Biskop Holmström och Doctor Stenhammar kunna vittna. Jag får således förklara, att jag icke kommer att göra annan proposition å detta Betänkande, än till dess antagande eller återremitterande.

Professor *Thomander*: Så snart Herr Erke-Biskopen täckts tillkännagifva sin tydning af Grundlagen, bör jag mig derefter foga, emuru det varit min enskilda tanke, att, fastän Ståndet icke eger att efter första öfverläggningen afslå ett Statsregleringsförslag, det dock bör, i fall ändring deri yrkas, sjelft göra förslag till ändring, emedan Statsreglerings-frågorna icke finnas i 49 §. 3 mom. undantagna.

Man har här äfven talat om den Lag-Committé der jag varit Ledamot. För dess uppförande få vi väl göra reda när tid blir. Som jag dock har ordentligt uppgjorda räkenskaper, är jag i tillfälle att när som helst efter bok och räkning afstå åt den värde Talaren min vinst på detta företag. Dock skulle jag icke råda honom att obesedt gå in på detta anbud, i fall dermed förenas skyldigheten att betäcka brist der sådan uppkommit. Ifrån den saken har jag kommit, om icke med lättadt hjerta, åtminstone med lättad pung: det bör jag försäkra.

Doctor *Wallin*: Jag är af den tanken att all opinerings om det nya Lagförslagets beskaffenhet icke hör hit, utan att för närvarande endast är fråga om, huruvida Rikets Ständer bevilja anslag till det uppgifna ändamålet, fullbordandet af Civillagen. Jag för min del lägger stor vikt på detta fullbordande. Biskop *Heurilin* har förekommit mig i den anmärkning, äfven jag ämnat framställa, nemligen om nödvändigheten af Rättegångs-Balkens utarbe-

tande framför de öfriga återstående Balkarne. Innan denna arbetning blifvit fullbordad och framlagd till allmän kännedom, kan Criminallag-förslaget icke fullständigt bedömas. Jag delar således den önskan att arbetet måtte påskyndas, och om denna önskan accentuerades vid beviljandet af det anslag, som äskas, vore jag benägen att bifalla detta. I afseende på nedsättningen af Ledamöternas i Lag-Beredningen arvoden, hyser jag den farhåga, att de Ledamöter, som för närvarande äro med det maktpåliggande arbetet sysselsatta, kunde i sådant fall finna någon betänklighet vid att fortsätta detsamma. Det vore dock illa, om det icke just af dem bragtes till slut; äfven derföre att arbetets öfvertagande af andra Ledamöter ofelbart skulle föranleda ökade kostnader. Jag föreslår derföre att bevilja anslaget i sin helhet, för att efter de antagna principerna få verket fullbordadt. Med en återremiss torde icke mycket uträttas, helst meningarna om hela saken sannolikt äro så rotfästade hos en hvar af Utskottets Ledamöter, att de icke lära vika ifrån sin yttrade åsigt.

Doctor Sæve: Jag är skyldig svara på den vederläggning, som Biskop Heurlin gjort af min i förbigående nämnda jämförelse mellan omkostningarne för den nya Civil- och Criminal-lagen och Kyrkolags-Committéens arbete. Jag medgifver att denna sammanställning var i afseende på kostnaderna mindre riktig. I ett afseende torde dock begge lagförslagen kunna jämföras. Kyrkolags-Committéens första förslag utkom, menar jag, 1828, och hann, efter vederbörandes granskning och codification af sednare författningar, på 15 år till sin sist utarbetade form 1843. Men öfver Lagförslaget äro nu infordrade Consistoriernas yttranden. Man vet således alldeles icke, om det i denna form kan nästkommande Ständer föreläggas, eller det fordrar en ny bearbetning. Tidsutdräkten och omgångarne vid detta jämförelsevis mindre företag kunna derföre i viss mån sättas i paritet med långsamheten af det Civila lagförslaget. Men jag lägger, som sagdt är, ingen vikt på denna jämförelse, och mottager gerna den rättelse, som

en så aktad Ledamot af sednaste Kyrkolags-Committé här varit i tillfälle att meddela.

Biskop *Holmström*: Jag har begärt ordet egentligen i anledning af den oväntade tolkning, en värd Ledamot tillåtit sig af 49 §. 3 mom. Riksdags-Ordningen. Han har trott sig deraf hemta rätt att "*äska*", det Högv. Ståndet vid återremissen af detta Stats-Utskottets Betänkande skall i detta eller nästa Plenum framlägga ett fullständigt förslag till de förändringar, som Ståndet önskar i samma Betänkande. Nu har väl H. H. Erke-Biskopen och Talmannen redan upplyst, att den åberopade 49 §. 3 mom. icke är tillämplig på Statsreglerings-frågor, enär dessa måste behandlas efter 69 §. Regerings-Formen, det är återremitteras, när de icke bifallas; så har ock i Herrar Talmäns Conferenser både vid denna och sistlidne Riksdag, då förändringen i 49 §. antogs, saken blifvit betraktad; men det är äfven ett missförstånd af det citerade momentet, att det förmenas ålägga ett Stånd att vid *återremissen* bifoga ett gemensamt förslag till yrkade förändringar — sådant gäller blott Grundlags-ändrings-förslag, vid hvilka en *gemensam tanka* måste uttryckas — hvaremot det ifrågavarande momentet af 49 §. föreskrifver, att om Ståndet *utan återremiss* vill antaga ett Utskotts Betänkande *med förändringar*, så skall förslag till dessa förändringar vara uppgjordt i samma eller nästföljande Plenum. Deremot när återremiss beslutas, erfordras icke ett sådant förslag, utan endast ett meddelande till Utskottet af de enskilda anmärkningarne. — Detta hvad formen angår. I sak anser jag, att så viktiga anmärkningar här blifvit gjorda, att Utskottet åtminstone deraf bör erhålla del, om ock resultatet icke blefve annat än ett förkastande.

Biskop *Agardh*: Efter en så lång discussion har jag icke mycket att tillägga. Jag anser, att det vore utan ändamål att återremittera det förevarande Betänkandet.

De anmärkningar, som blifvit deremot gjorda, och hvarför återremiss begärts, hafva hufvudsakligen gått ut på tvänne yrkan-

den. Man har på grund af flera skäl ansett lämpligt, att Lag-Beredningen, så nära slutet af sin verksamhet, borde försättas i hvila, och att dess verk skulle blifva ofullbordadt. Jag kan icke tro, att Rikets Ständer, som sjelfve begärt sammankallandet af en Lag-Committé och en revision af våra Lagar, skulle med sitt beslut biträda ett sådant yrkande.

Ett annat ändamål, hvarföre återremiss är begärd, vore att arfvodet måtte nedsättas för en eller annan Ledamot i Lag-Beredningen. Men Rikets Ständer hafva under Committéens långa arbetstid icke hittills gjort någon anmärkning vid detta arvode. Jag är öfvertygad, att de icke eller nu, nära arbetets slut, skola göra det. Jag tror icke, att 2 eller 3000 R:drs minskning i det årliga arfvodet utgör ett tillräckligt skäl att återremittera Betänkandet till Stats-Utskottet, uti hvilket ingen Ledamot synes hafva varit dissentiens uti beslutet.

Häruti instämde Prosten *Melén*.

I den sednare delen af Biskop Agardhs anförande instämde Biskoparne *Butsch* och *Bruhn* samt Pastor Primarius Doctor *Petersson* med flere.

Biskop *Heurlin*: Jag är tacksam för det Doctor Sæve uppgifver sin jämförelse emellan begge Committéerna så vidt frågan rörer arvoden och kostnader. I afseende på tiden synes Doctorn vilja vidhålla sin tanka. Men det är ett lika stort misstag. Den första Committéen för Kyrkolagen var tillsammans blott 3:ne månader, och hade på denna korta tid sitt förslag fullständigt utarbetadt. Den sednare, hvaruti jag, med undantag af en enda månad, haft äran och förtroendet att vara Ordförande, har väl behöft längre tid, men vida under hvad, jag vill ej nämna förra Lag-Committéens mångåriga arbete, utan hvad Lag-Beredningen redan använt på sitt ännu oafslutade arbete. Jag vill tro att, om hela tiden för Kyrkolags-Committéens sammanvaro sammanräknas, densamma uppgår till något mera än ett år och fem månader; men härvid bör man rättvist taga i beräkning den tid, som

erfordrades för att samla och ordna den Författningssamling, som ifrån Committéen utgått. Denna skyldighet ålåg Committéen i första rummet, enligt den Nådiga Instructionen. Utom en mängd lagsamlingar, nödgades Committéen från Embetsverk, Consistorier och Riks-Archiv inhemta upplysningar och hvarjehanda i särskilda fall gifna Resolutioner. Detta förberedande arbete upptog mer än ett år af Committéens uppgifna arbetstid. Committéen hade sig tillika ålagdt, att ifrån den egentliga Kyrkolagstiftningen afskilja alla främmande delar, allt som hörde till annan lagstiftning, såsom Grundlag, Civil- och Criminal-lag, samt slutligen att fördela Kyrkolagstiftningen uti egentlig Kyrkolag, beroende af Konung och Ständer gemensamt, samt så kallade Kyrko-stadgar, ensamt tillhörande Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. I detta afseende måste Committéen bryta en ny, obanad väg. Jag hänvisar till Committéens tryckta underdåniga Betänkande, hvaraf man finner hvilka svårigheter Committéen haft att bekämpa och huru många klippor och skär att undvika. Committéens Förslag till Kyrkolagstiftning utarbetades på 3 högst 4 månader. Man döme nu huru pass lämpelig Doctor Säves jämförelse må anses. Någon ekonomisk vinning hafva visst icke Committéens Ledamöter skördat — den hafva de icke sökt eller beräknat. Hvad mig enskildt angår, räknas som en vinst, vida högre än ekonomisk, det band af vänskap och förtroende jag med Committéens Herrar Ledamöter haft lyckan att knyta.

Doctor *Stenhammar*: Discussionen har fått en oförmodad utsträckning; jag skall icke med många ord förlänga den. Må det förlåtas mig, att jag yttrar min förundran öfver den vändning flere Talare sökt gifva den. De hafva nemligen bestridt en mening, som här *icke* blifvit yrkad: att det begärda anslaget till Lag-Beredningen skulle helt och hållet afslås. Om också en och annan, bland dem jag, mindre försigtigt yppat sin *subjectiva* tanka att helst Lag-Beredningens arbete måtte för någon tid hvilas, har dock ingen talat för afslag på Utskottets Betänkande, utan för

återremiss i afsigt att någon *nedsättning* i anslaget må utverkas. Något bevis, att icke denna nedsättning vore skälig, har jag ej hört anföras. Hvad här blifvit yttradt om obetydligheten af den besparing, som härigenom skulle beredas, lemna jag i sitt värde. Då tillgångarna äro otillräckliga, plägar man annars icke gerne förakta äfven mindre besparingar. När de utan obillighet kunna göras, tror jag att de äro högt påkallade i närvarande tid, då i alla händelser en och annan million måste afprutas på de af Kongl. Maj:t begärda Stats-anslagen. Det skulle förefalla mig rätt besynnerligt om Högv. Ståndet vägrade återremiss, då det ju i alla fall står i Ståndets skön att bevilja allt eller till och med mera, när Betänkandet återkommer från Utskottet. Doctor Bromans anmärkning, att Utskottet icke utlätit sig, huruvida de Lag-Beredningens Ledamöter, hvilka torde innehafva pensioner, såsom Ledamöter i den fordna Lag-Committéen, skola ega att uppbära dessa pensioner jemte ganska betydliga arfvoden i Lag-Beredningen, är redan af den vikt, att den ensam borde föranleda återremiss; ty att ingen ting derom blifvit nämnt i Betänkandet, är uppenbart en brist deruti. Men så många andra anmärkningar äro ock af flere Talare gjorde, att de jemväl förtjena att tagas i öfvervägande af Utskottet. Att frukten af en återremiss skulle blifva ingen, bör icke förmodas, då det ofelbart är Utskottets skyldighet att göra afseende på de i Riks-Stånden gjorda anmärkningarne, då dessa komma från flera Stånd.

Häruti instämde Prosten *Nibelius*.

Sedan discussionen blifvit förklarad slutad, hemställde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* till Ståndet, huruvida det gillade hans åsigt, att proposition endast till bifall eller återremiss å detta Betänkande framställdes, hvilken hemställan af Ståndet med Ja besvarades.

Derefter framställdes proposition om bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande N:o 20, hvilken proposition med blandade Ja och Nej besvarades och begärdes votering.

Voteringen verkställdes på vanligt sätt öfver följande godkända voterings-proposition: Den, som bifaller Stats-Utskottets förrevarande Utlåtande N:o 20, röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, blifver Utlåtandet återremitteradt; och utföll voteringen med 27 Ja emot 24 Nej. Ståndet hade sålunda Utlåtandet bifallit.

Prosten *Carlander* önskade att i Protokollet skulle intagas, det han hvarken deltagit i discussionen eller voteringen, då Ledamöter af Ståndet icke aktat för rof att göra personliga anspelningar på en af Lag-Beredningens Ledamöter, med hvilken Prosten befann sig i skyldskapsförhållanden.

§. 4.

Föredrogos och bordlades:

Lag-Utskottets Betänkande N:o 14, i anledning af väckte motioner om rättighet för fordringsegare att hos Konungens Befallningshafvande erhålla så kalladt promotorial i lagsökningssmål;

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 6, innehållande det Betänkande som den utaf Kongl. Maj:t i frågan rörande bränvinsbränningen och dess beskattning nedsatta Committé afgifvit, jemte dertill hörande bilagor; samt

Stats-Utskottets Utlåtanden, N:o 30, i anledning af Rikets Ständers år 1845 församlade Revisorers Berättelse, angående samma år verkställd granskning af Stats-Verkets samt andra af allmänna medel bestående Fonders tillstånd, styrelse och förvaltning åren 1842 och 1843;

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, rörande den till Skolorna i åtskilliga städer inom Lunds Stift utgående helgonskyld; och

N:o 36, i anledning af väckta motioner om anslag för bildande af arbets- och straff-colonier.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 26 Januari bordlagda Utlåtande, N:o 25, i anledning af väckt motion om anslag af 36 tunnor spanmål åt Kyrkoherden i Södertelje till ersättning för indraget ständigt vederlag.

v. Talmannen, Biskop *Hedén*: Jag har icke mycket att tillägga till min reservation vid Stats-Utskottets förevarande Betänkande. Men jag vill blott anmärka, att ändamålet icke varit, hvarken hos Stats-Utskottet eller mig, att söka åstadkomma ändring i hvad administrativa makten afgjort. Det är dock tillåtet att åstadkomma rättelse i misstag, som blifvit begångna af auctoriteter. Här synes mig ett misstag verkligen hafva blifvit begånget, hvaraf Pastor i Södertelje blifvit lidande. Kammar-Collegium, som icke är känt för att lättsinnigt behandla Kronans rätt, har lika med Konungens Befallningshafvande och Dom-Capitlet funnit anspråken grundade; men Stats-Contoret har, utan tillräcklig anledning, grundat sina betänkligheter på det egenmäktiga förfarandet i 1730 års Riksdags-Beslut. Skälet att Preste-Ståndets privilegier då nyss blifvit stadfästade, och sålunda bordt vara i friskt minne, bevisar intet; emedan en förändring då var lättare att åstadkomma, än nu. Det är uppenbart, att det ifrågavarande Kyrko-Embetet förlorat en lönefördel, som var det tillerkänt för everldeliga tider. Staten tog hvad den behöfde för ett vackert ändamål, ett Läroverk; men Pastors rätt bör dock vara oförkränt, och det synes mig som han på domstolsväg borde lyckas att utkräva den. Det synes mig likväl lämpligare och mera öfverensstämmande med Statens värdighet, att, då den gett ett högtidligt löfte, nu återgifva utan omvägar de 36 tunnorna, än att låta honom gå juridiskt till väga.

Häruti instämde Biskoparne *Holmström* och *Agardh*, Pastor Primarius Doctor *Pettersson*, Doctorerne *Broman*, *Gumælius*, Lector *Wallman*, Prostarne *Gellerstedt*, *Nibelius*, *Cnattingius*, *Melan-*
der m. fl.

Som till Ståndets kännedom kommit, att detta Utlåtande var af de trenne Med-Stånden bifallet, lät Ståndet dervid bero.

§. 6.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion om utfärdande af förbud mot marin-soldaters permittering, m. m.

Bifölls.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 8, i anledning af väckt motion om befrielse för Färs och Frosta Häradet i Malmöhus Län från skyldigheten att deltaga i underhållandet af Långebro i Christianstads Län.

Bifölls.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 9, i anledning af väckt motion om upphörande eller inskränkning af marknader.

Bifölls.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 10, i anledning af väckt motion om upphörande af ekonomiska besigtningar å Kyrkoherde- och Capellans- samt å Landt- och Militiæ-staternas boställen.

Bifölls.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 11, i anledning af väckt

motion om ett Apotheks anläggande i Hemsö Socken på Gottland samt om förändrad boningsort för Provincial-Läkaren för södra delen af Ön.

Bifölles.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 12, i anledning af väckt fråga om ett förändradt användande af den $\frac{1}{3}$ -dels procent, som af sterbhus inom Wermland erlägges.

Bifölles.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 13, i anledning af särskilda motioner, dels i fråga om rapporters och general-sammandrags afgifvande af vederbörande Embets-myndigheter till upplysning om de kommunala inrättningarnas verksamhet, dels ock om rättighet för Ledamöterna i Communal-Nämnder att för deras besvär af kommunen njuta ersättning.

Bifölles.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 14, i anledning af väckt motion om förändring i sättet för fångars forslande.

Lades andra gången på bordet.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 15, i anledning af väckt motion om rättighet för delegarne uti Arméens Pensions-Cassa, att derutur erhålla lån.

Bifölles.

§. 15.

§. 15.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Betänkande N:o 16, i anledning af väckt motion om det till Westerås Län hörande Wähla Härads förläggande till Upsala Län.

Doctor *Björkman*: Som jag varit i tillfälle att närmare lära känna förhållandet och verkliga behovet af ifrågavarande Wähla Härads förläggande till Upsala Län, och i allo kan besanna de anförda olägenheterna af dess lydande under Westerås Höfdingedöme, så vågar jag på det högsta hos Högv. Ståndet anhålla om bifall till ifrågavarande underdåniga skrifvelse, viss att den äskade förändringen på denna väg skall vinnas.

Uppå härefter framställd proposition blef *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* förevarande Betänkande N:o 16 af Ståndet bifallet.

§. 16.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Utlåtande N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående öfverlåtande till Malmö Stad af mark, tillhörande Malmö f. d. fästning.

Bifölls.

§. 17.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Utlåtande N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående afskrifning utaf ett aflidne Majoren J. Weinbergs Sterbhusdelegare ådömdt ersättningsbelopp för en vid Göteborgs Artilleri-Ammunitions-förråd yppad balance.

Bifölls.

§. 18.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion, att Leckö Slott och Kungsgård måtte såsom Lustslott ställas till H. M. Konungens disposition.

Bifölls.

§. 19.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 29 Januari bordlagda Utlåtande N:o 34, i anledning af väckt motion, angående befrielse för en del hemmansegare på Gottland från skyldigheten att leverera ved till den s. k. Krono-kalkugnen i Wisby.

Doctor *Björkman*: Detta Höglöfl. Stats-Utskottets Utlåtande synes mig mindre väl grundadt. Frågan är att behörigen lindra några skattdragandes bördor. Att man härvid skulle ingripa i enskild persons eganderätt, har väl aldrig varit Motionärens verkliga mening. Utskottet hade derföre antingen bordt föreslå, att egaren af ifrågavarande kalkugn skulle i behörig ordning höras, om och emot hvad lösen han vore villig den innehafvande förnånen afstå, och, om hans begäran vore billig, att denna lösen skulle af Staten erläggas, och vedrântan sedan efter markegång till Staten ingå; eller ock hänvisa Motionären till den af Kongl. Maj:t dena Riksdag föreslagna beskattnings-väsendets förenkling, med antydan, att, om detta förenklingsförslag bifalles, äfven ifrågavarande ränteveds förändrade utgörande torde komma att tillvägas bringas.

Prosten *Berlin*: I sjelfva Betänkandet finnes det omförmäldt, att egaren af Krono-kalkugnen kommit i besittning deraf emot erläggande af en hög köpeskilling till Kongl. Maj:t och Kronan, och att nu främtaga honom större eller mindre del af de förmåner, som han genom köpe-contract sig betingat, kan väl icke lämpligen benämnas annorlunda än "ett ingrepp i enskild

persons eganderätt." Det vill synas fullt sannolikt, att denne kalkugns-egare icke kan vara belåten med att taga en årlig lösen för ränte-veden, såsom utgörande en natura-præstation, den han icke kan umbära. Skulle förhållandet vara eller kunna blifva det motsatta, så lär väl ingenting hindra, att räntegifvarne kunna uppgöra den saken directe med räntetagaren, utan att Stats-Makterna hafva befogenhet att träda emellan. Den ifrågavarande veden ingår i hemmans-räntan från dessa Krono-skattehemman, och det är således icke något extra onus, som blifvit desse hemmans-innehafvare ålagdt, hvadan det är uppenbart, att den önskade lösnings-rätten kan, oberoende af den utgång, som vederfares detta Betänkande, komma att beviljas dem, så framt den påpekade skatte-förenklingen kommer att vinna bifall af Konung och Ständer. Till dess lär man med denna frågan, så väl som med andra af likartad beskaffenhet, få hafva fördrag, och jag yrkar derföre bifall till Betänkandet.

Häruti instämde Prostarne *Stabeck* och *Lundblad*.

Sedan discussionen blifvit förklarad slutad, blef, uppå här-
efter framställd proposition, Stats-Utskottets förevarande Utlåtande,
N:o 34, af Ståndet bifallet.

Häremot reserverade sig Doctor *Björkman*.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ till 2 eftermiddagen.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 5 Februari 1848.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollet för den 2 dennes.

§. 2.

Tillkännagaf *H. H. Erke-Biskopen*, att vid i går hållen Talmans-Conferens öfverenskommet blifvit, att Talmännen borde i de Respective Riks-Stånden göra hemställan, att, som den i Grundlagarne bestämda tid för Riksdagens längd snart tilländalöper, och afslutandet af Riksdags-ärenderna dessförinnan icke kunde medhinnas, Riks-Stånden hvar för sig måtte vidtaga vanlig åtgärd till Riksdagens förlängning; med anledning häraf, och på gjord proposition af *H. H. Erke-Biskopen*, beslöt Ståndet, att, med stöd af 109:e §. Regerings-Formen och 80:e §. Riksdags-Ordningen, underdånig skrifvelse skulle till Kongl. Maj:t aflåtas med anhållan om Riksdagens förlängning en månad, räknad från den 23 dennes, och skulle Expeditions-Utskottet anmodas att förslag till den underdåniga skrifvelsen i detta ämne uppsätta.

§. 3.

Anhöll Prosten *Gellerstedt*, att, i anseende till dess broders inträffade dödliga frånfälle, erhålla 8 dagars permission från Riksdags-ärenderna.

Denna anhållan bifölls.

§. 4.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 14, i anledning af väckt motion om förändring i sättet för fångars forslande.

Biskop *Butsch* erhöll ordet och yttrade: Då nu förevarande Betänkande redan lär vara antaget af tvänne Riks-Stånd, och jag ibland Högv. Ståndets Medlemmar inom Utskottet ensam varit af en från Utskottets afvikande mening, så kan jag icke med någon synnerlig förhoppning om framgång hos Högv. Ståndet fullfölja min inom Utskottet gjorda reservation. Men då tanken på de der vandrande fångarne fortfarande förekommer mig svår, så anhåller jag att korteligen få antyda de skäl, som förhindrat mig att med Utskottet instämma.

Förslaget att låta fångar färdas till fots har redan vid flera Riksdagar blifvit å bane bragt, men har hittills aldrig lyckats vinna bifall hos de Utskott, som haft sig anförtrodd den första handläggningen af detta ärende. Man har åberopat dels de hinder, som af väderlek och väglag ofta skulle förorsakas, dels det lättare tillfälle till rymning, som det ifrågavarande fångförings-sättet skulle medgifva, dels den större bevakning och den längre tid det skulle fordra, och slutligen de kostnader, som häraf skulle blifva en nödvändig följd, och hvilka skulle uppgå nära, om icke fullt, till den skjutslega, som genom en så beskaffad fångforsling kunde besparas. Nuvarande Ekonomi-Utskott har väl häremot invänt, att tillfälle till rymning icke skulle blifva lättare vid fånges transporterande till fots, än nu, då han åkande färdas; men mig vill det dock synas, att fånge, som redan befinner sig på marken med ofängslad fot, om ock med fängslade händer, lättare verkställer en tillämnad flykt, än den, som sitter i åkdon, fängslad ofta både till händer och fötter, samt att de nattqvarter äfvensom de stationer för rastdagarne, hvilka, i brist af fångelser, i byar och gårdar ofta måste utses åt den vandrande fången, lemna vida lättare tillfälle till flykt, än de fångelser, der de

åkande fångarne mestadels, om icke alltid, tillbringa sina nätter. I afseende på fånges fasthållande och den deraf beroende allmänna säkerheten, synes således mera vara att förlora, än att vinna på det af Utskottet förordade fångforslingssättet. — I fråga om kostnaderna medgifver Utskottet, att ifrågavarande förslag, derest det antages, väl skulle kunna föranleda dertill, att vid större fängstransporter flera fångförare blefve af nöden, men tror dock, att då den kostnad, som häraf skulle föranledas, endast komme att utgöras af längre tids dagtractamente för bevakningen, så skulle i allt fall hela omkostnaden icke komma att uppgå till nuvarande skjuts-kostnadens belopp. Mindre än flera bland Utskottets Medlemmar eger jag den sakkännedom, som fordrades för att i ämnet uppgöra en blott ungefärlig kostnadsberäkning, men torde dock i detta afseende få anmärka, att det af Utskottet omnämnda längre tids dagtractamentet för en förökad bevakningspersonal måste komma att årligen belöpa sig till en betydlig summa, så väl till följe af tidsutdräkten, som i vårt land, genom tillfälliga hinder af väderlek och väglag, stundom kan blifva ganska lång, såsom ock till följe af den förhöjning i dagtractamentet, hvilken för gående bevakning skäligen lär kunna fordras. Läger man nu härtill kostnaderna för all under en sådan marsch nödig sjukvård och sjuktransport, hyra för kvarter under nätterna och rastdagarna, kostnad för hårdare nötning af skor och kläder, samt ändtligen oförutsedda utgifter, som måhända icke heller här komma att saknas, så torde ingen särdeles stor besparing vara att af förslaget påräkna. — Men Utskottet anmärker vidare, att den saknad af bekvämlighet, som för fånge, hvilken färdas till fots, nödvändigt uppkommer, måste bidraga till att hos honom väcka helsosam besinning om anledningen till denna behandling, samt hos andra åstadkomma intryck, som afskräcka från beträdandet af brottets bana. I flera fall torde väl ock detta förhållande komma att inträffa, men i andra fall skall det, såsom jag fruktar, komma att visa sig, att fånge under fot-transporten skall finna förökade anledningar att öfva sig i hån och förhär-

delse, samt att den moraliska smitta, som alltid medföres af hvarje fängtransport, för landet skall blifva förderfligare af fänge, som går, än af fänge, som åker; så att i detta afseende fördel och nachdel synas väga lika.

Då det slutligen är känt, att Kongl. Maj:t sjelfmant åt fångvårds-angelägenheterna egnar en synnerlig omsorg, så finner jag så mycket mindre behof af den ifrågasatta underdåniga skrivelser, äfven om förslaget skulle vara mera välgrundadt, än jag förmodar. Åtminstone torde frågan icke vara mera angelägen, än att det föreslagnn experimentet kunde få anstå, tills andra redan började experimenter hinna blifva färdiga och icke mera upptaga uppmärksamheten.

Häruti instämde Doctor *Gumælius*, Professor *Fries*, Prostarne *Ljungdahl*, *Berlin*, *Cnattingius*, *Grönvall* och *Melander* samt Comminister *Hallén*.

Prosten *Lindberg*: Då fångvården kostar Staten så oerhörda summor, hvilka årligen förökas, skulle jag anse hvarje förslag, som åsyftar minskning i dessa kostnader väl värdt att pröfvas, och Utskottets Betänkande i denna syftning kunna gillas; men då den föreslagna pröfningen skulle bero på betjeningen vid fångvården och dessa genom nuvarande skjuts med egna hästar hafva sin betydligaste vinning, måste en sådan pröfning alltid för förslaget utfalla ofördelaktig, ehuru stora fördelar det än egde. Derföre önskar jag, att underdånig anhållan måtte hos Kongl. Maj:t framställas, att detta förslag tillika måtte pröfvas genom undersökning af kostnaden för fängtransport så väl hos Svenska som Norrska Fångstyrelsen, på det att utrönas måtte, hvilken sanna skillnaden skulle blifva emellan fängtransport efter skjuts eller till fots. Man har trott, att den sednare methoden ej skulle medföra någon besparing. Men jag tillåter mig att framställa en calcul, hvilken dock med alla sina brister likväl eger den förtjenst att framkalla en bättre eller desto heldre en vederläggning.

Calculen är såsom följer:

Kostnad för Fångars forslande.

Åkande:	3 man.			Per man.			Per mil för hvar man.	
	6	12	—	2	4	—	16	8
En dag, 6 mil efter 2 hästar och vagnpengar	6	12	—	2	4	—	16	8
Detta är den lindrigaste kostnaden då 3 fångar föras efter 2 hästar. Föras 2 fångar efter 2 hästar, blir kostnaden större.								
Till fots:								
Två dagar, 6 mil. Gevaldigerns tractamente andra dagen	—	24	—	—	8	—	—	—
Kostnaden för skor	—	24	—	—	8	—	2	8
					16	—		
Vinsten R:dr B:co	—	—	—	—	—	—	14	—

Enligt Stats-Contorets uppgift kostade fångtransporten 1845, fångförarnes indelade löner oberäknade, summa Banco Riksdaler . . . . . 122,599: 15. 11.

Räknar man nu fångförarnes dagtractamente, skjuts och hemskjuts, ehuru denna sednare oftast försvinner, genom mötande transporter, eller fångarnes återförande från ransakningsorten, så återstår den egentliga kostnaden för fångskjuts eller hälften af förestående Summa: . . . . . 61,299: 31. 11.

Vidhåller man det först antagna: 3 personer efter 2 hästar eller $\frac{1}{3}$ -dels R:dr milen per person, blifva milens antal, efter en person räknadt, 3 gånger sistnämnde summa eller: 183,899 mil. Vinsten, efter 14 sk. milen, skulle således utgöra: Banco R:dr . . . . . 53,637: 10. —

Skulle det befinnas allmänneligast, att Gevaldiger förer flera än 3 personer och äfven har transport för hemresan, uppgår kostnaden för honom icke till hälften. Är åter 3 medeltalet, öfverskjuter kostnaden för fångförarne det antagna halfva beloppet med $\frac{1}{6}$ -del, och i sådant fall uppkommer för vandrings-förslaget endast en behållning af 44,708 R:dr 26 sk. 4 rst.

Då således någon vinst måste uppkomma, röstar jag för bifall till Betänkandet med det tillägg jag i inledningen föreslagit.

Prosten *Lundblad*: Ehvad än resultatet må blifva af detta Betänkande, tror jag, att Nationen står i stor förbindelse hos Höglöfliga Utskottet, som icke misströstat om framgång åt detta sitt bemödande att i någon mån minska de dryga kostnaderna för fångars transporter. Sista Riksdag föreslogs för samma ändamål, att ett större antal fångar skulle transporteras efter hvarje häst, 3 fångar efter en häst och 6 fångar efter tvänne; och Konungens Befallningshafvande i de särskilda Länen skulle anmodas att efter sådan grund söka åstadkomma entreprenader till fångskjutsens verkställande. Förslaget förkastades, synnerligast i anledning af Hederv. Ståndets missbelåtenhet dermed. Ett annat förslag är nu framlagdt, nemligen att fångar skulle transporteras till fots, såsom det sker i Norrige, ett land med samma climatiska förhållanden som hos oss, för att icke tala om Ryssland och Södra Frankrike. Emot detta förslag hafva många betänkligheter blifvit anförda. Den Ledamot af Ridderskapet och Adeln, som mot Betänkandet anmält sin reservation, vill i anledning af Utskottets förslag, att experiment med fångars transport borde göras den längsta väg som kan tänkas inom hela Riket, från Norrbottens Län till Malmö, hvarigeoom olämpligheten af forslingsättet skulle blifva ådagalagd. Men hvarföre skall man yrka sådana ytterligheter? Försoket kunde ju göras under den vackrare årstiden på kortare väglängder, t. ex. några mil om dagen. Nattqvarter för fångarnes herbergerande finnas ju redan förut och någon förlägenhet der-

om bör väl icke kunna uppkomma. Utskottet har ock, såsom redan är anmärkt, önskat, att experimentet måtte göras i synnerhet med fästningsfångar. Att äfven utsträcka det till ranskningsfångar, torde vara olämpligt. Någon fråga om en sådan utsträckning förekommer icke heller i Betänkandet. Då emedlertid kostnaderna för fångvården under år 1845 uppgått till 739,000 R:dr och åren derefter ännu mer stigit, och nu utgör Andra Hufvudtitelns drygaste utgiftspost, så kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Betänkandet.

Prosten *Setterblad*: Höglöfl. Utskottets förslag att, *uti underdånig skrifvelse, hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t, på det tillfälle måtte beredas att bedöma fördelarne af det nu föreslagna sätt för fångföringen, täcktes, då sådant kunde pröfvas lämpligt, låta företrädesvis och till en början, i afscende å de till fästningsarbete dömda fångar anställa försök med deras transporterande till fots*, måste jag gilla. Dock fruktar jag, att resultatet af försöket icke blifver nog lyckligt, för att öfvertyga om detta forslingsätts företräde framför det nu brukliga, och det af skäl, att det företages med fångar, hvilkas transport minst gripit in i Fångvårdens cassa. Vanligen forslas sådane fångar, en och en i sönder, eskorterade af Gevaldiger. Marchen, efter föreslagna sättet, måste gå långsamt, eskorten consumerar en betydlig del af skjutslegan, vinsten blifver ringa; men förlusten blifver att man afskräckes från försök med fångar af annat slag, hvilkas forslande till fots lättare vore verkställd med, relativt till nuvarande, högst ringa kostnader.

Sådana äro personer, gripne för misstanka för brott och ranskningsfångar, hvilka understundom upptaga 3 à 4, med parhästar, förspända vagnar, för att mellan häktet och domstolen forslas 1, 2 à 3 mil, en väg, den de gående lätt kunde tillryggalägga på en enda dag. Nu kostar färden 3 à 4 R:dr Banco milen. En promenad deremot fordrade icke mer än aflöning för eskorten, och denna icke större än då de forslas åkande.

Mig är icke obekant att invändningar göras mot ett förslag af denna syftning: *Icke alla ransakningsfångar äro brottslige och det låter icke förena sig med rättvisa och mensklighet att drifva dessa, sammanlänkade med verkligen brottslige, gående en längre väg.* Men är det väl rättvisare och menskligare att föra dem fastlåste vid en brottsling och hårdt inpackade i en trång vagn? Måste de icke der tryckas närmare intill sidokamraten, än om de vandrade vid hans sida? Lida de icke mer af skakningen på en kärra, vid hvilken de äro fastlåste, än af en fotvandring? Plågar icke kölden den åkande mer än den gående? Man fruktar flere rymningar. — Jag känner att fångar, åkande och belagde med black, gjort sig lediga och rymt inför Gevaldigerns ögon — jag bestrider icke att de gående kunde göra detsamma.

Jag skulle anse lämpligast att, i skrivelsen till Kongl. Maj:t, underställa Hans Maj:t att bedöma med hvilka, om icke alla, slags fångar försöket borde företagas, samt att de myndigheter, som ega förpassa fångar, lemnades frihet att bedöma huruvida transporten borde ske med skjuts eller till fots. Dock, om desse mine enskilde tankar icke göra sig gällande, instämmer jag i Utskottets förslag.

Prosten *Gellerstedt*: Den väckta motionen synes mig hafva väl förtjenat det afseende, som Höglofl. Utskottet derå fästat. Jag skulle till och med hafva önskat, att den vunnit ännu större framgång. I våra philanthropiska tider, då man söker bereda brottslingar sådana fördelar, som ärligt men fattigt folk icke har någon utsigt att kunna skaffa sig, låter det kanske hårdt att i någon mån söka inskränka förbrytarnes fri- och rättigheter. Jag skulle dock tro, att man vid dessas behandling bör på allt sätt söka förekomma, att, vid en jämförelse mellan brottslige och ärlige människors tillfälle till lefnadsbeqvämligheter, fördelen icke må finnas vara på de förras sida, hvarigenom händer, att den ärlige arbetaren, som med svett och möda sträfvar att förvärfva en knapp bergning, vid betraktande af brottslingens beqväma sätt att få sina behof upp-

fyllda, ledes på den tanken, att det är bättre att beträda lastens än dygdens väg. I afseende på lifsuppehälle kan det knappast förekommas, att förbrytaren njuter fördelar framför den oförvitlige fattige, enär den förre aldrig saknar tillräcklig föda för dagen, som den sednare mången gång har ganska knapp, om han har en talrik familj att försörja. Jag känner med visshet, att ärliga familjer finnas, som hela månaden sakna bröd och ändock äro nöjda, om de blott hafva potäter och salt att dermed stilla sin hunger. Det färska kött och den kryddade mat, som består brottslingen, är för dessa en fullkomlig öfverflödsvara. — Jag nämner detta icke för att påstå, att brottslingen skall sättas på svältcur, utan blott för att visa, att han i allmänhet får bättre spis än den fattige arbetaren. Men må detta brottslingens företräde åtminstone vara det enda. Han bör väl icke i sådana fall, der det icke behöfves, hafva en bättre lott. Detta eger likväl nu rum vid hans förflyttande från en ort till en annan. Vill en fattig arbetare ändra vistelseort, så lemnar honom hans fattigdom blott en utväg dertill, att nemligen till fots tillryggalägga sin väg. Brottslingen får deremot åka på Statens bekostnad. Härti ligger en stor orättvisa mot de fattige arbetarne, som sålunda måhända kunna komma att afundas brottslingens öde. Då nu, såsom Höglöfl. Utskottet utredt, och äfven en värd Talare sökt genom calcul bevisa, äfven en vinst skulle genom fångars transporterande till fots beredas åt det allmänna, så kan jag icke annat finna, än att denna åtgärd borde vidtagas, enär med den af mig visade moraliska fördelen dervid äfven en ekonomisk kan förenas.

En vid förra Riksdagen gjord anmärkning emot motionens ändamålsenlighet finner jag att Höglöfl. Utskottet lemnat obesvarad, den nemligen, att genom motionens bifallande *tidsutdrägt vid ransakningar i brottmål skulle förorsakas*. Detta kan vara ganska ovisst. Det är nemligen väl bekant, att förhärdade bofvar, som göra allt för att undkomma lagens näpst, då de för ett brott blifvit anklagade, pläga pådikta sig andra, såsom begångna på aflägsna orter, dels för att kunna få utbyta fängelseluften emot den fria

naturen, dels och hufvudsakligast för att under en längre tämli-
gen bekväm resa kunna få tillfälle att rymma ifrån bevakningen.
Sådana planer hafva ock, ty värr, ofta nog lyckats. Måste der-
emot brottslingen till fots passera vägen till den uppgifna aflägs-
nare orten, så förmodar jag, att vandringens besvärigheter skulle
afskräcka honom ifrån att pådikta sig brott. Sålunda skulle fäng-
transporter af denna anledning åtminstone mycket sällan förekom-
ma. Derjemte skulle väl kunna hända, att tid skulle vinnas i
stället för att förloras vid brottmålsransakningar om fången måste
vandra till fots. Jag skulle af nu anförda skäl helst sett, att mo-
tionen i vidsträcktare grad vunnit Höglofl. Utskottets bifall; men
då genom Utskottets förslag vägen åtminstone öppnas till en än-
damålsenligare fångföreling än hittills, så vill jag åtnöja mig med
att yrka bifall till Betänkandet.

Prosten *Osterman*: Nästan alla föregående Talare hafva, emot
hvad jag förmodade då jag begärde ordet, yttrat sig för bifall till
Utskottets förslag, hvarföre jag icke behöfver vara vidlyftig i mitt
anförande. Endast en Talare, Biskop Butsch, har emot förslaget
framställt hvarjehanda betänkligheter, dem jag anhåller att i kort-
het få genmäla. Biskopen har ibland annat sagt, att motioner, af
enahanda syftning med den nu ifrågavarande, hafva vid flere före-
gående Riksdagar blifvit väckte men afstyrkte af de sammansatte
Utskott som handlagt dessa motioner, och att detta afstyrkande
vunnit Rikets Ständers bifall. Detta är sannt; men härvid torde
jag få anmärka, hvad äfven Utskottet i sitt Utlåtande anført, att
nemligen ifrån den tiden omständigheter inträffat, som torde för-
tjena att tagas i betraktande. Brottslingarnes antal har nemligen
efter den tiden betydligt tilltagit, hvarjemte skjutslegan på mån-
ga ställen inom landet blifvit förhöjd, så att Stats-utgifterna för
fångars transporterande blifvit ansevärt ökade. Dertill skulle
jag vilja lägga ännu en annan omständighet, som äfven torde bö-
ra tagas i betraktande, nemligen den öfverdrifna ömhet, att icke
säga flathet, hvarmed man vill att brottslingar, i följe af vår tids

falska philanthropi, nu skola behandlas, och det synes mig derföre icke vara ur vägen att Rikets Ständer i afseende derå uttrycka den opinion, att en sådan mildhet och skonsamhet emot dylika personer icke just är tillbörlig. Det har alltid väckt en rättvis förtrytelse, särdeles bland allmogen, att lagligen förvunne och dömda brottslingar skola färdas åkande, då Kronans manskap måste vandra till fots. Man har sagt, att genom det föreslagna sättet för fångars transporterande kostnaderne skola snarare ökas än minskas, att tillfälle till rymning skall derigenom lättare beredas, att svårighet skall uppstå att finna nödiga inqvarterings-ställen för fångarne under vägen o. s. v. Hvad kostnaderna angår, är det min öfvertygelse att dessa skola genom undvikande af skjutslegan betydligt minskas, ehuru en större bevakning visserligen kommer att erfordras: och en föregående Talare har dessutom genom en uppgjord calcul sökt ådagalägga, att en icke obetydlig besparing skulle vinnas. Lika litet kan jag föreställa mig att rymning lättare kan verkställas då transporten sker till fots, om fångarne sammanlänkas på sätt föreslaget är, och hvad hindrar dessutom att soldater beordras att biträda vid bevakningen, om sådant någon gång skulle anses erforderligt? Ställen för fångarnes inqvartering under vägen kunna icke saknas, då Häradshäkten ju finnas eller åtminstone komma att finnas allestädes, och i brist deraf kunde ju genom accord inhyses-ställen lätteligen dem beredas. Dessutom bör man ihågkomma att här endast är fråga om anställande af försök, som, om de icke alltid och allestädes kunna lyckas, dock åtminstone på några ställen och vid vissa tillfällen borde kunna med fördel användas. Hvad som är möjligt i andra länder, i Norrige, i Finland och Ryssland, måtte äfven kunna vara möjligt i Sverige. Jag tillstyrker bifall till Utskottets Betänkande.

Comminister *Janzon* förklarade, att han instämde med Prostarne *Gellerstedt* och *Osterman*.

Contracts-Prosten *Odelberg*: Biskop Butsch har fullkomligt utvecklat de åsikter af frågan, jag hyser. Jag kunde således åt-

nöja mig att med honom instämma. Likväl anser jag mig skyldig att särskildt yttra några ord. Jag kan ej annat finna, än att Utskottets förslag, om det skulle bringas till verkställighet, måste medföra olägenheter, vida öfvervägande fördelarne. Huru skulle, t. ex. en Fång-gevaldiger bete sig, om, under marchen genom en vidsträckt skog, ja, till och med i allmänhet i detta glest bebodda land, någon eller några af de gående fångarne sjuknade, eller tröttnade på vägen? Huru, såsom ock en Reservant anmärkt, föga belåtet skulle icke folket i byar och gårdar blifva att om aftnarne nödgas emottaga inqvartering af dylika tågande trupper? — En talrikare och följaktligen kostsammare bevakning skulle dessutom erfordras. Hvad man både vill och bör förekomma: fångarnes samtal med hvarandra och med ännu oförderfvade meniskor, att ej blottställa dessa för inflytelsen af förderfliga läror, — detta måste naturligtvis genom det föreslagna sättet att fortskaffa missdådare främjas. Jag nödgas, ur dessa skäl, för min del, afslå Betänkandet.

Prosten *Traneus*: Jag vågade ej tro att så många röster skulle höjas för detta Utlåtande; men då så skett bör ock jag här uppgifva min på Afdelningen yttrade åsigt. För närvarande kan ej motionens förslag verkställas, men jag anser det vara af vigt att en opinion om dess rättvisa uttryckes. Frågan blir då: bör en fånge gå eller åka till Domsäte och fängelse, när vittnet om honom måste oftast gå, lidande af hunger och köld? Härpå svarar mitt samvete: fången bör ock gå. Han är ej häktad utan skäl; han åker fjettrad i bojan, ej gåendet är det skymfliga. Domare ha intygat fångars hån mot sina vittnen, för det desse gå medan de åka. Jag vet att ett vittne, en fattig man, illa klädd och utan pengar och matsäck, måste vinterdag 2 gånger gå tillsammans 27 mil från Skee till Quiström för att vittna om en stolen gammal hatt; men fången åkte, nödtorftigt klädd och född. Vittnet förlorade 9 arbetsdagar för hustru och barn. Är detta rättvisa? — Att förslaget ej kan genast verkställas; att ett Reg-

lemente, tillämpligt från Norrbotten till Malmö, någonsin kan uppgöras, derpå tviflar jag. Men detta är just olyckan, att man i vårt kära fädernesland älskar allmänt gällande reglementen, i ekonomiska ärenden, oaktadt den ofantliga skillnad i rum och tidsförhållanden som uppkomma af landets vidsträckthet och olika läge.

Prosten *Klintberg*: Så hög aktning, jag än hyser för andras öfvertygelse, helst när den är delad af flere upplysta, som i den instämman; och sålunda gerna vill och kanske borde undertrycka min egen, synnerligen då det icke är ovilkorlig pligt att densamma uttala, kan jag dock icke vid detta Betänkande af Höglofl. Besvärs- och Ekonomi-Utskottet densamma förtiga.

Meningar äro yttrade, förr och nu, mot och med, om fångars forsling på vagn eller till fots. Och skälen äro starka å ömse sidor. Jag biträder dem, som äro för, att fångar böra i Sverige forslas på vagn. Gevaldigers antagande till mångdubbelt större personal, och således större kostnad, i det afseendet, blefve en oundviklig följd, såvida forslingen skulle ske till fots, såsom nu är föreslaget. Ty, om t. ex. tvänne fångar skulle forslas och bevakas af en gevaldiger (och af flere vore väl öfverflödigt) men den ene af dessa fångar under gåendet blef verkligt eller diktadt sjuk, hur skulle då gevaldigern ställa till, helst om han hade, hvilket ej är ovanligt i Sverige, 5 å 6 fjerdingsväg till närmaste by eller stuga, der ock herberge kunde nekas? Inträffade detta mot aftonen den mörka och kalla årstiden, kan jag icke finna någon uppgift för förhållnings-sättet. Vore nu fångarnas antal större, blefve svårigheterna än sannolikare. Till och med en gevaldiger för hvarje fånge blefve i sådant fall för litet, ty bära den sjuka vore ogörligt.

Under åkande kan fången begagna mindre efter kroppen passande kläder och sämre skodon, men gående fånge måste åtminstone den kalla tiden med skodon af tämmelig god beskaffenhet vara försedd; då skulle Staten troligen anskaffa upplag af sådana för-

förråder och tillsätta skovårdare, kanske låta uppbygga stöfvelmagaziner, och få möjligen och ganska troligt större utgifter genom detta forslingsätt, än vid det nu antagna. Blott af dessa och många flera skäl, hvarmed jag dock ej vill trötta, kan jag icke annat än inför det Högv. Ståndet vördsamt föreslå afslag af Betänkandet.

Professor *H. G. Lindgren*: Om jag vore någon ifrig anhängare af vår nya Strafflag, och den densamma genomgående principen att undanröjda allt hvad afflictivt eller skam-straff heter, så hade jag endast i den infami, hvilken det af Utskottet föreslagna forslings-sättet skulle, om det blefve antaget, ådraga de dertill hemfallna förbrytare, fullkomlig anledning att underkänna ifrågavarande Betänkande. Men jag har icke ännu kunnat öfvertygas om den omnämnda principens absoluta förträfflighet, och tror ännu på gammaldagsvis, att vanäran vidlåder brottet och ej det derpå följande straffet, och söker således ej ur denna synpunkt sak med det Höglöfl. Utskottet, annat än såvida detsamma uraktlåtit att i Betänkandet skilja mellan ransakningsfångar och dömda brottslingar; ty, om än det föreslagna fortskaffnings-sättet skulle, hvilket jag för min del bestrider, kunna anses lämpligt på de sednare, så lärer väl dock ej sjelfva det Höglöfl. Utskottet finna det användbart på de förra, ännu till ingen brottslighet förvunna. Men deremot biträder jag alla de motskäl mot Betänkandet, hvilka i Herr Hohenhausens reservation finnas mera antydda än utförda, och hvilka af Biskop Butsch i dag blifvit fullständigt utvecklade. Till dessa skulle visserligen ännu åtskillige andra kunna tilläggas, med hvilkas uppräknande jag dock ej vill onödigtvis upptaga det Högv. Ståndets tid, helst de redan angifne äro fullt tillräcklige att motivera ett afslag. Blott ett enda ber jag att få omnämna, hvilket, ehuru väsendtligt det synes mig, ej ännu blifvit under discussionen vidrördt. Det händer nemligen under en vandrande fängtransport, att en eller annan af fångarna af tredska

vägrar att fortsätta marchen, och icke låter sig dertill i godo öfvertalas. Hvad blir då att göra? att bruka käppen eller piskan. Jag betvillar att vår philanthropiska lagstiftning lärer vilja åt fångförarne inrymma en mot dess princip så stridande, och lätt till öfverdrift missbrukad, rättighet att extrajudicielt afstraffa de tredskande. Om de gräsliga, skakande scenerne af vandrande trupper af hopkedjade, fängslade, missdådare, hvilka våra landsvägar skulle komma att erbjuda de vägfarande, jemte mycket mera, som skulle kunna i ämnet anföras, vill jag ej vidlyftigare orda, utan slutar med att förklara, det jag, för min del, yrkar afslag å Betänkandet.

Häri instämde Biskop *Agardh*, Pastor *Primarius Pettersson* och Doctor *Björkman*.

Prosten *Tellbom*: Som jag tillhör den Afdelning af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, som fått sig uppdraget att behandla den motion, som föranledt det nu föredragna Betänkandet, och, ehuru jag ej funnit det af Motionären gjorda förslaget antagligt, sådant det i motionen förekommer, jag lemnat mitt bifall till den modification deraf, som af Utskottet blifvit tillstyrkt, anser jag mig böra till besvarande upptaga de anmärkningar, som nu blifvit deremot framställda. Bland dessa vill jag först besvara den, att det föreslagna forslingsättet skulle vara olämpligt, emedan det ej kunde betraktas annorlunda än såsom ett straff, och vore af vanhedrande beskaffenhet. Denna anmärkning kan jag ej godkänna; det synes mig nemligen icke skäligen kunna såsom straff eller vanhedrande anses, om för dömda brottslingar användes det fortskaffningssätt, som af naturen själf blifvit anvisadt, som af de flesta menniskor begagnas, och hvilket det är en förmån att begagna. — Man har vidare yttrat, att det föreslagna forslingsättet icke skulle vara användbart i vissa, särdeles i glest bebyggda orter; detta medgifver jag, men får tillika erinra, att denna invändning icke träffar det gjorda förslaget, alldenstund i Betänkandet hemställles,

att det ifrågavarande forslingsättet endast då skulle användas, när det kunde pröfvas lämpligt. — Man har sagt det icke vara att hoppas, att genom detta forslingsätt någon besparing i kostnad kunde vinnas. Jag får derpå svara, att kostnadsberäkning blifvit inom Utskottet gjord, hvilken ledt, om icke till visshet, åtminstone till sannolikhet, att kostnadsbesparing skulle uppkomma, alldenstund väl en längre tids dagtractamente blefve en följd af den föreslagna forslingen, men detta ej kunde uppgå till den besparade skjutslegans belopp. I sammanhang härmed bör jag dock tillstå, att jag icke kan vända Utskottets förslag till godo hela det förmånliga resultatet af Prosten Lindbergs kostnadsberäkning, emedan han i densamma intagit kostnaden äfven för ransakningsfångars forsling, men Utskottet icke ansett lämpligt, att sådana fångar på det föreslagna sättet färdas. — Farhåga har blifvit yttrad, att fångarnes rymning skulle genom deras forsling till fots underlättas. Utskottet, som förutsett, att denna invändning skulle blifva gjord, har i sitt Betänkande redan derpå svarat. Den befarade följden, i fall den inträffade, skulle icke uppkomma genom forslingsättets beskaffenhet, och skulle, så framt tjenligt fängsel och ändamålsenlig bevakning begagnades, säkerligen ej inträffa. — En underdånig hemställan till Kongl. Maj:t, i enlighet med Utskottets förslag, har blifvit ansedd såsom öfverflödig; emedan Kongl. Maj:t, som åt fångvården egnar mycken uppmärksamhet, utan tvifvel lär, om fångars forsling till fots befinnes lämplig, utan behof af någon Rikets Ständers hemställan sådant forslingsätt anbefalla. Denna anmärkning kan jag ej erkänna såsom fullt giltig. Jag medgifver visserligen, att Kongl. Maj:t åt fångvården egnar stor uppmärksamhet; men jag måste antaga, att, äfven om ett försök med det föreslagna fångföringsättet ansåges böra ske, Kongl. Maj:t ändock kunde finna betänkligt att ett sådant anbefalla, så framt Rikets Ständer genom afslag af Utskottets Betänkande hade förklarat sig ogilla så beskaffadt fångföringsätt. För den händelse, att Kongl. Maj:t funne detsamma ej vara otjenligt, anser jag det ock vara nödigt, att Rikets Ständer genom att bi-

falla Betänkandet tillkännagifva sig anse det användbart endast för sådana fångar, som blifvit förvunna att hafva begått brott, och att det till en början borde försökas icke ens med alla till fästningsstraff dömda fångar, utan endast med dem, som blifvit dömda till fästningsarbete. — Ett hinder mot förslagets antaglighet har man velat finna deruti, att, om fånge under transporten sjuknade, svårighet att få honom fortskaffad skulle uppkomma. Denna svårighet skulle dock säkerligen högst sällan inträffa, emedan häst någorstades i grannskapet utan tvifvel kunde i de flesta fall med lätthet anskaffas för sådan fånges forsling. — Ett annat hinder har man velat finna deruti, att det kunde inträffa, att fånge af tredska vägrade att gå, och att förlägenhet derigenom kunde uppkomma. Jag medgifver, att sådan vägran någon gång kunde komma att ske; men jag måste antaga, att, om det föreslagna fångföringssättet blefve anbefalldt, föreskrift äfven blefve meddelad, huru med sådan fånge skulle förfaras. — Slutligen har man anmärkt, att detta fångföringssätt, om det ock vore lämpligt för dömda brottslingar, vore olämpligt för ransakningsfångar. Denna anmärkning har blifvit besvarad genom hvad jag redan yttrat. Jag vill dertill endast tillägga, att Utskottet, som föreslagit, att det ifrågavarande fångföringssättet måtte företrädesvis och till en början användas för fångar, som blifvit dömda till fästningsarbete, i Betänkandet yttrat sig anse detsamma i allmänhet icke vara olämpligt för fångar, som blifvit om brott förvunna; och att Utskottet, då det begagnat detta sistnämnda uttryck, men icke sagt "för brott dömda", dermed haft afseende på det icke sällan inträffande fall, då fånge genom hållen ransakning blifvit förvunnen att hafva begått brott, men icke blifvit derföre dömd, emedan ransakning med honom måste å annan ort företagas med anledning af äfven derstädes föröfvadt brott, för hvilka tvänne eller flera brott han efter fulländade ransakningar skall till ett för dem gemensamt straff dömas; äfvensom Utskottet dervid fästat afseende derpå, att det stundom inträffar, att fånge, efter att hafva blifvit om begånget brott förvunnen, falskeligen uppgifver sig hafva

äfven å annan ort föröfvat brott, endast i afsigt att få företaga en resa och ombyta vistelseort: Utskottet har nemligen ansett, att samma forslingsätt, som pröfvades lämpligt för vissa redan dömda fångar, äfven vore användbart för fångar, som blifvit om samma brott förvunna, men hvilkas dom ännu icke blifvit afkunnad.

Efter hvad jag nu haft äran anföra, och med stöd af de skäl, som af Utskottet blifvit framställda, vågar jag förmoda, att Hög. Ståndet ej skall finna betänkligt att det föredragna Betänkandet bifalla.

Prosten *Lindberg*: Endast få ord önskar jag få tillägga: En föregående Talare, ehuru i vissa stycken min motståndare, har dock bevisat mig den godheten att vederlägga ett inkast mot förslaget, hvilket skulle härleda sig från fångars sjukdom eller tredsko. Det återstår mig endast att upplysa, det min calcul äfven inberäknar ransakningsfångar, helst deras heder icke mera kan lida igenom samvaro med brottslingar å vagn än till fots.

Prosten *Sidner*: Det är redan så mycket taladt öfver detta ämne, att jag kan fatta mig kort. Jag har blott velat tillkännagifva, att jag icke kan instämma i bifall af detta Betänkande, och det af tvänne skäl: 1:o emedan jag börjar få någon misstanka mot nyttan af det förfärliga experimenterandet i alla vägar. Synnerligast fruktar jag för experimenterandet med fångväsendet, som redan förut kostar Staten så ofantliga summor. Nu åter är fråga om något dylikt, men af den farligaste beskaffenhet. Förut hafva experimenterna gällt penningar, uppoffringar i ekonomiskt afseende, och då får man väl tåla vid så länge man kan. Men nu gäller det medborgares lif och säkerhet; ty jag är öfvertygad, att hvad Utskottet föreslagit kan blifva ganska vådligt för allmänna säkerheten, särdeles i afläggelse och glest bebodda skogstrakter; 2:o kan jag ej finna, att förslaget kunde blifva af någon fördel i ekonomiskt hänseende genom någon besparing i forslingskostnaderna. Förslaget skulle utan tvifvel, i stället för att medföra

minskning i kostnaderna, tvärtom öka dem genom nödvändigheten att använda en talrikare bevakning, samt medföra ökadts besvär och mångfaldiga svårigheter. Osäkerheten i landsorterna skulle ock ännu vidare förstöras. Och är meningen, att det föreslagna forslingsättet skulle anses för ett straff, så kan jag så mycket mindre derpå ingå, som sådant skulle innebära, att man kunde straffas innan man blifvit vederbörligen dömd. Jag behöfver ej vidare utveckla detta redan mycket discuterade ämne, utan får förklara, att jag instämmer i de mot Betänkandet afgifna reservationer, och yrkar afslag derå.

Häruti instämde Doctor *Säve*.

Prosten *Stabeck*: Jag kan ej i hela dess vidd bifalla detta Betänkande. Hvarken är detsamma åtföljdt af någon calcul, hvarpå man kunde grunda en beräkning af de kostnader, som komma att förenas med det föreslagna forslingsättet; ej eller är undersökt och uppgifvet, huruvida förslaget kunde komma att medföra någon osäkerhet till person eller egendom för fredliga medborgare. Men hvad som mig synes verkställbart är, att då allmänt bekant är, att flera häkten äro på så kort afstånd belägna från ransakningsställena, att promenaden dem emellan ej upptager mer än 5, 6 à 7 timmar, så kunde man åtminstone göra försök med att låta de respective personerna gå dessa kortare håll. Min tanka vore således att den underdåniga skrifvelsen skulle affattas med den syftning, att Kongl. Maj:t måtte täckas föreskrifva, att, der det befinnes lämpligt, ransakningsfångar, i stället för att forslas med åkande skjuts, måtte under behörig bevakning gå från häktet till ransakningsorten. Att någon vanära för fången härmed skulle vara förenad, inser jag icke; ej eller finner jag, att förslaget innebär någon hårdhet, strider mot billighet eller är vådligt för allmänna säkerheten. Men tiden är dyrbar, och jag vill icke vidare förlänga discussionen.

Domprosten *Laurenius*: Jag finner icke sjelfva saken orimlig, utan tror, att dermed skäligen kan göras försök, åtminstone

i mindre scala och på så sätt den siste Talaren föreslagit; men jag tror icke derföre, att den underdåniga skrifvelsen är behöflig, helst Kongl. Maj:t lærer vara oförhindrad att låta anställa de ifrågasatta experimenterna, om Kongl. Maj:t så för godt finner, utan att dertill behöfva tillstånd af Rikets Ständer. Frågan är efter mitt förmenande reglementarisk.

Doctor *Annerstedt*: Af Prosten Tellbom är jag i det hufvudsakliga förekommen, och kan derföre fatta mig kort. Alla de skäl, här blifvit anförda emot Utskottets förslag, förutsätta en alltför vida sträckt och oklok tillämpning deraf? Utskottet har föreslagit fångars transporterung till fots endast i de fall, då Kongl. Maj:t finner det lämpligt, och lämpligt vore det ej under sådana omständigheter, som åtskillige Talare påpekat; men att detta sätt att transportera fångar, med förstånd och urskiljning använt, kan förenas med allmän säkerhet och besparing för Stats-Verket, synes mig ostridigt, under sådana förhållanden, som Prosten Sta-
beck angifvit. Jag yrkar bifall till Betänkandet.

Professor *H. G. Lindgren*: En föregående Talare har, med anledning af mitt förra yttrande, förklarat sig icke kunna inse, hvilken infami, som af det föreslagna förslingssättet skulle kunna för fångarne uppkomma, enär gående till fots är det naturligaste, af den friska menniskan med tacksamhet mot Försynen vanligen begagnade fortskaffningssätt. Jag får härtill svara, att i sjelfva gåendet visserligen ingen infami ligger, men dess mera i de anbragta handbojorna, i den jernten eller kedja, med hvilken hvarje föregående måste vid den efterföljande sammanlänkas och i den kreaturslika föreningsprocess, som måste vid transporten iakttagas. Dock håller jag, som sagdt är, ej hårdt på den ifrågavarande infamien, utan unnar den gerna åt dem, som öfverträdt samhällslagarna, hvarföre jag också ej ur denna synpunkt ogillat Betänkandet. Samme Talare har ock förklarat, att Höglofl. Utskottet i sitt Betänkande bestämdt undantagit ransakningsfångar, hvilka Utskottet ej ansett böra eller kunna komma i fråga att pådet

föreslagna sättet fortskaffas. Att Utskottets mening varit sådan, vill ej jag bestrida; men ordalydelsen, att det föreslagna fångföringssättet måtte "*företrädesvis och till en början*" försökas på till fästningsarbete dömda fångar, gifver dock till en sådan uppfattning ingen synnerlig anledning.

Doctor *Sandberg*: För min del är jag visserligen öfvertygad, att stora fördelar icke äro att vinna af denna reform. Ty det kan väl hända, att fångarne tredskas att gå, föregifva sig vara sjuka eller blifva det, o. s. v., så att när truppen kommer fram, anföraren icke har många med sig. Det är ock möjligt att ömheten för fångar skall föranleda, att transporten åtföljes af en sjukvagn, kanske t. o. m. af Läkare, m. m., och då blir den åsyftade besparingen en missräkning. Att allmänna säkerheten, då dessa compagnier marchera hoplänkade med kedjor, mycket mera äfventyras än nu, då de åka, synes icke troligt. — Vilefva i experimenternas tidehvarf, särdeles hvad fångvården angår. Det nu föreslagna må gerna försökas. Det blir åtminstone icke så dyrt, som det stora experimentet med cellfångelser. Lyckas icke försöket, kan det snart förändras: och dessutom beror åtgärdens vidtagande på Kongl. Maj:t. Jag bifaller Betänkandet.

Häruti instämde Lector *Wallman* och Prosten *Melén*.

Prosten *Tellbom*: Åtskillige Talare, som efter mig haft ordet, hafva mot det föredragna Betänkandet framställt anmärkningar, som måhända borde besvaras, och hvilka jag skulle vilja besvara; men med afseende derpå, att tiden måhända ej medgifver, att öfverläggningen i detta ämne betydligt förlänges, vill jag upptaga endast den invändning, att det föreslagna fångföringssättet skulle i glest bebodda orter vara otjenligt; och får jag derpå svara, att det hos mig väckt någon förundran, att denna förut gjorda invändning blifvit af Prosten *Sidner* upprepad, ehuru jag i mitt föregående yttrande fästat uppmärksamheten derpå, att detta fångföringssätt blifvit af Utskottet föreslaget att användas endast då, när sådant kunde prövas lämpligt.

Efter sålunda slutad discussion och af *H. H. Erke-Biskopen* till Ståndet gjord proposition om bifall till förevarande Betänkande svarades med blandade Ja och Nej, samt begärdes votering, hvilken ock i behörig ordning verkställdes öfver följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 14, voterar Ja; den det ej vill, voterar Nej. Vinner Nej, har Ståndet Betänkandet afslagit.

Voteringen utföll med 26 Ja och 25 Nej, och hade Ståndet således Betänkandet bifallit.

§. 5.

Föredrogos och bordlades följande *Lag-Utskottets* Betänkanden:

N:o 15, i anledning af väckte motioner om förklaring, huruvida Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845, angående förändring i vissa delar af Lagens stadganden om giftorätt och morgongåfva, eger retroactiv verkan eller ej; och

N:o 16, i anledning af väckte motioner, angående upphäfvande af Lagens stadganden om morgongåfva och fördel.

§. 6.

Föredrogos och bordlades följande *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkanden och Utlåtande:

N:o 17, i anledning af väckt motion om fyr-anläggningar å Agön samt å skäret Skomakaren;

N:o 18, i anledning af väckt motion om beredande utaf fyranstalter i sjöarne Mälaren och Hjelmaren;

N:o 19, i anledning af väckt motion om stapelstads-rätt för staden Sölvfritsborg;

N:o 20, i anledning af väckt motion om stads- eller köpings-rättigheter för Höganäs i Skåne;

- N:o 21, i anledning af väckt motion om transito- och nederlagsrätt för Slitö hamn på Gottland;
- N:o 22, i anledning af väckt motion om förbud emot utländska ords begagnande uti Svenska skrifna eller tryckta handlingar;
- N:o 23, i anledning af väckt motion om Svenska inskrifter å medaljer, m. m.;
- N:o 24, i anledning af väckt motion om bildande af Fögderi- och Läns-vis sammanträdande municipal-auctoriteter, för behandling af för Fögderiet eller Länet gemensamma angelägenheter;
- N:o 25, i anledning af väckt motion om förbud för hästhandlare och "så kallade skojare", att på deras resor genom landet medföra qvinnor och barn; och
- N:o 26, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af Nämnde- och Fjerdingsmäns skjuts-skyldighet.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Betänkande N:o 14, i anledning af väckte motioner om rättighet för fordringsegare att hos Konungens Befallningshafvande erhålla så kalladt promotorial i lagsökningsmål.

Prosten *Grönvall*: På de skäl, som i den Betänkandet åtföljande reservationen blifvit anförda af Herr Berg von Linde, hvilken också framställt ett något modifieradt förslag till ändring af Utskottets Betänkande, vågar jag anhålla, att Högv. Ståndet ville bevilja återremiss af Betänkandet. Det synes mig obestridligt att promotorial-rätten skulle utöfva ett ganska gagneligt inflytande på credit-väsendet, samt i icke ringa mån minska de kostnader och olägenheter, som med fordringars indrifvande på aflägsna orter äro förenade. För öfrigt är det icke skäl att för några Embetsmäns bekvämlighet åsidosätta och uppoffra allmänhetens rättmätiga anspråk, hvilka dock i någon mån skulle blifva

uppfyllda genom bifall till Reservantens hemställan. Det är icke nödigt att utveckla skälen dertill, utan anhåller jag allenast att få uppläsa en del af den anförda reservationen:

Det skäl för afslag å motionen, man velat hemta derifrån, att Lands-Sekreterarne i viss mån förvandlades till fordringsegarnes enskilde ombud, synes förlora allt värde, om, med promotorialrättens inskränkande till sjelfva lagsöknings-proceduren och det i anledning deraf fallande Utslagets communicerande med så väl gäldenären, som fordringsegaren, sådane stadganden meddeltes: att lagsökningshandlingarne alltid borde tvefaldt aflemnas, och att, i händelse jäf mot krafvet göres, fordringsegarne borde beredas tillfälle till påminnellers afgifvande öfver förklaringen, samt att promotorialkostnaden, i taxa till lämpligt belopp bestämd, af fordringsegaren borde vid lagsöknings-handlingarnes aflemnande biläggas.

Häruti instämde Prosten *Stabeck*.

Prosten *Odelberg*: Jag har deltagit i det beslut, hvarpå närvarande Betänkande sig grundar, och torde derföre, då motsatta åsikter nu sökt göra sig gällande, böra anhålla, att Hög. Ståndet behagade fästa uppmärksamhet vid de, som jag tror, väl utvecklade skäl, Betänkandet innehåller för den satts, att offentliga Embetsverk icke böra, genom lag, förvandlas till Commissions-Contor för enskildas angelägenheter. Jag vågar således vördsamt utbedja mig bifall till Betänkandet,

Sedan discussionen förklarats slutad, blef, uppå härom framställd proposition, Lag-Utskottets förevarande Betänkande, N:o 14, bifallet.

Häremot reserverade sig Prostarne *Grönwall* och *Stabeck*.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Memorial N:o 6, med öfverlemnande af det Betänkande, som den utaf Kongl. Maj:t i frågan rörande brännvinsbränningen och

dess beskattning nedsatte Committé afgifvit, jemte dertill hörande bilagor.

Ståndet, som ansåg detta ärende för närvarande icke] förändra någon dess åtgärd, lade Memorialet till handlingarna.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Ut-låtande N:o 30, i anledning af Rikets Ständers år 1845 församlade Revisorers Berättelse, angående samma år verkställd granskning af Stats-Verkets samt andra af allmänna medel bestående Fonders tillstånd, styrelse och förvaltning åren 1842 och 1843.

Lades andra gången på bordet.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Ut-låtande N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, rörande den till Skolorna i åtskilliga Städer inom Lunds Stift utgående helgonskyld.

Lades andra gången på bordet.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Ut-låtande N:o 36, i anledning af väckte motioner om anslag för bildande af arbets- och straff-colonier.

Bifölls.

§. 12.

Föredrogs och bordlades *Banco-Utskottets* Memorial N:o 19, med uppgift om och huruvida någon del af den sedan 1845 års början upplupna Banco-vinst erfordras för Bankens consoliderande.

§. 13.

Upplästes ankomna Protokolls-Utdrag från *Höglofl. Ridder-skapet och Adeln* N:ris 80—88 af den 26 och 29 Januari samt den 2 Februari; från *Vallofl. Borgare-Ståndet* N:ris 80—86 af den 29 Januari och 2 Februari; samt från *Hederv. Bonde-Ståndet* N:ris 64—66 af den 29 Januari.

Lades till handlingarna.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ till 1 e. m.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 9 Februari 1848.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollet för den 5 dennes.

§. 2.

Föredrogs *Lag-Utskottets* Memorial N:o 19, i anledning af återremiss utaf Utskottets Utlåtande N:o 12, angående väckt motion om förändring i Trohets-eden.

v. Talmannen, Biskop *Hedrén* begärde ordet och yttrade:
Då 3:ne Stånd sålunda bifallit Högl. Lag-Utskottets Utlåtande N:o

12, och den af mig väckta motion derigenom blifvit hänvisad till behandling af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, har jag väl derigenom icke blifvit rubbad i min öfvertygelse, som jag ännu vidhåller, att det tillhört Lag-Utskottet att med densamma taga befattning; men, då detta numera icke kan ske, återstår ej annat än att till förstnämnde Utskott motionen öfverlemnas, oakadt, jag upprepar det, min öfvertygelse härom är oförändradt annorlunda.

Ståndet lade Memorialet till handlingarne; och kommer, i följd af de Resp. Med-Ståndens fattade beslut, motionen att till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet öfverlemnas.

§. 3.

Föredrogs änyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 30, i anledning af Rikets Ständers år 1845 församlade Revisorers Berättelse, angående samma år verkställd granskning af Stats-Verkets samt andra af allmänna medel bestående Fonders tillstånd, styrelse och förvaltning åren 1842 och 1843.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen meddelade, i sammanhang härmed, att, enligt ankommet Protokolls-Utdrag, Höglofl. Ridderskapet och Adeln återremitterat nu föredragna Utlåtande med förståndigande för Utskottet att på en gång inkomma med utlåtande så väl öfver 1845 som 1847 års Stats-Revisions-Berättelser.

Doctor *Sandberg* begärde härvid ordet och yttrade: Innan de särskilda punkterna i detta Utlåtande föredragas, anhåller jag vördsamt att få fästa uppmärksamheten vid följande:

Uti ingressen förklarar Höglofl. Stats-Utskottet, "*att åtskilliga af Revisorernes anmärkningar icke uti detta Betänkande varda Rikets Ständer underställda, af det skäl, att de Kongl. Bref och Beslut, på hvilka de anmärkte åtgärderna sig stödjade, redan undergått behörig behandling.*" Detta härleder sig utan tvifvel från den olägenheten, att Constitutions-Utskottet läser Stats-Råds-Pro-

tokollerna intill den pågående Riksdagens början; men Ständernas Revisorer kunna ej med sin granskning komma sin tid närmare än på 1½ år, emedan den kostliga Rikshufvudboken, såsom Rikets Uppbörds- och Räkenskaps-verk nu är ställt, icke kan förr än efter så lång tids förlopp afslutas. Att genom Stats-Råds-Protokollernas läsning i Constitutions-Utskottet och Constitutions-Utskottets derefter afgifna Decharge-Betänkande tillintetgöra Ständernas rätt att sedermera genom sina Revisorer granska räkenskaperna och anmärka hvad som i afseende på Statsmedlens användande befinnes anmärkningsvärdt, kan väl icke vara meningen. Detta skall dock ofelbart inträffa och nästa Statsrevision blifva utan ändamål, om t. ex. närvarande Constitutions-Utskott läsit och godkänt Stats-Råds-Protokollerna för 1846 och 1847. År 1849 sammanträda Ständernas Revisorer. Deras granskning kommer att omfatta samma åren 1846 och 1847. De göra vid Statsmedlens användande och räkenskaperna åtskilliga mer eller mindre välgrundade anmärkningar. Riksdagen sammanträder 1850 och dess Stats-Utskott anser sig, liksom nu, icke böra underställa Rikets Ständers pröfning förenämnde anmärkningar ur det skäl, att de Kongl. Bref, hvarpå de anmärkte åtgärderna sig stödja, hafva af föregående Riksdags Constitutions-Utskott *undergått vederbörlig behandling*. På sådant sätt skulle ju Stats-revisionerna blifva betydelselösa och blott toma formaliteter. Fördenskull kan jag icke gilla det af Stats-Utskottet anförda skälet, utan anser att äfven dessa, af Utskottet på sådan grund förbigångna anmärkningar böra Rikets Ständer underställas.

Vidare heter det, att åtskilliga anmärkningar, som af 1845 års Revisorer blifvit framställd, här i detta Utlåtande blifva förbigångne af den orsak, att de förekomma uti 1847 års Revisions-Berättelse och tilläfventyrs till följd af erhållande förklaringar eller sedermera vidtagne rättelser kunna komma att förfalla. Men hvarföre har icke Högl. Stats-Utskottet i ett sammanhang företagit granskningen af så väl 1845 som 1847 års Revisions-Berättelser. Då hade man öfverallt vida lättare kunnat jemföra Stats-Utskot-

tets Utlåtande med förbemälde Berättelser och deröfver afgifna förklaringar: man hade fått en mera sammanhängande öfversigt öfver hithörande åtgärder under de fyra år, som båda revisionerna omfatta, och pröfningen af hvad som blifvit anmärkt kunnat ske på ett mera tillbörligt sätt, än nu, då blott en del af anmärkningarne vid 1845 års revision framställas lösryckte och afsondrade från den följande tiden.

Slutligen synes det att Högl. Stats-Utskottet förbigått åtskilliga mera viktiga anmärkningar, såsom att Krigs-Collegium vid uppgörande af förslag till ett följande års stat icke tagit i beräkning eller uppgifvit de betydliga behållningar, som från ett föregående år kunnat vara att tillgå: att vid åtskilliga Embetsverk saknas en fullständig Utlåningsbok eller Liggare, sådan som finnes på ett ändamålsenligt sätt upprättad inom Krigs-Collegium m. fl. Efter mitt förmenande skulle det åligga Högl. Stats-Utskottet att upptaga och Rikets Ständers pröfning underställa *alla* de anmärkningar, som af Revisorerna i deras Berättelse blifvit upptagne, samt tillika att beledsaga dessa anmärkningar med de skäl, hvarpå Stats-Utskottet tillstyrker antingen att anmärkningen må förfalla eller till någon åtgärd föranleda.

Af alla dessa nu anförda skäl yrkar jag vördsamt att förvarande Betänkande må i sin helhet till Högl. Stats-Utskottet återlemnas.

Prosten *Lundblad*: Med afseende å den med detta Utlåtande på Riddarhuset vidtagna åtgärd får jag upplysa, att de olägenheter, som man såsom skäl derföre anført, härleda sig från de hvar tredje år återkommande Riksdagarne. Vid denna Riksdags början hade Inkomst-Afdelningen af Stats-Utskottet intet annat ärende att handlägga än 1845 års Revisions-Berättelse. Man trodde sig derföre ock, för tidens vinnande och för undvikande af det klander, som drabbat ett annat Utskott för fördröjdt påbörjande af Riksdags-arbetet, böra genast handlägga nämnda Revisions-Berättel-

telse utan att afvakta den för 1847, som först fram på våren detta år kunde i Utskottet till granskning förekomma. 1847 års Stats-Revision slutade nemligen först i sistlidne November sina arbeten. Öfver de anmärkningar, Revisorerne gjort rörande förvaltningen, skola sedan vederbörande Embets-myndigheter höras och sina förklaringar afgifva inom denna månads utgång. Beräknar man sedan för tryckningen en månad och för handläggningen en lika tid, finner man, att Utskottet till äfventyrs icke kan före Maj månad med Utlåtande öfver 1847 års Stats-Revision till Riks-Stånden inkomma. Om nu Utskottet, på sätt några Reservanter mot detta Betänkande yrkat, hade uppskjutit handläggningen af 1845 års Stats-Revisions-Berättelse, men Kongl. Maj:t begagnar sin grundlagsenliga rätt att, efter den 23 Mars, upplösa Riksdagen, så blefve, med antagande af att Revisions-Berättelserne borde i ett sammanhang behandlas, den nödvändiga följden att både 1845, 1847 och 1849 års Revisions-Berättelser komme att af näst sammanträdande Ständer prövas. Väl medgifves, att sådant för denna gång, då inga anmärkningar af svårare art mot de Förvaltande Verken förekomma, icke just skolat vara så farligt; men hade ett uppskof nu egt rum, skulle det ock hafva kunnat återopas såsom præjudicat för framtiden, när Revisorerne till äfventyrs komme att anmärka verkliga missbruk i förvaltningen, och genom ett sådant uppskjutande skulle controllerne förlamas. Till undvikande häraf, har Utskottet i detta Utlåtande behandlat alla de anmärkningar, som med den sista Revisionen ingen gemenskap ega, och tror jag att, medan nu Hög. Ståndets tid är mindre upptagen, Utlåtandet borde till afgörande företagas, och dermed icke uppskjutas till längre fram, då tiden kommer att tagas i anspråk både för vigtigare och mångfaldigare ärender.

Beträffande Doctor Sandbergs anmärkning med afseende å 76 §. Riksdags-Ordningen och dess rätta förstånd, är väl tydligt, att anmärkningar kunna det oaktadt göras, men att dessa anmärkningar, såvida de röra åtgärder, som grunda sig på Kongl. Maj:ts

Nådiga beslut, icke kunna leda till någon ansvarspåföljd, sedan Contrasignanten erhållit decharge.

Prosten *Traneus* förklarade sig instämma med Prosten Lundblad.

Prosten *Berlin*: Man har behagat ogilla, att Stats-Utskottet afgifvit ett Betänkande, som endast omfattar en del af 1845 års Revisions-Berättelse, och man har derföre väckt fråga, om icke det vore lämpligast att återremittera förevarande Betänkande eller uppskjuta dess pröfning till dess man på en gång kunde företaga Utlåtandet i fullständigt skick öfver båda Revisions-Berättelserna i sin helhet, både den af 1845 och den af 1847. I anledning häraf ber jag att få anmärka, att 1847 års Revisions-Berättelse icke kan af Stats-Utskottet behandlas, innan vederbörandes utlåtanden eller förklaringar öfver de gjorda anmärkningarne inkomma, och der-till åtgår ännu en eller annan månad, så att den lagliga tiden för Riksdagens fortfarande helt visst hinner gå till ända. Ehuru jag likväl för ingen del tror, att Riksdagen kommer så tidigt att afslutas, att icke de återstående betraktelserne öfver båda Revisions-Berättelserna hinna att absolveras med all möjlig fullständighet, så anser jag det dock vara fullkomligt i sin ordning, att det förevarande Betänkandet just nu blifver företaget till granskning, medan det finnes så litet på det Högv. Ståndets bord, att vi vanligen nödsakas sluta våra Plena klockan 12 eller 1. Det kommer snart den tid, då vi nödsakas hålla Plena till klockan 2 eller 3 och likväl hålla Aftonplena, och jag kan icke finna, att det på något sätt vore välbetänkt att till en sådan tid uppskjuta hvad som nu helt beqvämt kan skötas undan. Dessutom förekommer i detta Betänkande ingenting annat än hvad som är helt och fristående, så att man icke mera behöfver dertill återkomma. Alla de frågor, som ånyo komma före i 1847 års Revisions-Berättelse, vare sig att de kommit till ett annat stadium af sin utveckling eller att de framträda i en olika och förändrad gestalt, så att de måste uppfattas och bedömas annorlunda nu än 1845,

de äro undanskjutne och till dem återkomma vi framdeles. Jag kan visserligen medgifva, att Stats-Utskottet hade kunnat dröja några månader ännu med att företaga Revisions-Berättelsen, och derigenom satt sig i tillfälle att på en gång expediera allt hvad som hörde till det ämnet; men då hade förhållandet blifvit, att Inkomst-Afdelningen hade flere veckor fått vara overksam; och således skulle den hafva blottställt sig för samma hårda klander, som blifvit fälldt öfver ett annat Utskott, som någon längre tid icke hade några sammanträden. Under det vi på Inkomst-Afdelningen inväntade motioner ifrån de Respective Riks-Stånden, hade vi icke annat att sysselsätta oss med än just 1845 års Revisions-Berättelse. Att då vi grepo det verket an, bör väl icke kunna klandras, och ännu mindre bör man genom en återremiss utan föregången pröfning ställa så till, att Inkomst-Afdelingens nedlagda möda blir förspild och derjemte omkostnaden för utskrifning och tryckning m. m. blir en alldeles bortkastad penningsumma. Jag tillstyrker derföre, att Betänkandet nu företages till pröfning.

Med Prosten Berlin förenade sig Doctor *Gumælius*, Professor *Fries* samt Prostarne *Grönvall* och *Ljungdahl*.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen: Då nu fråga blifvit väckt om den formella behandlingen af detta Utlåtande, bör jag meddela hvad i detta hänseende i Talmans-Conference förekommit. Landtmarskalken yttrade den mening, att det vore tjenligast återremittera Utlåtandet för att behandlas i sammanhang med 1847 års Revisorers Berättelse. Andre hyste den åsigt, att Utlåtandet kunde hvila tills Utskottet inkomme med yttrande i anledning af sistnämnde Berättelse. Om nu Hög. Ståndet i dag företager frågan till afgörande, men Med-Stånden behandla den på någondera af förutsagda sätt, så blifva meningarne så skiljda, att Utskottet kommer i ett förbistrings-tillstånd. För att söka bereda någon enhet i behandlingen, har jag derföre vid föredragningen af detta ämne tillkännagifvit Ridderskapet och Adelsn beslut om återremiss

samt ansett mig böra hemställa, om Ståndet skulle finna för godt i enlighet dermed besluta. Skulle det anses för otjenligt att för ofvannämnda ändamål begagna ordet återremiss, så kunde det få heta: *återlemna*. Att föreslå, det Utlåtandet skulle tills vidare hvila, anser jag icke vara rätt. Hvilka olägenheter af ett sådant afvikande från ordningen kunde uppstå, inses lätt. I öfrigt får jag nämna, att jag i Talmans-Conferencen icke yttrat mig hvarken för den ena eller andra åsigten och är således opartisk.

Professor *Thomander*: Hufvudsakligen instämmer jag i hvad Herr Talmannen yttrat; men finner mig uppmanad att fästa Ståndets uppmärksamhet på oformligheten att återremittera Utlåtandet, då fråga blott är om formen, icke om materien. Saken skulle derigenom komma på sned; man kunde derigenom för sig afskära möjligheten att återremittera i sak, så vida icke Utlåtandet skulle ännu en gång kunna återremitteras. Önskar nu Ståndet, att sjelfva materien i Betänkandet först behandlas i sammanhang med 1847 års Revisorers Berättelse, vore nästan bättre, att Betänkandet finge tills vidare hvila, om sådant lät sig göra. Blott af snålhetsprincip skulle jag till och med tillstyrka att så skedde. Ty derigenom undveke man en onödig kostnad för tryckandet ånyo af Betänkandet.

I Talmans-Conferencen har emedlertid frågan, enligt hvad upplýst är, föranledt olika meningar. Mig synes dock frågan icke vara så benig och jag tror, att man utan fara nu genast kan företaga den till afgörande. Hvad beträffar ingressen till Betänkandet, har jag under debatten i Utskottet icke funnit, att Utskottet afstått sin och Rikets Ständers rätt att, ehuru Stats-Råds-Protokollerna blifvit granskade, göra de anmärkningar, hvartill ämnet kan föranleda. Constitutions-Utskottet kan hafva läst en Kongl. Maj:ts Skrifvelse, som medger Stats-Contoret att göra en utbetalning, men deraf följer icke, att ju icke Revisorerna och Rikets Ständer kunna anmärka, om hvad sålunda medgifvet blifvit, af vederbörande Auctoriteter öfverskridits. Decharge kan endast vara

lemnad för det granskade, men icke för det som är ogranskadt.

Lector *Wallman* förklarade att han instämde i den af *H. H. Erke-Biskopen* yttrade åsigt i denna sak. Här af följde dock icke något ogillande af Stats-Utskottets åtgärd att till handläggning företaga 1845 års Stats-Revisions-Berättelse, afskildt från den för 1847, då tiden så tillät; men skulle man nu ock lika afskildt i Ståndet till pröfning företaga det i anledning af den förra Revisions-Berättelsen af Stats-Utskottet afgifna Utlåtande, vore det att befara att åtskilliga incongruentier deraf skulle uppstå, hvarföre Lectorn önskade återremiss på skäl, vidare utvecklade i Herr Gripenstedts reservation, i hvilken Lectorn förklarade sig instämma.

Biskop *Agardh* tillkännagaf sig äfven vara af den tanka, att Utlåtandet borde återremitteras, på det att Stånden måtte komma i tillfälle att i ett sammanhang taga i bepröfvande de båda sedan sista Riksdag afgifna Revisions-Berättelserna. Formlöst ville det synas, att, såsom Utskottet här gjort, af 1845 års Revisions-Berättelse upptaga *några* anmärkningar, men, i afbidan på den för 1847 med vederbörandes i anledning deraf afgifvande förklaringar, afsöndra *andra*. Osammanhängande nog voro dessa arbeten förut; man borde derföre icke vidare särskilja hvad som till sin natur borde hänga ihop. Begge Revisions-Berättelserne borde i ett sammanhang till pröfning företagas.

Biskop *Heurlin*: Jag instämmer med Doctor Thomander; ty de här skiljda ämnena ega icke med hvarandra något sammanhang. Annat vore förhållandet, om här vore fråga om Revisions-Berättelserna öfver Riksgälds-Contorets förvaltning, då *decharge* åt Fullmäktige derstädes skulle beslutas och som derföre erfordrade en gemensam pröfning af sistnämnde Berättelser. Nu rör det deremot verkställd granskning af Stats-Verkets räkenskaper; och då Utskottet härvid utbrutit och till ett blifvande Utlåtande förvarat de ämnen, som genomgå båda Revisions-Berättel-

serna, och här endast framställt de, som i den för 1845 stå enstaka och med 1847 års Revisions-Berättelse ingen gemenskap ega, håller jag Utskottet räkning för ett sådant dess förfogande, då för detta arbete blifvit använd den tid, som Utskottet hade ledig, innan de större frågorna i anseende till inväntade motioner kunde företagas. Jag tror, att äfven Högv. Ståndet bör begagna tiden, då vårt bord nu är tämligen ledigt, och till afgörande företa detta, visserligen icke viktiga Betänkande, och icke dermed uppskjuta, till dess Utlåtandet öfver 1847 års Revision hinner inkomma, då ett helt annat förhållande med ärendernas mängd och vikt är att förutse. Skulle vid ett punktvis genomgående af nu ifrågavarande Betänkande, hvilken behandling deraf jag anser vara den rättaste, Ståndet ock finna för godt återremitta någon punkt, kunde svar derå från Utskottet afgifvas i det blifvande Utlåtandet. Genom en sådan åtgärd vore intet förloradt, men tid åtminstone vunnen.

Häruti instämde Doctorerne *Laurenius* och *Björkman* samt Professor *N. Lindgren*.

Prosten *Berlin* sade sig vara, i hvad han ämnat yttra, förekomen af Biskop *Heurlin*, och ville endast tillägga, att emellan det ena och andra ämnet uti ifrågavarande Utlåtande näppeligen ingen annan gemenskap egde rum, än att anmärkningarne blifvit gjorda vid samma tid och funnos intagna i samma band.

v. Talman Biskop *Hedén*: Såsom af Utlåtandet synes, har jag i Utskottet icke instämt i Herr *Gripenstedts* reservation och delar icke heller hans tanka, utan tror, att Utlåtandet nu kan till afgörande af Ståndet företagas och dervid punktvis föredragas.

Då discussionen i denna fråga härefter förklarats slutad, fann, uppå af *H. H. Erke-Biskopen* och *Talmannen* derom gjord proposition, Ståndet godt besluta att Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30 skulle nu till afgörande företagas och dervid punktvis genomgåas.

Vid derefter skeende föredragning stadnade Ståndet i följande beslut:

Vid hvad Utskottet i inledningen till detta Utlåtande hemställt, lät Ståndet bero.

Kongl. Stats-Contoret.

§. 1. Bifölls.

Skogsplanterings-Cassan.

§. 2. Ståndet lät härvid för närvarande bero.

Kongl. Post-Contoret.

§. 3. Bifölls.

Kongl. Tull-Verket.

§. 4. Bifölls.

§. 5. Bifölls.

§. 6. Erfordrade ingen åtgärd.

Kongl. Krigs-Collegii Artilleri-Afdelning.

§. 7.

Prosten *Berlin*: Hvad denna 7:de punkten angår, så tager jag mig friheten att derpå yrka afslag. Det är en gengångare från förra Riksdagen, ehuru vi då endast hade den i en reservation, sedan Motionären Herr Norin stannat med sin åsigt i minoriteten inom Stats-Utskottet. Denna gången var han lyckligare: han vann i Utskottet på en röst. Det finnes i de bifogade reservationerna tillräckligt många skäl anförda för att motivera ett afslag. Dels är den föreslagna nya ordningen icke påkallad af något oriktigt förfarande eller någon klandrad åtgärd, utan det är medgifvet, att ingen försäljning af odugliga effecter egt rum, med mindre att behöriga besigtningar och cassationer föregått, och att de efter Auctions-Protokollerna influtne medlen blifvit med all vederbörlig

noggrannhet upptagne och redovisade; dels vore den föreslagna återbäringen till Statsverket olämplig, då en cassetad persedel vanligtvis behöfver genast ersättas af en ny af samma slag eller för samma ändamål; dels skulle Ständerna derigenom komma att gifva för 2:dra gången samma summa eller en del af hvad de förut för ett visst ändamål gifvit eller anslagit; dels skulle en sådan återbäring vid mångfaldiga och till och med vid de flesta tillfällen komma att leda till verklig förlust för Statsverket. Man föreställer sig nemligen, att ett Administrerande Verk, Krigs-Collegium eller Sjö-Förvaltningen t. ex. har åtskilliga förbrukade, oduglige eller för Kronans bruk onyttige persedlar. Får samma Verk, hädanefter som hittills, efter behörig besigtning och cassation, försälja dessa persedlar och använda de inflytande medlen såsom bidrag till anskaffandet af andra effecter i de odugligas ställe, så går en sådan cassation och försäljning för sig i rätter tid, medan ännu någon inkomst för sådane effecter kan erhållas och komma Verket till godo; men om de inflytande medlen skola aflemnas till Stats-Contoret för att reserveras till näst sammanträdande Ständers disposition, så är det väl sannolikt, att en sådan cassation och försäljning uppskjutes i det längsta, och att de oduglige effecterne heldre bibehållas och äfven med ringa eller liten fördel användas, — ja kanske någon gång lemnas åt förruttnelse och förstöring. Det är dessutom obilligt i sig sjelf att sålunda fråntaga ett Verk hvad som detsamma tillhör; helst man har tillfälle att controllera hushållningen och alla ett Verks administrativa åtgärder så noga man någonsin behagar. Det må tillåtas mig att framställa ett exempel på, hvarthän den föreslagna åtgärden skulle kunna leda, om den blefve antagen i stället för hvad som nu eger rum. Post-Verket eger utom sine andre ångfartyg äfven ångfartyget Sverige, hvilket är byggt för Postverkets räkning och för dess penningar, men som nu befinnes vara i det närmaste odugligt eller icke med fördel användbart och således icke värdt att ens bibehållas såsom ett reserv-fartyg. Till följe häraf har Post-Styrelsen gjort hemställan att få försälja samma fartyg, naturligt-

vis för Post-Verkets räkning och i afsigt att derföre åtkomma medel, för hvilka de öfrige Postångfartygen kunna repareras, förbättras eller ombyggas, allt efter som behovet kräfver, och genom hvilka medel det lättare blir en möjlighet för Post-Verket att till Riksgälds-Contoret aflemna den årliga nettobehållning, som Rikets Ständer föreskrifvit. Om ett sådant motiv och en sådan beräkning kan ingenting vara att säga. Den är alldeles riktig och måste i allo godkännas. Men om det vore nu stadgadt, att Post-Verket skall directe till Stats-Verket genast aflemna hvad som inflyter för sådant som försäljes, så hade det väl mycken sannolikhet för sig, att någon hemställan om försäljning af ångfartyget Sverige icke blifvit gjord af Post-Styrelsen. Det hade nemligen då varit för Post-Verket fördelaktigare att låta ångfartyget Sverige ligga qvar för dess räkning, och från detsamma i mån af behof för de andre Post-ångfartygens reparerande eller förbättrande använda det ena efter det andra, ifrån ångpannan och ångmachinen ända till seglen, kettingarne och ankarne. Sådant hade ländt till fördel och besparing för Post-Verket, men till stora förluster för Staten eller det stora hela, och sådant skulle otvifvelaktigt förhållandet blifva vid mångfaldiga tillfällen både vid det ena och andra Administrerande Verket, derest den i förevarande 7:de punkten föreslagna förändringen blefve antagen. I de flesta fall är det dessutom endast mindre summor, som genom sådane försäljningar inflyta, och så länge intet missbruk och ingen misshushållning kunnat med den hittills följda ordningen öfverklagas, så vore det mindre väl betänkt att i vårt Statsskick införa den föreslagna nyheten, som icke skulle medföra någon fördel, men vid många tillfällen skulle vålla olägenheter och stora förluster. Jag tillstyrker derföre afslag på den förevarande 7:de punkten.

Häri instämde Professor *Selander* och Prosten *Osterman*.

Doctor *Sandberg*: Frågan om försäljningsmedels ingående till Stats-Verket har flere gånger blifvit behandlad af Revisioner och äfven, om jag rätt minnes, vid 1840—41 årens Riksdag. Hvad

angår mindre betydliga och förslitna persedlars försäljning och inköp af andra i deras ställe, så kan visserligen sådant ske af vederbörande Embetsverk, utan att Ständerna derom meddelas kännedom. Men hyad här föreslås, afser något hufvudsakligare. Ty man lär icke kunna förneka att missbruk äro möjliga, om man t. ex. försäljer Byggnader, större eller mindre Örlogsfartyg, Kanoner m. m. och penningarne användas efter godtycke, äfven inom Hufvudtiteln, men ännu mer om det sker utom densamma. I sådant fall böra väl medlen ingå till Stats-Verkets besparingar och disponeras för de ändamål inom Hufvudtiteln, hvartill de vid Statsregleringen tagas i beräkning, på det sätt Stats-Utskottet här föreslagit. — En Talare har trott att härigenom en större misshushållning skulle uppkomma, och såsom exempel anført att om Post-Verket icke fick efter behag använda försäljningsmedlen för ett öfverflödigt ångfartyg, så skulle bemänte Embetsverk från det samma bortplocka inventarierna, det ena efter det andra, som kunde annorstädes användas, och heldre låta sjelfva fartyget förrutta, än försälja det och ställa försäljningssumman till Ständernas disposition för Post-Verkets räkning. Härvid ville jag blott anmärka, att en sådan förutsättning synes också innebära ett misstroende till de Förvaltande Verkens redliga och öfver allt småsinigt godtycke upphöjda nit och omtanka för Statens bästa — ett misstroende, kanske lika stort som det man tyckes vilja påbörda Stats-Utskottets förslag, hvilket jag för min del bifaller.

Doctor Björkman: När 1845 års Revisorer gjorde denna anmärkning eller anmälan, var det icke allenast de då redan till Krigs-Collegii cassor influtne 7,446 R:dr försäljningsmedel, som dertill gäfvo dem anledning, utan egentligen de större summor för omkring 6,000 skeppund försålde gamla kanoner m. m. som voro att emotse. Att reservera betydligare Stats-inkomster för dispositioner, som för Rikets Ständer blifva okände, och icke göras i sammanhang med den allmänna Statsregleringen, ansåg man mindre principenligt. Och enär Statsregleringen bör omfatta alla Sta-

tens inkomster och utgifter, samt ifrågavarande försäljningsmedel ej kunna betraktas annorlunda än såsom inkomster, som återinflyta i Statens Cassor af förr använde Statsanslag, så torde väl den af Revisorerne antyde principens riktighet böra i allmänhet medgifvas. Att reservationer också stundom så behandlas, finner man af Kongl. Maj:ts denna Riksdag gjorda Nådiga Proposition att beräkna en del af Skogsplanterings-Cassans reserverade inkomster såsom tillgångar för nya Statsanslag. Allt hvad man här ordat om misstroende och misshushållning och knappa anslag är väl en skef uppfattning af frågan. Sådana förutsättningar äro mindre behöriga och böra aldrig inverka på en principfrågas afgörande. För öfrigt håller jag icke hårdt på saken. Under den tillbörliga öfvertygelse, att en rättskaffens administration alltid afser Statens verkliga fördel så vid casserade sakers försäljning, som vid nya persedlars inköp, låter jag en fråga, som möjligen kan väcka obehag, gerna förfalla.

Prostarne *Stabeck* och *Carlander* förenade sig med Doctor Björkman.

Prosten *Berlin*: Det har behagat Doctor Sandberg att vid försvaret för sin åsigt i förevarande ämne rida upp på det exemplet, som jag använde, och han har velat visa, att blotta tanken på att något sådant som det af mig anförda kunde inträffa, utvisade ett för långt drivet misstroende till Styrelsen och de särskilda Verken. Detta är utaf den värde Talaren ett fullkomligt misstag; men det är till på köpet ett uppsåtligt misstag. Han inser nemligen allt för väl, att ett misstroende ingalunda ligger till grund för min argumentation, men att misstroendet deremot ohöljdt framträder i det ny-väckta förslaget, som jag motsatt mig. Jag kan gerna, om så önskas, medgifva, att det af mig begagnade exemplet var mindre väl valdt; men jag grep i en hast till hvad som föll mig in för att göra min framställning concret och mera lättfattlig. Det nya förslaget skulle endast tjena till att tracassera Styrelsen och binda händerna på densamma, samt vid många till-

fällen vålla Stats-Verket förluster, och just derföre, äfvensom för det att det utgår från ett otillbörligt misstroende, yrkar jag, att det ogillas och afslås.

Prosten *Lundblad*: En man af yrket upplyste, att casserade kanoner omgjutas och användas till andra Flottans behof. Obrukbara gevär omgöras efter förändrade modeller. Skulle dylika persedlar, i stället att på sådant sätt tillgodogöras, på offentlig auction utbjudas, blefve måhända köpeskillingen, som komme Stats-Verket till godo, en spottpenning, som ej till någon del kunde betäcka utgifterna för nya erforderliga [persedlar. Några anmärkningar, att förluster tillskyndats Staten genom ett sådant förfarande, hafva ännu aldrig afhörts. Man säger, att denna fråga ej blifvit uppkastad af något misstroende; men ett sådant synes dock, om omedvetet, ligga till grund derför. Det är med Administrativa Verk, som med den enskilde: misstro till uppfyllandet af deras pligter efter bästa vett och samvete retar endast sinnet och väcker hågen att eludera de strängare controllerna, som man sätter på deras verksamhet. Att den ifrågasatta åtgärden skulle leda till reda och ordning i Stats-Verkets räkenskaper, har man äfven påstått; men hvad reda deraf skulle uppkomma, att medel först anordnades till ett behof och, då de derföre anskaffade persedlar casserades och försålles, medlen åter inflöte till Stats-Verket, för att ånyo anordnas till samma behof, kan jag ej fatta. Jag tillstyrker derföre afslag på Utskottets hemställan.

Lector *Wallman*: Då jag deltagit i 1845 års Stats-Revision, der anmärkningen beslöts, och delade först i detta fall Revisionens åsigt, anser jag mig böra till stöd för densamma yttra några ord. Jag bör anmärka, att de förluster, som, i händelse af bifall till Revisorernas förslag, skulle uppkomma, med nödig kontroll och uppmärksamhet å vederbörande Auctoriteters sida icke böra kunna inträffa, och det förundrar mig, att samme Talare, som icke befarat möjligheten af missbruk, då medel, hvilka stå under Rikets Ständers disposition, undanryckas Stats-regleringen, likväl

framhållit den vanvård af Kronans persedlar, som skulle kunna uppstå af Revisorernas förslag och till hvilken, utan en ovärdig glömska af pligt, någon Embetsmyndighet icke med uppsåt kan göra sig skyldig. Jag fäster mig deremot vid grundsatsen, hvilken jag anser ganska vigtig. Såsom Doctor Björkman sagt, fanns 1845 en summa af nära 7,000 R:dr för försålda casserade persedlar, och för tackjern efter obrukbara kanoner väntades ett försäljningsbelopp ända till omkring 50,000 R:dr Riksgälds. Jag nämner detta, icke med afseende på summans belopp: denna må vara större eller mindre, — så anser jag den grundsatsen lika vigtig, att sådana medel återgå till Stats-Verket, för att vid en ny Stats-reglering tagas i beräkning. Härigenom är användandet af dem underkastadt Statens controller. Antager man ej denna princip, så skulle kunna inträffa, att stora försäljningar af mer eller mindre brukbara effecter komme att ega rum, att deras försäljningssumma till andra möjligen mindre vigtiga ändamål användes, och sedan till de förras återförskaffande nya anslag erfordrades.

Professor *H. G. Lindgren*: Emedan jag inom Utskottet låtit anteckna mig bland Reservanterna, anser jag mig skyldig att yttra några ord i ämnet. Den ekonomiska sidan af den föreslagna åtgärden är i Herr Ehrenstams reservation tillräckligt utvecklad, och har dessutom i dag af Prosten Berlin med, i min tanka, ovederläggeliga skäl blifvit ådagalagdt, att ekonomisk förlust för Stats-Verket skulle deraf blifva en gifven följd, i stället för den åsyftade yinsten. Väl har man deremot yttrat, att de förespeglade farhågorna, det casserade persedlar skulle, om den föreslagne åtgärden vidtoges, oftast komma att realiseras på ett sätt, som icke vore för Staten det förmånligaste, innebure en för vederbörande Embetsmän och Auctoriteter så förnärmande misstanka, att derå ej något afseende kunde eller borde fästas. Äfven jag hyser för de personer och corporationer, som hafva sig vården om Kronans tillhörigheter ombetrodd, det förtroende, att de ej afsigtligt vilja desamma förskingra, men det ligger i naturen af den menskliga

svagheten, och är, såsom mig synes, en vacker sida deraf, att en hvar företrädesvis nitälskar för den detalj, han har om händer, och söker att densammas bästa befordra; hvarföre ock ovilkorligen mången gång skulle inträffa, att, om värdet af förslitna eller obrukbara kronopersedlar skulle, der de contant försålles, direct till Stats-Verket ingå, vederbörande specialauctoriteter, heldre än att dymedelst alldeles afhända sig dem, sjelfva försökte att, om ock med mindre fördel för Staten, genom byte eller omgöring, tillgodogöra dem för under händer hafvande materiel. Jag anser denna svaghet, hvilken jag tror vara för oss alla gemensam, så föga klandervärd, att jag skulle beklaga Staten, om den saknades hos dess Embetsmän. Men frågan har äfven en annan sida, och är det besynnerligast med afseende derå, som jag ogillat den föreslagna hemställan. Den skulle nemligen, i min tanka, röja ett sårande misstroende till Administrationen, hvartill vi lyckligtvis ej hafva någon befogenhet, och är det förnämligast ur denna synpunkt jag yrkar afslag å Utskottets gjorda hemställan.

Biskop *Heurlin*: Jag instämmer med Prosten Berlin och Professor H. G. Lindgren. Om det ekonomiska af frågan vill jag nu ej yttra mig. Men då känt är, att aldrig något missbruk i detta hänseende egt rum, utan, om några casserade persedlar blifvit försålda, har den influtna köpesumman blifvit använd för behof af enahanda art, hvilket Rikets Ständer och deras Revisorer alltid hafva haft tillfälle att controllera, utan att någon anmärkning i detta fall hittills blifvit gjord, så skulle jag tro, att skäl icke förefinnes att till Kongl. Maj:t ingå med den föreslagna underdåniga skrivelsen, som skulle åtminstone innebära en antydning på något missförhållande, som behöfde rättas. Jag för min del tillstyrker afslag på Utskottets hemställan i denna punkt.

Häruti instämde Prosten *Ahlstrand*.

Professor *N. Lindgren*: Jag skall vara fåordig och endast vidröra det, som jag anser vara det väsentliga i frågan. Man har sagt, att grundsatsen fordrar, att ingående försäljningsmedel stäl-

las till Rikets Ständers disposition, emedan annars vådliga consequenser kunna tänkas. Jag är rädd om grundsatser, men jag kan omöjligen inse, att med vårt constitutionella Stats-skick någon våda kan uppstå derigenom att Regeringen hädanefter som hittills använder ifrågavarande medel till behof under den Titel, från hvilken de uppkommit. Ständerna ega ju att genom sina Revisorer samt Stats- och Constitutions-Utskotten controllera och beifra missbruk såväl af ändamålsvidrig försäljning som af försäljningsmedlens orätta användande. Förslå ej grundlagens garantier till förebyggande af missbruk, så gagnar i sanning föga den nu af Stats-Utskottet föreslagna bestämmelsen. För öfrigt anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på skillnaden mellan disposition af inflytande försäljningsmedel och dessa medels tagande i beräkning vid Stats-regleringens uppgörande och beviljandet af nya anslag. Detta sednare både kan och bör ske. Beloppet af ingående försäljningsmedel kan ej undgå Rikets Ständers kunskap. Befinnes detta belopp betydligt, står det Ständerna öppet att, i fall skäl äro för handen, i förhållande derefter minska anslaget. — På dessa grunder ogillar jag för min del Betänkandet.

Då discussionen öfver denna punkt härefter förklarats slutad och *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* gjorda proposition på bifall till hvad Utskottet i 7 §. hemställt, blifvit med blandade Ja och Nej besvarad samt votering begärd, uppsattes och godkändes följande voterings-proposition:

Den som bifaller Utskottets hemställan i merberörde 7 §. röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, är Utskottets hemställan afslagen.

Voteringen, som derefter försiggick, utföll med 15 Ja och 34 Nej, och hade Ståndet sålunda stadnat i beslut som Nej-propositionen innehåller.

Kongl. Krigs-Collegii Utrednings-Afdelning.

§. 8. Bifölls.

Kongl. Förvaltningen af Sjö-Ärenderna.

§. 9. Ståndet lät dervid bero.

Carlskrona Station.

§. 10. Bifölls.

Stockholms Station.

§. 11. Erfordrade för närvarande ingen åtgärd.

Länens Landsböcker.

§. 12. Bifölls.

Kongl. Seraphimer-Ordens-Gillet.

§. 13.

v. Talmannen Biskop Hedrén: Jag är i denna punkt af olika mening med Utskottet, hvilket synes af den reservation hvaruti jag instämt emot dess förslag. Om Rikets Ständer nödvändigt vilja att något beträffande Seraphimer-Ordens-Gillet skall anmälas hos Kongl. Maj:t, så är det icke blott den omständigheten, att Seraphimer-Ordens-Gillet ej bör ega att fastställa nya löningsstater, som bör framställas, utan då borde en total förändring af Ordens-Gillet Reglemente begäras. Det nu gällande Reglementet är af Kongl. Maj:t gilladt, och enligt detsamma är Ordens-Gillet Styrelse oförhindrad att, äfven utan Kongl. Maj:ts sanction, använda de till dess disposition stående medel. Det en gång utfärdade Reglementet måste väl ega gällande kraft till dess ett nytt hunnit utfärdas. Då det äfven vore inconsequent af Kongl. Maj:t att icke låta det utfärdade Reglementet gälla, så anser jag Ständerna icke i en punkt blott, utan i hela Reglementet böra begära

för-

förändringen, och finner det icke lämpligt att eljest afgifva en underdånig skrifvelse. Jag tillstyrker till följe deraf att Hög. Ståndet, så framt det icke vill afslå Utlåtandet, i denna punkt åtminstone ville återremittera det.

Doctor *Björkman*: Äfven jag delar i det närmaste samma åsikter, som af den föregående Talaren blifvit framställde. Att ett nytt Reglemente för Hospitalen och Hospitalsfondens Styrelse och förvaltning är i fråga, finner man af den underdåniga Berättelse om Hospitalerna i Riket, som nästlidne är af General-Directör Ekströmer är afgifven. Man ser nemligen deraf, att en för detta ändamål tillförordnad Committé redan den 14 October 1844 framlemnadt underdånigt förslag till ifrågavarande Instruction. Då man vet detta, synes frågan för närvarande kunna förfalla. Det enda skäl som kunde återstå för den föreslagne underdåniga skrifvelsen vore att derigenom påskynda hvad man väntar, och möjligen få nu ifrågavarande dispositionsrätt bestämd på det sätt, Rikets Ständer önska. Men saken förekommer sannolikt snart ånyo inom Riks-Stånden, då väckta motioner om Hospitals-Inrättningarnes utvidgning och ny Instruction för deras Styrelse skola behandlas.

Prosten *Berlin*: Jag håller icke hårdt på hvad Utskottet i denna punkt tillstyrkt. Anmärkning var framställd af en Ledamot i Afdelningen mot Seraphimer-Gillet, för en löneförhöjning; och då han icke fick sin vilja fram, emedan Ordens-Gillet icke handlat stridande mot sitt Reglemente, hvilket tillåter Gillet att bestämma sina utgifter, blef Utskottets förslag resultatet af ett jemkningsförsök. Ehuru Seraphimer-Ordens-Gillet sålunda icke handlat i strid mot sitt Reglemente och ej heller var obefogadt till sin åtgärd, skulle den föreslagna skrifvelsen likväl blifva liksom en påpekning, att ett nytt Reglemente är behöfligt. Den underdåniga skrifvelsen kunde visserligen inställas, då det nya Reglementet lär redan vara under utarbetning, men då frågan en

gång blifvit väckt, synes den så mycket mera oskyldig, som i sjelfva verket det nu för Seraphimer-Ordens-Gillet gällande Reglementet är tämligen föråldradt såsom daterande sig från år 1794. Emedlertid medger jag gerna, att den ifrågasatte skrifvelsen kan utan olägenhet uteblifva, och att således denna punkten äfven kan afslås.

Professor *Thomander*: Jag vill egentligen icke vara hård emot något i detta Utlåtande: det är tämligen löst till hela sitt innehåll. Jag sjelf är emedlertid vållande till den anförda frasen.

Det är i sjelfva verket stridigt, huruvida det nu varande Reglementet för Seraphimer-Ordens-Gillet innehåller eller icke innehåller berättigande för Gillet att fastställa aflöningsstater. Men ehvad Reglementet innehåller detta berättigande eller icke, böra väl icke aflönings-stater kunna gälla utan Kongl. sanction. Denna sanction hindrar ju icke Ordens-Gillet att disponera om de till detaljerade materiella behof erforderlige medlen. Samma förhållande är t. ex. med Consistorium Academicum, som bestämmer en del utgifter och inkomster, utan att det derföre får fastställa aflönings-staterne, hvilket tillhör Konungen.

Biskop *Heurlin*: Jag kan icke med full säkerhet upplysa förhållandet med de under Ordens-Gillet stående Tjenstemäns aflönings-stater, men jag påminner mig, att, under 1843, då föredragningen af Ecclesiastik-Departementets ärender var mig anförtrodd, förekom en af Rikets Ständers Revisorer gjord anmärkning emot aflöningen för Gillets Ombudsman och Kamrer. Denna borde af mig föredragas. Men härvid förekom, att ehuru Ordens-Gillet angelägenheter tillhöra Ecclesiastik-Departementet, äro likväl en mängd af Ordens-Gillet beroende frågor, hvilka icke dragas under Kongl. Maj:ts pröfning uti Stats-Rådet. Gillet förvaltar väl äfven Statsmedel, men derjemte enskilda donationer, med hvilka Ordens-Gillet har friare händer. Ordens-Gillets åtgärder äro derföre icke undandragne vederbörlig pröfning, men denna verkställes uti Ordens-Capitel, hvarest äfven Konungen beslutar i

alla de mål, rörande Gillets förvaltning, hvilka icke anses som egentliga Conselj-mål. Jag påminner mig bestämdt, att med anledning af förenämnde Revisorers anmärkning, föreslog Ordens-Capitlet förändring uti aflönings-sättet för Gillets Sekreterare, Ombudsman, eller Kamrer — jag tror att en enda person förenar alla dessa befattningar — samt att då varande Ordens-Canzleren, framlidne Excellensen Rosenblad, i min tillfälliga närvaro underställde Capitlets förslag Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning. Kongungen biföll förslaget — och som rättelse sålunda vanns uti det af Revisorerna anmärkta förhållande, hvilket af mig i Conseljen anmälades, ansågs Revisorernas anmärkning förfalla eller icke erfordra ytterligare åtgärd.

Det synes således att Seraphimer-Ordens-Gilletts förslag och åtgärder underställas Kongl. Maj:ts sanction, väl icke i Conselj, men uti Ordens-Capitel, och den föreslagna underdåniga skrifvelsen torde sålunda befinnas obehöflig. I afseende på frågan om ett nytt Reglemente för Ordens-Gillet, ligger denna fråga under handläggning hos Kongl. Maj:t. Vederbörande Embetsverk hafva redan öfver densamma blifvit hörda och afgifvit underdåniga utlåtanden.

Professor *Thomander*: Det vill förefalla mig, som der vore någon skillnad mellan tjänster i sjelfva Orden och Lazarets- eller Hospitals-Tjenstemäns befattningar. Underligt är det att ett Ordens-Capitel skall uppgöra aflönings-stater för Läkare, Prester och Ombudsmän vid offentliga Inrättningar, utan Ecclesiastik-Ministerns medverkan. Så länge sjukvårds- och fattigvårds-frågor höra under denne Minister, borde väl äfven Ecclesiastik-Departementets Chef ha ett ord att säga i afseende på de nämnda Tjenstemännens aflöning. Sådant vore i sin ordning, om än öfveruppsigten ex nobili officio tillhör Ordens-Gillet.

Biskop *Heurlin*: Den casus jag omnämnt rörde Ombudsmannen eller Kamreraren vid Ordens-Gillet, som jag tror dermed förenar Sekreterare-befattningen. — För öfrigt medgifver jag att

Ordens-Gillet eger makt att besluta och förordna om flere Hospitalernas angelägenheter. — Jag känner af erfarenhet att på Landshöfdings och Biskops hemställan Ordens-Gillet bifallit reparationer, gratificationer och andra nödvändiga, om än tillfälliga utgifter. Men derföre tror jag icke att Ordens-Gillet åtgärder äro fritagne från all granskning. Denna tillhör Ordens-Capitlet — detta utser årliga Revisorer att granska Gillets förvaltning. — Berättelse om förvaltningen uppläses uti Ordens-Capitel — der är Konungen Ordförande — och eger ensam beslutande rätt. Är Konungen frånvarande, anmäles hvad i Capitlet passerat till Hans höga pröfning och sanction. Seraphimer-Ordens-Gillet är ett Embetsverk, som, lika med alla öfriga, lyder under Konungen — men i olika frågor än såsom Regent uti Conselj — än såsom Ordens Stormästare uti Ordens-Capitel, men den skillnad finnes mellan Seraphimer-Ordens-Gillet och andra Embetsverk, att Ordens-Gillet, såsom sådant, ej kostar Staten ett öre. — Gillets Ledamöter åtnjuta ingen lön — de sköta de dem ombetrodda angelägenheter *ex nobili officio*.

Man klagar, icke utan fog, öfver de hopade, dagligen sig ökande göromål och ärender, äfven af den ringaste beskaffenhet, hvilka nu dragas under Konungens pröfning uti Conselj. Ett grundlags-förslag har varit i fråga att till Högsta Domstolen öfverflytta en del administrativa mål. Det synes då mindre väl betänkt, att draga den mängd af mindre detaljfrågor, de fleste af ringa vikt, hvilka nu ombesörjas af Ordens-Gillet, under Kongl. Maj:ts omedelbara pröfning uti Conselj. Ecclesiastik-Departementet har i sednare tider, mer än något annat Departement, sett antalet af dithörande mål anseeligt förökadt. — Folkundervisningen och ännu mer den nya Fattigvårds-Stadgan skall bereda en ytterligare anseelig tillväxt. Det är på dessa skäl jag anser den föreslagna underdåniga skrifvelsen mindre lämplig, och tillstyrker afslag.

v. Talman, Biskop *Hedén*: Jag är af motsatt tanka, mot den, som af föregående Talare blifvit framställd, nemligen att Se-

raphimer-Ordens-Gillet blott egde att befatta sig med vissa civila och kommunala ärender. Det är icke obekant huru Seraphimer-Ordens-Gillet fick sin tillvarelse. Dess Stiftare, Konung Gustaf III, ville icke blott med sitt förtroende utmärka dem, som upphöjdes till Seraphimer-Riddare, utan visa, att den yttre prydnaden medförde höga pligter och viktiga åligganden. I detta ändamål erhöll Gillet sin Instruction 1791. I Reglementet förekommer, så vidt jag minnes, ingen inskränkning i Ordens-Gilletts rätt att tillsätta alla tjänster, både Läkare och Prester, som stodo under dess förfogande. Kongl. Maj:ts sanction kunde desto mindre behövas som Kongl. Maj:t var Sjelf Ordens Høge Stormästare. Ordens verksamhet var sjelfständig under Kongl. Maj:ts eget anförande. Således kunde Ordens-Gillet icke heller fastställa några stater, dem icke Konungen sanctionerade.

Nu har emedlertid förhållandet förändrat sig, sedan Orden icke mera disponerar blott enskilda medel, utan äfven Statsanslag, som af Rikets Ständer genom deras Revisorer controlleras. Jag finner det derföre icke oriktigt, att Ständerna inkomma till Kongl. Maj:t med en underdånig hemställan i denna fråga. Men då böra Ständerna anhålla om ett nytt Reglemente, men icke blott om ändring i en punkt. I annat fall anser jag bäst, att den föreslagna skrifvelsen uteblifver.

Sedan discussionen öfver förevarande §. af Stats-Utskottets Utlåtande förklarats slutad, framställdes proposition till bifall för Utlåtandet i denna §., hvilken proposition med blandade Ja och Nej besvarades, och begärdes votering. Voteringen verkställdes öfver följande godkända voterings-proposition: Den som bifaller Stats-Utskottets tillstyrkande i §. 13 af Utlåtandet N:o 30, röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, har Ståndet tillstyrkandet i förenämnde §. afslagit.

Voteringen utföll med 19 Ja mot 31 Nej, och hade Ståndet sålunda den förevarande §. afslagit.

Kongl. och Hvitfeldtska Stipendii-fonden.

§. 14.

Biskop Bruhn: I anledning af Höglofl. Stats-Utskottets Ut-låtande öfver Rikets Ständers sist församlade Revisorers anmärkningar vid förvaltningen af Kongl. och Hvitfeldtska Stipendii-fonden, får jag vördsamt hänvisa till den underdåniga förklaring Curatorerne till Kongl. Maj:t den 18 Februari 1846 insändt öfver de vid Revisionen 1845 gjorde anmärkningar, hvilken är bifogad den Rikets Ständer nu meddelade Revisorernas Berättelse, uti hvilken upplyses, att Kongl. Maj:t uti Nådig Skrifvelse af den 23 Mars 1844 lemnat Curatorerna anstånd med upprättandet af nu ifrågavarande förslag till Instruction för Inrättningens Styrelse och Reglemente för utlåningen af medlen, hvilket föranledt, att förslaget emedlertid ej blifvit handlagdt; men uti underdånig skrifvelse, som den 9 Januari innevarande år till Kongl. Maj:t afgått, hafva Curatorerne förklarat, att de förehaft detta ärende och skola än vidare handlägga detsamma, så att omförmälda förslag under loppet af detta år skall till Kongl. Maj:t ingå. Härvid får jag ock nämna, att änskönt ingen så kallad fullständigt utförd Instruction varit uppgjord, har dock både styrelsen och utlåningen alltid blifvit verkställd enligt både Testamentets lydelse och den förändring dervid som blifvit föranledd af Konung Carl den XI:s stadgande, sedan Han till Stipendii-fonden återskönt det stora antal hemman, hvilka genom Hans Reduction blifvit Inrättningen fränkande. Äfvenså hafva de Resolutioner, som Kongl. Maj:t för flere särskilda mål afgifvit, alltid noga blifvit iakttagne både i anseende till Inrättningens styrelse och förvaltning af fonderne. Att således nu Cassan har en större behållning dels genom besparingar å årliga inkomsterna, dels och förnämligast genom flere års inlupne räntor, synnerligast sedan år 1815, då arrendet af 2:ne Säterier betydligt förhöjdes; att hela årsinkomsten ej blifvit utdelad, oakadt ofta öfver 100 studerande ynglingar deraf fått del, och gan-

ska många till 100 R:dr Banco och deröfver, äfvensom några gånger beviljade rese-stipendier; att slutligen arfvoden blifvit anslagne till flere dels vid Inrättningen tjenstgörande Embetsmän, dels till Lärare uti särskilte undervisnings-ämnen — allt detta har skett enligt Nådigt af Kongl. Maj:t gifvet tillstånd, och har deröfver af Kongl. Kammar-Rätten, som årligen granskat räkenskaperna och Curatorernas åtgärder, inga anmärkningar blifvit gjorde, med undantag endast vid qvittencerna för stipendii-utdelningen, hvilka Gymnasii Rector vanligen, å de vid tillfället frånvarande ynglingars vägnar, åtecknat, utan att de dertill alltid lemnat fullmakt, ofta ovisse om stipendier blifvit dem beviljade; sedan anmärkningsåret 1842 hafva dock inga stipendier blifvit utlemnade innan fullmakter till qvittering inkommit. För öfrigt hafva Curatorerne uti sin ofvannämnda till Kongl. Maj:t 1846 ingifna underdåniga förklaring fullständigare upplyst det hufvudsakligaste af nu gjorda anmärkningar. Och då de äfven nu detta år, uti underdånig skrifvelse, förbundit sig att inom årets utgång inkomma med det anbefallda förslaget, torde den underdåniga anhållan, hvarom Höglöfl. Stats-Utskottet till Rikets Ständer gjort hemställan, icke anses behöflig.

Prosten *Berlin*: Denna fråga förekommer ånyo i 1847 års Revisions-Berättelse, och hade således kunnat uppskjutas; men anledningen, hvarföre den här blifvit företagen, är den, att hon icke undergått någon förändring eller utveckling, utan befinner sig i alldeles samma stadium nu som 1845. Sanningen att säga, så är det icke rätt väl ställt med förvaltningen af denna fond. Det är nemligen dermed förenadt något trassel och oreda, och ehuru onekligen mycket godt åstadkommes med fondens medel, så lider det dock intet tvifvel, att mycket mera gagn kunde åstadkommas, om förvaltningen vore i allo så ställd, som den borde och kunde vara. Den Hvittfeldtska Stipendii-fondens förvaltning är ett gammalt ämne för anmärkningar i Stats-Revisionerna, och jag tager mig friheten påminna derom, att sådant var förhållandet vid

1843 års Stats-Revision, och att vid sistlidne Riksdag af samma Ledamot, som nyss haft ordet, lemnades samma upplysning som nu, att ett nytt Reglemente vore snart att förvänta, och att förvaltningen dessutom redan vore oklanderlig och så god man skäligen kunde önska. Det må förlåtas mig, att jag dock anser mig hafva skäl att betvifla denna uppgift. Hvad det länge väntade Reglementet angår, ber jag att få upplysa, att en från Göteborg varande Ledamot i 1847 års Stats-Revision anförde, att Curatorerne för Hvitfeldtska Stipendii-fonden hade för 2:ne år sedan haft sina sammanträden för att uppgöra project till ett nytt Reglemente; men att, då de icke derom kunde blifva ense, hade Landshöfdingen stoppat projectet i sin ficka och förklarat sig vilja sjelf aflemna det i Stockholm, hvarefter ingenting vidare afhörts. Jag tror derföre, att en underdånig skrifvelse, sådan den i detta Betänkande blifvit föreslagen, icke vore opåkallad, och lämpligen kunde blifva en påstötning för att en gång få slut på denna anmärkningspunkt. Sker sådant icke, så fruktar jag, att frågan står på samma punkt vid nästa Stats-Revision och vid nästa Riksdag, och att Hvitfeldtska Stipendii-fonden äfven då får sin egen visa.

Med Prosten Berlin instämde Biskop *Hedén*, Lector *Wallman*, Prosten *Stabeck*, m. fl.

Biskop *Bruhn*: Jag kan bestämdt försäkra att inom detta års slut skrifvelse med förslag till Reglemente från Curatorerne för Kongl. och Hvitfeldtska Stipendii-Inrättningen till Kongl Maj:t inkommer. En ny påminnelse till dem skulle endast kunna mötas af samma svar.

Prosten *Traneus*: Visserligen kan åtskilligt synas besynnerligt i förvaltningen af den Hvitfeldtska Stipendii-Fonden. Jag kan likväl icke skaffa de authentika documenterna rörande detta ämne, hvilka rättfärdiga Curatelet. Men jag kan upplysningsvis nämna, att om än inkomsten synes ringa, då man afser det stora hemmantalet, 147 mantal, som äro donerade till Fonden, äro

dock dessa hemman i allmänhet alldeles icke förmånliga. Jag påminner mig den förundran, som väcktes, då Sundsby Säteri år 1846 skulle å nyo bortarrenderas, och man af Landshöfdinge-Embetsets kungörelse om auctionen fann, huru föga förmånligt detta Säteri är. Man har yrkat, att inkomsterna borde förbättras, men sjelfva det Hvitfeldtska donationsbrevet föreskrifver, att bönderne skola, i möjligaste måtto, skonas. Förvaltnings-kostnaden är visst dyr; men detta kan svårigen undvikas. Någon förbättring torde emedlertid kunna åstadkommas. Sjelfva donationsbrevet är af vidsträckt tydning och sträcker sig icke endast till stipendier, utan afser i allmänhet hvad som beträffar ungdomens väl och förkofran i sina studier. Jag tror således, att Kongl. Maj:t haft skäl att bifalla användandet af en del af medlen till ändamål, som icke äro främmande för hela Inrättningens syfte.

Doctor Björkman: Jag har begärt ordet för att hufvudsakligen instämma med Prosten Berlin. Vid 1845 års Statsrevision syntes räkenskaperna öfver Hvitfeldtska Stipendii-Fondens inkomster och utgifter så underbara, att de ansågos alldeles oförklarliga, oaktadt Revisorerna sökte skaffa sig upplysningar om dithörande frågor från alla möjliga håll. Besynnerligt förefaller det äfven, att Curatorerna, som redan 1836 fingo Nådig befallning att afgifva förslag till Reglemente för förvaltningen, ännu efter 11 års tid icke hunnit uppfylla denna deras ovilkorliga skyldighet. Väl säges det nu, att den snart skall fullgöras; men icke förthy anser jag, att den föreslagna underdåniga skrifvelsen bör bifallas, emedan de hittills så försumlige Förvaltarena tyckas alltför väl behöfva en ytterligare påminnelse. Eljest bortglömma de måhända ännu några år sitt åliggande.

Med Doctor Björkman instämde Doctor Sæve.

Professor N. Lindgren: Då jag vill minnas, att anmärkning gjordes mot Hvitfeldtska Stipendii-Fondens] räkenskaper af 1847 års Stats-Revision i samma syftning, som af Revisionen 1845, synes det mig visserligen mindre consequent, att detta ämne blif-

vit af Stats-Utskottet behandladt uti närvarande Betänkande, helst Utskottet uti ingressen till Utlåtandet förklarar sig hafva deri endast upptagit fristående frågor och icke sådana, som uti båda Revisions-Berättelserna förekomma. Men detta hindrar mig dock icke att understödja och godkänna Utskottets i min tanka välgrundade hemställan, att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Instruction för Stipendii-Inrättningens styrelse och förvaltning må, så fort ske kan, varda upprättad och fastställd. Att denna åtgärd af behovet påkallas, kan slutas deraf, att densamma blifvit af fyra på hvarandra följande Stats-Revisioner yrkad. En sådan Instruction är vigtig för Stipendii-Inrättningen. Den är ock vigtig för Curatorerne sjelfve, och måste af dem vara synnerligen efterlängtd. Bestämda föreskrifter utgöra nemligen icke blott en controll, utan ock det säkraste värn mot allt obehörigt klander.

Sedan härmed discussionen blifvit förklarad slutad, blef, uppå derom framställd proposition, förevarande §. 14 i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30 bifallen.

Expensmedels-Räkningen.

§. 15. Bifölls.

§. 16. Ståndet lät dervid bero.

§. 4.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* den 2 dennes bordlagda Utlåtande N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, rörande den till Skolorna i åtskilliga Städer inom Lunds Stift utgående helgonskyld.

Prosten *Grönvall*: Ehuru, med antagande deraf, att Stats-Utskottets samtliga Ledamöter, vid denna frågas behandling inom Utskottet, varit angelägne om att taga full reda på sakens beskaffenhet till dess grund och i alla dess detaljer, det torde för mången synas obehöfligt att närmare utveckla förhållandet, så och

då likväl någon eller några af det Hög. Ståndets öfrige Medlemmar skulle ännu kunna vara i saknad af den special-kännedom, som erfordras för att se saken i dess rätta gestalt, anser jag det icke vara ur vägen att nu, då det gäller att fatta ett definitivt beslut i ämnet, våga försöket af en närmare utredning än den som ligger i Stats-Utskottets Utlåtande. Det förstås af sig sjelft, att, såsom redan blifvit antydt, jag härvid icke utgår från någon förutsättning deraf, att de upplysningar, jag utbeder mig få lemna, i någon mån kunna vara behöfliga för Utskottets Ledamöter, lika så litet, som för dem af Ståndet, som tillhöra samma Stift, som jag, eller, om de icke nu tillhöra det, derifrån utgått eller ock genom ett längre vistande på orten vunnit närmare bekant-
skap med dervarande förhållanden. Men de utgöra ett jemförelsevis ganska ringa antal af Ståndet. Af pluraliteten kan det icke väntas, att de skola hafva inträngt till frågans djup, och för dem kan det icke vara likgiltigt att, innan de afgifva sin röst i en för dem och Upplandets förhållanden så främmande fråga som denna, af en person från orten få höra en framställning af saken. Den skall blifva så trogen som den möjligen efter min uppfattning kan blifva; och att min uppfattning är den stora pluralitetens inom provinsen, det vågar jag försäkra. — Skulle jag ock i min förutsättning om behöfligheten af en sådan framställning misstaga mig, och få eller ingen på detta rum anse sig för fattande af sitt beslut i frågan hafva af nöden någon annan utredning deraf, än den förhanden varande Betänkande innehåller, så skulle jag väl på visst sätt göra mig skyldig till den förebräelsen, att onödigtvis upptaga en del af det Hög. Ståndets dyrbara tid; men en ursäkt ville jag söka deruti, att jag hvarken hittills gjort eller troligen hädanefter kommer att göra det öfverflödigt ofta, äfvensom deruti, att från den ståndpunkt, hvarpå jag befinner mig i afseende på denna fråga, jag ansett mig för dess redande och för vinnande af ett bättre resultat än det, hvartill det Höglofl. Utskottet kommit, snarare böra göra för mycket än för litet — skulle än försöket misslyckas.

Det är af Kongl. Kammar-Collegium erkändt och af Stats-Utskottet lemnadt obestriddt, att den så kallade Klockare-helgonskylden i Skåne egentligen var *ämnad att utgöra lön åt Klockaren för den honom tillhörande tjänstbefattning i Kyrkan och med barn-undervisningen*. Vi hafva således här en gifven utgångspunkt för frågans rätta bedömande. Till nämnde ändamål användes denna gärd af församlingarne vid den tid, då de Författningar utkommo, som våldförde församlingarnes rätt att sjelfve uteslutande få begagna den för de föremål, till hvilka den var bestämd. De urkunder, man åberopar till försvar för denna helgonskylds borttryckande från församlingarne, äro egentligen 2:ne, Kongl. Danske Ordinantien af den 14 Juni 1539 och Kongl. Brefvet af den 23 Mars 1568. Ser man på dessa Författningars lydelse, så innehålla de blott, att församlingarne icke fingo utöfva den rätt de förut haft, att sjelfve tillsätta sine Klockare eller, såsom de då kallades, *Degner*, och att dessa skulle tagas af Skolorna mot tillgodonjutande för personerne sjelfve af räntan eller lönen. — Danske Ordinantien, eller rättare det *Utdrag* deraf, som finnes handlingarne bifogadt, lyder så: "*Laands Sogner, som ligge något nær Kiøbstæderne, skulle tage sig Sogne-Degen aff Scholerne, oc lade dennem faa den vanlige rente for en hielp at studere met, dog de Sogne-Degne, som nu boe i samme Sogne, de beholde dennem i deres tiid.*" — — Kongl. Brefvet af den 23 Mars 1568 har följande ordagranna lydelse:

"Wij Fridrich dän andra med Guds Nådhe etc. etc. — Göre alle vitterligit, att Wij ähro kombne uthj förfaringh at mångestedes uthj Wårt Landh Skåhne, wille Socknemännen uthj dhe Sockner näst omkringh Kiøbstederne liggandes icke hafva deigner af Skoolerne eftersom Ordinantien uthwijsar, Men tage dhennem sjelf deigner hwem dhennem lyster, en part aldelis ulärde och odogelig til at underwijsa dhett unge folck i Socknet dheres Börnelerdom, så och at giøre thän tjänisten i Kyrkian dhennem böhr at giøre, så på dhett sådant kan förekommiss och Ordinantien må

widh macht hålles, wele Wij at altijdh härefter så skall hålles, at nähr de Lands deigne, som nu ähr i något Sockn, dher ligger på två mihler näst Kiöbstederne, antingen döör eller afgähr eller och i andre mätto kommer från Socknerne, då skall der tilskickes personer af skoohterne udhi dhe samme Sockner och näste Kiöbsteder, som dhe Sockner besöge skall, och Superintendenten och Skohlemestere skall hafwe inseende medh at dher tillsätjas dhe persohner, som så lärde och förståndige äro, at dhe kunne giöre dhen tjänsten en deigne böhr at giöre och kunne underwijsa och lähre dhett unge folck dheres börnelerdom och skall Socknefolcket wahra plichtig at gifwe och til godhe redhe ydhe förb:m *persohner* dhen årlige Rente, som en deigne tilkommer och böhr at hafwe medh rättthe effter Ordinantien. Finnes någhon heremodh at giöre, då wele Wij dheröfwer låtha straffa som wederböhr; herefter skall hwer sigh hafwe at rätta. Gifwet på Wårt Slätt Fridrichsborgh dh. 23 Martij A: no 1568.

Under Wårt Signet

FRIDERICH."

Sjelfva innehållet af dessa Kongl. Förordningar synes mig klarligen ådagalägga, att, ehuru de åsyftade att bereda Stadsskolorna och deras Lärare en fördel, de äfven ville tillskynda landsförsamlingarne en sådan genom att förskaffa dem lärde och förståndige personer till deigne-tjänsterna, och att de således icke förbisågo det med denna del af helgonskylden afsedda ursprungliga ändamål, som var att användas till lön för den eller de personer, hvilka hade befattning med kyrkosången och barnaundervisningen. Jag anhåller, att det må anmärkas och ihågkommas, helst derpå ligger synnerlig vikt, att det var sjelfva *personerna*, som hade dessa befattningar, Degnerne sjelfve, fastän desse icke längre fingo tillsättas af församlingarne, utan skulle tillskickas af skolorna, hvilka hade att tillgodonjuta den för kyrkosångens och barnaundervisningens bestridande anslagna räntan eller helgon-

skylden. Det stadgades uttryckligen, att den för detta ändamål skulle användas, dock med afseende äfven derpå, att den skulle vara en *hjälp* för personerna *att studere met.* Detta ändamål uppfylldes ock i långliga tider på det sätt, att så kallade Chorgossar utskickades från skolorna till de närmast liggande socknarne för att bestrida kyrkosången och förhöra ungdomen i deras *börnerldom*. Detta kunde vara tillfyllestgörande för den tidens kraf; men det inses lätt, att ändamålet skulle förfelas, att detta sätt att sörja för kyrkosången och barna-undervisningen i landsocknarne skulle under tidernas lopp befinnas medföra alltför stort mehn, alltför svåra olägenheter både för Stadsskolorna och för Landsförsamlingarne, helst hvarken Skollärnarnes eller lärjungarnes tid kunde medgifva dem att, som sig borde, sjelfve på landet utöfva Klockaretjensterna. Skolorna ville dock behålla räntan eller Degne-lönen. De kunde ock för sitt bestånd icke undvara den. Då synes så småningom den förändring hafva vidtagits med Degnebefattningen, att skolorna tillsatte personer *inom* socknarne — med eller utan öfverenskommelse med församlingarne eller medgifvande af dem, derpå finnas mig veterligen inga handlingar — att bestrida degne-tjensten, och afstodo till dessa en viss ofta högst obetydlig del af helgonskylden; men behöllo sjelfve resten, den betydliga största delen. Huru det sedermera gått, huru församlingarne återfått den rätt, de fordom haft, att sjelfve tillsätta sina Degner eller Klockare, utan att Stadsskolorna dermed hafva den ringaste befattning; hurusom det ännu i dag tillgår med Klockare-lägenheters tillsättande, att nemligen, vid inträffande ledighet, ansökningstid utsättes, förslag af Pastor upprättas, de föreslagne profva, församlingen och Pastor gemensamt välja och den valde erhåller Dom-Capitlets fullmakt; men skolorna ändock anses hafva rätt till erhållande af den helgonskyld, som enligt Ordinantien blifvit dem tillagd mot åligganden och skyldigheter, som de numera icke fullgöra eller kunna fullgöra, med den organisation både städernas skolor och folkskolorna på landet nu erhållit — det vet i det minsta hvarje Skåning, och torde ej vara obe-

kant för många inom detta Hög. Stånd. Icke desto mindre vill man kalla landtförsamlingarnes Klockare, som dock äro ordentligen valde och befullmäktigade Tjenstemän, för skolornas Substituter — oansedt, jag upprepar det ännu en gång, skolorna med dem och deras tillsättande hafva ingenting att skaffa. Det enda, de med dem hafva att göra, är, att de taga en del, ofta största delen af deras lön. Man åberopar till försvar derför Danska Ordinantien; man åberopar 1568 års Bref och åtskilliga andra Kongl. Bref och Förordningar; man åberopar Malmö Recess. Jag respec terar, som sig bör, både den ene och andra af dessa urkunder. Men jag vågar fråga: Böra de icke tolkas och tillämpas efter deras rätta lydelse? Gäller hvad i dem stadgas endast om rättigheter å ena sidan, icke äfven om skyldigheter och åligganden å andra? Då dessa sednare numera sedan långliga tider tillbaka icke uppfyllas eller kunna uppfyllas af skolorna mot landtförsamlingarne, ligger der då någon billighet, någon rättvisa i anspråken på rättigheternas, de dock i grunden tvetydiga rättigheternas tillgodonjutande från landtförsamlingarne? Eller kan ens sjelfva Recessen, hvilken gerna för mig må gälla både i denna och andra frågor allt hvad den laglikmätigt kan och bör, afse annat än ömsesidigt fullgörande af contraherade förbindelser, och, då dessa voro brutna, återgång till och bibehållande af det ursprungliga?

Men förutsätt ock, att man kan komma till den slutföljd, hvartill man af de åberopade författningarne ledt sig, att skolornas rätt till denna helgonskyld är ostridig, hvilket jag dock, under åberopande af hvad jag förut anført, icke obetingadt, icke utan i viss mån kan medgifva; det torde dock å andra sidan inses och böra erkännas, att, då förhållanderna, som grundade denna så kallade rätt, ehuru i uttryckligt samband med det ursprungliga ändamålet, som med denna del af helgonskylden var afsedt, nemligen att användas i och för de befattningar, som tillhörde Klockaretjensten: *kyrkosången och barna-undervisningen*, och att ej derifrån söndras, nu äro väsendtligen förändrade, i så måtto,

att skolorna i städerna hvarken fullgöra eller kunna fullgöra de villkor, som blifvit fästade vid rättigheten till helgonskylden, men församlingarne ändock hafva obestriddlig rätt att få både kyrkosång och barna-undervisning i enlighet med denna tidens fordringar, ej såsom det var för tre sekler tillbaka, bestridde med hvad för dessa ändamål är från uråldriga tider af Kyrkan anslaget — det torde, säger jag, böra erkännas, att billighet och rättvisa, i förening med förhanden varande behof, fordra behjertande och uppfyllande af de anspråk, som af församlingarne blifvit väckte, att få behålla och till de gifna ändamålen disponera hvad dem från uråldriga tider tillhör; men att derjemte, då fråga ej kan eller bör vara om att förorsaka skolorna i städerna eller deras Lärare någon förlust genom den ifrågasatta indragningen, och då de icke kunna beröfvas dessa inkomster, af hvilka de ansett sig vara i laglig orubblig besittning, utan fullt motsvarande ersättning — en ersättning den jag för min del gerna medgifver borde vara ännu större än den föreslagna — denna ersättning bör lemnas af Staten, helst dessa skolor äro till för Statens skull och alltså af Staten böra vidmakthållas, icke blott eller hufvudsakligen af några enskilda, tillfälligtvis städerna närbelägna kommuner och på bekostnad af ändamål, som för dessa kommuner äro af yttersta vikt.

Det är också detta, som Kongl. Kammar-Collegium tillstyrkt och Kongl. Maj:t, alltid betänkt på att undanröjda och afhjelpa för händer varande ojemnheter och orättvisor, i sin Nådiga Proposition föreslagit, och som Stats-Utskottet afstyrkt.

För att hafva sagt allt på en gång, eller åtminstone det hufvudsakliga, och sedan, om möjligt, slippa att replikera, vill jag, medan jag ännu har ordet, upptaga några med frågan sammanhängande hufvudmoment.

Jag hvarken vill gerna eller bör synnerligen fästa mig vid det sammanhang, hvari ifrågavarande helgonskyld blifvit satt med den som först enligt Kongl. Brefvet den 24 Mars 1824 förklarades

böra tagas från Klockarelönerna till en tillämnad Gymnasii-inrättning i Sölvitsborg, och sedan genom Kongl. Brevvet den 9 Dec. 1836 anslogs till Cathedral-Skolan i Lund, men sedermera efter Konungs och Ständers beslut år 1840 förklarades böra återgå till församlingarne för att till deras egne folkskolors förbättring användas; men jag tvingas dock att derom säga några ord. Stats-Utskottet anser denna helgonskyld vara af *väsentlig* olikhet med den, som utgår från de inom 2 mils afstånd från städerna belägna socknar. (Till de 2 milen anhåller jag att framdeles få återkomma). Men jag vågar påstå, att emellan dem båda är en *väsentlig* likhet, i det att båda äro ursprungligen lön åt Klockaren för hans tjenstebefattning i Kyrkan och med barnundervisningen. De äro lika vidare deruti, att de båda genom Kongl. Bref togos från sitt ursprungliga ändamål, Klockare-lönen, för att användas till ändamål främmande för de församlingar, hvarifrån de utgingo. Men de äro olika deruti, att det ena togs 1539 och det andra 1824; att det sednare af en rättvis och Nådig Konung upphäfdes och återgick dit hvarifrån det taget var, det förra, ehuru af en lika rättvis och Nådig Konung föreslaget att äfven återgå, dock nu anses icke kunna eller böra det, derföre att det, under förhållanden, helt och hållet *olika* med nutidens, tillkommit för mer än 300 år tillbaka. Ett Kungabref af år 1539 skall alltså mera respecteras (ehuru vilkoren, som det föreskrifver, icke blifvit respecerade), än ett Kungabref af år 1824 — ja än ett Kungabref af år 1847, som, utgående från grunder af *sanning* och *rätt*, föreslår en af tidsförhållanderna och rättvisan högt påkallad rättelse? — — Det har blifvit sagdt, att, då helgonskylden från vissa socknar af ringa omfång erlägges till högre belopp än från andra mera folkrika, den föreslagna tillåtelsen att för folkskolornas förbättrande använda merberörda afgift följaktligen skulle, derest den beviljades, tillskynda dessa församlingar betydligt olika fördelar. Detta eger visserligen till någon del sin riktighet, och det

måste medgifvas att förhållandet med helgonskyldens utgörande till skolorna är besynnerligen olika i olika församlingar; men det är väl icke något så ovanligt, att olikheter förefinnas äfven i andra fall och förhållanden. Hvem kan tilltro sig att uppleta eller reda grunden till alla förekommande olikheter eller att utjemna dem? — Hvad i öfrigt blifvit anmärkt, att, om äfven, i enlighet med Kammar-Collegii förslag, *en jemkning i detta hänseende kunde tillvägbringas, det missförhållande i allt fall qvarstode, att berörda i städernas grannskap belägna socknar komme att, utan giltig anledning, åtnjuta en förmån, hvaraf de aflägsnare församlingarne fortfarande förblefve i saknad*; så beror detta, efter min uppfattning af saken, på ett misstag, på ett förbiseende af rätta förhållandet. De aflägsnare församlingarne komma visst icke, genom den nu föreslagna regleringen och den derefter, om så erfordras, skeende jemkningen, att förblifva i saknad af förmåner, som förmenas, *utan giltig anledning*, tillkomma de städerna mera närbelägna. De ega dem redan förut, antingen så att de alltjemt varit i oqvald besittning deraf, eller så, att de återfått dem genom Kongl. Brevet den 1 Juli 1810. Det må tillåtas mig att här få återkomma till de 2 milen och dervid anmärka en besynnerlighet, som jag ej af de handlingar i ämnet, jag haft tillfälle se och genomläsa, kan finna förut vid denna frågas behandling hafva blifvit anmärkt eller utredd. Med dessa 2:ne mil, hvarom 1568 års Bref först talar och som nämnas så ofta både i den Kongl. Propositionen, i Kammar-Collegii utlåtande och i Stats-Utskottets Betänkande, äfvensom i åtskilliga äldre Skol-handlingar, förhåller det sig nemligen på ett eget sätt. Den utstakade gränsen har icke blifvit synnerligen respecterad, hvilket synes deraf, att många socknar på vida större afstånd från städerna måste till dessas skolor contribuera med andel af helgonskylden, och de socknar, som alldeles icke utgöra en sådan tribut, äro det betydiligen minsta antalet. Så t. ex. utgår helgonskyldskorn till Ystads Skola från Tranås, som ligger $2\frac{1}{2}$ mil, Vesterstad $4\frac{1}{2}$ mil, Vanstad $2\frac{3}{4}$ mil, Löfvestad $3\frac{1}{4}$ mil, Frenninge $4\frac{1}{8}$ mil ifrån Ystad; till Malmö Skola från Norrhviddinge på

3 mils afstånd från Malmö; till Christianstads Skola från Hörröd, Espult, Ousby, Hästveda, Glimåkra, Brönnestad, Stoby, Mälby, Wankifva Åkarp, Finja, Wisseltofta m. fl. alla på 3, 4 till och med $5\frac{1}{2}$ mils afstånd ifrån Christianstad. — Från många församlingar, till och med inom 2:ne mils afstånd från städerna, utgår af den ofta ganska betydliga helgonskylden ingenting till skolorna, utan blott en ringa penning-afgift. De Klockare-löner, af hvilka, så vidt jag kunnat få reda derpå, alldeles ingen helgonskyld, icke heller någon penning-afgift utgöres till Stads-Skolorna, äro blott 23, då likväl Pastoraternas antal i Skåne är omkring 200. Allt sådant torde ock höra till en fullständig utredning — och häraf synes det vara klart, att äfven aflägsnare församlingar skulld komma i åtnjutande af de fördelar, som den Kongl. Propositionen åsyftar att bereda de Skånska församlingarne, ehuru, jag medgifver det, till ganska olika belopp. — Den ifrågasatta jemkningen torde böra afse, der så behöfves, äfven Klockarnes förmåner, helst Pastorater finnas, isynnerhet nära städerna, der så mycket är taget af Klockare-helgonskylden till skolorna, att blott ett par tunnor — någon gång alldeles intet återstår till Klockarens aflöning, hvaraf också följderna äro, att sådana församlingar sällan eller aldrig kunna få någon duglig Klockare. — Om nu helgonskylden finge, som rätt och tillbörligt är, återgå till församlingarne för att disponeras till sitt ursprungliga ändamål, så kunde församlingarne, mera allmänt än nu sker, sammanslå Klockare- och Skollärare-beställningarne, till synnerlig förmån för folkundervisningen, då äfven, mera allmänt än nu sker, sedan lönerna blifvit bättre, de förenade Klockare- och Skollärare-tjänsterna kunde till Prester, med fördel, upplåtas, hvarigenom på en gång det ursprungliga ändamålet i allo och bäst kunde uppnås, och bristen på Sacellanier i vårt Stift, till någon utsigt för vår talrika Adjunct-class, fyllas.

Det har blifvit sagdt, att det betydliga beloppet af 1261 R:dr 32 sk. redan är till Folkskole-Lärares aflöning i Stiftet af Statsmedlen anslaget, och att således icke något synnerligen trängande

behof skulle vara för handen för folkundervisningen. Beloppet är visserligen betydligt, men icke kunna dermed behofven anses vara afhulpne, icke orättvisan undanröjd? Och icke är 1,261: 32 detsamma, som 7,937: 44, hvartill den nu från församlingarne så obilligt borttryckta helgonskylden minst kan taxeras?

Den summa, som till ersättning åt skolorna blifvit begärd, är visserligen stor, och jag vet, att behofven från alla håll äro stora, tillgångarne små; men jag hoppas och tror, att Svenska Staten icke är eller någonsin blifver så fattig, att den icke *kan*, och Rikets Ständer aldrig så njugga, att de icke *vilja* undanröjda, om än större uppoffringar dertill skulle erfordras än den nu blifvit ifrågasatt, en så i ögonen fallande orättvisa som denna är; aldrig så litet lyssna till sin Konungs ädla och välgörande afsigter, att de icke, i förening med honom, visa sig benägna att i allt, så i smått som stort, främja *Sanning* och *Rätt*. Statens *första* åliggande bör väl, liksom den enskilt, vara att göra rätt, behofven må vara än så stora, tillgångarne än så små.

Jag har måhända tagit det Högv. Ståndets tålmod för mycket i anspråk; men ifrågavarande sak är af icke ringa vikt för de fleste landtförsamlingar i det Stift jag tillhör. Det må derföre icke förundra, att dessa församlingars målsmän varmt nitälska för denna deras angelägenhet; och jag vågar hoppas och tro, att mina Medcommitterade från Stiftet, af hvilka jag i de 2:ne vördar Ledamöter af Stifts-Styrelsen, och ser den 3:dje, min aktade vän och närmaste granne både hemma och här, tecknad såsom Reservant mot Utskottets Afslags-Betänkande, skola både vitsorda den utredning af frågan jag gjort och understödja mig i min vördsamma begäran om återremiss; och då, efter mitt förmenande, gränserna för ett Utskotts åtgärder vid behandling af en förelagd fråga icke kunna vara så starkt utstakade, att Utskottet, då det ser saken i sitt rätta ljus och sammanhang, icke skulle ega rätt att göra nödiga jemkningar och förändringar i hvad föreslaget är, vilje jag vördsammast tillstyrka, att Högl. Utskottet, med bifall till den Kongl. Propositionens hufvudsyfte, måtte med afseende på

Klockare-helgonskyldens i Skåne rätta ändamål, förklara, att den till församlingarne skall återgå för att till sin ursprungliga bestämelse användas.

Häruti instämde Prosten *Berlin*.

Prosten *Traneus*: Jag instämmer i Hr G. L. v Rosens reservation. Den anstalt, hvarigenom angränsande socknars helgonskyld togs från deras behof, och anslogs till närbelägna städers skolor, till understöd åt Lärare och lärjungar, kunde vara rättvis för den tid, och med de villkor det skedde; men anslagen qvarstå, oakadt villkoren ej blifvit uppfyllde, och äro således högst orättvisa och tryckande för de sålunda betungade landsförsamlingar; ty de måste nu helt och hållet underhålla egna Klockare och Skolor, samt i betydlig mån bidraga till Stadsskolornas underhåll, hvilket påtagligen är orättvist. Svenska folket är icke så utarmadt, att det behöfver låta en sådan uppdagad orättvisa qvarstå, och att det ej förmår gemensamt bära en börda, som för det hela är lätt men för de få, dermed belastade, rätt tung. — Om Kongl. Maj:t af Nåd tillagt dessa betungade socknar 1,261 R:dr 32 sk. till understöd vid Skollärarnes aflöning, motsvarar ej detta anslag på långt när deras verkliga förlust = 7,937: 38. 4; och är såsom nådegåfva tillfälligt, beroende af både Konungs beslut och Ständers vexlande anslag.

Men då jag anser dessa socknars anspråk vara ej blott billigt, utan ock rättvist och lagenligt, bör jag ock, i öfverensstämmelse dermed, utsträcka detta anspråk till förmån för alla socknar, som äro på lika sätt och för lika ändamål betungade. Samma förhållande, som i Skåne, eger nemligen ock rum i Halland, der flere Stadsskolor, från åldriga tider tillbaka, fått sig anvisad helgonskyld, dels till Lärarelöner, dels till s. k. stipendier till lärjungarne, hvilken helgonskyld tagits från Klockarne i angränsande socknar. Så har Rector i Warberg 11 Tunnor helgonskyld från Lindberg och Torpa, och 5 Tunnor 49 kappar dito från Laholm; och 1 Collegan 10 Tunnor dito, samt skolgossarne 36 Tunnor

Korn och 5 Tunnor Hafra dito från Morups, Tvååkers, Spannarp, Trässlöfs, Hunnestads, Godestads och Hvalinge socknar.— I Halmstad njuter Rector 1 Tunna 26 kappar och 1 Collegan 11 Tunnor 16 kappar helgonskyld, utom andra persedlar af gamla Klockarelöner, från kringliggande socknar, samt lärjungar $9\frac{1}{2}$ Tunnor helgonskyld m. m. från Enslöf och Eldsberga. — I Falkenberg har Skolläraren $3\frac{1}{2}$ Tunnor helgonskyld från Skrea. I Laholm har Skolläraren Klockarelönen och alla dess förmåner af stads- och landtförsamling till obestämdt belopp. Tillsammans 93 Tunnor 29 kappar säd utom andra persedlar. — Att denna säd m. fl. artiklar äro verkliga Klockarelöner, församlingarne genom maktspråk beröfvade, är så mycket vissare, som Kongl. Donationsbrevet till Warbergs Skola af den 27 September 1694 just innehåller, hvad Klockarelönen från Morup angår, att socknen i stället kunde få djeknar ur skolan ut att förrätta kyrkosången. Jag återopade detta skäl 1842, då Morups socken fick sig tillagdt 53: 16 B:co af allmänna medel till sin folkskola.

Af dessa skäl anser jag mig förpligtad ej blott att lemna bifall till nu ifrågavarande Kongl. Proposition, utan ock vördsamt föreslå, att Rikets Ständer behagade hos Kongl. Maj:t underd. anhålla om befallning till utredande af förhållandet med den till skolorna i Halland för längre tid tillbaka anslagne helgonskyld af närbelägna socknar, och, då det blir till belopp och sammanhang fullkomligen utredt, hos kommande Ständer föreslå, att denna helgonskyld till församlingarne återgår, emot ersättning till Skolverket genom Statsanslag. Om återremiss anhålles.

Professor *Thomander*: Denna fråga gäller uteslutande den landsort jag tillhör och till någon del äfven den församling jag förestår. Likväl har jag biträdt den i Betänkandet uttalade mening. Skulle Hög. Ståndet häruti vara mig emot, så bör jag vara glad öfver denna decomfiture, såvida jag ensamt får betrakta mig såsom Pastor i en församling som är belägen inom de två fatala milen ifrån Lärdomsskola. Sjelf har jag vid detta ärendes

behandling icke ansett mig berättigad att betrakta mig i denna egenskap, utan trott mig af Högv. Ståndet vara insatt i Stats-Utskottet, icke för att bevaka en särskild landsorts intresse utan för att söka efter bästa samvete uppgöra förslag om Stats-medlens användande till de ändamål som af rättvisans kraf och afseendet på Statens väl förordas; och på denna grund har jag denna gång måst sätta mig emot mina egna landsmäns och grannars enskilda fördelar.

Saken är på intet sätt invecklad. Vill man betrakta den såsom rättsfråga, så är ju det obestridda förhållandet det, att först och främst till följe af 1539 års Danska Ordinz och sedermera genom Regerings och Landt-Ständers gemensamma beslut i Malmö Recess en del helgonskyld blifvit mot vissa förbindelser anslagen till lön åt Lärarne i de eröfrade Landskapens Lärdomsskolor. Man klagar nu öfver contractsbrott och yrkar på sådan grund afgiftens återgående till församlingarna. Församlingarna hafva aldrig haft rättighet att använda denna utskyld till kommunala ändamål, hvarom man nu ville lemna någon förhoppning. Contractsbrottet skulle bestå deruti, att skolorna icke nu mera utskicka några skolpiltar till att leda kyrkosången i de särskilda församlingarna. Men jag frågar tryggt dem som känna förhållandet, huruvida de verkligen tro att församlingarna skulle önska en återgång till hvad förut varit, eller om icke det skulle väcka ett ganska stort missnöje i landsorten i fall man ville betaga de här ifrågavarande församlingarna att lika med de öfrige få sjelfve välja sig Klockare. Resolutionerna på Skånska allmogens besvär vittna att Skånska allmogen uttryckligen mer än en gång yrkat att blifva bibehållen vid ett fritt och obehindradt Klockareval, såsom det gemenligen lyder. Man har talat om den väsendtliga likheten emellan skolornas helgonskyld och Klockarenas, emellan den som redan för trehundra år sedan tillerkändes skolorna och den som för några och tjugu år tillbaka tillämnades ett Gymnasium och sedermera en Kathedralskola i Lunds Stift. Allting här i verlden är både likt och olikthvartannat. Namnet är visserligen lika,

nemligen helgonskyld: det ena som det andra är en utskyld för fromma ändamål; men olikheten består deruti att det ena numera är Skollärarelön och det andra Klockarelön. Man har äfvenledes vidrört den förmån som skulle uppkomma för Lunds Stifts obefordrade Prester. Jag hade minst trott att man från mina motståndares sida skulle vilja upptaga denna sida af frågan, som onekligen är något svag. Jag sätter för min del icke mycket värde på den fördel som efter mina värde Stiftsbröders förmenande skulle uppstå genom Klockare- och Skolmästare-befattningars sammansläende i en rätt vidsträckt skola. Kanhända det Högv. Ståndet i allmänhet lika med mig finner att det skulle medföra icke så obetydliga olägenheter, om det extra-ordinarie Presterskapet i allmänhet vore fastläst vid folkskolorna. För min del antager jag att det Högv. Ståndet svårligen skulle kunna vidtaga någon för Lunds Stifts Adjuncter ofördelaktigare åtgärd än ett bifall till Regeringens Proposition i detta mål skulle innefatta. Redan vid remisstillfället hos Rikets Första Stånd yrkades af en det Ståndets Ledamot, att äfven de öfriga församlingar, som erlägga helgonskyld, borde återfå denna utskyld för att använda till förminskning i sina communalutgifter. Denna fråga har ju samma slags skäl för sig som den i Propositionen väckta. Den hänger med denna så nära tillsamman, att den nästan kan sägas trampa den Kongl. Propositionen i hälarna. Bifaller man Skollärare-helgonskyldens återgång, med hvad skäl vill man hindra Klockare-helgonskylden ifrån att gå samma väg? Och när det inträffar, blir det yngre Presterskapet i Lunds Stift afskuret den ringa utsigt det ännu har kvar till en tarflig inkomst af Klockare-lägenheter. Capellanier finnas icke der, och Pastoraterna falla till största delen i andra händer. Jag vågar lägga denna det obefordrade Presterskapets angelägenhet det Högv. Ståndet synnerligen på hjertat. En Embetsmyndighet har föreslagit en jemkning som äfven här blifvit förordad. En jemkning med Skånska helgonskylden har förr en gång varit på tapeten. Frågan förevar under ett par decennier af frihetstiden, men sist så att på Ständernas begäran en Kongl. Förordning af den 17

April 1742, vid 1,000 daler silfvermynts böter, förböd all framtida fråga om helgonskyldsjemkning.

Den Kongl. Propositionen bestämmer icke *när* den nya regleringen skulle taga sin början. Sker det icke genast, huru skall det då tillgå? Sker det åter genast, så lida de närvarande indelningshafvarne icke obetydligt. Helgonskyldskornet är flera af dem beräknadt, efter ett förslag som jag sjelf på Lunds Dom-Capitels anmodan uppgjort, till, om jag rätt minnes, 3 R:dr 32 sk. tunnan. De erhöilo t. ex. sista år derföre åtminstone 8 R:dr Banco. Att nu beröfva dem natura-intäkten emot en låg lösen, vore just icke ädelmodigt. Jag tillstyrker bifall till Betänkandet.

Doctor *Säve*: Jag får förklara min tacksamhet til den föregående Talaren, för de upplysningar han lemnat. Deraf är det åtminstone tydligt, att intet contractsbrott, hvaröfver man klagat, har blifvit begånget. Detsamma är äfven i Stats-Utskottets Utlåtande uttryckt, då det heter: Skolornas förbindelse, att förse församlingarne med lämpliga Klockare så väl till tjenstgöring i Kyrkan som för barnundervisningens besörjande, är i sednare tider på det sättet godtgjord, att en mindre del af helgonskylden blifvit anslagen till fasta löner åt Klockarne, som i vanlig ordning af församlingarne tillsättas.

Stats-Utskottet synes mig hafva handlat både klokt och försigtigt, då det icke ingått på den af Staten äskade ersättningen. Detta lägger dock icke hinder för församlingarna sjelfva att på juridisk väg utkräfva sin rätt, om de dertill finna sig befogade. Jag tillstyrker bifall till Utskottets Utlåtande.

Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*: Jag skall i dag icke vara vidlyftigare, än jag tillförene varit på detta rum. Men jag vill förklara min tacksamhet för båda sidornas Talare, för de vigtiga upplysningar de meddelat i en fråga, hvilken i långliga tider varit föremål för försökta utredningar, till och med i afseende på namnet.

Det är konstateradt att den helgonskyld, hvarom här är fråga, ifrån början var anslagen till lön åt *Degnerne* eller *Klockarne*, men att den sedermera från dem blef dragen till skolorna. Man har sagt att det vore ett contractsbrott att upphäfva Malmö Recess. Frågas likväl om icke, ehuru de skulle tyckts vara af bindande natur, mången gång sådana gamla förbehåll blifvit upphäfna?

Att helgonskylden på ett besynnerligt sätt blifvit dragen från sitt egentliga ändamål och lagd till skolorna, kan bevisas med mångfaldiga exempel. Jag har sjelf varit tjänstgörande Pastor i en församling, der Klockarens helgonskyld utgjorde 3 tunnor och något deröfver; men hela helgonskylden togs till Malmö skola, dit han derutöfver måste betala 24 kappar spannmål för jorden till ett gatuhus, som hörde till hans aflöning. I en annan församling utgör helgonskylden, som Klockaren får uppbära, 50 tunnor, medan han till skolan endast utgifver 40 skilling. I sådana församlingar, som få behålla sin helgonskyld, äro Klockarne långt dugligare, och det är en betydlig lättnad för församlingarne vid deras aflöning. I de församlingar deremot, der af den ojemt fördelade helgonskylden skolorna åtnjuta den förnämsta delen, måste Klockaren ofta lefva af ett slags fromt tiggeri, hvarvid åhörarne, ehuru betungande det kännes för dem, dock af Christlig välvilja bidra till de illa lönade Tjenstemännens underhåll.

Dessutom torde det väl kunna sägas, att, om helgonskyldens återgång till Klockarne eller församlingarnes folkskolor varit rättsvidrig, Kongl. Maj:t icke funnit skäl att härom afgifva Nådig Proposition, så mycket mindre, som det är medgifvet att Klockare- och Skolmästare-tjenster få förenas, hvilket väl icke torde kunna förnekas utgöra en fördel för de contribuerande.

På grund häraf, och i stöd af egen erfarenhet, som jag haft äran framställa, anser jag lämpligast om Ståndet behagade återremittera Utlåtandet, på det att Utskottet, sedan det tagit kännedom om de meddelade upplysningarna, kunde närmare betänka

något förslag till jemkning. Jag tror icke att det äfventyrar de förespeglade böterna af 1,000 daler.

Biskop *Brukn*: Jag har begärt ordet endast för att förena mig med Prosten Traneus i afseende på förhållandet i Halland. Det har ofta blifvit deröfver hos mig klagan anförd, att socknar i denna provins måst lemna helgonskyld till Stads-skolor, af hvilka de icke kunde draga någon fördel. Jag anser dock att, om socknarne befrias härifrån, skolorne i Halland äfven må bekomma del af den contanta ersättning, som bör beviljas för den genom helgonskyldens indragande dem skedda löneförlust.

Man har anmärkt att i Skåne det unga Presterskapet lider af helgonskyldens dragande från den bestämmelsen, att aflöna Klockarne; men så är dock icke förhållandet i Halland. Der finnas nemligen Sacellanier som kunna sökas af Adjuncterna; till Klockarebeställningar vet jag ej att Adjuncter någonsin anmält sig.

Jag anser att det, som Prosten Traneus anfört, bör tagas i närmare betänkande, i fall Utskottets beslut kommer för Skåne att stadfästas.

Prosten *Berlin*: Jag har instämt i det yttrande, som blifvit afgifvet af Prosten Grönvall; men jag har begärt ordet för att lemna ett kort genmäle på de motiver, som af Doctor Thomander blifvit anförde såsom skäl hvarföre Utskottet icke kunde komma till något annat än afslag.

Det först anförda motivet var, att vid remissen af den Kongl. Propositionen hade en Ledamot på Riddarhuset afgifvit ett yttrande eller väckt en motion, hvori han yrkade, att församlingarne skulle ega att vid blifvande ledigheter äfven få till folkskolor använda annan klockare-helgonskyld än den, hvarom här är fråga, och man tog sig deraf anledning befara, att dörren kunde blifva öppnad för ständigt vexande pretentioner, och att det väsendtligaste af Klockarnes inkomster kunde slutligen komma att alldeles borttryckas och på annat håll användas. Härpå ber jag att få svara, att man synes hafva varit särdeles fort färdig att taga för-

skräckelse på sig. Om den antydda motionen hade oskäl med sig, så var det väl helt enkelt att afslå den, och deraf följde väl icke, att den Kongl. Propositionen också skulle afslås.

Vidare har det blifvit anfördt, att jemkningen eller fördelningen af den ifrågavarande helgonskylden skulle komma att förorsaka Consistorium särdeles många bekymmer, och vi hafva till och med fått höra omtalas, att till följe af det myckna bråk, som för 100 år tillbaka uppkom utaf yrkandet på en jemkning af Skånska helgonskylden, har ett vite af 1,000 Daler blifvit stadgadt för den, som någonsin väckte frågan om en så beskaffad jemkning. Men jag ber om förlåtelse: här är icke fråga om en jemkning utan om en restitution eller återgång af den orättvist disponerade helgonskylden. Om till en Stads-skola utgår från den ena socknen 3 tunnor säd och från en annan socken 30 tunnor, så kan ju icke fråga uppstå om att jemka emellan dessa tvänne olika belopp, utan när hvar kommun får tillbaka hvad från densamma blifvit borttryckt, så får den väl vara nöjd, och den, som icke förlorat mer än t. ex. tre tunnor, kan väl icke rimligen begära att få utöfver detta belopp någon anpart i den större quantitet, som blifvit frånröfvad en annan och som nu skulle komma att blifva återställd till denna sednare. Den enda jemkning, som här kunde ifrågakomma, vore, efter mitt förmenande, mycket lätt för Consistorium att gå i land med, då den icke kunde komma att gå ut på något annat än att förändra eller fastställa den inom en församling verkställda fördelningen af det restituerade beloppet emellan Klockaren och Folkskole-läraren.

Den värde Talaren har vidare behagat anföra, att det finnes en allmän välmåga hos allmogen i Skåne, och att det äfven på denna grund icke vore skäl att tillstyrka bifall till den Kongl. Propositionen. Det må vara, att den allmänna välmågan och rikedom finnes på Talarens ort; men jag vågar försäkra, att förhållandet mångenstädes är det motsatta och speciellt på min ort, der flere församlingar finnas, som bestå af fattiga hofveribönder eller frälse-arrendatorer, och hvad det redan ordnade folkskole-

väsendet angår, så har det väl äntligen lyckats att få detsamma ordnad på papperet; men redan detta har fallit sig mångenstädes ganska svårt, och ännu svårare blir det att årligen uttaxera och bringa tillsammans det öfverenskomna beloppet. Det skulle mångenstädes blifva ogörligt, om icke den "halfva skyddsavgiften" komme till hjälp.

Slutligen har äfven Malmö Recess blifvit framhållen i denna fråga, och således har det blifvit uppgifvet, att Skåningarne sjelfve förbehållit sig, att hvad som vore anslaget till Clericiet, Skolorna eller andra Läroverk icke finge derifrån ryckas. Ja, det är helt naturligt, att Skåningarne ville hafva præcaverat, att icke den till Skolorne anvisade helgonskylden skulle indragas till den allmänna Skattkammaren eller blifva anslagen till andra provinsers Stads-skolor; men icke är det att befara, att det i Skåne skulle anses som ett brott emot Recessen, om kommunerne finge för sina egne behof disponera den åt Stads-skolorna anvisade helgonskylden, om dessa finge ett deremot svarande Stats-anslag. Hvad för öfrigt Recessen angår, så framhålles den flitigt nog, när det är fråga om att bevilja Skåne en fördel eller aflyfta en börda, som trycker; men är det fråga om att pålägga något onus, så glömmar man gerna bort hela Recessen. Sålunda har Skåne fått sin rotering i sednare tider utan hinder af Recessen, och sålunda har särskildt Presterskapet från längre tider tillbaka blifvit ålagdt att för sina boställshemman deltaga i väghållningen, oakadt sådant icke eger rum i Danmark och icke heller egde rum i Skåne under Danska tiden.

Vill man i förevarande fråga vara fullkomligt uppriktig och rent ut bekänna, hurudant förhållandet är, så är helt enkelt anledningen till afslaget den, att man tycker summan vara väl stor under närvarande tid af trångmål och bekymmer. Hade det varit fråga om Åttahundra i stället för Åttatusen Riksdaler, så hade man sannolikt funnit saken billig och rättvis. Kanske man hade kommit till samma resultat, om det hade varit fråga om någon annan provins än Skåne, som man nog vill hafva i vänskapsfull

hågkomst när det gäller att contribuera, men som anses icke behöfva någonting tillbaka.

Prosten *Grönvall*: Jag begärde ordet för att besvara hvad en högt aktad Motståndare i denna fråga, från samma ort som jag, anført till vederläggning och försvagande af de skäl jag i min utveckling af förhållandet med ifrågavarande helgonskyld framställt för att bevisa rättmätigheten och billigheten af de Skånska landtförsamlingarnes anspråk; men förekommen af Prosten Berlin, som redan ingått i väsendtligt svaromål, inskränker jag mig till att blott instämma med honom. Endast öfver ett par punkter af Doctor Thomanders motbevisning anhåller jag att särskildt få yttra några ord. Doctorn har påpekat otillbörligheten och äfventyret att ifrågasätta någon jemkning af Klockare-helgonskylden i Skåne och i detta afseende åberopat en Kongl. Förordning af den 17 April 1742, som vid ansvar af 1,000 Daler Silfvermynts böter förbjuder att väcka fråga om en dylik jemkning. Men detta är ett bestämdt misstag. Doctorn borde bättre än jag känna, att den jemkning, hvarom i nämnde Kongl. Bref talas, var af helt annan beskaffenhet än den, som enligt Kammar-Collegii förslag borde komma i fråga och den jag, i öfverensstämmelse dermed, ansett under vissa förhållanden kunna blifva nödvändig. Den förra, om jag ej misstager mig i min uppfattning af den upplästa Kongl. Förordningen, gick ut på att, i anseende till helgonskyldens betydligt olika belopp i olika församlingar, jemna densamma församlingarne emellan. Den sednare åter afser endast en reglering inom församlingarne, på det sätt, att, om någon församling icke för sitt skolväsende behöfde all den helgonskyld den från Stads-skolorna, i enlighet med den Kongl. Propositionen, kunde återvinna, öfverskottet skulle, efter Consistorii och sedermera Kongl. Maj:ts pröfning, för andra ändamål inom församlingen och företrädesvis den ofta ringa Klockarelönens förbättring användas. Det torde alltså icke hafva sig så farligt med de der 1,000 Dalernas böter, som i alla fall först skulle komma att drabba Kongl. Kammar-Collegium.

För att visa att intet contracts-brott egt rum har Doctorn anført, att skolorna hålla substituter i församlingarne och till dem afstått en del af helgonskylden. Om olämpligheten att kalla de ordentligen af församlingarne sjelfve valde och af Consistorium befullmäktigade Klockarne för skolornas substituter har jag redan i mitt första anförande yttrat mig; och hvad angår den afstådda delen af helgonskylden, är denna ofta, isynnerhet i de närmast städerna belägna församlingar, så ringa, — mångenstädes blott ett par tunnor, — att församlingarne icke kunna få några duglige Klockare och att de för dem de erhålla, ofta, för att någorlunda skickligt försörja dem, måste göra stora uppofferingar.

Biskop Agardh: Det synes mig som om saken genom Utskottets behandling snarare blifvit invecklad än utredd. Sådana skäl hafva å ömse sidor blifvit äfven här under discussionen anförda, att ett definitift omdöme öfver sakens verkliga beskaffenhet iske så lätt kan fattas. Det hade varit väl, om det blifvit upplyst, huru före Reformationen helgonskylden användes, om t. ex. till Diaconerna, hvaraf namnet Djekne härledes, derföre att de uppehölllo sängen och katechisationen. Emedlertid har Kammar-Collegium, till hvilket vi i första rummet böra hysa förtroende i afseende på de uppgifter, som blifvit lemnade, förklarat att Författningarne ådagalägga det helgonskylden ursprungligen varit anslagen till lön åt Klockare. Denna mening bestyrkes äfven deraf, att, då skolorna i städerna erhöillo helgonskylden, de måste åtaga sig att uppehålla Klockare-tjänsterna i de församlingar, hvarifrån skylden utgick. Det har icke blifvit upplyst, huru detta åliggande för skolorna försvann, ehuru de fingo behålla helgonskylden.

Det synes således, då saken icke är tillfyllest ännu så utredd, att Rikets Ständer kunna fatta beslut i ett ärende af vigt för Presterskapet, som genom helgonskyldens indragning förlorar, i de landsorter, der denna afgift varit vanlig, tillfället att förse försam-

lingarna med dugliga Klockare, i synnerhet som det förhållandet har blifvit under discussionen upplyst, att i flera församlingar icke mer än 2 à 3 tunnor återstå till Klockarnes aflöning, under det städerna deraf taga 20, 30 à 40 tunnor.

Jag tillstyrker på dessa skäl återremiss af Utlåtandet.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Domprosten, Doctor *Reuterdaht*: Hufvudsaken torde redan vara tillräckligt utredd, och jag ville endast meddela den upplysningen, att helgonskylden ursprungligen, lika med all tionde, tillhörde Kyrkan. Den disponerades olika, ömsom till Degnerne, ömsom till de medlerste och till och med till de högste af Presterskapet. Degnerne hade således ingalunda uteslutande rätt till helgonskylden. I början af den protestantiska tiden disponerades största delen af helgonskylden till skolorna. En sådan disposition kunde icke vara mera orättvis, än den till åtskilliga andra ändamål, då Staten tillegnat sig rätt att disponera $\frac{2}{3}$ af tionden. Den är för närvarande jämförlig med annan indelt ränta, och torde som sådan böra respecteras. Så tjenligt det vore för församlingarne, att få behålla densamma till enskildt ändamål, kan dock en 300-årig häfd, fastställd genom vederbörliga Kongl. Stadgar, derigenom icke blifva krafftlös.

Professor *Thomander*: En Biskop har begärt upplysning af Stats-Utskottet om det historiska i denna sak. Den siste Talaren har lemnat denna upplysning. I Stats-Utskottets ursprungliga Betänkande fanns också en historisk utredning af saken; men då jag icke ansåg en sådan höra till ett Stats-Utskotts Utlåtande, utgick, på mitt förslag, hela den lärda afhandlingen. Stats-Utskottet kan icke meddela mer, än hvad som kan förutsättas känt inom detta Stånd. Således anser jag på den grunden ingen återremiss nödvändig.

Föröfrigt må det anmärkas, att helgonskylden utgick ganska olika i olika församlingar. Den vanliga proportionen af fördel-

nin-

ningen mellan Degnen och Kyrkoherden var som 1 till 2. Utskylden utgjordes af olika persedlar, såsom råg, korn, hafra, hö, ägg, o. m. d. Men detta verkar icke på rättsgrunden. Det historiska om frågan kan läsas hos Tycho Hoffman och andra Danska Kameral-Författare.

Prosten *Grönvall*: Utom hvad jag förut i hufvudsaken anfört till stöd för min begäran om återremiss, hemtar jag ett ytterligare skäl dertill af den upplysning, som blifvit mig lemnad af åtskilliga Ledamöter inom Utskottet af andra Stånd, att då frågan i Utskottet afgjordes, de handlingar, som i den Kongl. Propositionen åberopas såsom densamma följaktiga, icke då funnos på Utskottets bord, hvaraf torde följa, att flere Ledamöter icke haft tillfälle att af dem taga nödig kännedom. Dessa handlingar lemna åtskilliga upplysningar, som kunna vara väl behöfliga för frågans fullständigare utredning.

Sedan discussionen härefter blifvit förklarad slutad, framställdes proposition till bifall för Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, hvilken proposition med blandade Ja och Nej besvarades, och begärdes votering. Voteringen verkställdes i vanlig ordning öfver följande godkända voterings-proposition: Den, som bifaller Stats-Utskottets förevarande Utlåtande N:o 35, röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, blifver Utlåtandet återremitteradt.

Voteringen utföll med 29 Ja emot 15 Nej, och var sålunda Stats-Utskottets Utlåtande N:o 35 af Ståndet bifallet.

Häremot reserverade sig Biskop *Agardh*, Doctor *Pettersson* samt Prostarne *Grönvall* och *Traneus*.

Efter afgörandet af detta Betänkande yttrade *H. H. Erke-Biskopen*:

Som jag genom en långvarig embets-verksamhet är bekant med förhållanderna i Halland, får jag upplysa, att helgonskylden i

nämnde provins, som nu äfven blifvit vidrörd, ursprungligen blifvit anslagen dels till Kyrkorna, dels till aflöning åt Biskopen och Presterskapet i öfrigt, dels äfven till de så kallade Degnerne och andra ändamål. Så t. ex. utgick fordom en del af ifrågavarande afgäld under namn af hästhafra, emedan den utgjorde ersättning till Presterskapet för det att det skulle hålla sig hästar till resor i embets-ärender. Benämningen helgonskyld härleder sig derifrån, att denna tiondeafgift, lika med flera andra, ingick omkring Helgamesso-tiden eller Allhelgonadag.

§. 5.

Justerades och godkändes *Expeditions-Utskottets* förslag till Rikets Ständers följande underdåniga skrivelser:

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, rörande villkoren för det till fullbordande af hamn-anläggningen vid Götheborg beviljade lån;

N:o 7, angående afskrifning af de till tomt-reglering inom Städerna Wexiö, Åmål och Kungsbacka anvisade summor utaf mindre creditivet;

N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af Kronans rätt till Danaarf efter Collega Scholæ J. Ekelund; och

N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af ett Kronan tillfallet Danaarf efter Hushållerskan Christina Bengtsson.

§. 6.

Föredrogs *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 37, angående beräkningen af Stats-Verkets inkomster.

Lades på bordet.

§. 7.

Föredrogs och bordlades *Banco-Utskottets* följande Memorialer, Berättelse och Utlåtanden:

- N:o 11, med hemställan om afskrifning af ett utaf Grosshandlaren A. Broberg Andersson i lifstiden uti Banken upptaget lån;
- N:o 12, i anledning af väckt motion om skyldighet för Bankens Tjenstemän, att afsäga sig tjenste-befattningen i andra Verk;
- N:o 13, i anledning af väckt motion om ersättning af Banken för 3:ne falska Bancosedlar;
- N:o 14, angående verkställd undersökning om Styrelsen och förvaltningen af Rikets Ständers Bank under tiden från nästföljande Riksdag;
- N:o 15, med hemställan om förhöjning i de åt Commissarien vid Pantlåne-Expeditionen anslagna misräknings-penningar;
- N:o 16, i anledning af Kamereraren A. V. Wäströms ansökning att komma i åtnjutande af Kamererare-lön efter nya aflöningsstaten, samt att derå undfå fullmakt;
- N:o 17, i anledning af väckt motion om ökade löneförmåner för Bankens Tjenstemän inom 3:dje tjenstegraden; och
- N:o 18, i anledning af Kammar-drängarnes inom Banken ansökning om löneförhöjning.

§. 8.

Föredrogs *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 17, i anledning af väckta motioner, angående rättighet för qvinna att vid viss ålder blifva myndig.

Lades på bordet.

Ståndet åtskiljdes kl. 3 eftermiddagen.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 12 Februari 1848.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Justerades Protokollet för den 9 dennes.

§. 2.

Af inkommet Protokoll från *Ståndets Electorer* inhemtades, att som en Suppleant i Constitutions-Utskottet vore af nöden, der-till blifvit utsedd Prosten *Ljungdahl*, hvilken alltså skulle ega att, när hinder för någon af Ståndets Ledamöter af Utskottet uppkom-me att der fungera, i dennes ställe der inträda; hvarjemte, och som Prosten *Ljungdahl* tillkännagifvit sin önskan att utur Banco-Utskottet få afgå, till ordinarie Ledamot i sistberörde Utskott i Prosten *Ljungdahls* ställe blifvit utsedd Biskop *Agardh*, hvilket vederbörande Utskott genom Protokolls-Utdrag i vanlig ordning med-delas skulle.

§. 3.

Föredrogs och remitterades till Stats-Utskottet *Rikets Stän-ders* år 1847 församlade *Revisorers Berättelse* om den af dem verkställda granskning af Stats-Verkets samt andra af allmänna medel bestående Fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för åren 1844 och 1845.

§. 4.

Biskop *Agardh* erhöll ordet och uppläste följande reser-
vation:

Jag anhåller att till Protokollet få afgifva min reservation emot det nu justerade beslutet rörande helgonskyldens afhändande från Klockarne i Lunds Stift.

Jag gör det, emedan jag blifvit numera förvissad att de tvifvel, jag yttrat rörande orättmätigheten af dess afhändande, genom de upplysningar jag erhållit i Riks-Archivet öfvergått till full visshet.

Den åberopade Kyrko-Ordinantien af den 14 Juni 1539 innehåller blott i allmänhet en bekräftelse på Ecclesiastik-Statens dittills åtnjutna inkomster. Endast ett stadgande deruti synes kunna föras till denna särskilda fråga, nemligen följande:

”Landssogner, som ligge noget nær Kjøbstederne, skulle tage sig sogne-degen af skolorne, og lade dennem faa renten for en hjelp att studere wed.” fol. 71 pag. 2.

Detta ådagalägger, att en ränta, hvilken sannolikt är helgonskylden, skulle lemnas, icke till Skolornas Lärare och Skolornas underhåll, utan till den Studerande, som gjorde Degnens tjänst och således borde erhålla Degnens lön.

Ett ännu tydligare stadgande om helgonskyldens bestämmande finnes i ett annat Kongl. Bref af den 8 Sept. samma år, hvaruti tillägges ”Sogne-degen af helgen-skyld 2 Skepper korn af hvær sognemand, hvilket skik wi vill altid hereftersaa fast och obrodtligen holdes skall.”

Häraf visar sig, att helgonskylden utgick till Klockaren; äfvenledes att helgonskylden icke var någon tionde, hvilket äfven af *Falkman* anmärkes, utan en bestående afgift ”af hwer sognemand.”

Uti Malmö Recess, som äfven blifvit åberopad, finnes icke ett enda ord om helgonskylden eller dess aflemnande till Köbstädernes skoler; men innehåller, hvad hvar och en vet, att de rättigheter, som förut tillkommit Ecclesiastik-Statens skola obrottsligen bibehållas.

De båda Bref, på hvilka hela beslutet blifvit bygd, innehålla således ingenting, utom det som bekräftar Klockarens rätt till helgonskylden.

Brefvet af år 1568 finnes icke på Riks-Archivet, men innehåller enligt Kammar-Collegii egen förklaring, åberopad i Utskottets Betänkande, endast bekräftelse derpå, "att helgonskylden utgjort lön för Klockarne." *Falkman*, som uppräknar de Bref, hvarpå helgonskylden grundar sig, känner icke heller detta Bref.

Häraf är till fullo afgjort, att, ända till provinsens öfvergång till Sveriges herravälde, helgonskylden utgjorde lön till Klockaren i församlingen, och att den aldrig tillhört Stadsskolorna, utan den Studerande från en Stads-skola, som gjorde Klockare-tjensten i församlingen. Ingen lagtolkning kan förvandla detta till inkomst för Stads-skolorne sjelfva, hvilka det är Statens skyldighet att underhålla, lika så väl i Skåne, som i de öfrige provinserne.

Någon handling har ej på Riks-Archivet kunnat uppletas, hvarigenom Skolorna lagligen sedermera skulle hafva erhållit en sådan inkomst. Men deremot finnes en handling af år 1664, som upplyser att förhållandet blef lagligen enahanda äfven under Svenska tiden.

Kongl. Maj:t lät nemligen i en särskild Codex samla de Skånska städernas privilegier, hvilken Samling blef färdig ofvannämnde år och nu förvaras på Riks-Archivet.

Deruti finnes, p. 427, under momentet 75 följande stadgande:

"Skolmästare-djeknarne få Klockare-skeppan af de Socknar, som ligga 2 mil när Köpstads-skolan och måste derföre sjelfva eller per substitutum underhålla musiken och lära sockneboerne Catechesen." Det ärj således icke till Skolan, utan till den Djekne i Skolan, som gjorde Klockare-tjensten, hvartill Klockare-skeppan utgick.

Då icke någon handling således hittills kunnat uppletas, hvarigenom förändring häruti på lagligt sätt uppkommit eller hvarige-

nom Klockare-skeppan öfvergått till en inkomst för sjelfva Skolan, och då Malmö Recess tillförsäkrar församlingarne de förmåner de före öfvergången innehaft, så synes det förhållande, som sedermera inträffat, då, i stället för Skolmästare-djeknen, Skolorna sjelfva och deras Lärare behållit Klockare-skeppan, endast deraf kunna förklaras, att under de oroliga tider, som sedermera under krigen i Skåne uppkommit, Köpstads-skolorne olagligen tillägnat sig Klockare-skeppan, utan att bestrida Klockare-tjensten, så att församlingarne nödsakades sjelfva löna sin Klockare med den lön, som substituten förut haft. Huruvida ett sådant förhållande är förenligt med de försäkringar Svenska Staten gifvit Skånska provinsen, och således nu bordt af Preste-Ståndet gifvas kraft af lag, öfverlemnar jag till en annan Riksdags bedömande.

Prosten *Grönvall*: Jag har redan reserverat mig emot Ståndets beslut i denna fråga; men då jag nu hört Biskop Agardhs motivering af den reservation, som äfven han afgifvit, anhåller jag särskildt att få instämma äfven i densamma. Församlingarnes rättmätiga anspråk kunna väl för en Riksdag nedtystas, men de kunna aldrig tillintetgöras.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 5 dennes bordlagda Betänkande N:o 17, i anledning af väckt motion om fyr-anläggningar å Agön samt å skäret Skomakaren.

Prosten *Sidner*: Det förevarande Betänkandet är visserligen af Högl. Ridderskapet och Adeln bifallet, men af Vällofl. Borgare-Ståndet, som i sjelfva verket synes böra anses såsom det mest kompetenta vid bedömandet af frågor af sådan art, har det blifvit återremitteradt. Det vill nästan så synas, såsom Utskottet skulle hafva trott att motionen afsåg ett anslag till de föreslagna fyr-anläggningarna; men här visar sig tydligen att endast en under-

sökning blifvit begärd, hvilket ej synes vara för mycket, då fråga här är om hvad Utskottet kallar nödiga fyranstalter.

Nödvändigheten af de ifrågavarande fyr-anläggningarna intygas af de talrika skeppsbrott, som årligen vid dessa farliga stäl-len inträffa. Särskildt torde den å skäret Skomakaren föreslagna fyrbåken befinnas högst nödvändig, emedan den skulle utvisa inloppet norrifrån till Hufvudstaden. Nu är det höstetiden alldeles omöjligt att nattetid inlöpa till Stockholm utan att antingen hålla sjön i afvaktan på dagsljuset eller lägga till vid Öregrund, der fartygen ofta länge uppehållas.

Skäret Skomakaren har jag sjelf ofta sett, och kan intyga, att klippan alldeles icke ligger under vattnet. Den derpå uppförda kännings-båken är visserligen hvit, men icke af öfversköljande bränningar, utan har blifvit målad med denna färg, för att tjena till ett slags sjömärke vid dager.

Jag föreslår, i anledning af dessa omständigheter, att Ståndet behagade återremittera Betänkandet, på det Utskottet må få tillfälle att taga i betraktande de anmärkningar, som blifvit gjorda samt deraf möjligen föranledas, att icke motsätta sig den begärda undersökningen.

Häruti instämde Doctor *Grafström*.

Lector *Wallman*: Jag ämnade i en reservation till Protokollet anmäla min särskilda och från Utskottets skiljaktiga mening; men då en annan Talare yrkat återremiss, instämmer jag så mycket heldre med honom, som jag af den sakrika discussionen i Borgare-Ståndet och de factiska upplysningar, dervid af med local-förhållanderna bekant Talare lemnats, hade tillfälle öfvertyga mig, att de skäl, Utskottet anført för sitt afslag, äro mindre välgrundade, samt att de betydliga kostnaderna, detta arbete skulle medföra, äro beräknade med förutsättning, att skäret Skomakaren öfversköljes af hafvets vågor och att det således blefve en nödvändighet att under vattnet lägga grunden för ifrågavarande fyr, hvilket icke lär vara förhållandet. Jag tillstyrker återremiss.

Häruti instämde Doctor *Säve*, Prostarne *Stabeck* och *Melén* samt Commminister *Janzon*.

Biskop *Butsch*: Om det förhåller sig så, att i Vällofl. Borgare-Ståndet blifvit anförde starka skäl mot nu förevarande Betänkande, så är jag för min del icke emot återremiss. Men jag an- håller dock att få besvara några anmärkningar, som inom detta Högv. Stånd blifvit gjorda mot Utskottet. Man har antyd- t, att motionen så mycket snarare bordt bifallas, som fråga icke skulle vara om någon utgift af allmänna medel. Motionen åsyftar likväl en undersökning, som, om den skulle komma att verkställas, icke lär afslöpa utan uppföringar å Statens sida. Man har vidare på- stått, att en fyranläggning å skäret Skomakaren vore mycket nö- dig och ingalunda förenad med de svårigheter och kostnader, Utskottet förmenat. Jag får härvid erinra, att å Skomakaren re- dan finnes en så kallad känningsbåk, samt att, enligt upplysnin- gar som kommit Utskottet tillhanda, uppförandet och underhållet af en ledfyr å Skomakaren skulle blifva förenadt med kostnader, som uppginge nära nog till lika belopp med det, som utgår för Sveriges öfriga fyrväsande tillsammanstaget. Någorstädes på En- gelska kusten lär finnas en fyr på ett skär, der förhållandena äro lika med de å Skomakaren befintlige, och denne Engelska fyr uppgifves årligen kosta ungefär samma summa, som alla våra fyrar tillsammans.

Häruti instämde Prosten *Ahlstrand*.

Prosten *Berlin*: Jag instämmer i yrkandet af återremiss på Betänkandet; helst då det i motionen är så måttligt begärdt, som att endast en undersökning skulle anställas. Det är visserligen sant, att en så beskaffad undersökning icke kan afslöpa utan kost- nader; men dessa synas mig icke kunna blifva af någon särdeles betydenhet. Är behovet af fyranläggningen verkligen för handen, så kommer undersökningen att föranleda till det framtida afhjel- pandet af en brist, som icke kan annat än förorsaka kännbara och smärtsamma förluster. Om endast ett eller tvänne skeppsbrott skulle föranledas genom utevaron af den föreslagna fyranläggning- en, och således menniskolif och dyrbart gods förspillas, så vill

jag icke hafva på mitt samvete att hafva någon andel i vållandet af sådane förluster genom att nu vägra den äskade undersökningen, och jag yrkar derföre, att Betänkandet må återremitteras.

Häruti instämde Commminister *Delin*.

Professor *Selander*: Äfven jag förenar mig i yrkandet på återremiss af Betänkandet. Jag kan af autopsi intyga, att det skäl, som blifvit anfördt, neml. det ifrågavarande skärets, Skomakarens, läge alltför nära till vattenytan, icke är grundadt. Kostnaden af en undersökning kan icke blifva betydlig, då stället är beläget så nära Hufvudstaden. Att byggnaden skulle erfordra så öfverdrifna summor, vågar jag betvilla, emedan grunden, som består af klippa, väl är solid. Det närmare förhållandet kan naturligtvis säkrast utrönas vid en anställd undersökning.

Biskop *Butsch*: I händelse den Utskottet tillhandakomna uppgiften om skärets belägenhet och beskaffenhet skulle emot förmodan vara oriktig, så förfaller naturligtvis argumentet om den föreslagna fyranläggningens dyrhet. Genom en återremiss hoppas jag förhållandet skall blifva nöjaktigt utredt.

Efter härmed slutad öfverläggning, blef, uppå vederbörligen framställd proposition, Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 17 af Ståndet återremitteradt.

§. 6.

Föredrogs änyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 5 dennes bordlagda Betänkande N:o 18, i anledning af väckt motion om beredandet utaf fyranstalter i sjöarne Mälaren och Hjälmaren.

Bifölls.

§. 7.

Föredrogs änyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 5 dennes bordlagda Betänkande N:o 19, i anledning af väckt motion om stapelstadsrätt för staden Sölvitsborg.

Doctor *Gumælius*: Oaktadt Hög. Ståndet torde finnas benäget att bifalla förevarande Betänkande, kan jag icke underlåta uttala mitt ogillande öfver den så ofta begagnade utväg att hos Rikets Ständer i första hand väcka frågor, hvilka helt och hållet äro af ekonomisk beskaffenhet och derföre tillhöra den administrativa maktens åtgörande. När man ser den stora mängd motioner i dylika ämnen, som hos Riks-Stånden framställas, måste man beklaga, att Rikets Ständer derpå skola använda en dyrbar tid. Med ett bättre Statsskick synes öfverensstämma att vederbörande uti angelägenheter af ifrågavarande natur först vända sig till Kongl. Maj:t, som i administrativ väg kan föranstalta sakens utredning, om Kongl. Maj:t pröfvar sådant gagneligt och derefter till Rikets Ständer eger göra den framställning, som kan finnas lämplig. — Hvad sjelfva hufvudfrågan vidkommer, finner jag intet giltigt skäl anfördt, som bör föranleda stapelstadsrätts beviljande åt Sölfvitsborg, och kan således för min del icke godkänna Utskottets tillstyrkande att härom till Kongl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse.

Biskop *Holmström* instämde med Doctor *Gumælius* och yrkade att Ståndet måtte afslå det förevarande Betänkandet.

Professor *Fries*: Jag instämmer gerna i prämisserna med den föregående Talaren, men då vedertagna bruket redan godkänt den föreslagna vägen, som alltid anses för ett gällande förord, hemställer jag om det är lämpligt nu stifta lag för tillfället, helst Betänkandet är bifallet af Borgare-Ståndet, hvilket frågan närmast rör, och vida bättre skäl för bifall kunna anföras än i Betänkandet blifvit angifne. Som nära bekant, med local-förhållanderne anser jag mig böra upplysa, att Sölfvitsborg är den naturliga exportorten för Nordöstra Skåne och angränsande Bleking, den första naturliga hamn på den öppna Östra Skånska kusten. Också hade handeln dragit sig dit, så länge den fick följa sin

naturliga gång; Sölfvitsborg egde stapelfrihet till dess man för vissa orters upphjelpande ville tvinga handeln till sådane marknader. För att upphjelpa Christianstad som fästningsstad förlorade Sölfvitsborg sina rättigheter; nu har Kongl. Maj:t förklarat, att Christianstad skall upphöra vara fästning och således har skälet förfallit. Men ännu vigtigare är, att Helgå då var segelbar ända till Christianstad, men sedan försandats och, efter det nya utlopp den 1789 bröt sig i den lösa flygsanden, blifvit ofarbar äfven för mindre båtar. Då Åhus, Christianstads lastageplats, dit allt måste föras på hjul, ligger mer än 2 mil från staden, är lätt att inse, huru exporten från Östra Skåne derigelom måste försvåras. Att Sölfvitsborg nu är ringa och exporterar mest brännvin på inhemska orter, är en nödvändig följd af tvånget; återvinner den friheten, skall nog dess välstånd ökas och utvidga sig till en för landet nyttig export.

Häruti instämde Pastor Primarius Doctor *Pettersson* samt Prostarne *Berlin* och *Grönvall*.

Biskop *Butsch*: I afseende på Doctor Gumælii yttrande, att hos Rikets Ständer icke borde väckas frågor, hvilka äro af den beskaffenhet, att de kunna directe Kongl. Maj:ts afgörande underställas, delar jag helt och hållet denna mening; men så länge för dessa frågor finnes öppen en väg äfven till Rikets Ständer, så kan Ekonomi-Utskottet icke underlåta upptaga och behandla dylika frågor samt deröfver yttra sig efter omständigheternas föranledande. Hvad nu beträffar det, att nöjaktigt skäl för bifall till förevarande motion icke skulle vara andraget, anser jag mig böra fästa uppmärksamheten derpå, att, såsom Betänkandet upplyser, motionen tillkommit på uppdrag af staden Sölfvitsborgs innevånare, som för närvarande utgöra ett antal af 1,400, att af staden idkas sjöfart med 10 fartyg och att belägenheten är högst fördelaktig både för export och import. — Då här endast är fråga om att hos Kongl. Maj:t anhålla om föranstaltande af vederbörlig undersökning i ämnet, och en sådan begäran, om den directe till Kongl.

Maj:t framförts, sannolikt icke blifvit vägrad, skulle jag för min del vilja tillstyrka bifall till Utskottets Betänkande.

Sedan discussionen härmed förklarats slutad, blef, uppå derom gjord proposition, Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets förevarande Betänkande N:o 19 af Ståndet bifallet.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 5 dennes bordlagda Utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion om stads- och köpings-rättigheter för Höganäs i Skåne.

Bifölls.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* den 5 dennes bordlagda Betänkande N:o 21, i anledning af väckt motion om transito- och nederlagsrätt för Slitö hamn på Gottland.

Prosten *Nibelius*: Mot det nu åter väckta förslaget, att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om *transito- och nederlagsrätt* för Slitö hamn på Gottland, hafva följande betänkligheter hos mig förekommit:

1:o Har Wisby redan en dylik rätt, och att till 2:ne platser på Gottland meddela en förmån af denna beskaffenhet, synes mig vara nog mycket.

2:o Skulle Slitö härigenom förvandlas till en stapelstad. Betänkandet innehåller nemligen, att ifrågavarande rätt skulle beviljas Slitö *på de af Commerce-Collegium utvecklade grunder och villkor*. Dessa villkor äro, utom andra, de i 2:dra punkten af nämnde Collegii utlåtande uppgifne: *allmän rättighet, att från Slitö till utrikes ort utföra så väl Gottländska, som andra inhemska eller utländska, der upplagda producter, under iakttagande af hvad författningarne derom stadga*. Att nu bevilja åt Slitö, som ännu icke ens är en köping, stapelstads privilegier, samt nederlags- och transito-rätt, innan der-

dertill nödiga förberedande åtgärder blifvit vidtagne — innan Tullkammare och Magaziner der blifvit inrättade — synes mig vara mindre väl betänkt.

Den 3:dje och förnämsta betänkligheten, som jag har emot förslaget, är att Slitö, om nederlags- och transito-rätt åt denna uthamn förunnades, skulle blifva en plats, hvarifrån tullförsnilling i stort skulle kunna föröfvas på hela Rikets östra kust. Alla der upplagda utländska varor skulle nemligen mot den ringa transito-afgiften, som är endast 1 proc. af varornas värde, kunna ifrån nederlaget uttagas — visserligen, som det heter, för *export* — men att varorna äfven blifva exporterade, derför torde garantien vara föga tillfredsställande.

På de skäl, som nu blifvit anförda, kan jag för min del icke bifalla detta Betänkande, utan yrkar att det må återremitteras.

Häruti instämde Lector *Wallman*.

Doctor *Säve*: Oaktadt de erinringar, som af den föregående Talaren blifvit gjorda, anser jag mig dock böra instämma i bifallet till den här tillstyrkta underdåniga skrifvelsen, som, om den af Rikets Ständer ånyo frambäres till Konungathronen, sannolikt skall röna en bättre och snarare framgång, än år 1841, då från vissa publicisters sida allt gjordes för att väcka farhågor och bortblanda frågan. Transito- och nederlagsrätt för Slitö hamn på Gottland har länge varit ett önskningsmål för landets inbyggare och beviljandet deraf blef äfven vid 1840 års Riksdag ett Rikets Ständers beslut. På verkliggörandet af denna önskan beror en hel provins' välfärd, och äfven Statens rätt förstådda intresse. Man tänke sig denna Ö, som icke utan skäl kallats Östersjöns öga, i Rysslands, i Preussens eller i Englands besittning. Den skulle då snart blifva en depôt för hela Östersjöhandeln. Men samma fördelar skulle, på de af Kongl. Commerce-Collegium tillstyrkta villkor, kunna tillskyndas det Svenska Statsverket. Hvad som är visst är, att den begärda nederlags-frihetens beviljande blefve ett medel till Gottländska handels, näringsflitens och välmågans åter-

upplifvande, och den blomstring, som sålunda bereddes en provins, kunde ej blifva utan den mest välgörande återverkan på det gemensamma moderlandet. 1840 års Ständer anslogo omkring 70,000 R:dr till det misslyckade försöket att upphjelpa Wisby stad och hamn, men den tillämnade handelsplatsen på Slitö har en ojemförligt lyckligare belägenhet på landets östra kust. Den alltför inskränkta och med flere Svenska Östersjöstäder delade upplagsrätt, som blifvit Wisby förunnad, står ock i ingen jemförelse med de frihamns-förmåner, som nu blifvit begärda åt den sednare platsen. Statens återopade kostnader dervid blefvo ringa, inkomsterna deremot ganska betydliga. Jag kan derföre, såsom f. d. Gottlänning, ej annat än lifligt önska, att det löfte och glädjande hopp, som föregående Ständer och bland dem äfven detta Högv. Stånd gifvit Slitö hamn på Gottland, att på stadgade vilkor blifva en nederlags- och transito-ort för den in- och utrikes handeln, måtte efter denna Riksdag blifva en hugnelig sanning.

Professor *Thomander*: Den förevarande frågan är i sjelfva verket af ganska grannliga beskaffenhet, och det kunde väl vara, att andra skäl än de små ekonomiska tala emot bifall till den begärda förmånen åt Slitö. Omständigheterna äro sedan 1840 förändrade, och ehuru Rikets Ständer då ansågo sig kunna lägga något i vågskålen, kunde sådant nu befinnas mera vådligt. Då beviljades ett stort anslag för en hamnanläggning i Wisby, och vi veta nu huru denna anläggning gått förlorad. På Stats-Utskottets bord hvilat f. n. en begäran om förökande af anslaget för detta ändamål. Förutsatt att detta anslag beviljades och det blefve en hamn i Wisby, kan det vara frågan om huruvida icke den begärda förmånen af transito- och nederlags-rätt först borde tillfalla Wisby. Jag är dock hvarken i valet eller i qvalet. Betänkligt lär det vara att bevilja den åt någondera. Ännu en olikhet mot förhållandet 1840 torde också förtjena att tagas i betraktande. Här är fråga om ett nytt Tullsystem, hvarutur ordet *förbud* skulle försvinna för att suppleras af höga tullbestämmelser. Frestelsen till

lurendrejari torde derigenom blifva ymnigare, och då platsen icke är nog bevakad, skulle erforderliga åtgärder för starkare bevakning blifva ganska dyra. Jag tilltror mig således icke kunna tillstyrka bifall till Utskottets Betänkande, utan röstar för afslag å detsamma.

Häruti instämde Doctorerne *Björkman* och *Sandberg*, Prosten *Ljungdahl* och flere af Ståndets Ledamöter.

Biskop *Hallström*: Af hvad föregående Talare yttrat, vill det synas, som hade man förgätit, huru denna fråga tillförene blifvit behandlad och sorgfälligt förberedd. Innan den vid Riksdagen år 1840 och 1841 förekom till Ständernas bepröfvande, hade igenom Regeringens försorg Handels-Societeterna i Rikets samtelige sjö- och stapel-städer blifvit deröfver hörda: och de hade i allmänhet med yttrad välvilja omfattat saken. Isynnerhet var detta händelsen hvad de Norrlandske stapelstäderna beträffar, hvilka önskade att vid Slitö fördelaktiga hamn finna en tjenlig stapelplats för deras skogseffecter. Men äfven de öfriga städernas Handels-Societeter understödde med öppen benägenhet den gjorda underdåniga ansökningen och yrkade allenast, att i händelse af nådigt bifall starka controller måtte vidtagas, till förekommande af allt missbruk och underslef. Detta må icke eller bestridas vara ett oeftergilligt vilkor.

I början af vårt nya Statsskick äskades större friheter för Slitö. Man ville att denna hamn skulle förklaras för Porto Franco. Men sedan man frångått denna djerfvare förhoppning och inskränkt sin begäran till transito- och nederlags-rätt, borde väl betänkligheterna hafva försvunnit. I sådant skick visade sig frågan för de åren 1840 och 1841 församlade Rikets Ständer. Ekonomi-Utskottets Utlåtande, som innebar, likasom nu, ett tillstyrkande, blef af trenne Riks-Sånd bifallet. Denna åsigt delades af Preste-Ståndet, som väl icke borde densamma nu frångå på blott lösliga suppositioner. Att samtliga vederbörande Auctoriteter, Konungens Befallningshafvande,

vande, General-Tullstyrelsen och Commerce-Collegium enhälligt tillstyrkt saken, synes mig vara ett ganska tillräckligt skäl för bifall, utan att man behöfver försöka sig på en obeträdd bana, och inlåta sig i betraktelser, för hvilka Svenska Representationen hitintills varit främmande. — Jag tillstyrker alltså, att Betänkandet må bifallas.

Doctor *Stenhammar*: Ehuru jag så gerna bibehåller tystnad och helst borde göra det i en fråga, hvars bedömande fordrar mera insigt i commerciella och politiska förhållanden än jag kan mig tillägna, skulle jag dock nu anse mig fela, om jag underlät att, äfven med fara för misstag, uttala min öfvertygelse i ett ämne af så stor vikt. Högst betydelsefullt förekommer det mig, att, när Rikets Ständer vid 1840—41 årens Riksdag framburo sin önskan att Slitö måtte förseas med transito- och frihamns-rättigheter, den store, statskloke Konung, som så varmt nitälskade för fäderneslandets sanna fördelar, likväl icke dertill gaf sitt höga bifall. Jag instämmer med den förste Talaren i de farhågor han yttrat för missbruket af den sökta nederlagsfriheten vid handelsvarors import och förtullning. En annan Talare har redan antydtt att denna betänklighet förtjenar ännu större uppmärksamhet då fråga är om en ny tull-lagstiftning och handels-frihet, men derjemte erinrat att ämnet framkallar andra, ännu vigtigare betraktelser. Äfven med denne Talare instämmer jag, och beder få tillägga, att dessa betraktelser förekomma mig vara af den öfvervägande vikt, att de ingalunda böra förbises, eller vid frågans offentliga behandling förbigås, om de ock icke skulle kunna af den enskilte uppfattas i hela deras stora betydelse. Det må vara att Gottland, hvars invånare jag tacksamt värderar och tillönskar all välgång, skulle genom den sökta nederlags-rättigheten vinna enskilda förmåner, ehuru jag betviflar att dessa skulle lända de ringare folk-classerna till verkligt moraliskt och ekonomiskt gagn. Men obestridligt är väl, att den lättnad för mångfaldiga varu-artik-

lars spridning, som genom beviljad nederlags-frihet vid Slitö bereddes, icke allenast kunde blifva skadlig för fäderneslandets industri, minska Statens tull-inkomster och bidraga att öka vanan vid bruket af en mängd verkliga öfverflöds-artiklar bland menigheten, utan äfven inveckla Svenska Staten i högst betänkliga missförhållanden till andra Stater. Betraktar man läget af den ypperliga hamnen vid Slitö på nordöstra kusten af Gottland, så är lätt att inse åt hvilket håll varu-transporter derifrån skulle ske; de i Utskottets Betänkande upptagna utlåtanden förmåla uttryckligen att handeln från Slitö skulle rigtas på de östra och södra kusterna vid Östersjön. Lika lätt inses hvilken nation i synnerhet skulle begagna sig af den ifrågasatta nederlags-rättigheten, drifven der till af ett oemotståndligt behof att för sin öfver-production af manufactur-tillverkningar söka afsättning åt alla håll. Icke allenast vårt land skulle då, till förderf för vår industri, förses med ett varu-öfverflöd till låga priser; utan tillfället att uttömma detta öfverflöd i Ryska och Preussiska kustländerna skulle omsorgsfullt begagnas? Vi vete att dessa länders Regeringar äro ömtåliga om sin inhemska industri och sina tull-lagstiftnings helgd. Jag vågar icke mer än blott antyda de collisioner mellan Regeringarne och Folken, som här af kunde uppstå; men jag tillägger, att nederlags-frihet aldrig borde medgifvas en helt och hållet öppen plats, sådan som Slitö — aldrig andra platser än starkt befästade handelsstäder, på det att de måtte kunna utan svårighet skyddas och försvaras mot öfverrumpling och occupation. Om dyrbara varulager hopades i Slitö, måste vid politiska invecklingar, föranledda antingen genom derifrån utgångna smugglerier eller andra allmänna tvisteämnen, den Regering, hvars undersåtares egendom kom i fara, blifva angelägen att skydda densamma och deraf finna en önskad förevändning att med en flotta besätta hamnen vid Slitö, i hvilken större krigsskepp utan hinder kunna inlöpa. Det är just denna hamnens beskaffenhet, som gör nederlagsfrihetens beviljande för Slitö så högst äfventyrlig. Man kan tänka sig att tillfället till en occupation skulle begärligt begagnas, ej mindre till

Gottlands än Fäderneslandets olycka. Jag kan af dessa skäl icke annat än yrka afslag å Utskottets Betänkande.

Häruti instämde Doctor *Broman* och Professor *Fries*.

Prosten *Melén*: Flere Talare hafva redan yttrat sig i förevarande ämne; de fleste emot bifall till Betänkandet. En Talare har uppgifvit, att staden Wisby eger en sådan transito- och nederlags-rätt som nu blifvit tillstyrkt för Slitö hamn på Gottland; att så likväl icke förhåller sig, har Doctor Säve upplyst. En annan Talare har framlagt, såsom skäl för afslag af Betänkandet, att fråga under innevarande Riksdag förekommer om anslag till hamnens upprepande vid Wisby, och att det således vore mera skäl att tilldela Wisby än Slitö ifrågavarande transito- och nederlags-rätt; detta är dock en sak för sig, hvarom nu här ej är fråga. Samme Talare har äfven framkastat, att alla förbud lära komma att borttagas ur den nya Tulltaxan, och i det stället höga tullsatser åsättas vissa artiklar, hvaraf smuggling skulle blifva en följd, och Slitö dertill lemna godt tillfälle. Ehuru jag är Ledamot af Bevillnings-Utskottet, och särskildt arbetar på Tull-Afdelningen, anser jag mig dock icke berättigad, för närvarande, inlåta mig i några upplysningars meddelande i detta hänseende. Ytterligare har af samme Talare blifvit förespeglad en osäker Tullbevakning vid Slitö; hvad detta angår, må det blifva Tull-Styrelsens omsorg. Nu fattas här icke mer, än att äfven politiska farhågor måtte framställas. Detta har jag på förhand väntat; de hafva också icke här uteblifvit. Nog kan man framkasta skäl, hurudana lemnar jag derhän, och förespegla farhågor; ja, man kan till och med, påstås det, se spöken på ljusa dagen. Jag måste likväl tillstå, att jag skiljer mig ifrån deras antal, som hysa öfverdrifna farhågor. Då så väl alla Auctoriteter, som Handels-Societeter, hvilka blifvit i ämnet hörda, med några få undantag tillstyrkt bifall, finner jag intet skäl, hvarföre 1848 års Ständer skulle visa sig mindre liberala än föregående Ständer, hvarföre jag får tillstyrka bifall till Betänkandet. Hvertill en återremiss, som af en Talare blifvit föreslagen, skulle gagna, kan jag icke inse.

Biskop *Butsch*: Jag tillhör icke den Afdelning af Ekonomi-Utskottet, åt hvilken denna frågas handläggning egentligen varit anförtrodd, och anser icke heller synnerligen nödigt, att någon af Utskottets medlemmar yttrar sig i ämnet, sedan de skäl, som tala för bifall till Utskottets Betänkande, redan af andra Talare blifvit anförde och återopade. Jag tager mig emedlertid friheten att hänvisa till sjelfva Betänkandet, som visar, att Utskottet grundat sin mening på vederbörande Handels-Societeters, Konungens Befallningshafvandes, General-Tull-Styrelsens och Commerce-Collegii sammanstående utlåtanden i ämnet, samt trenne Riks-Stånds vid 1840 års Riksdag häraf föranledda underdåniga önskan. Utskottet har icke heller förbisett de verkställighets-åtgärder, som för ändamålet skulle komma att erfordras, utan har fästat uppmärksamheten på Commerce-Collegii underdåniga hemställan i detta afseende. Att frågan hos Kongl. Maj:t redan förevarit, är visserligen sannt, och hade Kongl. Maj:t äfven afslagit densamma, så hade denna omständighet hos mig verkat till tveksamhet, huruvida jag bordt med Utskottet instämma. Men Betänkandet upplyser, att frågan hos Kongl. Maj:t väl blifvit föredragen, men icke afgjord, utan endast tills vidare uppskjuten. Då man emedlertid nu förebragt både politiska och commerciella skäl för en mot Utskottets motsatt mening, så vill jag icke motsätta mig en återremiss, helst dessa skäl, mig veterligen, förut icke af Utskottet blifvit tagne i betraktande.

Prosten *Nibelius*: Här har blifvit sagdt, att min uppgift, det Wisby redan skulle ega de förmåner, som nu begäras för Slitö, är oriktig. Att Wisby eger transito-rätt, och äfven credit-upplagsrätt, upplyses af 14 §. i Underrättelserna till nu gällande Tulltaxa — och skillnaden, emellan nederlags- och credit-upplags-rätt, är föga betydlig. — Här har äfven sagts, att förunnandet af en dylik förmån för Slitö ej för Staten skulle medföra några kostnader; huru en personal af Tulltjenstemän der skall kunna aflönas, samt huru Tullhus och en mängd Magaziner der skola kunna byggas

och underhållas, utan att allt detta kommer att medföra kostnader för Stats-Verket, förstår jag icke. — De betänkligheter, som Doctor Stenhammar yttrat rörande frågans politiska sida, anser jag förtjena mycket afseende; och då afslag å Betänkandet redan blifvit af 2:ne Talare yrkadt, vill äfven jag i detta yrkande delta.

Doctor *Gumælius*: För somliga allmänna frågor, hvilka oftare framställas till pröfning, blåser opinionens vind den ena gången högst gynnande, den andra gången i alldeles motsatt riktning, utan att det alltid visar sig klart, att de till sin inre beskaffenhet förändrat sig. Så hade de, som önskade bereda Slitö de nu åter förordade förmåner, vid 1840 års Riksdag full vind i seglen. Nu åter synes vinden blåsa från motsatt väderstreck. Är sjelfva saken således också förändrad? Ja, så säges det. Man har här ifrån flera sidor framställt de mångfaldiga både commercialiella och politiska olägenheter och faror, som af den ifrågavarande nederlagsrätten för Slitö skulle hota fäderneslandet. Utan att hvarken instämna häruti, eller alldeles förneka deras verklighet, kan jag dock ej dölja, att betänkligheterna synas mig öfvervägande. Lika med hvar och en, som besökt detta sköna Öland, hvilket för Sverige är af vida större vikt, än man alltid velat erkänna, eller genom beviljande af billiga förmåner sökt visa, glädder jag mig åt allt det goda, som kan beredas landet och dess vänliga, gästfria invånare, och skall alltid i min ringa mån söka bidraga dertill. Men detta måste likväl ske i afseende på och i förbindelse med hela fäderneslandets sanna fördel. Om den föreslagna åtgärden bereder Ön stora fördelar, — och att den det skulle göra synes ej tvifvelaktigt — men dessa endast skulle vinnas med motsvarande förluster, till och med faror för Moderlandet, måste jag vara deremot, tills jag blir fullt öfvertygad, att de fruktade olägenheterna icke äro att befara. Jag undviker nu att inlåta mig i en ytterligare utveckling af dessa verkliga eller inbillade vådor, hvilken omsorg andra dessutom i fullt mått åtagit

sig. Frågan synes mig kunna betraktas från en hittills ej vidrörd sida, hvarigenom afgörandet blir ganska enkelt. Jag frågar: har saken sedan 1840, då den af Ständerna för Hans Maj:t Konungen framställdes i samma riktning, som man nu vill hafva framställningen förnyad, undergått någon väsendtlig förändring, eller hafva några nya viktiga och talande skäl tillkommit, hvilka göra det nödigt att påskynda dess slutliga afgörande, hvarom Konungen hittills ej ansett sig kunna eller böra besluta? Jag finner i detta uppskof en anledning till den förmodan, att Konungen i sin vishet ansett saken vara af den beskaffenhet, att med dess slutpröfning kan och bör anstå. Och detta är för mig ett tillräckligt skäl, att nu afslå den föreslagna nya underdåniga skrifvelsen.

Häruti instämde vice Talman Biskop *Hedrén*, Biskop *Nibelius*, Domprosten *Reuterdaahl* och Doctor *Björkman*.

Biskop *Butsch*: Mot Doctor *Gumælius* anhåller jag endast få anmärka, att frågan hos Kongl. Maj:t förevar den 7 April 1841.

Doctor *Lyth*: Så prohibitiv och konservativ man vara må, borde man dock icke alltid och allestädes förbise de fördelar som erbjudas genom en naturlig och nyttig reform. Enligt sakkunniges instämmande vittnesbörd lärer fäderneslandet inom Östersjön icke ega någon hamn, som i afseende på belägenhet och öfriga natur-förmåner kan med Slitö hamn jemföras. Ändamålet med de utvidgade rättigheter, som nu sökas för denna hamn, är förnämligast att bereda densamma inkomster genom den transitohandel, som drifves mellan Ryska Östersjöhamnarne och England eller Amerika — hvilka inkomster omöjligen kunna tillfalla någon annan handelsplats inom Riket. Farhågan att Slitö hamn skulle blifva ett nederlag för lurendrejade och tullförsnillade varor, hvilka derifrån sedermera kunde på fasta landet inpractiseras, är alltför ogrundad och måste lätt kunna undanröjas, då man besinnar orimligheten deraf, att en speculant i denna väg skulle underkasta sig mångdubbelt besvär och fyra till fem gånger längre segling än hvad Danmark och Norra Finland erbjuda genom det när-

mare granskapet till Sveriges fasta land. Kongl. Maj:ts fördröjda bifall till hvad Rikets Ständer i denna fråga förut tillstyrkt borde väl icke heller afhålla Ständerna från frambärande af förnyade önskningsar, hvilka naturligtvis skulle lägga ett ökad moment i vågskålen till fördel för sakens framgång.

Prosten *Stabeck*: Mycket har i denna fråga redan blifvit taladt både med och mot. Jag anser för mig icke tillständigt att afgöra hvilka skäl som hafva öfvervigten. De myndigheter, som ega bästa kännedom om saken, hafva blifvit anbefallda att deröfver yttra sig, och de hafva bifallit förslaget. Jag lemnar derhän, huruvida nya skäl nu tillkommit för afstyrkandet. Men mig synes, att, då auctoriteterna tillstyrkt förslaget, och Utskottet endast yrkat att saken skulle underställas Kongl. Maj:t, som dock bäst känner huruvida beviljandet är förenligt med landets sanna väl, hela ärendet utan fruktan öfverlemnas till afgörande af Konungen. Jag föreslår alltså bifall till Utskottets Betänkande.

Prosten *Eurén*: Såsom Ledamot af den Ekonomi-Utskottets Afdelning, å hvilken denna fråga först blifvit behandlad, anser jag mig böra nämna, det inom Afdelningen ingen skiljaktighet egt rum, och att äfven i Utskottets Plenum Betänkandet bifölls, så vidt jag erinrar mig, utan discussion. Då den för Slitö hamn äskade nederlagsrätten blifvit nästan enhälligt tillstyrkt af de i ämnet hörde auctoriteter, bland hvilka särskildt må nämnas Handels-Societeten i Calmar, vid hvars utlåtande mycket afseende synes böra fästas, och då Rikets Ständer redan en gång förut till Kongl. Maj:t framburit den underdåniga begäran som äfven nu föreslås, så trodde Utskottet sig icke ega skäl att annorlunda förfara än det gjort. Visserligen framställdes vid Afdelningens öfverläggningar åtskilliga af de betänkligheter som i dag inom det Hög. Ståndet velat göra sig gällande; men frågans afgörande beror ju dock ytterst af Kongl. Maj:t, som i sin vishet må pröfva alla hit hörande förhållanden. Jag vill visserligen icke för min ringa del

sätta mig emot en återremiss, men tviflar på att dermed vinnes någon ändring i det Betänkande Ekonomi-Utskottet nu afgifvit.

Prosten *Forssell*: Bristande både kännedom och förmåga hindra mig att ingå i någon närmare undersökning och fullständigare utveckling af förevarande frågas beskaffenhet. Jag har blott velat erinra om en omständighet, som under den föregående discussionen fäst at min uppmärksamhet, och som åtminstone för mig har syntts vara af den vikt, att frågans afgörande till en väsendtlig del derpå måste bero. Det är nemligen af en värd Talar med full säkerhet intygadt, att Wisby Stad redan länge egt en rättighet sig tillagd, i det aldranärmaste motsvarande den, som nu äskas för Slitö hamn. Riktigheten af denna uppgift har jag ock hört bekräftas af en annan värd Ledamot inom Ståndet, som genom sina föregående förhållanden bör hafva egt tillfälle att härom inhemta tillförlitlig kännedom. Om å ena sidan det, enligt hvad mig synes, är härigenom tämligen tydligt ådagalagdt, att de vådor af hvarjehanda beskaffenhet, dem man förespeglat såsom en följd af beviljad nederlagsrätt för Slitö, i sjelfva verket icke äro att befara, enär, om dessa farhågor vore grundade, sådant redan skulle hafva bekräftats till följe af den rätt, som Wisby i detta hänseende åtnjutit; så innefattar deremot å andra sidan denna åt Wisby beviljade rätt ett skäl till vägran af samma rätt för Slitö. Det synes nemligen vara nog att Gottland eger en sålunda privilegierad hamn. I Wisby finnas ock redan behörigen anställda och aflönade Tulltjenstemän, nödige magaziner m. m., hvilket allt vid Slitö med ny kostnad måste anskaffas. Slitö hamns fördelaktiga beskaffenhet och lämpligare läge på östra kusten innebär visserligen ett icke ringa skäl till bifall för förslaget; men jag föreställer mig, att i de fall, då de fördelar, som med nederlags- och transito-friheten äro förenade, verkligen eftertraktas, der aktas ej stort de jemförelsevis ringa olägenheter, som kunna uppkomma af nödvändigheten att söka den på vestra kusten belägna Wisby hamn, särdeles om det ändamål vinnes, för hvilket länge

arbetats och hvartill Staten med icke så ringa uppoffringar bidragit, och väl ytterligare torde nödgas bidraga, att nemligen inom denna hamn bereda större trygghet för der anlöpande fartyg. — Redan afseendet på dessa förhållanden, oberäknadt de öfrige skäl, som under den nu pågående discussionen blifvit anförde, har bestämt mig att för min del medverka till afslag å det förevarande Betänkandet.

Prosten *Traneus*: De förmåner i afseende på handel m. m. som skulle uppkomma för Gottland, och möjligtvis för Fäderneslandet, genom transito- och nederlags-rätt för Slitö, äro vitsordade af alla vederbörande, och derföre trovärdiga. Men saken bör ock betraktas från en annan sida, som ej tillhört de tillstyrkande myndigheterna att vidröra, men tillhör Riksens Ständer att afse.

Man har prisat Sveriges förmånliga läge, såsom halfö, både för handel och försvar mot fiendens anfall. Det är sannt att detta läge i flere afseenden är förmånligt; men man förgäte ej att det på andra sidan hafven både i Öster och Vester har öfvermäktiga grannar, hvilka hvar för sig täfla om herraväldet öfver verlden; hvilkas fördelar ofta stått i strid med hvarandra och i en framtid (huru aflägsen känner blott Försynen) bli ännu skarpare motsatta och leda till en oundviklig strid. Den ena önskar fast fot i Östersjön, den andra ville helst ha den såsom en omsluten insjö. Den ena skyddar sina undersåtares gods och personer, ehvar de bosatt sig, ej blott genom underhandlingar, utan genom sina flotor och härmakt. Sednare tidens historia, till och med årets chrönika vittnar derom. Gottland skulle således lätt kunna bli ett tvistämne mellan dessa båda fruktansvärda grannar, och gå förlo-radt för Sverige, ja inveckla fäderneslandet i ett vidt utseende krig, hvarigenom alla vunna fördelar af och för handeln försvun-no, men de kännbara förlusterne återstodo. Med blicken fästad på dessa vådor anser jag det icke klokt att ånyo hos Kongl. Maj:t förorda en sådan transito- och nederlagsrätt. Rikets Ständer iklädde sig derigenom ansvaret för alla af denna handelsförmån

uppkommande vådor, om den bifölles af Regeringen; hvilken åter skulle ådraga sig den ena grannens misshag, och hos den andra väcka föreställningen om en erkänd vanmakt hos oss; båda delarne skadliga för fäderneslandets sanna väl. Af dessa anledningar känner jag mig förpligtad att afstyrka bifall till den föreslagna underdåniga skrifvelsen.

Lector *Wallman*: Jag har redan instämt med Prosten Nibelius och förenar mig nu med honom äfven i yrkande på afslag å Betänkandet. De skäl, som blifvit anförda för bifall, hafva endast rört Gottlands enskilda intressen. Men enskilda intressen måste vika för det allmännas. Det ifrågavarande etablissementet skulle medföra ganska betydliga kostnader och alltför sannolikt blifva en centralpunkt för smugglrier, dem Staten med stora uppförlingar icke skulle kunna förekomma; och det är lätt att inse, hvilken främmande nation skulle komma att företrädesvis och kanske uteslutande begagna sig af denna nederlags-rättighet. Följden deraf blefve förr eller sednare, att denna makt vid Gottland, der sjöfarten största tiden af året är obehindrad, skulle hålla en Flotta, för att skydda sina undersåtares egendom och det är icke otänkbart, att den äfven komme att användas för att bevaka Sveriges politik och på den utöfva ett inflytande, hvilket för Rikets sjelfständighet blefve lika äfventyrligt, som för denna om sin frihet ömtåliga nations känsla sårande. Portugals exempel torde för oss vara en tillräcklig varning.

Prosten *Klintberg*: Öfver den af mig föreslagna och af Höglofl. Utskottet enstämmigt tillstyrkta nederlags- och transitörätt för Slitö hafva en mängd Talare uppträdt för att, förunderligt nog, afslå hvad vid förra Riksdagar trenne Stånd och vederbörliga auctoriteter förordat. Man antyder politiska vådor och tullförsnillningar såsom oundvikliga följder af denna rättighet. För tullförsnillningar och lurendrejeri är Gottland, lika medjöfriga Sveriges länder, derförutan tillräckligen tillgängligt. Men att förekomma sådana, äro Tulltjenstemän tillsatta och flere kunna ju, vid

behof, antagas. Dock blefve väl Tullbevakningen vida lättare att tillvägabrunga om, enligt förespeglingen, lurendrejeriet inskränktes endast till det lilla inskränkta området, Slitö.

Wisby säges redan innehafva sådan rättighet, som nu för Slitö sökes. Denna stad ligger ock på Gottland, dock hafva för Sverige inga vådor derigenom försports. Det vore beklagligt om Sverige nu är så svagt, att det åt en af sina, enligt officiella uppgifter med bördigaste och bästa jordmån försedda provinser icke skulle våga förläna en rättighet, som naturen anvisar och som skulle tillskynda hela fäderneslandet oberäknelig fördel.

Man har återopat Portugal för någon tid tillbaka såsom exempel för att styrka sina yrkanden på afslag. Förhållandena den tiden och nu äro ganska olika. Enighet och aktning herrska nu Regeringar emellan. En djupare känsla af rätt och sanning är omisskännelig. Och folken låta nu mera våld och list icke ohejdadt rasa. Om Regeringen, som ifrån sin höga ståndpunkt bäst inser det rätta, funne med Sveriges fördel oförenligt, att bevilja Slitö den omordade rättigheten, skulle jag icke ifrå för densamma. Och mera än Ständernas förr uttalade underdåniga underställan i detta afseende är icke begärd.

Doctor *Lyth*: Icke utan förundran har jag hört af en och annan Talare anföras emot Utskottets förslag äfven politiska skäl, hvilka jag likväl trodde Kongl. Maj:t ensam vara i tillfälle att rätt afväga och bedöma. Jag skulle tro att, i händelse nådigt bifall till hvad för Slitö hamn sökes skulle af Kongl. Maj:t beviljas, så väl Rikets Ständer som enskilte medborgare kunde vara obekymrade öfver alla politiska förhållanden, hvilka deraf möjligen kunde uppkomma. Lector Wallman befarar att etablissementerna vid Slitö kunde ådraga Staten ansenliga kostnader. Några Statsbidrag härtill äro icke begärda, också borde väl icke förgätas, att Staten utaf den utvidgade handelsrörelsen nödvändigt skulle kunna påräkna ökade intrader och tullinkomster. Att åt Wisby hamn skulle redan vara beviljade ungefärligen enahanda förmåner, som

nu sökas för Slitö, eger aldeles ingen grund. Wisby hamn åtnjuter aldeles inga sådana rättigheter, som gifva den framför andra sjö- och stapelstäder några företräden, tvärtom saknar den ännu många sådana, som blifvit åt åtskilliga ringare handelsplatser förlänade. För öfrigt är det en absolut omöjlighet, att Wisby hamn, såsom belägen på vestra sidan af ön Gottland, någonsin kan komma i åtnjutande af de inkomster, hvilka för Slitö påräknas, nemligen genom transito-handeln mellan Ryssland och England eller Amerika; ty de fartyg, genom hvilka denna rörelse bedrives, gå alltid på landets östra sida och komma aldrig att vidröra någon punkt af vestra sidan af Gottland, ej heller af någon hamn vid fasta landet af Sverige före ankomsten till Sundet. Att fördelarne af de sökta handelsfriheterna för Slitö skulle tillfalla Gottland ensamt och icke fäderneslandet, var en högst oväntad anmärkning. Skulle det icke vara för fäderneslandet fördelaktigt och hugneligt, om en af dess landsorter ifrån näringslöshet och lägervall försattes i ett tillstånd af [industriel verksamhet och välmåga? Så hafva åtminstone alla i denna sak rådfrågade auctoriteter betraktat och besvarat frågan.

Doctor *Säve*: Jag har begärt ordet för att besvara några anmärkningar, gjorda af den motsatta sidans Talare. Doctor *Thomander* har nämnt, att den väntade nya Tullförfattningen, som tager bort de fleste förbud och sätter i deras ställe sannolikt en hög tull, skall göra Slitö hamn till en farlig lurendrejeri- och smugglings-ort för in- och utländske Handlande. Men försöken der- till blifva väl lättare att bevaka, då de komma att företrädesvis ske på ett enda ställe, än nu, då det smugglas omkring landets hela kust. Försöken till lurendrejeri och tullförsvinnning äro likväl här ej allmännare, än på de Skånska kusterna. Jag har dessutom föreställt mig, att då General-Tull-Styrelsen tillstyrkt förslaget, så har den beräknat chancerna af den vid nästan hvarje Riksdag föränderliga tull-lagstiftningen, och äfven förutsett de nödiga controllerna. Tvänne andra Talare hafva förespèglat politiska vå-

dor, isynnerhet från Englands sida, som på Gottland skulle få fast fot. Men fruktar man då ej mer vår östra granne, som redan 1808 visade sig hafva god lust att bemäktiga sig denna ö, men sannolikt skall derifrån afskräckas, om till skydd för de Engelska varu-upplagen den omkryssas af en stor Sjömakts flottor? Jag anser dock allt detta för lösa skrämskott, under hvilka ligger förborgadt något annat, nemligen fruktan, att Sveriges andra Östersjö-städer skulle lida intrång af denna nya medtäflare. För att lugna denna oro vill jag ur Betänkandet endast anföra, "att Handels-Societeterna i de vid Östersjön belägna flesta stapelstäder-na samt i Götheborg blifvit öfver den underdåniga ansökningen hörde och tillstyrkt nådigt bifall till densamma." Må man ej skjuta frågan å sido derföre, att den blifvit öfverlemnad till Regeringens afgörande, ty uppskofvet dermed sedan år 1841 visar, att Kongl. Maj:t velat förbida Rikets Ständers ytterligare och benägna tillstyrkande.

Sedan discussionen härmed blifvit förklarad slutad, framställdes des proposition om bifall till Utskottets förevarande Betänkande, hvilken med blandade Ja och Nej besvarades, och begärdes votering.

Voteringen verkställdes i vanlig ordning öfver följande af Ståndet godkända voteringsproposition: Den som bifaller Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets förevarande Betänkande N:o 21, röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, har Ståndet Betänkandet afslagit.

Voteringen utföll med 37 Nej emot 17 Ja, och hade Ståndet sålunda Betänkandet afslagit.

Biskop *Butsch* anförde: Reservationsvis anhåller jag att till Protokollet få antecknad, att jag ansett Betänkandet hafva bordt återremitteras. Man hade då i Högst. Ståndets urna slutligen kunnat inlägga ett mera välbetänt Ja eller Nej, än nu varit möjligt, hvadan jag ock mig från voteringen nu afhållit.

Doctor *Lyth* anmälde sin reservation emot Ståndets beslut, hvarjemte Doctorn tillkännagaf det han instämde i den reservation, som Biskop Butsch afgifvit i afseende derpå, att Nejpropositionen icke innehöll återremiss utan afslag.

Doctor *Säve* och Prosten *Klintberg* reserverade sig.

§. 10.

Upplästes till justering och godkändes *Expeditions-Utskottets* följande förslag till Rikets Ständers underdåniga skrivelser, nemligen:

N:o 13, rörande Riksdagens förlängande en månad; och

N:o 14, angående förnyadt anslag till Lag-Beredningen.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 22, i anledning af väckt motion om förbud emot utländska ords begagnande uti Svenska skrifna eller tryckta handlingar.

Bifölls.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 23, i anledning af väckt motion om inskrifter å medaljer m. m.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 24, i anledning af väckt motion om bildande af Fögderi- och Länsvis sammanträdande municipal-auctoriteter, för behandling af för Fögderiet eller Länet gemensamma angelägenheter.

Doctor *Gumælius* begärde ordet och yttrade: Utan att ega synnerligt hopp om sympathier för min åsigt uti detta ämne inom

det Högv. Ståndet, kan jag likväl icke underlåta att uttrycka densamma och beklaga, att en motion, så vigtig som den som ligger till grund för ifrågavarande Betänkande, ej rönt inom Utskottet mera uppmärksamhet. Sannt må det visserligen vara, att idén om Communal-Styrelse, nyligen väckt, ännu ej vunnit stadga eller vunnit tonen för sig; men vi hafve dock en början dertill i Socken-Nämnderna, hvilka, såsom det nu är, fått sig alla kommunala bestyr uppdragna. Viktigt vore att öfver dessa funnes en högre Communal-Styrelse, bestående af de förres delegerade, och som, förmedlande, kunde bilägga och afgöra de många tvistefrågor, som uppkomma Socken-Nämnderna emellan, och hvilka alla nu hänskjutas till Konungens Befallningshafvande. För nyttan af sådana högre Municipal-Styrelser tala äfven många andra skäl; jag vill t. ex. nämna, när fråga är om Statsanslag till allmänt-nyttiga företag, hade man väl, om sådane Styrelser vore att rådfråga, större tillförsigt att de mest gagneliga framför allt ifrågakomme, då nu måhända de ofta åsidosättas för mera enskildt nyttiga. Den Administrativa Styrelsen har sina länkar från den högsta till den lägsta. I kommunalt hänseende hafve vi den högsta, Rikets Ständer, och den lägsta, Socken-Nämnden. Länkarne deremellan saknas. Funnes de, tror jag, att mången, genom att genomgå denna skola, skulle bildas att på ett värdigt sätt äfven intaga platsen såsom Folkets Representant i den högsta. Jag hoppas visserligen ej nu någon förändring af det beslut, hvaruti Utskottet stadnat, men, såsom jag sagt, jag har likväl icke velat underlåta yttra min mening. Framtiden torde mera gilla den.

Häruti instämde Prosten *Carlander*.

Prosten *Eurén*: Jag delar Doctor Gumælii tanka om gagnet af ett utvidgad kommunal-väsende, ehuru jag ej sett saken ur så vidsträckt synpunkt som han och den värde Motionären. Men hvad jag önskade vore, att tillfälle bereddtes för den ena Socken-Nämnden att i mål af mera allmän natur communicera sig med den andra. Härigenom skulle en utväxling af idéer och ömsesi-

dig kännedom om olika socknars vidtagna åtgärder i likartade fall kunna uppstå, till gemensamt gagn för alla. Önskligt hade varit, om så kunnat förfaras i ordnandet af fattigvården enligt den Nådiga Stadgan derom. Nu har, såsom i många andra fall, den ena socken, såsom den andra, dermed dröjt, viljande se, hvad grannsocken deruti förfogade. Sådant skulle ej behövas eller ifrågakomma, om delegerade af Socken-Nämnderne kunde sammanmanträda för öfverläggning i ämnen, som vore för flera socknar gemensamma. Sådana sammanträden kunde väl innebära sin nytta, om man ej just tillerkände dem beslutande rätt. Jag skulle därför önskat, att Utskottet ej, såsom nu, afskurit frågan, utan föreslagit en underdånig skrivelse af innehåll, som jag nu antydt.

Professor N. Lindgren: Då jag tillhör det Utskott, som behandlat motionen, torde det tillåtas mig att redogöra för motiven till Utskottets Betänkande. Utskottet insåg och erkände, att, då Socken-Styrelsen hunnit utveckla sig, föreningspunkter mellan de särskilda Socken-Nämnderna behöfdes, och Utskottet tviflade icke, att, när detta behof inträdt och låtit känna sig, den erforderliga enheten utan föreskrifter skulle tillvägabringas. Men Utskottet höll före, att den primära Communal-Styrelsen eller Socken-Nämnden borde hafva tid att utbilda sig, vinna stadga och slå rötter i folkets tänkesätt, förrän en Communal-Styrelse, som omfattade hela Länet, formligen påbjöds. Dessa Utskottets åsikter kunna ej annat än gillas. Communal-Styrelsen är uti vårt land ny, finnes mångenstädes snarare på papperet än i verkligheten, och har ännu ej af det egentliga folket blifvit omfattad med synnerligt intresse. Bevis härpå lemnar äfven innevarande Riksdag, vid hvilken motioner blifvit väckta, å ena sidan att lön bör tillerkännas Ledamöterna i Socken-Nämnderna, å andra att viten och straffbestämmelser böra stadgas för dem, som undandraga sig municipaluppdrag. Vid sådant förhållande tyckes det vara skäl att låta Municipal-Styrelsens idé ostördt utveckla sig inom det område

råde, som redan blifvit den anvisadt, och icke genom föreskrift om ytterligare utsträckning försvaga och måhända tillintetgöra den samma. Som bekant är, utgör fattigvården Socken-Nämndens egentliga åliggande. De föregående värde Talarne hafva isynnerhet fäst uppmärksamhet på Fattigvårds-Styrelsernas behof af gemensamma rådplägingar och på denna grund ansett att motionen icke bordt afstyrkas. Jag beder derföre att få erinra, att nu gällande Fattigvårdsstadga uttryckligen tillåter flere socknar förena sig om fattigvårdsanstalter. Det står således redan nu Socken-Nämnderna fritt att gemensamt öfverlägga och besluta om den angelägenhet, som för närvarande utgör deras viktigaste och måhända enda uppdrag som kräfver gemensamhet i sammanträden och åtgärder. Finnas sådana sammanträden behöfliga, skola de utan tvifvel frivilligt och utan påbud åstadkommas. Först efter någon tids vunnen erfarenhet kan ytterligare reglementerande vara lämpligt. Härtill kommer, att fattigvårdsfrågor i första hand afdömas af Konungens Befallningshafvande. Denne Embetsman har sig ålagdt, att granska de särskilta Fattigvårds-Styrelsernas reglementen och eger således det bästa tillfälle att både inhemta de olika åsikter, som vilja göra sig gällande och derjemte att vaka deröfver, att den ena kommunens reglemente icke egenmäktigt ingriper i andra kommuners eller hela samhällets rätt. Då frågor uppstå, som fordra gemensam öfverläggning mellan de särskilta Communal-Styrelserna, är Landshöfdingen icke blott oförhindrad, utan tillika af pligt uppmärad att föranstalta om behöfliga sammanträden. Uti Konungens Befallningshafvande ega således Socken-Nämnderna en erforderlig föreningspunkt. Alla dessa endast antydda skäl tyckas tillräckligt tala för Utskottets hemställan, att ifrågavarande motion ej må nu till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda.

Prosten *Traneus*: I anledning af hvad Prosten *Eurén* framställt om nyttan af tillåtelse för den ena menigheten att i gemensamma angelägenheter sammanträda för att rådpläga med en an-

nan, får jag upplysa, att samtidigt med upphäfvandet af det stränga förbudet för budkaflars ktingsändande utkom en annan Kongl. Förordning den 22 Nov. 1816, som medgaf just den önskade tillåtelsen till gemensamma sammanträden, likväl med vederbörlig Embetsmyndighets, såsom på landet Kronofogdens, vetskaps och närvaro. Hvad han önskat, är således författningsenligt redan medgifvet.

Uppå af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* härefter gjord proposition blef Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets berörde Betänkande N:o 24 af Ståndet bifallet.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 25, i anledning af väckt motion om förbud för hästhandlare och "så kallade skojare," att på deras resor genom landet medföra qvinnor och barn.

Bifölls.

§. 15.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 26, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af Nämnde- och Fjerdingsmäns skjutsskyldighet.

Bifölls.

§. 16.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 19, med uppgift om och huruvida någon del af den sedan 1845 års början upplupna Bancovinst erfordras för Bankens consoliderande.

Biskop *Heurlin*: Både på Afdelningen och uti Utskottet instämde jag i Herr Lagergrens detta Betänkande vidfogade reservation. Att Bancovinsten, som ej ansågs behöflig för Bankens consoliderande, skulle, i händelse af Ständernas bifall, till Riksgälds-Contoret för Statens behof öfverlemnas, var väl den allmänt

rådande tanken; men då för tillstyrkandet härtill olika meningar förspordes om ordalagen, gillade jag de af Herr Lagergren i reservationen föreslagna, såsom de der nogare uttryckte Utskottets tanka, och hvilka, om de biföllos, innefattade ett bestämdt beslut om medlens användande; hvarföre jag vördsamt hemställer till Ståndets bepröfvande, huruvida ej Ståndet skulle finna för godt att desamma äfven gilla.

Biskop *Holmström*: Äfven jag biträder Hr Lagergrens reservation och förordar dess antagande. Ståndet är berättigadt att utan återremiss besluta om denna förändring. Likväl skulle jag vilja ytterligare föreslå en sakförändring. I reservationen står, likasom i Utskottets förslag: "vid slutet af hvarterda åren 1848, 1849 och 1850". Dessa ord "vid slutet" ville jag förändra till *i början* etc. Bekant är, att Ständerna, på Stats-Utskottets hemställan, anvisat medel till åtskilliga oundgängliga behof för endast de 5 första månaderna af detta år. De 7 återstående erfordra äfven sina anslag. Lika känt är äfven att Riksgälds-Contoret är för närvarande i stor förlägenhet. Jag skulle derföre tro behofvet fordra, att Riksgälds-Contoret finge årets andel af Banco-vinsten så fort som möjligt, och underställer derföre vördsamt mitt förslag Ståndets bepröfvande.

Prosten *Ljungdahl*: Jag har inom Utskottet delat pluralitetens tanka och hyllat den åsigt, som i Betänkandet är uttryckt. Skälet dertill ligger i 2 §. af Utskottets Instruction, som endast ålägger detsamma att hos Ständerna anmäla, om och huruvida någon del af Banco-vinsten erfordras för Bankens consoliderande. Detta har Utskottet fullgjort i berörde Betänkande, och sagt, att Bancovinsten ej erfordras för nämnde ändamål, utan att uppgifna beloppet "kan" för Statens behof allemnas. Något vidare yttrande eller såsom det af Reservanten föreslagna, att beloppet "må" för Statens behof "till Riksgälds-Contoret" allemnas, ansåg Utskottet, bundet såsom det är af sin Instruction, sig icke kunna afgifva, utan att öfverskrida Instructionen och inkomna på ett område, der det tillhörde endast Ständerna att besluta, helst som Ut-

skottet ingalunda behöfde känna Riksgälds-Contorets behof af dessa medel. Vill emedlertid Ståndet nu, med den kännedom det eger om Riksgälds-Contorets ställning, fatta ett beslut om Bancovinstens aflemnande dit, står det naturligtvis i Ståndets makt, men icke i Utskottets, enligt min tanka, att föreslå sådant. — Att det står "i slutet af hvarje år", härleder sig derifrån att en tid måste utsättas och fördelning ske på de 3 år, som mellanligga innan nästa Riksdag, enär hela Bancovinsten ej nu kan vara disponibel, omsatt såsom den är i räntebärande papper eller i lånerörelsen använd.

Doctor Sandberg: Ehuru under närvarande omständigheter med föga hopp om framgång bör jag dock inför Hög. Ståndet uttala samma öfvertygelse, som finnes utvecklad uti min vid Betänkandet fogade reservation, i hvars syftning Bonde-Ståndets alla Ledamöter i Utskottet instämt. Hvar och en medgifver att Bankens första och förnämsta ändamål är myntvärdets upprätthållande, ty deraf beror landets ekonomiska välfärd och säkerhet. Banken har väl en grundfond på 10 millioner R:dr B:co, och derut af $6\frac{1}{2}$ millioner i räntebärande papper, men af dessa äro blott en ringa del eller 533,000 R:dr betalbara i silfver å utländsk ort och mer än hälften af denna rikedom på obligationer eller 3,256,000 R:dr äro utgifna af Riksgälds-Contoret, hvilka alltså ej äro annat än en gammal Statsskuld, och för deras inlösen till både capital och ränta måste Ständerna anskaffa medel. Det stora öfverskott som Banken eger uti fordringsdocumenter kunna icke, ehuru säkra de än äro, vid en påkänning förvandlas till silfver, och lånens indragning skulle medföra strypning. Metalliska valutan har visserligen nu under 3:ne år vunnit en tillväxt af 5 millioner R:dr Specie i silfver, men alltid för nya sedlar, och således har utelöpan-
de sedelstocken i samma mån blifvit förökad. Ställningen är nu utan tvifvel ganska god, men huru lätt kan den inom några få år förändras? Vi hafva i detta afseende en minnesvärd lexa. Vid 1840—41 årens Riksdag fanns i Banken en samlad vinst

af 4,118,568 R:dr. Mera än hälften deraf eller 2,311,216 R:dr öfverlemnades till Stats-Verket. Penningar utöstes med fulla händer. Och huru gick det? På mindre tid än 3:ne år eller inom 1843 års slut minskades metalliska valutan i Banken ifrån 18,218,844 R:dr Banco till 7,892,386 R:dr Banco, och vid Riksdagens början väcktes motioner om silfver-utvexlingens inställande. Dock hade någon särdeles nöd eller stora olyckor icke inträffat. Importen fortsattes: Jernet, vår förnämsta export-artikel, kunde icke utföras, ty det saknade afsättning: Bruks-egares Hypotheks-Cassa skulle betala sina utländska lån m. m. Likartade eller andra ofördelaktiga conjuncturer kunna åter uppstå och framkalla enahanda verkningar. — Af alla dessa skäl och med åberopande af hvad min reservation i öfrigt innehåller, anser jag, att minst en tredjedel af den samlade Bancovinsten bör användas för Bankens verkliga consolidering, och det så mycket heldre som vid 1844—45 årens Riksdag beslutades, "att den Banco-vinst, som ifrån 1845 års början" till nästa Riksdag inflyter, skall *reserveras för Bankens ändamål*", hvilket beslut finnes i 229 §. af Reglementet och bör hållas i helgd.

Att Stats-Verket alltid är i behof, det vet man väl; men dess behof äro till sin natur elastiska: de kunna i viss mån inskränkas eller utvidgas efter tillgångarna. Vid 1840—41 årens Riksdag fanns ett öfverskott af omkring 3 millioner R:dr uti Statens cassor och till Statens behof aflemnades då det förutnämnda betydliga beloppet af Banco-vinsten. Men man har så hushållat dermed att nu är allt förbi och Riksgälds-Contoret har råkat uti betydlig skuld. För att lemna medel till att betäcka denna skuld utan någon skatteförhöjning, må alltså Banken afstå ena tredjedelen af sin vinst. — Hvad som sedermera blir öfrigt af Banco-vinsten tillika med de penningar, som ligga obegagnade i lånefonderna, böra användas till att inrätta Filial-Contor i landsorterna och till att med minst en half million föröka fastighets-lånefonden.

Doctor Thomander: De föregående Talarne hafva vidrört tvänne särskilda frågor, den ena till försvar för Betänkan-

det, den andra mot detsamma; den ena icke lika vigtig som den andra. Hvilken grannlagenhet än må hafva bestämt det Höglöfl. Banco-Utskottets pluralitet att icke våga uttala ordet *Riksgälds-Contor* såsom det ställe der vinsten borde öfverlemnas i fall Banken ej sjelf behöfde den; så bör denna finkänslighet icke afhålla Riks-Stånden från att säga rent ut. Det är tillräckligen känt att hufvudsakligen den nu ifrågavarande tillgången blifvit afsedd för de oundgängligaste tillfälliga utgifterna.

Beträffande lydelsen af det beslut som kommer att bli fattadt, instämmer jag med de tvänne Biskopar som derom yttrat sig; äfven deruti att vinstmedlen böra vid hvarje års början aflemnas. I motsatt fall beslutar man den orimligheten, att Riksgälds-Contoret skall betala ett års ränta för att upplåna en tillgång hvartill det redan har rättighet.

Den värde Reservanten, som sednast hade ordet, har ansett det nu ifrågasatta beslutet innefatta ett upphäfvande af eller en väsendtlig afvikelse ifrån det beslut som rörande samma Banco-vinst fattades af sednaste Ständer. Jag har all anledning att bestrida denna åsigt. Minnes jag icke alltför orätt, så har jag vid sista Riksdag i detta Högv. Stånd sjelf föreslagit just de ordalag som utgöra föremål för den värde Reservantens uttydning, nemligen att berörde vinst borde "*reserveras för Bankens ändamål*". Dessa ordalag föreslogos i den bestämda syftning att icke binda händerna på kommande Ständer, hvad beträffar användandet till det ena eller det andra af dessa ändamål efter omständigheterna. När ordalagen adopterades först af Högv. Ståndet och sedermera af dåvarande Banco-Utskott, erhöilo de icke heller genom någon motivering en annan betydelse. Der är alldeles icke sagdt, hvad som borde vara sagdt i fall den värde Reservanten skulle behålla rätt, eller att vinstmedlen borde användas antingen i första rummet till myntvärdets upprätthållande, i andra rummet till närin-garnes understöd och i tredje rummet till Stats-Verkets dispringande; eller också med en tredjedel till hvartera af dessa ändamål. Hvad myntvärdets upprätthållande beträffar, förespeglar den

värde Reservanten oss möjligheten af stora svårigheter för framtiden. Det är omöjligt att häri vederlägga honom, och lönar icke stort mödan att hvarken vara Cassandra eller i annan rigtning försöka sig med spådomskonst. Skulle vårt land i den närmaste framtiden straffas med svåra missvexter, eller andra landsplågor i ett vidsträcktare mått, så förmår hvarken 3 millioner R:dr B:co eller någon Bank i verlden att afvända de sorgliga följderna. Emot en nationalolycka i mindre mått kan man här i landet icke utfinna andra utvägar än någon latitud för Bankförvaltningen, hvarigenom denna sättes i stånd att i erforderligt fall göra upplåningar och icke endast indragningar. Dessa sednare kunna under vissa förhållanden betydligt förvärra i stället för att förbättra; man kan ju icke låta hela Riket röra sig med några hundra R:dr. Der Bankförvaltningens operationer ej förslå, der får man, hädanefter som hittills, taga sin tillflykt till urtima Riksdag. På alldeles utomordentliga händelser är man aldrig berättigad att grunda sina tillgöranden, utan man antager med ett slags fog att det vanliga aldrig skall bli alldeles ovanligt; man slutar efter analogi och induction.

Indragningar skulle den värde Reservanten sjelf väl icke kunna tillstyrka utan att derigenom blifva hvad man minst misstänkt honom för att vara, en öfverdrifven vän af Privat-Bankerna. Ty ju mera Banken drager in, desto mera fördel kunna Privat-Bankerna, om de finna det förmånligt, göra sig i utlåningsväg. På den fot på hvilken sakerna nu stå, sedan Landets Regering begytt anse Privatbank-lagstiftningen vara dess ensak, och såsom en följd af denna tydning af den ekonomiska lagstiftningsrätten, finns det i detta land numera ingen som har tömmarna i fråga om landets financer, och allt hvad Ständerna besluta för att ordna dessa, kan Styrelsen omintetgöra i sin Privatbank-lagstiftning. Som fincerna just innefatta en af de punkter, der Styrelse och Folk lätt kunna föreställa sig att deras intressen äro skiljaktiga, har detta förhållande sina stora olägenheter. Låneutvägar för jordbrukaren kunna utan våda beredas genom andra utvägar

än att dertill använda Bancovinsten. Såsom penningemarknaden nu är beskaffad, vore det visserligen nu, då räntan är låg, det rätta att öfverflytta hela fastighetslånerörelsen ifrån Banken till Riksgälds-Contoret; men insigterna i dessa ämnen hafva så liten reda och klarhet, att detta förslag tilläfsventyrs skulle förefalla äfven nu alltför utopiskt, ehuru sällsamt det är att binda Bankens tillgångar vid denna lånerörelsen, när 1:o tillgångarna bättre behöfdes för att stäffa Privatbankerna och 2:o Riksgälds-Contoret kan upplåna och utlåna till samma ränta som Banken beviljar fastighetslåntagarna. Den värde Reservanten är detta slags lån särdeles benägen. För min del anser jag dem hvarken bättre eller sämre än andra lån. De kunna tjena till jordbruksnäringens utvidgande, men de kunna också användas endast och allenast till egendomshandels utvidgande. All lånerörelse kan skada, således äfven fastighetslånerörelsen. Jag känner ingen utväg att sälja eller bortlåna en god rakknif på det sättet att ingen, som brukar den, skall kunna dermed skära halsen af sig.

Den värde Reservanten vill bestå den ena tredjedelen af Bancovinsten till Stats-Verket. Denna andel är alldeles otillräcklig att betäcka de oundgängliga extrautgifterna äfven efter den strängaste afprutning, såvida man icke vill förbise de angelägnaste ändamål. På Stats-Utskottets bord hvila förslag, tillstyrkta af Utgifts-Afdelningen, hvilka erfordra omkring 1,993,000 R:dr blott inom de Fem första Hufvudtitlarna. Enligt de sednaste Riksdagarnas erfarenhet är Utskottet *mindre* och icke *mera* frikostigt än dess Höglofl. Principaler. Ännu är intet öre anslaget åt de ändamål som pläga ligga den värde Reservanten ömt om hjertat, de industriella och allt som hörer till uppfostran och undervisning. Tillika är Riksgälds-Contorets ställning väl icke förtviflad, men ännu mindre gyldene. Huru man vill räkna, och man kan räkna olika, så är Riksgälds-Contoret i brist på en eller annan million: ett förhållande som Stats-Utskottet i behörig tid lär för sina Principaler framlägga. Enligt en förslagsberäkning öfver Riksgälds-Contorets inkomster och utgifter för innevarande år, hvilken be-

räkning blifvit af en ganska skicklig och behörig man inom Verket uppgjord och af en Ståndets Ledamot mig benäget meddelad, vore bristen öfver 1,600,000 R:dr. Kommer någon Statsbrist i fråga äfven efter den nya Riks-Statens införande, så blir tillståndet ännu klenare. Det Högst. Ståndet tacktes finna att här är full anledning att yrka antagandet af det beslut de tvänne Biskoparne benäget föreslagit.

Doctor *Gumælius* och Prosten *Nibelius* förklarade sig instämma med Doctor Thomander, likasom i den af Biskop Holmström föreslagna förändring af Herr Lagergrens reservation.

Doctor *Grafström*: Inom Utskottet biträdde jag den ordalydelse, som i Utskottets Betänkande förekommer, och jag har gillat den, såsom närmast öfverensstämmande med Instructionen för Banken. Att tillstyrka något derutöfver ansåg jag icke ligga inom Utskottets rättighet. Men när Utskottet sagt, att de 3 sistförflutna årens Bancovinst, såsom icke erforderlig till Bankens consoliderande, "kan" ifrån Banken i och för Statens allmänna behof allemnas, har det äfven sagt tillräckligt, för att lemna Ständerna den upplysning att de om ifrågavarande medels användande kunna besluta efter eget bepröfvande, likväl med den af Utskottet gjorda förutsättning, att någon anvisning på förhand icke sker å innevarande och intill nästa Riksdag följande årens Bancovinst. Mot den föreslagna förändringen af orden: "i slutet af hvarterda året" till *i början* etc., har jag visserligen ingenting att erinra och tror icke heller något hinder derföre ligga, då medlen äro i Banken när som helst disponibla, men skulle hemställa, om det vore lämpligt att äfven sätta i början af detta år, af hvilket 2 månader snart äro förlidna.

Biskop *Heurlin*: Discussionen är visserligen intressant, men jag fruktar, att den gått på sidan om sitt ämne. Jag vill icke heller länge uppehålla Ståndet, helst Banco-Utskottets Ledamöter, af känd orsak, snart måste aflägsna sig. Doctor Sandberg har särdeles förordat de smärre fastighets-lånen. Frågan om en för-

ökad fond till deras förmån hör icke hit. Utskottet har här fullgjort hvad 2 §. af dess Instruction bjuder, "uppgifvit om och huruvida någon del af Banco-vinsten erfordras till Bankens *consoliderande*." När Utskottet fullgör hvad 5 §. af samma Instruction, till hvilken §. jag får hänvisa, detsamma ålägger, nemligen att "i allt som afser upp- eller utlåning genom Banken — — — skall intet förordnande af Utskottet meddelas utan Rikets Ständers föregående bifall." "Börande Utskottet, så vidt ske kan, i ett sammanhang behandla alla frågor, som angå Bankens lånerörelse;" och hvilket åliggande Utskottet visserligen ej lär underlåta, då blir rätta tiden att om fastighetslånen öfverlägga. Vill man öka fonden derföre, eger man ock dertill rika tillgångar, utan att för detta ändamål någon del af den hittills upplupna Banco-vinsten behöfver reserveras, enär, i brist på lånesökande, öfver 7 millioner R:dr af de till Låne- och Creditiv-rörelsen anvisade fonder ligga obegagnade, och Banken dessutom, med den metalliska cassa den nu eger, kunde, utan att öferskrida myntbestämningslagen, derutöfver utlemna 2 millioner nya sedlar. Tillfället tyckes således vara särdeles gynnande för dem, som nitälska för berörda fastighetslån.

Beträffande ordalagen "kan" eller "må", förenade jag mig i Utskottet med Herr Lagergren. Skälet har jag redan uppgifvit. Det tyckes väl vara ett blott ordrytteri, hvarpå ej särdeles vikt låge, men genom antagande af Herr Lagergrens förslag har Ståndet anvisat medlen till sitt ändamål, utan att någon ny hemställan eller discussion i detta ämne behöfver ifrågakomma.

Biskop Holmström har i Herr Lagergrens reservation föreslagit den förändring, att orden "i slutet" borde utbytas mot *i början*. En Talare har väl häremot anfört, att Banco-vinsten nu ej är disponible. Så är likväl icke förhållandet. Fullmäktige hafva väl, med en berömvärd ömtanka för Banken, förvandlat en del af Banco-vinsten för åren 1845 och 1846 i räntebärande papper, men hvilka äro lätt realisabla. Men 550,000 R:dr af dessa årens räntevinst likasom hela 1847 års Bancovinst ligger deremot i Ban-

ken obegagnad, och kan således den föreslagna andelen deraf för detta år genast till Riksgälds-Contoret öfverlemnas, utan att nyssnämnde obligationer behöfva säljas. Då vi nu tillika känna Riksgälds-Contorets närvarande stora förlägenhet, tillstyrker jag bifall till Herr Lagergrens reservation med den af Biskop Holmström deri föreslagna förändring. Mig förefaller det dessutom besynnerligt, att de, som hvarken vilja Stats-lån eller ökad bevillning, äfven motsätta sig detta Banco-vinstens föreslagna användande. Det är ej nog, har jag hört någon säga, att blott vara negativ, något positivt måste äfven åtgöras, och i sanning, får Bancovinsten icke användas, jag känner någon annan åtgärd för bestriandendet af Statens oundgängligaste behof, än antingen Statslån eller ökad bevillning. Denna sednare vore dock icke så snar att påräkna. Hvarföre då, när enligt sistförsamlade Ständers beslut Bancovinsten blifvit reserverad för Bankens ändamål, och den, enligt hvad ådagalagdt är, icke erfordras till det första af dessa ändamål, myntvärdets upprätthållande, icke heller till det andra, näringarnes understödjande genom lån, må den icke, då Riksgälds-Contoret nu är i verklig *nöd*, gå till det tredje, Statens understöd.

Häruti instämde Prosten *Grönvall*.

Kyrkoherden *Bergvall*: Jag har egentligen begärt ordet för att rätta en inadvertens af en föregående Talare. Han har sagt, ett Bancovinsten, såsom använd i låneväg, ej skulle nu vara disponible. Detta är ett så mycket större misstag, som Banken har ineliggande capitaler till vida större belopp, än den ifrågavarande Bancovinsten. Till lånerörelsens bedrivande användas särskilta dertill af Rikets Ständer anvisade medel till ett bestämdt belopp, som icke får öfverskridas. Så äro t. ex. för Banco-Discont-rörelsen bestämda 9,000,000, för Handels- och Närings-Disconten $3\frac{1}{2}$ million o. s. v. De sedan sista Riksdag influtna vinstmedlen hafva således icke, emot Banco-Reglementets tydliga föreskrifter, *kunnat* och icke heller blifvit i låneväg använda.

Dessa medel hafva, på sätt nämnde Reglemente stadgar, förvandlats i räntebärande, lätt realisabla papper, utom 555,000 R:dr, som genast kunna disponeras och till Stats-Verkets behof aflemnas, om Ständerna så besluta.

Beträffande uttrycken "kan" och "må" samt den omordade skillnaden deremellan, instämmer jag med Doctor Sandberg, att derpå ligger föga vikt, för hvilketdera uttryckssätt Ståndet sig besluter, emedan kunna medlen användas, så lära de nog så blifva.

Doctor Sandberg har yrkat, att $\frac{1}{3}$ af Bancovinsten borde reserveras till Bankens consoliderande, och vexas derföre under en viss bestämd curs inköpas och för dessa vexas dels utländska säkra räntebärande obligationer köpas, dels silfver anskaffas. Jag svarar härpå, att i Bankens närvarande lyckliga ställning Bancovinsten kan fullt ut aflemnas till Riksgälds-Contoret. Den har förut, under mindre gynnsamma förhållanden, blifvit för Stats-Verkets behof aflemnad. Och i sanning kan Banken, hvars ställning är lyckligare än den någonsin varit, icke nu umbära sin vinst, när skall den väl kunna det?

Med värma förordar Doctor Sandberg vidare $\frac{1}{3}$ af Bancovinstens användande till förökande af fonden för fastighetslånen, ehuru denna den minst Bankmessiga lånerörelse, som vid Realisationens början med omkring $4\frac{1}{2}$ million ansågs icke böra förökas, uppgår för närvarande ända till $6\frac{1}{2}$ million. Att en lånerörelse, som medgifver en tid af icke mindre än omkring 28 år innan lånen behöfva vara fullt inbetalta, icke är eller kan vara särdeles ändamålsenlig för en Bank, som är skyldig att å vista betala sina utelöpande sedlar, lär väl icke kunna bestridas och tyckes icke en gång af Doctorn sjelf fullt bestridas, då han förutsätter farhågan att mot hans åsigt skall invändas att den är mindre Bankmessig.

När man vet, att Bankens skuld för närvarande utgör 42 millioner, deribland 11 millioner depositioner, men dess credit be-

löper sig till 22 millioner i cassa och 33 millioner i fordringar, samt att 7 millioner ligga oanvända, som ännu icke kunnat göras fruktbärande, så bör man väl icke under en sådan Bankens ställning stadna i förlägenhet vid svaret på den frågan, om Banken kan, såsom af Utskottet föreslaget är, umbära den ifrågavarande Bancovinsten. Det kan väl vara obehagligt att motsäga en man med den stora kännedom i allt, som rörer Bankens Styrelse och förvaltning, som Doctor Sandberg eger, likasom i alla andra Statsförvaltningens delar, men jag har icke kunnat undertrycka den innerliga öfvertygelse, jag på anförda skäl grundat, och som sålunda närmar sig deras, som yrka bifall till Herr Lagergrens reservation.

Doctor *Lyth*: Såsom tillhörande Utskottets minoritet har jag ansett mig böra reservera mig mot dess beslut att afträda hela den samlade Bancovinsten. Jag beklagar det förhållande, som af Professor Thomander har blifvit upplyst, att nemligen Stats-Utskottet behöft i förväg påräkna denna Bancovinst; men Professorn lär medgifva, att Utskottet vid beslutets affattande icke varit hvarken förpligtadt eller berättigadt att känna och göra afseende på dessa Stats-Utskottets beräkningar. Medgifva vill jag visserligen, att Banken kunnat umbära ifrågavarande räntevinst för sitt consolidande, nemligen så vida den skall inskränka sig inom den spher af rörelse och de operationer eller functioner, hvilka den hittills haft sig föreskrifna; men jag hade föreställt mig, att Banco-Styrelsen borde utvidga sin verksamhet genom inrättande i flera Rikets landsorter af Filial-Låne-Contor, för att kunna erbjuda en täflan mot våra nu existerande och kanske framdeles uppstående Privat- och Hypotheks-Banker, hvarigenom det blefve möjligt att åt Banken, d. v. s. till fäderneslandets nytta, vindicera de betydliga ränteinkomster, hvilka berörde Inrättningar eljest i allt större och större scala undandraga Stats-Banken. Härtill skulle, efter mitt omdöme, om icke hela, åtminstone en betydlig del af dessa Bankens vinstmedel väl hafva erfordrats.

Doctor Norström: Min afsigt är ingalunda att med något öfverflödigt ordande förlänga denna redan tämligen långdragna discussion, och såmedelst ytterligare besvära det Högv. Ståndet. Jag både kan och bör fatta mig kort. Hvad nu särskildt angår de svåra och vidtutseende följder för vår Stats-Bank och derigenom för hela vårt lands finansiella förhållanden, som man här förespeglat, derest ej någon del af nu samlade Bancovinst reserveras för dess eget ytterligare consoliderande, så synes mig ingen särdeles stor fara vara för handen, då Bankens närvarande ställning, om någonsin, måste anses särdeles väl betryggad mot alla hotande finansiella kriser, enär densamma för sin sedel- och depositionsskuld, utgörande omkring 42 millioner R:dr B:co, har metallisk valuta i 22 millioner, och för öfriga skulden eger fordringar, hvilka kunna beräknas till närmare 33 millioner. — Man har ock tvistat om ordalagen i slutmeningen af Utskottets Betänkande; här är fråga om man skall nyttja *kan* eller *må*. Såsom Ledamot af Utskottet bör jag förklara, det jag ansåg det förra mera passande, emedan Utskottet i förevarande fall endast har att till Rikets Ständer göra hemställan. Det *må* nu bero på dessa att genom beslut förvandla det mera vilkorliga *kan* till det mera bestämde *må*. Emedlertid tackes det Högv. Ståndet hålla Utskottet räkning för den grannlagenhets, som det sålunda velat visa sina Principaler. Ej nog härmed. Man vill äfven hafva bort "Statens allmänna behof" för att i stället substituera "Riksgälds-Contoret." Jag bekänner uppriktigt, att jag ej förmår inse hvilken synnerlig vinst man kan göra på bytet. Det tyckes mig nemligen alldeles gifvet, att Fullmäktige i Riksgälds-Contoret ändå få hand om styfvarne, de och ingen annan. Jag ber att tillika få fästa Högv. Ståndets uppmärksamhet derpå, att vi kanske rätt snart icke mera torde hafva något Riksgälds-Contor, i hvars vård vi kunna lemna våra stora penninge-öfverskott. En ganska allvarsam motion är nemligen i denna syftning väckt inom det Hederv. Bonde-Ståndet, och beror för närvarande på vederbörande Utskotts handläggning — rättast således att hålla sig till hvad som för närvarande fin-

nes och som väl alltid lärer komma att finnas, nemligen "Statens allmänna behof". — För öfrigt anser jag denna speciella anvisning och närmare bestämmande lämpligare tillhöra det Reglemente för Banken, som framdeles, efter vanligheten, kommer att uppgöras. Utskottets förslag kan sålunda, i min tanka, alltför väl godkännas, med de nu nyttjade termer — vill dock icke motsätta mig antagandet af det andra alternativet till redactions-förslag. Ändamålet vinnes likaväl på den ena vägen, som på den andra.

Prosten *Lundblad*: Jag vill fatta mig kort. Otvifvelaktigt är, att för bestridande af Stats-Verkets oundgängliga behof erfordras icke blott de ordinarie och extra-ordinarie inkomsterna, utan äfven Bancovinsten, sådan som Riksgälds-Contorets ställning för närvarande är. Min röst blir således för bifall till Betänkandet, i hvad det tillstyrker dessa medels öfverlemnande till Riksgälds-Contoret. Men jag kan icke underlåta beklaga, hvad jag här med ledsnad förnummit, att så stora capitaler ligga, i brist på lånsökande, oförräntade i Banken; och, då anledningen härtill är nog tydlig, nemligen tillvaron af Hypotheks-Inrättningar och Privat-Banker, hvilka med Riks-Banken dela den vinstgifvande lånerörelsen, kan jag icke undertrycka min åsigt det vara Rikets Ständers pligt att tillse, att Banken måtte så förstärkas och rustas, att, när tiden är inne och octroyerna för Privat-Bankerne upplupna, Riks-Banken kan slå dessa djerfva och farliga medtäflare ur brädet och ensam blifva mästare af lånerörelsen.

Doctor *Sandberg*: Några af de gjorda anmärkningarne torde jag till besvarande få upptaga. Man har sagt, att om Bancovinsten icke skall användas för Stats-Verkets behof, så blir det nu af nöden att antingen sätta sig i skuld eller att förhöja skatterna. Jag skulle tro, att här gifves ett annat, ett bättre alternativ, och det vore, att så reglera Statens utgifter för året, att årets inkomster och förhanden varande tillgångar dertill blifva tillräckliga; och för att betala den iråkade skulden må man, såsom förut nämndt är, taga en tredjedel af den samlade Banco-

vinsten. — Beskylningen för gunst emot Privat-Bankerna kan ej vara annat än ironi. Ty man kan icke påstå, att det är för dem någon fördel om Riks-Bankens vinst användes till dess egen consolidation, och ännu mindre, om den sistnämnde inrättar Filial-Afdelningar i landsorterna. — Påståendet att jag uti min reservation koordinerat de 3:ne Bankens ändamål, som ur stiftelseurkunden blifvit anförde, är icke heller alldeles riktig; ty skyldigheten att upprätthålla myntvärdet är ställd i främsta rummet, för hvilken allt annat måste vika; och just för realisationens betryggande synes det vara mindre välbetäckt, om man icke i den goda dagen på allt möjligt sätt söker bereda sig att med säkerhet kunna bestå, när den onda dagen kommer. — För öfrigt är det i visst afseende fägningsamt att höra, hvad en af Banco-Styrelsens Ledamöter här yttrat, att Banken icke vet någon utväg med sina stora penninge-tillgångar, så vida den ej får aflemna hela sin treåriga vinst till Stats-Verket. Detta synes ådagalägga att just nu vore den lämpligaste tiden att placera dessa ymniga medel i flera Filial-Contor i landsorterna; och min öfvertygelse är, att allt hvad som ej kan eller behöfver användas för att öka Bankens egen säkerhet, bör till förenämnde ändamål disponeras.

Biskop *Hallström*: Sedan den discussion, som förevarit, lupit så ut på bredden, och alldeles utöfver sina tillbörliga bräddar, är det, om någonsin, en förbindelse, att yttra sig kort. Jag skall icke eller svika den.

Förlidne Riksdags beslut, att den under åren 1845, 1846 och 1847 upplöpare Bancovinst skulle för Bankens ändamål reserveras, är efter mitt omdöme redan noga uppfyllt och af vederbörande i helgd hållet, enär den sålunda uppkomna behållning verkligt i Banken förefinnes, och en summa af nära 3 millioner Banco är för närvarande att tillgå. Men de Rikets Ständer, som vidtogo detta beslut, hafva derigenom hvarken velat eller kunnat i någon den ringaste mätto binda Rikets nuvarande Ständer, ty då

re här i sjelfva verket ingen ting mindre, än ett lika vanmäktigt som grundlagsvidrigt ingrepp i vår beslutande-rätt. Om emedlertid en sådan tanke blifvit någorstådes förebragt och begagnad såsom ett svagt fäste för en särskild mening, så synes mig densamma desto mindre förtjent af en vidlyftig vederläggning, som en dylik mångordighet löper i sjelfva verket fara, att blifva en ökad orättvisa emot föregående Ständer. Deras i ämnet fattade beslut har till och med utgången af sistförflutne år gällt allthvad den bordt och kunnat: nu skall åter vårt beslut vidtaga, af deras fullkomligt oberoende. — Icke eller förmår jag inse, hvartill det dock egentligen kunde gagna, att gifva oss i ymnigare mått del af Banco-Reglementets innehåll, och hvad der må vara stadgad i afseende på Bankens åtskilliga ändamål, m. m. All denna undervisning är, såsom jag förmenar, alldeles obehöflig; ty Banco-Reglementet är ju icke sammanskrifvet för Rikets Ständer, utan för Banco-Styrelsen, till ledning och efterrättelse vid Bankens förvaltning. Allt derföre, lika obundne af Banco-Reglementet som af 1844 års Ständer, hafve vi vid dispositionen af omförmälde Bancovinst fullt fria händer, allenast vi iakttaga hvad med Banco-Ordningen sammanstår; men densamma medgifver uttryckligen, att Bankens gewinst må in usus publicos användas. — I afseende på detta användande är jag åter helt och hållet inne på samma mening, som genast vid discussionens öppnande med några få ord framställdes af en värd Ledamot. Jag tillstyrker för den skull Hög. Ståndet ej allenast att gifva åt sitt beslut den bestämdare form, som framhålles i Assessor Lagergrens reservation, utan ock, hvad tiden beträffar, vidtaga den af kända förhållanden påkallade förändring, att medlen, som skola årligen med en tredjedel afbetalas, till Riksgälds-Contoret aflemnas *vid början* af hvarterda åren 1848, 1849 och 1850, och således orden "*vid början*" insättas i stället för de så väl i Memorialet som bemälde reservation förekommande orden "*vid slutet*." Dessa ord stå så väl å ena som andra stället alldeles omotiverade, och foga sig icke ens väl till-

sammans med hvad Utskottet förut uppgifvit rörande Bankens ställning, utan äro derföre fullkomligt främmande. Utskottet förklarar nemligen pag. 3, att Bankens metalliska Cassa numera vunnit den tillökning, att den bör kunna motstå äfven de starkaste påkänningar, och har i afseende på Bancovinstens aflemnande allenast gjort det förbehåll, att någon *anvisning på förhand* ej må ega rum *å den vinst, som under innevarande år och de följande åren intill nästa Riksdag kommer att till Banken insflyta*. Således har Utskottet i sjelfva verket icke uppställt något enda skäl till Bancovinstens fördröjda afleverering till Riksgälds-Contoret, och vi må då åtminstone anse oss väl befogade att, med vidhållande af de i Memorialet framlagda men vid sluteliga tillämpandet icke noga följda grunder, förklara, att den besparade Bancovinst, som uppkommit under sednast förflutna 3:ne år, må med en tredjedel, eller 954,000 R:dr, genast, och sedan vid början af åren 1849 och 1850 med ett lika belopp till Riksgälds-Contoret öfverlätas.

Häruti instämde Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*.

Sedan discussionen härefter förklarats slutad, stadnade Ståndet, uppå i vederbörlig ordning gjord proposition, i det beslut, att, med ändring af Utskottets i berörde Memorial framställda förslag, den ifrån 1845 års början upplupna Bancovinst, beräknad, på sätt i Memorialet är uppgifvet, till 2,862,000 R:dr B:co, må för innevarande år genast, samt för åren 1849 och 1850, vid hvardera årets början, med en tredjedel eller Nio Hundra Femtio Fyra Tusen Riksdaler Banco årligen, ifrån Banken i och för Statens allmänna behof till Riksgälds-Contoret aflemnas.

§. 17.

Föredrogos och bordlades *Stats-Utskottets* följande Utåtanden:

N:o 38, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens Första Hufvudtitel;

- N:o 39, angående regleringen af utgifterne under Riks-Statens Andra Hufvudtitel;
- N:o 40, angående regleringen af utgifterne under Riks-Statens Tredje Hufvudtitel;
- N:o 41, i fråga om ytterligare anslag till uppförande af Cell-fängelser;
- N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående ett bidrag från Skogsplanterings-Cassan af 66,666 R:dr 32 sk. B:co, att, efter Rikets Ständers pröfning, användas till förefallande behof;
- N:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående afsöndring af jord från indragna Mönsterskrifvare-bostället vid f. d. Adelsfahne-Regementet, Selleberg Börje Olofsgården, till byggnadsplats och omgifning för ett Skolhus i Rackeby församling inom Skaraborgs Län;
- N:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om eftergift af Kronans rätt till ett efter Trumpetaren Mårten Wip-pel fallet Danaarf;
- N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af den Häradsskrifvaren i Gestriklands Fögderi J. E. Engström ådömda ersättning af för ringa beräknad kolnings-frihets-bevillning för Forssbacka Bruks recognitions-skogar;
- N:o 46, i anledning af väckt fråga, angående afskrifning af f. d. Kronofogden Chr. Öhboms balance;
- N:o 47, i anledning af väckt fråga, att det vid Arvika köping belägna Öfver-Jägmästarebostället Gate må vid nuvarande innehafvares afgång öfverlätas till nämnde köping;
- N:o 48, i anledning af väckt fråga, angående mantals-räntans af hemmanet Hallsnäs användande såsom bidrag till underhållande af Hallsnäs bro;

- N:o 49, angående Fält-Kamereraren H. Canons sterhusdelegares befrielse från ådömd ersättningsskyldighet;
- N:o 50, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet N:o 15;
- N:o 51, i anledning af väckt motion om anslag af inflytande tullmedel till aflöning åt en Handtverks-Föreningens Ombudsman i Stockholms Packhus;
- N:o 52, i anledning af väckt motion om rättighet för de militära Tjenstemän, hvilkas boställen af Regementernas Boställs-Directioner utarrenderas, att, då arrende-afgifterna icke inflyta, derföre af Staten erhålla ersättning;
- N:o 53, i anledning af väckt motion om anslag af allmänna medel till godtgörande af kostnaderna för försvarslösa personers transporterande;
- N:o 54, i anledning af väckt motion om anslag af allmänna medel till understöd och uppmuntran åt fattige Jordbrukare och åt Tjenstehjon för långvarig tjänst;
- N:o 55, i anledning af väckt motion om uppresande af en minnesvård åt Fältmarskalken Magnus Stenbock; och
- N:o 56, angående tiden för tillhandahållande af de till hamnanläggningen vid Åhus anvisade bidrag af allmänna medel.

§. 18.

Föredrogos och bordlades *Banco-Utskottets* följande Utlåtanden:

- N:o 20, i anledning af återremiss af Utskottets Memorial N:o 3;
- N:o 21, i anledning af väckt motion, att vederhäftighets-bevis, utfärdade af den i hvarje församling valda Socken-Nämnd, måtte för Lånsökande i Discont-Verken såsom giltiga antagas;

N:o 22, i fråga om afskrifning af åtskilliga från Låne-Contoren i Göteborg utgifna Discontlån, afvensom af derstädes balancerade öfverräntor.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 eftermiddagen.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 12 Februari 1848.

Plenum kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m.

§. 1.

Som H. H. Erke-Biskopen tillkännagifvit, att han önskat vara frånvarande utur detta Plenum, intog v. Talmannen, Biskop *Hedén* Talmansstolen och ledde Högv. Ståndets öfverläggningar.

§. 2.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande, N:o 15, i anledning af väckte motioner om förklaring, huruvida Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845, angående förändring i vissa delar af lagens stadganden om giftorätt och morgongåfva, eger retroactiv verkan eller ej.

Lector *Wallman* begärde ordet och yttrade: 10 Capitlet 1 §. Giftermåls-Balken stadgar om Giftorätt: "När man och hustru äro sammanvigda, då eger hvardera giftorätt i boet."

Följande §. i samma Capitel bestämmer vidare denna genom vigseln förunnade rättighet efter Landsrätt, efter särskilda Privilegier för Preste-Ståndet samt efter Stadsrätt. Giftorätten begynner således omedelbart efter vigseln, hvarföre också Lagen använder den närvarande tidsformen och uttrycket "eger". Giftorätten är en divisor, som bestämmer hvardera makans andel i det gemensamma boet från första stunden af äktenskapet till den sista. Hvarje före den 19 Maj 1845 ingånget äktenskap är, i afseende på giftorätten, ett borgerligt contract, aftaladt under skydd af då gällande lagar, och då samma lag tillåter den, som icke åtnöjes med lagens allmänna stadgande, att genom äktenskapsförord be-tinga sig vid äktenskapets ingående andra villkor, så måste det antagas, att vid de flesta äktenskapsförbindelser, der sådant förord icke egt rum, man tyst antagit Giftermåls-Balkens 10 Cap. 2 §. såsom ett äktenskapsförord, emedan något annat icke behöfdes, då lagens stadgande tillfredsställde contrahenternas önsknin-gar. Denna lagens föreskrift om giftorätt upphäfves eller förän-dras endast derigenom, att villkoren för giftorättens åtnjutande ge-nom contrahenternas egna och frivilliga åsidosättande af desamma, eller på annat sätt, t. ex. flyttning från stad till land, och tvärtom, upphöra. I alla andra fall måste contrahenternas genom lagen gif-na giftorätt åtnjuta samma helgd, som andra lagliga rättigheter, på hvilka beräkningar för framtiden byggas och hvilkas upphäf-vande genom en åt sednare författningar medgifven retroactiv ver-kan skulle medföra mycken orättvisa och betänkliga följder, hvilka i närvarande fall äfven träffade fordringsegare, hvilkas rätt deraf vore beroende. Helt annat är förhållandet med arfsrätten, den begynner först med dödsfallet, ty det är klart, att ingen eger rätt till annans egendom på grund af arf, så länge egaren själf lever. Såvida är den föreslagna lagbestämmelsen lika rättvis, som den är af behovet högt påkallad för att undanröjda den villrådighet och ovisshet, som vid arfskiften efter promulgationen af den nya arfslagen egt rum. Det är bekant, att man i särskilda landsorter på olika sätt uppfattat den nya lagens mening; hvarföre också

motioner i alldes motsatt syftning rörande denna lagförklaring blifvit till Lag-Utskottet remitterade och af Utskottet handlagda. Likväl är det notoriskt, att den stora pluraliteten, äfven inom Skåne, från hvilken provins man velat hemta stöd för en motsatt tydning af lagen, uppfattat den på det sätt, som i förevarande Ut-låtande ligger till grund för lagförslaget; och Öfverdomare, som i enskild väg härom blifvit rådfrågade, hafva yttrat samma åsigt af den nya arfslagen och dess tillämpning. Men ehuru jag således för min del ovilkorligen gillar Utskottets åsigt af denna fråga, så måste jag dock ur ett annat skäl tillstyrka, att det Hög. Ståndet ville besluta en återremiss af ifrågavarande Ut-låtande. 11 Cap. 3 §. Giftermåls-Balken har angående betalning af gäld, åsamkad i äktenskapet, det stadgande, att när gälden icke kan betäckas med lösören och aflinge, samt båda makarnas hus och egendom i Stad, hvad som brister skall af begges enskilda arfvejord och odalfasta å landet, efter den andel, hvardera i gälden och bolaget eger, ersättas. Men denna andel i gälden och bolaget står i direct förhållande till hvarderas giftorätt i det gemensamma boet och mätes således olika för äktenskap ingångna före den nya Arfslagens promulgerande, och efter denna tid. Likaledes förklarar 7 §. samma Capitel, att om någon af makarnas odaljord är till beggderas nytta såld, då skall hvar fylla af sin jord: mannen tvådelar och hustrun tredjedelen; hvilket stadgande [genom Arfslagen är förändradt, men ovilkorligen bör ega giltighet i afseende på äktenskap ingångna före promulgationen af samma lag. 3 Cap. 2 §. af Ärfda-Balken stadgar, att om endera af makarna bortgått före barn, vid arf efter detta, syskonen taga det, som deras fader eller moder ärfva bordt, om den lefvat. Denna syskonens andel i arfvet i förhållande till fader eller moder, som öfverlever, mätes likaledes efter makarnas giftorätt. Ehuru visserligen en skarpsinnig och på lagens anda och nödvändiga corollarier uppmärksam Domare icke bör kunna misstaga sig om lagens mening, så skall deremot, der en sådan nödig urskiljning och uppmärksamhet saknas, likasom om giftorätten skiljaktiga meningar upp-

komma och äfven olika af Under-Rätterna blifva afdömda. Det är derföre nödigt, att den nu föreslagna lagförklaringen äfven utsträckes till dessa och andra möjligen i allmänna Lagen förekommande fall, som med stadgandet om giftorätten hafva gemenskap; hvilket lämpligast torde kunna ske genom ett allmännare stadgande, än det Utskottet föreslagit, ungefär af följande lydelse: Med giftorätt och morgongåfva och således med de rättigheter och skyldigheter, som deraf äro beroende, skall, i afseende på de äktenskap, hvilka äro ingångna förr än Kongl. Förordningen af den 19 Maj 1845 om förändring i vissa delar af Lagens stadgande angående arf och giftorätt blef till efterlefnad kungjord, förhållas efter hvad förut stadgadt är.

Häri instämde Professor *H. G. Lindgren*, Doctor *Sandberg* och Contracts-Prosten *Odelberg*.

Doctor *Broman*: Vid detta Betänkande måste jag först anmärka den oegentlighet, som förekommer så väl i rubriken som i contexten, att den af Utskottet föreslagna författning kallas en *förklaring*. Den blifver, om den af Rikets Ständer och Kongl. Maj:t gillas, lika visst en *förändring* af den vid sista Riksdag antagna lagen om lika arfsrätt, som denna var icke en förklaring utan en *förändring* af 1734 års lag. Mig synes hvarje sak böra betecknas med dess rätta namn. Hvarföre skulle man vilja fördölja, att man så snart behöfver *förändra* en så nyligen och med icke ringa anspråk på ofelbarhet stiftad lag?

Man uppgifver, att man genom den föreslagna författningen velat förekomma den tvekan, som skall hafva egt rum, huruvida de i Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845 införde stadganden, om giftorätt och morgongåfva, äga retroactiv verkan eller ej. Samma retroactiva verkan, som den man här velat förekomma, torde dock kunna anses äga rum med flera civila och ekonomiska lagförändringar, utan att sådana restrictioner, som de nu föreslagna, ansetts behöfliga. Såsom exempel ville jag anföra den, äfven vid sista Riksdagen beslutade utsträckning af bysättnings-

rätten utöfver hvad Kongl. Förordningen den 10 Juni 1841 tillåter. Den, som utgifvit en skuldförbindelse, för hvilken han i skydd af sistnämnde Förordning *icke kunde bysättas*, kan *nu bysättas* för samma förbindelse, i kraft af den sist beslutade förändringen eller förklaringen af samma författning. Ett dylikt förhållande inträffar ock med den sist utfärdade Skiftesstadgan. Den, som köpt jord i ett efter äldre författningar bestämdt läge och af bepröfvad godhet, kan nu nödgas vid laga skifte mottaga annan jord af sämre läge och obepröfvad godhet. Jag hemställer om icke i dessa, och säkert i många flere fall, lagförändringar eller lagförklaringar medföra retroactiv verkan?

Den *osäkerhet* och *de oredor*, hvilka genom den föreslagna förändringen skulle förekommas, fruktar jag icke blifva mindre, än om den uteblifver och 1845 års Arfslag lemnas i sitt antagna skick. Besinnar man att, vid långt härefter inträffande dödsfall i äktenskap, ingångna före 1845 års Förordning, bevis vid arfskiften måste företes om vigselfag, kanske från aflägsen ort, med flere makarnas lefnadsomständigheter; att många arfskiften redan skett i sådana äktenskap efter den nya lagen, dels i tanka att den ovilkorligen skulle vara gällande från promulgationsdagen, dels, under ovissheten derom, med arfvingarnes särskilda begifvande; så skola, då den nu föreslagna förändringen blifver kungjord, mångfaldiga anspråk väckas och rättegångar uppstå om sådana skiftens återgång, hvilka aldrig skolat uppstå om denna förändring uteblifvit. Man borde ej väcka den sofvande björnen.

Då man vill genom den föreslagna lagförändringen vindicera makarnas rätt, så synes mig full rättvisa icke vara iakttagen, då man icke fästat något afseende på de barns rätt, hvilka äro födde före utgifvandet af 1845 års lag. Mig synas de skäl för den olikhet, som skulle ega rum i afseende på *makars rätt till gifto*-*rätt* och *barnens rätt till arf*, hvilka under discussionerna vid förra Riksdagen blifvit förebragta och hvilka Utskottet synes antaga såsom fullgiltiga, icke vara det. Ingendera rätten inträder de facto förr än efter dödsfall. Barnens rätt vid födseln till den

egendom, föräldrarne kunna besitta vid dödsfallet, är lika gifven, som makarnes rätt till giftorätt, då äktenskapet är ingånget. Den sednare kan minskas eller upphöra lika väl som den förra, om egendomen skingras eller förloras, och båda qvarstå i lika kraft om egendomen finnes i behåll. Kan nu den ena förändras genom en efteråt tillkommen lag, så måste ock den andra kunna det, ty icke bör tillfälligheten af tiden för det inträffande dödsfallet kunna verka på den förut bestämda *rätten* i det ena, men icke i det andra fallet.

Mig synes uti detta lagförändringsförslag, hvilket gjordes straxt efter det den lika arfslagen vid sista Riksdag genom pluralitetens beslut i 3:ne Stånd blifvit antagen, ligga ett bevis för nämnde lags både bristfällighet och orättvisa. Det är just den sednare, som Lagstiftarne vilja undandraga sig sjelfva genom detta förslag, då de fleste af dem ingått äktenskap före 1845, obekymrade om efterkommande. De borde dock helst sjelfva vilja njuta frukterna af deras eget verk, då de sjelfve ifrigt önskat denna lag och tvingat många, som icke hyst en sådan önskan, att underkasta sig densamma.

Jag skulle således för min enskilda del önskat, att Höglofl. Utskottet för afslag af denna lagförändring användt samma välgrundade raisonnement, som förekommer i nästföljande Betänkande, nemligen att "*Lagstiftande makten nyligen medelst vidtagna förändringar i lagstiftningen sökt ordna makars egendomsförhållanden och rättigheter, samt att tuta förändringar i en så vigtig och i enskilda lifvet djupt ingripande lagstiftningsgren lätteligen leda till osäkerhet och oreda;*" — men — jag vill dock icke göra ett sådant yrkande, utan förenar mig med Lector Wallman och på de af honom anförde viktiga skäl uti anhållan om återremiss af Betänkandet, på det Höglofl. Utskottet må komma i tillfälle att försöka att genom lämpligare uttryck göra den föreslagna förändringen så oskadlig och förekommande nya oredor som möjligt, och för att efterse, huruvida icke densamma kan komma i collision med andra stadganden i den i öfrigt ännu gällande 1734 års

Lag, helst jag hört att denna Lag skall vara så logiskt uppställd, att svårligen en sats kan ändras utan att många dermed sammanhängande derefter måste rättas.

Lector *Wallman*: Jag kan icke biträda den föregående af mig högt aktade Talarens åsigter i denna fråga. Det af honom anförda exempel af Bysättningslagarna är icke tillämpligt. Fordringsegarens rätt emot gäldenärens personliga frihet inträffar icke förrän skulden förfallit, gäldenären är lagsökt och utslag fallit, som lemnar borgenären en sådan rättighet. Att dervid då gällande lag måste tillämpas, utan afseende på tiden för skuldens tillkomst, är klart. Doctor *Broman* har vidare sagt, att större trassel skulle genom den föreslagna lagförklaringen uppkomma, än om den icke utfärdas. Jag är af en alldeles motsatt åsigt. Det är redan anmärkt och allmänt känt, att vid arfskiftens uppgörande Förordningen af år 1845 blifvit oftast så tillämpad, att den icke ansetts kunna verka retroactivt på giftermål, som före Författningens promulgation blifvit ingångna. Men det har ock inträffat, att man följt en annan åsigt, och sådant kan alltid komma att inträffa, så länge frågan ej blifvit dragen under Högsta Domstolens afgörande; och äfven der kunna stridiga åsigter om lagens tillämpning möjligen göra sig vid särskilta tillfällen gällande. Denna skiljaktighet i arfslagens af 1845 tillämpning undanrödjes alldeles genom en lagförklaring; och den blir alltid ett rättesnöre vid afgörandet af sådana arfskiften, hvilka blifvit dragna under Domstolarnas pröfning. Deremot kan lagförklaringen icke återverka på arfskiften, hvilka redan vunnit laga kraft: de må vara efter hvilkendera åsigten som helst förrättade. Lagförslaget skall således, långt ifrån att föranleda trassel och oredor, för framtiden förekomma alla dylika. Men äfven denna stora vinst kunde icke rättfärdiga det samma, om det i sina grunder vore orättvist. Jag vill ej upprepa hvad jag i sednare afseendet till försvar för lagförslaget yttrat. Beträffande vidare Doctor *Bromans* yttrande, att Utskottet för denna frågas behandling bordt begagna samma argument, som

för den i nästföljande Betänkande förekommande, bör jag anmärka, att förhållandena äro helt olika med dessa båda frågor. Den i det sednare Betänkandet af Utskottet handlagda motion afser en förändring för framtiden i den nya arfslagen i afseende på morgongåfva. Utskottet har derföre vid besvarandet af motionen ibland andra skäl anfört, att man icke borde vidtaga *ändring* i en nyss utfärdad författning. Men jag vill icke nu upptaga tiden med granskning af detta skäl, hvarom först fråga kan uppstå, då Betänkandet derom föredrages. Jag gör mig förvissad, att Ståndet på de skäl, som äro anförda, finner nödvändigheten att återremittera förevarande Utlåtande, för hvilket 2:ne Med-Stånd redan beslutat återremiss. I öfrigt delar jag Doctor Bromans tanka, att 1734 års Lag, detta palladium, hvilket en mansålder tryggt Svenska medborgares frihet och rättigheter, jemte andra dyrbara egenskaper har den af logisk och juridisk consequens i sina särskilda delar.

Doctor Säre: Förevarande Betänkande har rönt hvarjehanda motsägelser. Detta förefaller mig så mycket mer oväntadt, som om förslaget icke voro delade meningar i Utskottet, utan det afgjordes genom Ledamöternes enhälliga beslut. Icke ens den Ledamot af Ståndet, som nu yttrat sig deremot, framställde någon skiljaktig tanka i Utskottet, och ingen reservation mot Betänkandet har blifvit anmäld. Förbättringslusten har i stället här visat sig hos åtskilliga Ledamöter. Mätte den leda till något önskvärdt resultat och icke blott till tidsutdrägt! De anmärkningar, som mot Utskottets förslag blifvit gjorda, innebära dels, att det vore öfverflödigt, dels ofullständigt. Till bemötande af anmärkningen i förra hänseendet får jag svara, att då motioner blifvit till Utskottet remitterade, och Utskottet icke kunnat annat finna, än att de haft skäl för sig, så har Utskottet icke eller kunnat annat än i öfverensstämmelse dermed behandla dem. Att några motioner blifvit väckta, som äsyfta ändring af nya arfslagen af år 1845, har jag icke förnummit. Vigten åter af en lagförklaring, rörande

giftorätt och morgongåfva, är redan af Lector Wallman utförligt visad. Giftorätt beror af giftermål, som är ett mellan makarne ingånget contract på vissa antingen tysta eller uttryckliga, men i begge fallen af lag skyddade förutsättningar om en viss andel i boet vid samhällighetens upplösning. Så är äfven förhållandet med morgongåfvan, som antingen bestämmes förut, eller utan någon den ena contrahentens föreskrift tilldelas enligt lagen.

Deremot kan man ej säga, att delaktighet af arf till ett visst äsyftadt belopp är en ovilkorlig följd redan af födseln. Den beror nemligen ej blott af arfvingens egen lifstid, utan äfven af huru många arftagare i det gemensamma boet jemte honom födas. Den förstfödde kan ej säga: jag föddes till hela arvet, och emedan sedermera tillkomne syskon betaga mig deraf hälften eller en tredjedel, så vill jag återgå i min moders sköt. Ty han kan egentligen pretendera ingenting utöfver hvad förhållandet och Lagen medgifver vid endera af föräldrarnes bortgång. Detta synes mig åtminstone vara ett af skälen, hvarföre lagen om arfsrätt i allmänhet blifvit tillerkänd retroactiv verkan, hvaremot detta icke kunnat medgifvas i afseende på giftorätten. Lector Wallman har talat om en modification eller ett tillägg i Utskottets förslag i anledning af 3 och 7 §§. af 11 Cap. Giftermåls-Balken. Jag anser detta lappande på Utskottets här förelagda Utlåtande väl vara af intet behof påkalladt, men vill dock ej motsätta mig återremiss.

Contracts-Prosten Odelberg: Behofvet af en författning, hvari genom Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845 förklaras ej kunna, mera än hvarje annan författning, ega retroactiv verkan, är ådagalagdt genom Rikets Ständers vid sista Riksdag fattade, ehuru, af känd orsak, icke då vederbörligen expedierade beslut, och ytterligare genom de under innevarande Riksmöte väckta motioner. Lag-Utskottet har nu sökt afhjelpa detta behof. Men då dervid endast de anledningar, sjelfva motionerne innefatta, kunnat komma i betraktande, har Utlåtandet i så måtto blifvit ofullständigt, att vid rättigheterna de efter 1734 års Lag åtföljande skyldighe-

ter ej blifvit påpekade. För att sätta Utskottet i tillfälle att, afven enligt dess egen önskan, förekomma möjligheten af irring i begreppet om den föreslagna författningens verkliga mening, anholder jag vördsamt, att Betänkandet måtte återremitteras.

Doctor *Broman*: Hvad jag sagt om raisonnementet i det efterföljande Betänkandet, har blifvit missförstådt af tvänne Talare. Jag har icke yttrat mig om innehållet af detta Betänkande, hvilket skulle varit oformligt, då det icke ännu är föredraget, utan jag har blott sagt, att jag skulle önskat, att Höglofl. Utskottet hade använt detta välgrundade raisonnement för afslag äfven å detta, nu förevarande Betänkande.

Doctor *Annerstedt*: Lika med Doctor *Broman* anser jag olämpligt att nyttja uttrycket "lagförklaring" om det stadgande, hvilket Högl. Lag-Utskottet i förevarande Betänkande föreslår. Orden i den nya 2 §. af 10 Cap. G. B.: "Man och hustru hafva giftorätt till hälften hvaradera" etc. kunna, såsom mig synes, omöjliggen förklaras till sin raka motsats, att man och hustru, hvilka ingått äktenskap före den 14 Sept. 1845, icke hafva giftorätt till $\frac{1}{2}$ hvaradera. Lagstadgandet är tydligt och bestämdt, och behöfver för sitt rätta förstånd ingen förklaring. Anser man likväl den af Utskottet föreslagna bestämmelsen billig och nyttig, må den antagas, men då också kallas, hvad den är, ett undantags-stadgande.

Den af Utskottet anförda bevisning, att giftorätten sådan den i lagen är bestämd, när särskildt äktenskapsförord ej är upprättadt, i sjelfva verket utgör ett tyst sådant, och i följe deraf icke genom en lagförändring rättsenligt kan häfvas, synes mig ej bindande. Äktenskapsförordet är ett contract, som af intet annat kan häfvas, än makarnes inbördes öfverenskommelse; hvilka förändringar eljest må inträffa så eger det förbindande kraft. Så var ej förhållandet med giftorätten före den 14 Sept. 1845, när förord icke var upprättadt. Den kunde förändras och förändrades verkligen i åtskilliga fall af flere anledningar, såsom ombyte af bostad, ombyte af stånd eller förvandling af boets egendom, och

beständes icke af de förhållanden, som existerade vid äktenskapets ingående, utan af de vid äktenskapets eller boets upplösning för handen varande, alldeles så, som med arfsrätten var förhållandet. Det vore önskvärdt att Höglofl. Utskottet fästade afseende härå vid den återremiss, jag lika med Doctor Broman, på de af honom anförda grunder, äskar.

Men jag begär denna återremiss af ännu ett skäl, hvarpå jag önskade fästa såväl Högv. Ståndets som Högl. Utskottets uppmärksamhet. Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning af d. 19 Maj 1845, genom hvilken Rikets Ständers underd. förslag om förändring uti gifto-, arfs- och istadarätt bifalles, företer det märkvärdiga förhållande, att vid redactionen af 7 §. 11 Cap. G. B. en hel mening finnes vid slutet tillagd, hvilken alls icke är synbar i Rikets Ständers underd. förslag. I detta heter det: "Hafver man sålt sin hustrus eller hustru sin mans odaljord, till sin enskilda nytto; gifve så mycket igen af odaljord sin. Är den jord till begges deras nytto såld; fyller då hvar af sin jord, till hälften hvaradera," och dermed slut. I Kongl. Maj:ts Bref finnes efter de anförda orden tillagdt: "Är ej jord till; fyller då af lösören." Ingen nekar att tillägget är lämpligt i sig sjelf, ja, nödvändigt om förslaget skulle blifva antagligt, men utgör det Svensk lag? 87 §. Regerings-Formen tillåter icke lagförändring mera än ny lags stiftande utan de båda Statsmakternas gemensamma samtycke, den talar endast om "*ordagrannat samtycke*". Tillägget är således icke Svensk lag. Skola nu Domare tillämpa ett stadgande som icke är Svensk lag? Detta införer på en för samhället högst vådlig bana. Eller skola de ignorera det i Kongl. Författningen gjorda tillägget? Detta inleder ett tillstånd nog mycket liknande anarki för att af någon sann fosterlandsvän önskas på samma gång det skulle lemna öppet spelrum för trassel, missbruk, ja, bedrägerier. Mätte Höglofl. Utskottet taga detta ämne i noggrannaste öfvervägande och, om möjligt, söka att utpeka en väg, som kan leda utur den labyrinth af motsägelser och oreda, i hvilken vi genom ofvanberörde lagstiftning inkommit.

Lector *Wallman*: Först önskar jag få i afseende på det af sista Talaren anmärkta förhållande erinra, att denna fråga synes mig ligga på sidan om förevarande Betänkande; äfvensom jag bör anmärka, att Utskottet icke är berättigadt att föreslå några ändringar i lagen, då de icke af remitterade motioner föranledas. Lika litet som jag vill åtaga mig att vara Advocat för nya Arfslagen, lika litet vill jag ingå i något försvar för den anmärkta Regeringsåtgärden. Det har blifvit sagdt, att hvad Utskottet i närvarande Betänkande tillstyrkt skulle innebära, icke en förklaring, utan ett undantags-stadgande. Men så är för ingen del förhållandet. Förslaget afser endast en förklaring af 1845 års lag, en förklaring, som genom väckta motioner blifvit framkallad, och icke uttrycker annat än den consequens, som redan ligger i nämnde författning; men hvars uttalande ansetts vara af nöden, för att undanrödja en möjligen felaktig tillämpning af mindre skarpsinniga eller ööfvade Domare och Arfskiftes-Förrättare. Hvad beträffar den anmärkningen, att förändring i giftorätt kan inträffa genom personernas förändrade ställning i samhället, får jag erinraatt sådant kunnat inträffa så väl före som efter 1845 års lag. Lagen bestämmer icke giftorätten efter person utan efter personens ställning och med förutsättning af vissa gifna villkor. Jag vidblifver alltså min åsigt, som delas af flertalet bland Jurister, och förnyar slutligen min begäran om återremiss, på det all ovisshet och återstående ofullständigheter i denna lagstiftning måtte undanröjas.

Sedan discussionen sålunda var slutad, blef, efter derom gjord proposition, Lag-Utskottets förevarande Betänkande N:o 15 återremitteradt.

§. 3.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 16, i anledning af väckta motioner, angående upphäfvande af Lagens stadganden om morgongåfva och fördel.

Bifölles.

§. 4.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 17, i anledning af väckta motioner, angående rättighet för qvinna att vid viss ålder blifva myndig.

Contracts-Prosten Odelberg: De motioner, *Lag-Utskottet* i detta Betänkande besvarar, gå ut på att betaga ogift qvinna det stöd, hon, uti sina ekonomiska angelägenheter, hittills i vårt land haft i lag förvarad rätt att påräkna af mannen. Det vore, efter min öfvertygelse, oklokt att upphäfva denna rättighet. Jag vet visserligen, att i ett eller annat främmande land den ogifta qvinnan tillerkännes lika myndighet med mannen; men har ock af en, som med egna ögon betraktat förhållandet, hört, att qvinnan i dessa länder just icke derpå, i hänseende till sitt egentliga värde, särdeles vunnit. Man invänder, att enka, hon må vara så ung som helst, efter Svensk lag är myndig, och finner då intet skäl, hvarföre samma förmån skulle vägras den ogifta qvinnan. Härtill svaras, att den unga enkan, genom sina af giftermålet uppkomna, nya släktförhållanden, alltid eger någon, som kommer hennes oerfarenhet till hjälp. Man invänder, att vissa omständigheter ofta kunna fordra, att ogift qvinna får öfver sitt gods råda. Härtill svaras, att, i sådana fall, myndighetsförmånen ingalunda för henne är afskuren. Dessa omständigheter underkastas endast pröfning, och den qvinna vore väl att beklaga, som egde att vara myndig, om ock dertill erforderlig skicklighet hos henne saknades. Af dessa skäl föranlätas jag att utbedja mig bifall till Betänkandet.

Lector Wallman: Jag hade trott, att ett Betänkande, så beskaffadt som detta, icke behöfde något försvar. Så länge vi ännu icke upphunnit den lyckliga tidpunkt, att qvinnan blifvit emanciperad, synes mig, att man tryggt kan förblifva vid hvad Utskottet här föreslagit.

Bifölles.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 11, med hemställan om afskrifning af ett af Grosshandlaren A. Broberg Andersson i lifstiden uti Banken upptaget lån.

Doctor *Sandberg*: Jag är icke emot Utskottets förslag om afskrifningen, och har i afseende derpå icke något att anmärka. Men proceduren med den i Memorialet förekommande fråga synes mig märkvärdig. Bevakningen af Bankens fordran försummas, och de trenne Commissarierna, som ansågos vara till försummelsen skyldige, frikändes. Någon hade det väl ålegat att ersätta förlusten. Att något sådant, som här inträffat, icke äfven för framtiden må ega rum, blir väl angeläget att i det Reglemente för Banken, som kommer att utfärdas, vidtaga nödiga försigtighetsmått.

Kyrkoherden *Bergvall*: Denna Bankens fordran är gammal, omkring 20 år. Besynnerligt är det visserligen, att Commissarierna frikändes. Emedlertid är detta frikännande grundadt på kraftvunnet domstols-beslut, och något annat är nu vidare icke att göra, än bevilja afskrifning.

På härefter gjord proposition blef Memorialet bifallet.

§. 6.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 12, i anledning af väckt motion om skyldighet för Bankens Tjenstemän att afsäga sig tjenstebefattningar i andra Verk.

Bifölls.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 13, i anledning af väckt motion om ersättning af Banken för 3:ne falska Bancosedlar.

Bifölls.

§. 8.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Berättelse N:o 14, angående verkställd undersökning om styrelsen och förvaltningen af Rikets Ständers Bank under tiden från nästförflutna Riksdag.

Lades andra gången på bordet.

§. 9.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 15, med hemställan om förhöjning i de åt Commissarien vid Pantlåne-Expeditionen anslagna missräknings-penningar.

Bifölls.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 16, i anledning af Kamreraren A. W. Wäsströms ansökning att komma i åtnjutande af Kamrerarelön efter nya aflöningsstaten, samt att derå undfå fullmakt.

Bifölls.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om ökade löneförmåner för Bankens Tjenstemän inom 3:e tjenstegraden.

Lades andra gången på bordet.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 18, i anledning af Kammardrängarnes i Banken ansökningar om löneförhöjning.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 37, angående beräkningen af Stats-Verkets inkomster.

Lades andra gången på bordet.

§ 14.

Efter gjord anmälan och begäran beviljades Doctor *Broman* trenne veckors tjänstledighet från Riksdagen för att i enskilda ärender företaga en resa till hemorten.

§. 15.

Upplästes ankomna Protokolls-Utdrag N:ris 89—99 från *Höglof. Ridderskapet och Adeln*, N:ris 87—97 från *Vällof. Borgare-Ståndet* och N:ris 67—76 från *Hederv. Bonde-Ståndet*.

Lades till handlingarna.

Ståndet åtskiljdes kl. half åtta e. m.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Den 16 Februari 1848.

Plenum kl. 10 f. m.

§. 1.

Professor *H. G. Lindgren* erhöll på begäran ordet och anhöll att genom Hög. Ståndets åtgärd anstalt måtte fogas derom, att exemplar af nya Criminallags-förslaget måtte meddelas dem bland Ståndets Ledamöter, hvilka vid sista Riksdag icke voro Riksdags-Fullmäktige, på det dem måtte beredas tillfälle att åt den viktiga frågan egna en omsorgsfull pröfning.

Lector *Wallman*, som häruti instämde, meddelade tillika den upplysning, att första upplagan af ifrågavarande Lagförslag redan vore ur Bokhandeln utgången.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen tillkännagaf i anledning häraf, att han ville, rörande detta ämne, längre fram till Ståndet göra framställning.

§. 2.

Justerades Protokollet för den 12 dennes, f. och e. m.

§. 3.

Prosten *Schram* anmälte, att Prosten *Berg*, ehuru till helsan förbättrad, ännu icke så återvunnit sina krafter, att han kunde i Utskottsgöromålen deltaga, och anhöll derföre att för honom Suppleant i Bevillnings-Utskottet måtte utses.

v. Talman, Biskop *Hedrén* hemställde med anledning häraf, huruvida Ståndet, för tidens vinnande och för att ej besvära Electorerne med sammankomst till nytt val, skulle finna för godt besluta, att Prosten *Lindberg*, som blifvit utsedd till Suppleant i Bevillnings-Utskottet i stället för Contracts-Prosten *Schröder*, skulle, då denne sednare nu återkommit, uti berörde Utskott i egen-skap af Suppleant för Prosten *Berg* qvarblifva.

Och fann Ståndet, uppå derom gjord proposition, för godt till denna hemställan sitt bifall lemna.

§. 4.

H. H. Erke-Biskopen tillkännagaf, att uti förliden gårdag hål-len Talmans-Conference den öfverenskommelse blifvit träffad, att föredragningen af Stats-Utskottets till Riks-Stånden nu inkomna Utlåtanden rörande anslagen å Riks-Statens Hufvudtitlar skulle uti nästa Förmiddagsplenium uti samtliga Riks-Stånden företagas, hvar-före de af berörde Utlåtanden, som sednast inkommit, borde i detta Plenum bordläggas för andra gången.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Berättelse N:o 14, angående verkställd undersökning om styrelsen och förvaltningen af Rikets Ständers Bank under tiden från nästförlutna Riksdag.

Hvad Utskottet uti §§. 1—13 hemställt och yttrat, blef af Ståndet gilladt.

§. 14.

Härvid begärde Doctor *Björkman* ordet och yttrade: Herrar Banco-Fullmäktiges här omförmälde förfarande, att låta afföra återstoden af det längesedan af Rikets Ständer för Riksgäldssedlarnes inlösen fastställda och inom linien förda anslag, innan Rikets Ständer sig om denna afföring yttrat, anser jag alltför egenmäktigt. Vål var præscriptionstiden för dessa creditsedlars inlösen med år 1845 tilländalupen, men dels kunde Rikets Ständer möjligen äfven efter denna tid bevilja ytterligare företedda dylika sedlars infriande af samma anslag, dels ansågo Fullmäktige i Riksgälds-Contoret ej utan skäl den en gång anslagne, ehuru ej åtgångna summan såsom Riksgälds-Contorets vinst. Korteligen jag anser denna Banco-Fullmäktiges åtgärd mindre behörig förrän Rikets Ständer, som anslagit summan, äfven yttrat sig om dess afföring. Enär likväl ifrågavarande medel numera enligt Rikets Ständers nyligen fattade beslut i alla fall ingår under namn af Bankens vinst till Riksgälds-Contoret, så äro alla följder af det anmärkningsvärda förfarandet afhjelpa, och vill jag derföre ej vidare än nu skett derom orda.

Pastor Primarius, Doctor *Peltersson*: Icke blott såsom Banco-Fullmäktig har jag deltagit i den åtgärd, hvarom denna §. handlar, utan har också i egenskap af Suppleant i Stats-Utskottet tillfälligtvis öfvervarit frågans behandling derstädes. Samma anmärkningar, hvilka af den föregående Talaren nu blifvit framställde, gjordes i Utskottet och jag fick då tillfälle att der upplysa, det ifrågavarande medel bestämdt tillhörde Rikets Ständers Bank, enär

de utgjorde ett öfverskott å den summa, hvilken Rikets Stände anvisat till inlösen af Riksgälds-Contorets utelöpande creditsedlar. Genom Bankens medel skulle denna inlösen ske och en præscriptionstid, inom hvilken fordringsegarne borde anmäla sig, var bestämd. Likaledes var det uttryckligen bestämdt, att dessa medel endast till det gifna ändamålet skulle användas. Nu frågas, om det belopp, som vid præscriptionstidens utgång återstod, kan anses tillhöra det Verk, hvars skuldförbindelser på detta sätt efter anvisning blifvit infriade? Likgiltigt kunde det visserligen i sjelfva verket vara, antingen öfverskottet qvarstannade i Banken, der det var outtaget, eller öfverlemnades till Riksgälds-Contoret, ty det kom i alla fall det allmänna till godo; men att Banken behöll den summa, hvarpå inga anspråk kunde göras eller fingo godkännas efter præscriptionstidens slut, ansågs äfven af det skäl rätt, att, om Rikets Ständer funno för godt bevilja en ytterligare præscriptionstid, för infriande af ännu möjligen utevarande Riksgälds-sedlar, nytt beslut borde derom af Rikets Ständer fattas. Långt ifrån att Banco-Fullmäktige således handlade egenmäktigt, genom de ifrågavarande öfverskottsmedlens qvarhållande i Banken, trodde de sig hafva uppfyllt all rättvisa mot Riksgälds-Contoret, när detsamma intill sista styfvern erhållit så mycket som för ändamålet borde utgå och blifvit äskadt. Dessutom bör anmärkas, att om Fullmäktige handlat annorlunda än de gjort, det med skäl kunnat anmärkas, att de brutit emot föreskrifterna i Banco-Reglementets §§. 150 och 151. Åtgärden har redan blifvit gillad ej mindre af Rikets Ständers Revisorer än af det Höglofl. Banco-Utskottet, och någon giltig anledning till klander mot Fullmäktiges åtgöranden i denna sak torde således svårligen kunna uppsökas.

Kyrkoherden *Bergvall*: Förhållandet med denna sak är följande: Riksgälds-Contorets utelöpande creditsedlar utgjorde 6,000,000 R:dr och för deras infriande hade Rikets Ständer anordnat ett creditiv å Riksbanken, svarande mot detta belopp. Præscriptionstid, inom hvilken dessa sedlar borde i Riksgälds-Contoret uppvä-

sas, var äfvenledes bestämd. Efter dess utgång befanns en summa af 275,000 R:dr återstå, på hvilkas utbekommande några anspråk icke blifvit gjorda. Man kan således antaga, att Riksgäldssedlar till ungefärligen lika belopp af hvarjehanda tillfälligheter gått förlorade. Oaktadt nu Banken af sina medel verkställt denna inlösning, begär Riksgälds-Contoret att öfverskottet skall betraktas såsom dess tillhörighet, på hvilken det eger att draga vid sina transactioner med Banken. Om således, för att begagna ett exempel, A af sina medel anvisar åt B en mot dess uppgifna skulder svarande summa, men fordringar till detta belopp icke anmälas, så lär B icke rimligen kunna begära att för egen räkning utbekomma det öfverskott, hvarmed den anvisade summan öfverskjuter gjorda fordringsanspråk. Förhållandet är i närvarande fall enahanda, och jag hemställer, om Banco-Fullmäktige då kunnat handla på annat sätt, än de gjort. Sedan Riksgälds-Contorets skuld var betald, tillhörde öfverskottet ostridigt Banken. Att betrakta detsamma såsom i Banken för Riksgälds-Contorets räkning insatta penningar, på hvilka anvisning kunde göras, hade varit orimligt, äfven om det kan anses likgiltigt hvar dessa penningar qvarstannade, då i alla fall Rikets Ständer öfver dem egde att disponera. Banco-Fullmäktige torde således få anses fullt befogade till den vidtagna åtgärden, och jag vill endast till slut anmärka, att af öfverskottssumman blifvit afsatte 74,000 R:dr, för att användas till infriande af Riksgälds-Contorets utelöpande kopparpoletter.

Doctor *Sandberg*: De tvänne Talare, som senast yttrat sig, hafva upplyst förhållandet. Frågan har varit föremål för öfverläggning både inom 1847 års Stats-Revision och uti Banco-Utskottet, och jag har således varit i tillfälle att inhemta skälen för och emot. Sista Talarens argument är ofta återopadt och den af honom framställda jmförelsen synes vara bevisande. Efter mitt förmenande kan åtgärden icke klandras och jag anhåller att till stöd för denna öfvertygelse ytterligare få fästa uppmärksamheten på innehållet af 150 §. af sednast utfärdade Banco-Reglemente, der det heter: "Följande Bankens fordringar hos Staten:

a) — — — — —

b) För Riksgälds-Contorets utelöpande Creditsedlar vid 1823
 års slut, efter afdrag af Koppar-poletternas metalliska
 värde, ... 3,968,412: 23. 2.

— — — — —
 — — — — —
 ”komma fortfarande att uti Bankens räkenskaper, inom li-
 ”nien, balanceras” Häraf synes alltså tydligen, att denna summa
 är upptagen såsom en Riksgälds-Contorets skuld till Banken. Och
 i slutet af nämnde §. förekommer vidare: ”Hvad som efter 1845.
 ”års början kan varda afbetaladt å de i denna §. uppräknade for-
 ”dringar, kommer att upptagas bland Bankens vinst för året”.
 Att sålunda det efter Riksgäldssedlarnes inlösning uppkomna öf-
 verskott var en Bankens tillhörighet och borde bland dess vinst upp-
 tagas, läser efter Reglementets föreskrift vara lika ovedersägligt,
 hvarföre jag mot Fullmäktiges åtgärd icke finner något klander
 kunna med fog framställas.

Häruti instämde Professor *N. Lindgren* samt Prostarne *Sta-
 beck* och *Traneus*.

Biskop *Heurlin*: Saken är af ingen synnerlig vikt och mån-
 ga ord torde derpå icke behöfva spillas. Hade Riksgälds-Conto-
 ret gjort anspråk att för sin räkning utbekomma ifrågavarande
 öfverskott, skulle en sådan fordran varit ganska orättvis. Men
 frågan hvälfver sig hufvudsakligast derom, huruvida Banco-Fullmäk-
 tige egt full befogenhet till det beslut, att ett mot de oinfriade
 Riksgäldssedlarne svarande belopp skulle från Riksgälds-Contorets
 räkning i Banken genast afföras, eller det icke varit rättare, att
 låta summan kvarstå för inlösande af de sedlar, hvilka efter præ-
 scriptionstiden möjligen kunna förevisas. Då likväl anspråk i det-
 ta sednare hänseende höra under Rikets Ständers omedelbara pröf-
 ning och afgörande, kan Fullmäktiges åtgärd icke hafva någon menlig
 följd med sig och derföre icke heller föranleda något ogillande.

Doctor *Sandberg*: Då jag hade ordet, förbigick jag en omständighet, hvilken af Biskop Heurlin nu blifvit vidrörd. När præscriptionstiden för Riksgäldssedlarnes infriande var tilländalupen, egde icke Fullmäktige, utan Rikets Ständer att afgöra, huruvida någon ytterligare inlösning borde medgifvas, i fall anspråk derom från något håll väcktes. Fullmäktige synas derföre med fullt skäl hafva kunnat besluta öfverloppssummans afförande, helst all utgift för den inlösning, som efter præscriptionstidens slut kan komma i fråga, måste å en annan räkning uppföras.

Kyrkoherden *Bergvall* instämde häruti med tillägg, att penningarnes qvarstående för ytterligare invexling af Riksgälds-Contorets creditsedlar syntes så mycket ändamålslösare, som innehafvarne af dessa sedlar vid præscriptionstidens slut förlorat sin rätt.

Uppå härefter gjord proposition fann Ståndet för godt gilla hvad Utskottet uti ofvanberörde §. 14 yttrat.

§§. 15—19 biföllos.

§. 20

Doctor *Björkman* yttrade: För att rätt kunna bedöma denna anmärkning synes mig högst nödigt att känna de skäl, hvarpå Banco-Fullmäktige den 23 Dec. 1846 grundade sin vägran af Riksgälds-Fullmäktiges förslag om försäljning till Banken af ifrågavarande räntebärande obligationer. Sannolikt voro dessa obligationer icke lätt *realisable*. Men detta skäl anföres dock ingestädes. Denna vägran synes eljest oförklarlig, enär Banco-Fullmäktige kort derefter den 10 Juni 1847 beslöto att uppköpa andra räntebärande papper för 400,000 R:dr. Detta förfarande bör så mycket nödvändigare upplysas, som Banco-Fullmäktige liktidigt med denna vägran beträdde en uti deras Reglemente icke medgifven utväg att lemna Riksgälds-Contoret låneunderstöd. Var Banco-Fullmäktiges afslag på inköpet af Riksgälds-Contorets erbjudne räntebärande obligationer icke fullt grundadt, så är nemligen deras åsidosättande af Banco-Reglementet vid det beviljade låneunderstödet desto mera klandervärdt.

Professor *Selander*: Med anledning af Doctor Björkmans yttrande anhåller jag att få upplysa om förhållandet med de i föröfvarande §. omnämnda obligationerna.

Under loppet af sommaren 1846 förfrågade sig Herrar Banco-Fullmäktige hos Fullmäktige i Riksgälds-Contoret, huruvida sistnämnde Verk ville till Banken afyttra några af sina innehafvande obligationer, men erhöilo till svar, att Contoret då icke vore i behof att försälja något af sina räntebärande papper. Mot slutet af året och början af 1847 inträffade flere betydliga oväntade utbetalningar från Riksgälds-Contoret, hvarföre Riksgälds-Fullmäktige erbjödo Fullmäktige i Banken att inköpa obligationer, utfärdade af Brukseares Hypothekscassa. Af dessa obligationer voro en del, till ett belopp af omkring 170,000 R:dr, utfärdade på Tyska språket och löpande med 4 procents ränta; de öfriga, till ett belopp af något öfver 300,000 R:dr, voro utfärdade på Svenska och äfven löpande med 4 procents ränta. Banco-Fullmäktige svarade härtill, att de icke ville inköpa dessa obligationer, hvilka, efter Fullmäktiges förmenande, kunde i Hamburg erhållas med 4 à 5 procents capitalrabatt (eller till och med till 6 procent); deremot erbjöds åt Riksgälds-Contoret ett lån af 500,000 R:dr mot $4\frac{1}{2}$ procents ränta. Likväl synas Banco-Fullmäktige icke hafva attenderat till de erbjudna obligationernas beskaffenhet. Det är väl sannt, att de Tyksa obligationerna i *allmänhet* icke voro uppsägbara och följakteligen kunde erhållas med capitalrabatt; men detta var icke förhållandet med de af Riksgälds-Contoret erbjudna, emedan Directionen öfver Brukseares Hypothekscassa hade, då dessa obligationer af Riksgälds-Contoret emottogos, lemnat en särskild förbindelse, att efter 6 månaders uppsägning inlösa ifrågavarande obligationer, hvilken förbindelse äfven i den till Banco-Fullmäktige lemnade beskrifningen öfver obligationerna omförmäldes. Nu hemställer jag till hvar och en, huruvida obligationer, löpande med 4 procent och uppsägbara på 6 månader, skulle kunna köpas med 6 procents capitalrabatt. Man skulle på sådant sätt kunna göra goda affärer; ty om man ge-

nast efter inköpet uppsäger obligationerna, erhöle man ju 6 procent i rabatt på capitalet och 2 procent ränta på ett halft år d. v. s. i det hela 8 procent på halfår. — De på Svenska utfärdade obligationerna voro utfärdade 1841 och icke uppsägbara förrän efter 4 år d. v. s. 1845. Rättigheten att uppsäga dessa hade således redan inträdt, så att icke eller här någon capitalrabatt vid inlösen kunde medgifvas. Hos Fullmäktige i Riksgälds-Contoret uppstod verkligen fråga, huruvida anbudet af lån mot $4\frac{1}{2}$ procent borde antagas, emedan Riksgälds-Contoret otvifvelaktigt hade kunnat erhålla lån hvar som helst på sådana villkor och möjligtvis billigare; men vid betraktande deraf att räntevinsten tillföll ett annat af Rikets Ständers Verk, antogs anbudet till ett belopp af 300,000 R:dr.

Häruti instämde Comminister *Delin*.

Doctor *Sandberg*: Förhållandet är visserligen sådant, som af Professor Selander nu blifvit uppgifvet, så vidt Banco-Utskottet kunnat inhemta. Men just de anförda omständigheterna kunna anses innefatta tillräckliga betänkligheter för Banco-Fullmäktige att icke öfvertaga de erbjudna obligationerna, enär både deras värde var fluctuerande och uppsägningsrätten kunde sättas i fråga. Ut det vid ärendets behandling förda Protokoll utvecklas på ett tillfredsställande sätt skälen för det fattade beslutet. För min del håller jag före, att Fullmäktige bäst iakttagit Bankens säkerhet och fördel, när de, i stället för att mottaga så beskaffade obligationer, lemnade Riksgälds-Contoret en försträckning af 300,000 R:dr på 6 månader mot $4\frac{1}{2}$ procents ränta, hvarigenom Banken bereddes en vinst, den Rikets Ständer nu få använda. Utskottets upptagande af denna fråga syntes mig innebära en förebråelse mot Revisorerne, och jag har af denna anledning reserverat mig mot besluten rörande 20 och 21 §§. i förevarande Berättelse; men då jag ser, att någon vidare påföljd icke kommer i fråga, kan jag ock nu instämma uti Utskottets gjorda hemställan.

Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*: Det kunde verkligen synas, som Banco-Fullmäktige i afseende på ifrågavarande låne-

försträckning hade tillvällat sig en rättighet utöfver Banco-Reglementets föreskrift. Det historiska af frågan har Professor Selander tillräckligt utvecklat. De erbjudne obligationerna voro, såsom nämnt är, dels Tyska dels Svenska. De förre voro uppsägbara och gällde i Hamburg endast 94 proc. efter hvad som upplystes af dem, som handhafva vaxelköpen. Att skillnaden skulle af Hypotheks-Cassan blifva ersatt, påminner jag mig ej, men väl att denna Cassa erbjöd sig att efter 6 månader inlösa dem. Riksgälds-Contorets egna obligationer hade väl kunnat antagas, men man hade då nödgats göra en afsöndring bland alla obligationerna, af hvilka en del godkändes, en del ansågos oantaglige. Vid sådant förhållande och då mottagandet af Riksgälds-Contorets egna obligationer i sjelfva verket icke innebar annat än att åt detta Verk lemna en låneförsträckning till visst belopp, så erbjöd sig Banco-Styrelsen, med hemtad anledning af Banco-Reglementets 226 §., att mot Riksgälds-Contorets särskilda förbindelse lemna ett lån af 300,000 R:dr, hvilket skulle efter 6 mån. förutgången uppsäggelse återbetalas med $4\frac{1}{2}$ procents ränta. Derpå har nu Banken ingenting förlorat, utan tvärtom vunnit. Banco-Fullmäktige insågo, att de hade att göra med en säker låntagare och derföre fästades mindre afseende vid den omständigheten, att den utfärdade obligationen icke så lätt kunde realiserats, och när på en gång Riksgälds-Contoret betjenades och Banken vann en tillökning till sin vinst, till förmån för det allmänna, så ansågo sig Fullmäktige med skäl kunna, på sätt, som skett, afhjelpa Riksgälds-Contorets förlägenhet. Åtgärden är af 1847 års Stats-Revisorers icke klandrad, såsom Doctor Sandberg anmärkt, och då den icke varit hvarken ogagnelig eller skadlig, få Fullmäktige underkasta sig det omdöme, Höglofl. Banco-Utskottet deröfver behagat uttala, hvilket må anses rättvist, då Banco-Reglementet tillämpas efter *bokstafven*, och icke efter *andan och syftningen* af de gifna föreskrifterna.

Biskop *Heurlin*: Jag skulle icke hafva uppträdt, om klander ej hade blifvit rigtadt mot Utskottets hemställan, och jag får

derföre förklara, att Utskottet icke kunnat framställa saken i mildare termer, än som skett. Förhållandet med obligationernas beskaffenhet är af Professor Selander uppgifvet. Intet var att anmärka mot de Svenske, som voro uppsägbare. De Tyska kunde väl icke uppsägas, men dem åtföljde en särskild förbindelse af Hypotheks-Cassans Direction att efter 6 månader inlösas. Äfven dessa hade således kunnat antagas, enär nämnde Direction var skyldig att inlösa dem till fulla nominal-beloppet, efter 6 månaders uppsägelse. Deremot medgifver ingalunda Reglementet Fullmäktige någon rättighet att i låneväg göra Riksgälds-Contoret pennningeförsträckningar, utan endast att inköpa räntebärande och lätt realisabla obligationer. Nu erbjöd Banco-Styrelsen åt Riksgälds-Contoret ett lån, stort 300,000 R:dr, mot en enda obligation å samma summa, och jag frågar hvart Banken, i fall den behöft realisera denna förbindelse, skulle vändt sig? Utskottet har icke kunnat gilla detta förfarande, utan ansett sig böra varna för vådan af dess förnyande. — Dessutom bör anmärkas, att Riksgälds-Contoret ingalunda stadnade i någon förbindelse hos Banken för det erhållna lånet, ty mot de betingade villkoren hade Contoret med lätthet kunnat från andra håll upplåna penningar till lika stort och äfven vida större belopp. Man föregifver, att Banken erhållit $\frac{1}{2}$ proc. utöfver hvad som annars kunnat bekommas och att dess vinst sålunda blef större. För min del vill jag likväl icke betrakta Banken och Riksgälds-Contoret såsom mot hvarandra egande stridiga intressen, och jag kan således uti anförda omständighet icke finna något, som talar till fördel för åtgärden. Dessutom bör man erinra sig, att om Banco-Fullmäktige icke, i strid emot gifna föreskrifter, innehållit 419,000 R:dr af Bankens till 1844 års slut samlade vinstmedel, hvilka redan 1845 bordt till Riksgälds-Contoret aflemnas, så hade Riksgälds-Contoret icke kommit i behof att hvarken afyttra sina räntebärande papper, eller begagna det erbjudna lånebiträdet. Under sådant förhållande skulle jag förmoda, att Banco-Fullmäktige icke ega någon anledning till klagan öf-

ver Banco-Utskottets behandling, som är den mildaste sakens beskaffenhet kunnat medgifva.

Häruti instämde Biskop *Hallström*.

Pastor Primarius, Doctor *Pettersson* förklarade, att han ansåg sig böra tillägga, att han icke velat klandra Utskottets tillgörande eller ansett Fullmäktige vara för hårdt behandlade.

Kyrkoherden *Bergvall*: Mot de af Riksgälds-Contoret erbjudna obligationerna tilltrorde Banco-Fullmäktige sig icke kunna utlemna några penningar. De ansågo sig likväl böra bispringa under en tillfällig förlägenhet, och föranleddes dertill så väl af den gifna säkerhet, som fanns uti Contorets utfärdade obligation som af den fördel, hvilken genom räntevinsten skulle tillskyndas Banken. Någon fara för förlust kunde icke vara för handen och med full visshet härom ansågo Fullmäktige för sin pligt att ej vägra den framställda begäran. Biskop *Heurlin* kan väl så till vida hafva rätt, att Banco-Reglementet ingenstädes uttryckligen stadgar något om låns utlemnande från Banken till Riksgälds-Contoret, men det innehåller icke eller något förbud deremot, och då Banco-Fullmäktige enligt Reglementet äro skyldige att icke blott handla efter bokstafven utan *andan* och i allt befordra Bankens *bästa* och *förkofran*, så torde Fullmäktiges åtgärd, såsom otvifvelaktigt befordrande Bankens fördel, icke böra ogillas; och hvad beträffar de förluster, hvilka tillförene tillskyndats Banken genom transactioner med Stats-Verket, så bör orsaken till dem icke sökas uti några Fullmäktiges åtgöranden, utan i Rikets Ständers egna beslut.

Biskop *Heurlin* ville med anledning af detta yttrande reservera sig mot den tydning af Banco-Reglementet, att Fullmäktige skulle i afseende på Banco-Verkets styrelse få vidtaga alla de åtgärder, hvilka uti detta Reglemente icke äro bestämdt förbudne.

Häruti instämde Biskop *Hedén*.

Doctor *Sandberg*: Icke heller jag kan medgifva Fullmäktige rättigheten att handla egenmäktigt, men det torde böra erinras,

att uti inledningen till Banco-Reglementet läses, att dess föreskrifter böra af Fullmäktige tillämpas efter deras "anda och syftning, "med iakttagande för öfrigt af allt, som kan leda till Banco-Ver-knts säkerhet och förkofran." Med dessa ord synes den klandrade åtgärden kunna stå väl tillsammans.

Kyrkoherden *Bergvall* ville äfven till ytterligare svar å Biskop Heurlins anmärkning åberopa hvad Doctor Sandberg ur Banco-Reglementet nu reciterat.

Uppå härefter gjord proposition blef Utskottets hemställan uti berörde 20 §. af Ståndet bifallen.

§§. 21, 22 och 23 biföllos.

§§. 24 och 25.

Doctor *Sandberg* begärde ordet och androg: Kanske hade en reservation här bordt åtfölja Memorialet för att belysa förhållandet med Tumba. Men tiden medgaf det icke. Jag har dessutom mycket ordat både i tal och skrift om detta ämne (Banco-Revisorernas Berättelse år 1843 sid. 85—95) och vill nu blott göra några få anmärkningar. Banken har gjort oerhörda uppoffringar för Tumba. Enligt Banco-Utskottets Resolution den 29 Juni 1840 afskrefvos 73,075 R:dr för utbyte af Capellans-boställstomten: 52,687 R:dr för boningshus-byggnads-conto, 10,292 R:dr för öf-ra Pappersbrukets byggnad, och nu lär ytterligare en stor ombyggnad vara i fråga. Förlust på papperstillverkningen uppgick vid 1833 års slut till 154,232 R:dr och vid 1834—35 årens Riksdag skänktes till Tumba 45,631 R:dr af Banco-vinsten. En historik öfver Tumba skulle vara lärorik i afseende på förvaltningskostnaderna af ett Ständernas Verk, och kunde sammanställas med historiken om Carl Gustafs stads Gevärs-Factori, som tillhör Staten, och hvarom fråga väl framdeles förekommer.

Revisions-Berättelsen år 1843 omförmåler den förlust som uppstått på papperstillverkningen för 1842 och föregående åren.

Tum-

Tumba beräknar inga räntor för byggnader, machinerier och inventarier, och åtnjuter dessutom af Banken ett alldeles *räntefritt* förlags- eller drift-capital af 36 å 40,000 R:dr B:co årligen, och borde väl med sådana förmåner kunna bära sig. Ut i Banco-Fullmäktiges Berättelse, vidfogad Banco-Utskottets Memorial N:o 2, sid. 39 finnes också en Tabell, Bil. Litt B, öfver pappers-tillverkningsconto för 1842—1846 som utvisar att efter 1843 års revision har Bruket hvarje år bokfört vinst på papperstillverkningen och för 1846 har denna vinst uppgått ända till 65,729 R:dr. Men när man i credit af samma räkning för 1846 finner uppfördt: *värde af färdigt papper för Banken* 128,392 R:dr, och tillika erinrar sig att Tumba bestämmer det pris för Bankens papper, som finnes lämpligt, så kan man lätt komma till den förmodan att den stora vinsten hufvudsakligen består uti en bokföringsåtgärd, ty den beror ju af det pris eller värde, hvartill det för Bankens och Tumbas räkning förfärdiga de papper upptages. Man bör emedlertid icke neka att förfärdigandet af Privatbankssedlar (Mälare-Banken har dock hemtat sina sedlar från London), af tull- och kort-stämplar samt isynnerhet en under de sednare åren oerhörd tillverkning af stämplat papper af nya slaget äro omständigheter, som måste hafva gifvit Tumba en så mycket mera vinstgifvande sysselsättning, som det härutinnan åtnjuter ett slags monopolium, hvilket alltid är mycket fördelaktigt. Då man deremot försökt att derstädes tillverka sådana papperssorter, hvaruti andra Pappersbruk kunna framträda såsom medtäflare, har det alltid misslyckats. Tumba krediterar sig t. ex. för postpapper till 16: 32 B:co per ris, för skrifpapper till 10 R:dr B:co per ris. Vid en auction den 2 Mars 1842 såldes 132 ris Tumba convolutpapper för 725 R:dr. Det var bokfördt till 1,250 R:dr, således 525 R:dr för högt. En post skrifpapper på 75 ris; bokförde till 9 R:dr per ris, såldes för 4: 24 å 4: 25 per ris, således var det åsatta värdet dubbelt emot försäljningspriset. Om man antager att det för Bankens räkning under åren 1844, 45 och 46 tillverkade papper är till sitt

värde bokfördt på enahanda sätt, så finner man lätt orsaken hvarföre den vinst på papperstillverkningen, som räkenskaps-böckerna uppvisa, till ziffran uppgår till så högt belopp.

Prosten *Traneus* ville till besvarande af nu gjorda anmärkningar endast hänvisa till sidan 25 uti förevarande Berättelse, der det uppgifves, att, sedan Bankens hela förlagsfordran blifvit godtgjord, Tumba Bruk derutöfver enligt sednaste Revisions-Berättelse till Banken levererat en summa af 55,265 R:dr 36 sk. 9 r:st, hvaraf Verkets fördelaktiga ställning bäst torde bevisas.

Doctor *Sandberg*: Visserligen uppgifves i Berättelsen på anförde ställe att Bankens förlagsfordran blifvit godtgjord och att *Bruket derutöfver till Banken levererat 55,265: 36. 9.* Jag bestrider icke uppgiftens riktighet; men vill blott fästa uppmärksamhet dervid att detta icke vederlägger min förut yttrade förmodan. När man jemför detta med den af mig åberopade Tabellen öfver papperstillverknings-conto, synes förhållandet vara sådant, att Tumba med det bokförda värdet af färdigt papper för Bankens räkning, icke blott godtgjort Banken för dess förlagsfordran hos Bruket, utan ock uti samma valuta till Banken levererat derutöfver det belopp, som den siste Talaren ur Berättelsen anført.

Professor *N. Lindgren*: Discussionen rörande det belopp, hvartill vinsten af Tumba Pappersbruk bör beräknas, synes mig föga gagna. Då Banken och Tumba hafva samme Egare och Styresmän samt äro med hvarandra på det närmaste förenade, ligger det i sakens natur, att den uti sista Revisions-Berättelsen omnämnda vinsten af Bruket genom dessa Verks förbindelse väsendtligen befrämjats och omöjligen kunnat blifva så stor, i fall Bruket varit ifrån Banken afsöndradt och ej haft både den och Stats-Verket till säkra och förmånliga kunder. Så långt har Doctor Sandberg onekligen rätt. Men lika ostridigt är också, att Brukets rörelse under åren 1844—1846 varit vida fördelaktigare än under den föregående tiden samt lemnat en stigande, ganska be-

tydlig afkastning. Och just detta glädjande factum utgör för närvarande den hufvudsak, hvarom så väl 1847 års Revisions-Berättelse, som Banco-Utskottets Betänkande lemna Rikets Ständer upplysningar.

Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*: Om också den af Tumba Pappersbruk uppkomna vinst till någon del kan anses för en bokförings-vinst, så har dock genom åtskilliga pappersförsäljningar en contant inkomst till Banken influtit. Hvad som isynnerhet till den fördelaktiga ställningen bidragit, har på sednare tider varit det stora parti af Privat-Bankspapper, kort-convoluter, vaxlar samt det stora parti chartæ sigillatæ-papper, som för Stats-Contorets räkning blifvit tillverkadt; och om för detta sistnämnda papper liqvid ännu icke till fullo blifvit verkställd, så ligger det såsom förlag för Stats-Contoret, och har derföre såsom en bestämd tillgång kunnat i räkenskaperna upptagas. Tillverkningen af dessa slag publika papper har nästan alldeles uteslutit tillverkningen af annat i handeln gångbart vanligt papper, hvilket förr i större mängd kunde uppläggas; och jag medgifver gerna, att priserna voro då alltför högt upptagna, så att tillgången, derefter beräknad, var mera chimerisk än verklig; men förhållandet är nu annorlunda, enär de priser, som finnas åsatta det förfärdigade papperet, grunda sig på Contracter med Stats-Contoret, och således i öfverensstämmelse dermed skola realiseras.

Kyrkoherden *Bergvall*: Då man förut alltid framställt klander deröfver, att Tumba Pappersbruk drifvits med förlust, så borde väl nu med tillfredsställelse erkännas den förändrade och lyckliga ställning, hvori Bruket kommit, då räkenskaperna utvisa en icke obetydlig vinst, som deraf till Banken influtit. Jemföres tillståndet, sådant det var år 1843, med det närvarande, så lär icke kunna nekas, att en stor förbättring inträdt, och synes detta förhållande vara egnadt att lugna den Ledamot af Högst. Ståndet, som vid föregående tillfällen så ofta gjort Tumba till föremål för stränga anmärkningar.

Hvad Utskottet uti berörde 24 och 25 §§. yttrat och hemställt blef derefter, uppå gjord proposition, af Ståndet bifallet.

§§. 26—30 biföllos.

§. 31.

Doctor *Sandberg* yttrade: Jag vill endast göra en anmärkning emot en enda mening uti §. 31, der det heter "*att Tumba jordbruk under de sednare åren lemnat vinst,*" hvilken jag anser vilseledande. Förhållandet dermed är följande:

Af räkenskaperna visar det sig väl, att Tumba hemman och jordbruk år 1845 gifvit en behållning af 622: 11. 3., samt år 1846 R:dr 316: 30. 11.; men vid en sådan beräkning förete sig åtskilliga betänkligheter. Såsom ett jordbruks behållning får man väl icke antaga dess hela afkastning, utan måste derpå afräkna brukningskostnad, utsäde, hemmanets onera, m. m., att icke nämna räntan på köpeskillingen. — Tiden vid revisionen var visserligen kort att noga undersöka både detta och mycket annat; men äfven vid en blick på hithörande Conti i 1845 års Räkenskapsbok upptäckes genast huru härmed förhåller sig. Skörden är 16 tunnor 12 kappar Råg och 24 tunnor 16 kappar Hafra, bokförde till 306: 36., samt 690 lisp. Hö och 855 lisp. Halm, bokförde till 420 R:dr. Med hela hemmanets afkastning har icke kunnat underhållas 2 par oxar och 5 stycken hästar, ty till dessas utfodring har åtgått spannmål för 397 R:dr, samt hö och halm för 1,370 R:dr, eller öfver 3 gånger mera än allt det foder gården gifvit. Såsom omkostnader för jordbruket äro upptagne: Timothei- och klöfver-frö 15: 29. 4., biträde vid inbergning och tröskning 36: 28. samt Hafra till utsäde 11. tunnor 28 kappar för 52: 15. 5. eller tillsammans 104 R:dr 24 s. 9 rst. Att Hafran gaf föga mera än 2 gånger utsädet visar att det är ett klenjt jordbruk. Inga utgifter äro upptagna för åkerns gödning, tillredning, m. m. *Hela rågskörden är införd såsom behållning, utan att kostnaden för utsädet är afräknad. Inga onera äro påförda hemmanet, ehuru de äro ganska dryga. Enligt debetsedel för Tumba*

hemman, ett mantal, qvitterad den 8 Febr. år 1845, har derifrån utgått ordinarie ränta 82: 33. 4., bevillning för jordegendom 15: 36. 1., afrad af Tumba 76: 37. 6. Dessutom en del af hemmansröntan till Kumla gästgifveri efter förvandlings-uträkning 23: 25. 7., Kronopostens fortskaffande omkring 50 R:dr, Pastoralier omkring 400 R:dr, m. m., af hvilka utskylder icke det minsta är påfördt jordbruket, utan allt på papperstillverkningen. — Att under sådant förhållande antaga 1845 års behållning af detta jordbruk till 622 R:dr 11 sk. 3 rst., förekommer mig för den skull såsom en missledande uppgift, hvaruti jag icke kan instämma.

Doctor Wallin: Den obetydliga jordrymd, som tillhör Tumba, förtjenar knappt att talas om, och det bör åtminstone icke väcka förundran, att arrende-anbudet blifvit så lågt, då den öppna jorden endast utgör omkring 8 tunnland. Det kunde ock sättas i fråga, huruvida icke det för Bruket vore en vinst att vara af med Arrendatorn, uti hvars intresse det måste ligga, att måhända till egendomens skada uppdrifva afkastningen, och hvars företag svårligen kunna controlleras. Det bör ock erinras, att en del af jorden är upplåten till potatisland åt vissa bland Brukets arbetare, äfvensom åt fattiga enkor, och om dessa personer beröfvas denna förmån, måste ersättning åt dem på annat sätt beredas. Jag tror således, att, efter närmare pröfning af omständigheterna, de uppgjorda calculerna väl tillåta en icke obetydlig jemkning. Hvad särskildt beträffar kostnaden för dragare, så äro dessa för Brukets drift oundgänglige, och att sätta dem på knapp utfodring, lär icke kunna anses höra till god hushållning. Mot det skick, hvaruti jordbruket vid Tumba för närvarande befinner sig, har på sednare tid någon väsendtlig anmärkning icke skett, och bäst synes vara, att dermed för närvarande icke vidtaga någon förändring.

Professor N. Lindgren: Då fråga nyss var om Tumba Pappersbruk och den förste Talaren sökte visa, att inkomsten af detta

Bruk berodde af dess privilegium på Bankens och Chartæ Sigillata-Verkets requisitioner och snarare var att finna uti bokförings-sättet än i verkligheten, instämde jag med honom deri, att den beräknade behållningen af Bruket icke kunde anses uttrycka den absoluta vinsten deraf, utan att vid bedömandet af denna vinst Brukets förhållande till Banken och Stats-Verket måste tagas i betraktande. Nu söker samme värde Talare ådagalägga, att jordbruket vid Tumba befinner sig i lägervall, hvarpå såsom bevis anføres, att det ej en gång kan föda nödiga dragare, att större forderkvantiteter blifvit inköpta m. m. Härvid måste jag dock anmärka, att, så vida man vill vara rättvis, bör samma grundsats gälla vid bedömandet af både pappersbrukets och jordbrukets ställning och således icke blott förmånerna för det förra, utan ock olägenheterna för det sednare framhållas. Om nemligen Pappersbrukets stora vinst tillskrifves dess nära förhållande till Banken, bör ock jorbbrukets ringa vinst icke betraktas isolerad och utan all hänsyn till Pappersbruket, då det t. ex. är känt, att dragarne användas för Pappersbrukets behof och icke endast för det inskränkta och obetydliga åkerbrukets. Då dessutom vissa smärre tegar blifvit åt Bruksarbetarne upplätne, kan den vinst, hvartill åkerbruket i och för sig bör beräknas, svårigen noggrannt bestämmas. Emedlertid ådagalägga räkenskaperna, att jordbrukets afkastning icke blott öfverstiger den erbjudna arrendesumman, utan ock under de sednare åren betydligt ökat sig. Detta åtminstone relativt fördelaktiga resultat synes mig vara fullt tillfredsställande.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Hvad Utskottet uti denna 31 §. yttrat och hemställt fann Ståndet för godt bifalla.

Mot den i 32 §. gjorda anmälan ansågs ingenting vara att erinra.

Slutligen beviljade Ståndet, uppå derom framställd proposition, den af Utskottet i slutet af Berättelsen tillstyrkta decharge för Rikets Ständers Banco-Fullmäktige.

§. 6.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* den 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om ökade löneför-måner för Bankens Tjenstemän inom tredje graden.

Doctor *Sandberg*: Som det synes, har jag instämt i reser-
vationen vid Betänkandet, afgifven af Herr Kapten Mannerskantz, och
dessutom finner jag talande skäl för afslag anförda af Per Nils-
son. Löneförökningar begäras från alla håll, men om man jem-
för de löneförmåner, som blifvit beviljade Tjenstemännen i Rikets
Ständers Verk, med motsvarande tjenstegraders i andra Embets-
verk, synas de förra icke vara de mest vanlottade. Jag skulle
tro, att då nu en reorganisation af Banken är i fråga, denna, be-
träffande löneregleringen, kunde utan våda uppskjutas. Det är
föröfrigt icke många år sedan lönerna reglerades. De äldre Tjen-
stemännen af tredje graden inom Banken hafva visserligen mer
att göra, och förtjena derföre ett högre arfvode. De åtnjuta det
äfven, ty 1,000 R:dr äro förut dertill anslagne, men de yngre
hafva befattningar äfven i andra Verk, så att de kunna hafva bi-
förtjenster, och deras tid är icke heller så upptagen. Jag anser
derföre bäst, att det får förblifva med aflöningen, såsom det är.

Biskop *Heurlin*: Vid denna frågas afgörande inom Utskottet,
tillhörde jag pluraliteten. Då både Under-Styrelsen och Banco-
Fullmäktige tillstyrkt den ifrågavarande löneförhöjningen, ansåg jag
skäl för Utskottet att äfven biträda deras mening. Vid sista reg-
leringen af Banco-Statens löner, ansågs en skillnad af 400 R:dr
böra antagas mellan lönerna i de olika graderna, men af en be-
synnerlig tillfällighet erhöll den tredje graden endast 700 i stället
för 800 R:dr. Egentligen äro Bokhållarne i Banken, hvilka utgö-
ra Embetsmännen af tredje graden, detta Verks Revisorer och
Controllanter. En del af dem har en ganska trägen befattning,
som erfordrar flere timmars daglig närvaro i Banken, och dessas
besvärliga göromål kunna icke förenas med tjenstgöring i någo

annat Verk. Dessutom nödgas de, tillfölje af de nya beforderingslagarna, som i de högre graderna icke grundas endast på anciennitet, qvarstanna i denna lägre grad till dess de blifva gråhåriga gubbar — i hela sin lifstid, eller så länge de förmå tjenstgöra. De behöfva den föreslagna löneförhöjningen icke endast för sin utkomst, utan förnämligast i afseende på pensionsrätten, som för dem, som icke ega utsigter till högre befordran, är af så mycket större vikt. Om äfven den och annan af Bokhållaretjensterne skulle finnas mindre besvärlig, så är dock skäl att bifalla löneförhöjningen, emedan dessa Tjenstemän lefva ofta med familj, utan att kunna hinna längre än till denna plats. De åtnjuta inga sporter, och således kan en lön af 800 R:dr ingalunda anses för stor. Jag tillstyrker derför bifall till Banco-Utskottets Utlåtande.

Häruti instämde Doctor *Norström* samt Prostarne *Ljungdahl* och *Gellerstedt*.

Prosten *Grönvall*: Jag får förklara, att, ehuru jag icke är obenäget stämd emot all slags förhöjning i löneförmånerna för Bankens tredje tjenstemannagrad, jag dock i Utskottet icke tillhört den majoritet, som beviljat den ifrågavarande tillökningen för samtliga Tjenstemännen inom denna grad. Då det under discussionen upplystes, att åtskillige af dessa Tjenstemän icke äro mera sysslosatte i Bankens tjenst än att de derjemte kunna innehafva befattningar vid andra Verk, ansåg jag det mindre billigt att de samt och synnerligen, utan afseende på detta förhållande, skulle erhålla den sökta lönetillökningen. Väl äro tio arfvoden à 100 R:dr bestämda för trägnare göromål inom Bokhållare-graden; men skillnaden emellan de Tjenstemän af denna grad, som dagligen från morgon till qväll äro så strängt sysslosatte, att de omöjligen kunna hafva någon tjenstebefattning utom Banken, och dem, som af sina mindre trägna Bankgöromål äro derifrån oförhindrade, synes mig vara större, än att den kan uppvägas af denna lilla skillnad i löneförmåner; hvarför jag ock för min del, hellre än att bevilja den sökta förhöjningen åt alla utan undantag, hvilket jag

af ofvan anförda skäl icke kunnat eller kan, skulle vara benägen att medgifva tillökning i förenämnde arfvoden för trägnare tjänstgöring. I denna syftning önskar jag återremiss.

Doctor *Grafström*: Biskop Heurlin har redan förekommit mig med de skäl, jag hade för afsigt att framställa, och jag instämmer helt och hållet med honom. Endast ett par omständigheter anser jag mig böra tillägga. Det är en känd sak att de ifrågavarande Tjenstemännens befattning äfven är, i vissa fall, förenad med en stor risk. Till den så kallade hjälpbokhållaretjensten i Depositions-Afdelningen hör nemligen skyldigheten att göra Kamereraretjenst, då sjukdom eller annat förfall inträffar för någon af de fyra Kamererarne. Ovana vid denna befattning, som utan någon ersättning måste bestridas, kan lätt vålla misräkning, öfverassignering etc., hvarför pliktas med förlust af något qvartal. Det är således för Bokhållarne af vigt att erhålla lönetillökning åtminstone såsom misräkningspengar. Dessutom är det nära på ett gifvet löfte som nu bör uppfyllas. En förändring har föregått med befordringslagarna inom Banken,^F i det att en större juridisk bildning erfordras för de högre graderna. Tjenstemännen af 3:dje graden äro stängda derinom, så att de föga kunna hoppas något högre än Kamereraretjenster. De blifva i sin befattning gamla män och måste således med bekymmer motse sin framtida bergning. Att en och annan af dem kan innehafva en tjänst utom Banken, kan icke hindras och icke eller skada, då Styrelsen tillser att deras tjänster vid Verket vederbörligen bestridas. Lönen är i alla fall ganska knapp för husfäder med familj. Jag tillstyrker bifall till det förevarande Betänkandet.

Doctor *Wallin* förklarade att han instämde med Biskop Heurlin.

Doctor *Gumælius*: Det är ett olyckligt förhållande med de i Ständernas lika väl som i Statens Embetsverk nu ofta pågående reformer, hvilka företagas, för att vinna besparingar, att när de äro fullbordade finnes alltid något vara glömdt, som är nödvän-

digt att tillägga, eller kommer något nytt till, som säges icke kunna umbäras, hvarigenom händer, att dessa hushållsaktiga reformer slutligen befinnas hafva ledt till ökade utgifter. Vi ha här ett exempel på en sådan förändring, hvilken ej äldre än förra Riksdagen likväl redan befinnes ofullständig och fordrande nya tillskott. Man klagar öfver dyrheten i förvaltningen af Statens Verk, men i detsamma äro Rikets Ständer färdiga, att vid hvarje begäran om lönetillökningar i deras eget, Banken, genast bevilja hvad som begäres. Vore också Banken ett mönster af god förvaltning, icke är det åtminstone ett mönster af förvaltning för godt köp. Vi ha nyss sett uppgifvas i ett af Banco-Utskottets Betänkanden, (N:o 19), att denna förvaltningskostnad, som år 1845 utgjorde 225,654 R:dr 32 sk. 6 rst., 1846 240,932 R:dr 8 sk. 4 rst., steg 1847 till 262,499 R:dr 36 sk. 6 rst., eller nära 400,000 R:dr Riksgälds. Den är således i starkt stigande, och nödvändigt är det således, att ej påskynda detta stigande, om man också ej kan återhålla det. Man säger väl att den nu föreslagna tillökningen ej ens uppgår till 3,000 R:dr. Men ger man 3,000 då, och 3,000 då, så kan förvaltningskostnaden snart nog blifva i Banco, hvad som nu är Riksgälds, och ingen kan förutse gränsen der den skall stadna. Flere Talare hafva visserligen sökt ådagalägga, att den nu äskade löneförhöjningen vore af rätt och billighet högligen påkallad, och man har på det bedröfligaste utmålade de arma Bokhållarnes belägenhet. Man har särdeles velat verka på medlidandet. Jag måste för min del sätta fullt förtroende till uppgifter, som de Herrar, hvilka varit i närmare tillfälle att om förhållandet inhemta noggrann kännedom, här lemnat. Jag önskar också, att billig tillökning må gifvas Tjenstemän, när den påkallas af rättvisa. Men ämnet synes mig icke fullt utredt. Här har nemligen blifvit uppgifvet, att med Tjenstemännen inom tredje graden skulle vara mycket olika förhållande, så att somliga äro öfverhopade af särdeles kinkiga och ansvariga göromål, då andra hafva jemförelsevis mycket lindriga befattningar. I sådant fall synes mig Prosten Grönvalls förslag, att arfvoden ställas till Banco-Styrelsens

förfogande för att tilldelas dem, som både behöfva och förtjena sådana, vida bättre, än att, såsom i Betänkandet är föreslaget, tilldela alla af samma grad öfver en bank en lika tillökning. Jag måste godkänna det hufvudsakliga, som Doctor Sandberg i ämnet redan yttrat, och hans aktningsvärda ifver att påyrka hushållning med allmänna medel förtjenar sannerligen att understödjas, när giltiga skäl därför erbjuda sig. Jag yrkar således återremiss.

Häruti instämde Prostarne *Stabeck* och *Sidner* samt Commis-
nister *Schagerberg*.

Prosten *Lundblad*: Jag har blifvit förekommen af Doctor Gumælius, och vill blott tillägga, att de ifrågavarande Tjenstemännen af tredje graden äro 28 till antalet. De äro icke alla lika sysselsatte i Banken och borde därför icke kunna betraktas såsom lika berättigade till löneförhöjning. Jag föreslår därför det amendement, att endast de, som icke äro tillika tjenstgörande i andra Verk, må komma i åtnjutande af den ifrågasatta löneförhöjningen.

Kyrkoherden *Bergwall*: Sedan Biskop Heurlin och Doctor Grafström anfört så öfvertygande skäl till bifall för den tillstyrkta löneförhöjningen, har jag föga att tillägga. Jag ville blott fästa uppmärksamheten derpå, att dessa i Banken tjenstgörande Bokhållare icke hafva så stor lön, som med dem jämförliga Embetsmän i andra Verk. Tjenstemannapersonalen i denna grad har förminskats ifrån 45 till 28. En stor förminskning i andra grader, äfven de högsta, har ock skett. Bokhållarnes utsigter för framtiden hafva således blifvit särdeles inskränkta — och för att bevisa, huru trög befordran är inom Banco-Verket, behöfver jag blott nämna, att flere extra-ordinarier med utmärkt skicklighet, som redan 1834 antogos, ännu qvarstå obefordrade. För öfrigt är här endast fråga om en tillökning af 100 R:dr. Det är icke billigt att de, som så tillsägende sitta midt i öfverflödet, skola svälta.

Domprosten Doctor *Reuterdaahl*: Förevarande Utskotts-Betänkande synes mig svårt både att amendera och att afslå. Ståndet bör

kunna förlita sig på deras omdöme, som hafva kunskap i ämnet. Då så väl Bankens Under-Styrelse, som Banco-Fullmäktige och Utskottet, hafva tillstyrkt den ifrågavarande löneförhöjningen, anser jag dem böra ega vitsord, så att Ståndet icke frångår deras mening. Jag tillstyrker således bifall till Betänkandet.

Häruti instämde Prosten *Ahlstrand*.

Doctor *Björkman*: Ehuru omständeligt än denna fråga redan blifvit behandlad, har dock ingen af Talarena upplyst, huru längesedan Bankens nu gällande lönereglemente uppgjordes, och om befordringslagarne sedan den tiden äro ändrade. Besvarandet af dessa begge frågor anser jag likväl vara den upplysning, som hufvudsakligen här bör bestämma den tvekande. Ärlöneregleringen för Bankens Tjenstemän, såsom jag förmodar, ej äldre än sedan sista Riksdagen, och äro inga andra befordringslagar sedan den tiden stiftade, så synes mig denna löneförhöjningsfråga alltför ny. Att efter 3 års förlopp och utan högst viktiga skäl ändra ett af Rikets Ständer pröfvadt och fastställt löne-reglemente, är väl högst betänkligt. Om emedlertid en del af ifrågavarande Tjenstemän verkligen äro klenlönade, hvilket jag ej kan bestrida, så afhjelpas deras anspråk bäst, såsom Prosten Grönvall redan föreslagit, med de på Indragnings- och Supplementar-staten i och för trägnare göromål anvisade arfvoden, hvilka ju kunna ökas både till antal och storlek.

Häruti instämde Prosten *Forssell*.

Comminister *Janzon*: Hade Staten tillgång på penningar att tillräckligt fylla alla sine Tjenstemäns pretentioner, skulle visserligen icke jag neka ifrågavarande löneförhöjning; men då verklig förlägenhet visar sig huru man skall kunna præstera de nödvändiga Statsbehofven, måste man i närvarande frågor, för hvilkas utsträckning man icke ser någon gräns, handla försigtigt. Beviljar man en Tjenstemannaclass en förhöjning i lön, har man snart uppmädat en annan att söka samma förmån, och kan icke afslå utan att vara inconsequent. Det fagnar mig att Högst. Ståndet anser

700 R:dr Banco otillräckliga för en Bokhållare vid Banken. Han har dock tillfälle att förtjena dessutom, emedan hans tjänst vid Banken icke upptager hans tid. Men hvad skall man då säga om en annan Embetsmannacorps i Staten, nemligen Commistrarne, af hvilka många icke hafva öfver 200 och största delen icke 500 R:dr Banco i lön. Männe icke äfven de behöfva en tillökning. Äfven de hafva vanligtvis familj; äfven de gråna på sina Sacellanier. De hafva inlagt större både capital och arbete för vinnande af sitt embete än en Banco-Bokhållare, och jag förmodar att ingen förnekar det deras arbete är lika maktpåliggande, och ännu mer, än en Bokhållares vid Banken. — Jag undrar dock hvad Högst. Ståndet skulle svarat om jag framkommit med ett yrkande att samtliga Commistrar i Riket skulle få samma lön som nu varande Banco-Bokhållare. Derföre då det är gifvet att icke blott Commistrar, utan en mängd Embetsmän finnas sämre lönade, relativt till kunskaper och möda, än Bankens Bokhållare, och till dess Staten kan förse ofvannämnde med proportionerligt lika lön med hvad de sednare ega, yrkar jag afslag på Betänkandet.

Häruti instämde Commminister *Hallén*.

Domprosten Doctor *Laurenius*: Då jag finner, att det är flere än jag som ogilla detta Utlåtande, vill jag icke heller undertrycka min mening derom. Alla de skäl, som för ifrågavarande löneförhöjning blifvit anförda, gälla i ännu högre grad i hänseende till åtskilliga andra Tjenstemän, som, med lika träget men mera maktpåliggande arbete, likväl icke hafva så stor lön som Bankens Bokhållare, ja icke ens som dess vaktmästare; och ändå kunna för Statens knappa tillgångar deras löner icke ökas. Exempel derpå kommer snart att visa sig vid pröfning af Statsregleringen. Men Högst. Banco-Utskottet är så lyckligt, jemförelsevis med ett annat Penninge-Utskott, att nästan aldrig behöfva säga nej till några löneförhöjningsfrågor, ty Bankens tillgångar äro rika och outtömliga. Likväl synes Utskottet hafva haft skälig anledning att åtminstone uppskjuta den närvarande frågans afgörande, då ett

förslag till Banco-Verkets reorganisation är under granskning. Jag kan derföre icke annat än instämma med Doctor Sandberg och yrka afslag af detta Utlåtande.

Häruti instämde Prosten *Setterblad*.

Lector *Wallman*: Visserligen anser jag betänkligt att bevilja förökning i anslag, men då det blifvit bevist, att de ifrågavarande Banco-Bokhållarnes tjänster äro af den mest mödosamma och ansvarsfulla beskaffenhet, och desse Tjenstemän i allmänhet icke ega samma utsigt till befordran som andra svagt_lönade Tjenstemän, så finner jag den föreslagna tillökningen af 100 R:dr öfverensstämma med rättvisa och billighet. Men jag inskränker detta medgifvandet till dem, som ensamt i Banken tjenstgöra, och sålunda icke utom densamma hafva rättighet till vidare befordran. Föröfrigt instämmer jag till alla delar med de Talare, som yrkat, såsom en grundsats, sparsamhet med Statens medel, men tillåter mig härvid den önskan, att man måtte vidhålla samma åsichter vid pröfningen af Stats-Utskottets Utgifts-Betänkande. På anförda skäl yrkar jag återremiss på Betänkandet.

Kyrkokerden *Bergwall*: Som flere Talare yttrat sig att en reorganisation af Banco-Verket vore att förvänta, får jag meddela den upplysning, att väl ett förslag till reorganisation af Banken blifvit ingifvet, men, sedan pröfning för sig gått, befunnits icke blott icke nyttigt, utan rent af skadligt.

Att ifrågavarande Bokhållare skulle, såsom någon Talare påstått, vara uteslutne från vidare befordran till högre tjänster inom Banken, är ett uppenbart misstag, rakt stridande mot Bankens Reglemente, hvilket jag ansett mig skyldig att upplysa. — Enligt nämnde Reglementes 39 §. mom. 3 ega alla inom Banken tjenstgörande, *med fullt erforderlig skicklighet till sysslans bestridande och ett redligt och anständigt uppförande*, som orden lyda, *att oförkränt njuta till godo sin tour och anciennité inom Verket*. Fullmäktiges rätt, att enligt 1 mom. i samma §. till Commissarier

utnämna den bland sökande som de finna till den lediga platsen mest skicklig och passande, utesluter ingen på räkenskaps-sidan tjenstgörande. Denna §. stadgar endast att Commissarier, hvilka ega lagkunskap, varda till tjenstgöring i *Canzliet* anställde. Alla de öfriga Commissarie-tjensterna kunna bestridas med skickliga män, utan juridisk bildning; också har, för icke lång tid sedan, en skicklig man, utan lagkunskap, blifvit utnämnd till Commissarie.

Doctor Wallin: Jag ansåg Biskop Heurlin redan hafva anført tillräckliga och öfvertygande skäl för bifall till Utskottets Betänkande, men då jag tyckt mig finna att åtskilliga Talare icke gifvit rätt akt derpå, har jag begärt ordet. Jag anser mig böra lägga vikt på befordringssättet inom Banken. Banco-Fullmäktige hafva sig ålagdt, att göra afseende på juridisk bildning för de högre beställningarna inom detta Rikets Ständers Verk, särdeles inom Låne-Canzliet och Fullmäktiges Expedition. Denna föreskrift har i sednare tider understundom blifvit nog strängt applicerad, då afseende icke blifvit gjordt på tjenstår och skicklighet, utan har den, som blott tagit sin Hofrätts-examen, förbigått mången annan förtjent Embetsman inom Verket. Men Rikets Ständer hafva sjelfve påpekat, att detta bör vara normen för dylika befordringar. Resultatet har blifvit, att Bokhållarne sällan kommit öfver sin grad och blifvit befordrade till Commissarier. Jag anser detta icke rätt handladt emot Banken, hvars Tjenstemän väl äfven behöfva uppmuntran. Bokhållarne äro, om jag så får uttrycka mig, Bankens lastdragare, och qvarhållas i denna grad emedan de icke tagit någon juridisk examen. De kamerala göromålen, ehuru de skys af dem, som ega en högre juridisk bildning, äro likväl för ett Verk, såsom Banken, de nödvändigaste. Det vore mindre billigt att icke härpå fästa behörigt afseende. Jämförelserna med Embetsmän i andra Verk hafva icke mycket att betyda. En äldre Bokhållare i Banken kan sällan användas i annat Verk än det, för hvilket han uteslutande utbildat sin skicklighet. Det vore obilligt

att afslå den föreslagna tillökningen af 100 R:dr, och skulle icke ens blifva förenligt med Bankens egen fördel.

Häruti instämde Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*.

Professor *H. G. Lindgren*: Jag har blifvit föranledd att begära ordet af Comminister Janzons anförande, deri han, med exempel hemtadt från den ställning, hvori Rikets Comministercorps skulle sig befinna, velat styrka obehöfligheten och obilligheten af den ifrågavarande löneförhöjningen åt Bankens Bokhållare. Exemplet synes mig alltför olämpligt valdt, helst dessa båda slag af Tjenstemän alldeles icke kunna sättas i någon parité med hvarandra, i afseende på egande utsigter till framtida befordran. En Comminister neml. kan och bör blifva Pastor, och har åtminstone mångfaldiga chancer dertill, och oftast ligger, der han icke blifver det, felet hos honom själf, derigenom att han antingen försummat att genom tagen pastoralexamen bereda sig competence, eller ock på annat sätt stängt sig själf vägen. Att exempel finnas, det den duglige och välförtjente Capellanen får öfverhöfvan länge vänta på befordran, måste medgifvas, men sådant är undantag och icke regel, och dylika bevis på Fortunas oblidhet förete sig inom alla tjenstemannaclasser. Väsentligen annorlunda är deremot, efter hvad af Banco-Fullmäktige under denna discussion blifvit upplyst, förhållandet med Bokhållarne i Banken, hvilka nästan sakna all utsigt till ytterligare advancement, och oftast till döddagar stadna på sina platser. Hvad åter Comministrarnes svaga lönevilkor angår, öfver hvilka man på detta rum hör så ofta klagas, så understiger dessas contanta belopp sannolikt på de flesta ställen Banco-Bokhållares nuvarande lön, 700 R:dr B:co, men många Sacellanier finnas dock, som, der alla löneförmånerna intagas i beräkningen, gifva fullt denna summa och derutöfver. Så skulle t. ex. Capellanen i min församling ej under 50 procents förhöjning kunna, utan förlust, tillbyta sig en Banco-Bokhållares lön. Men nog om Comministrarne, hvilkas sak det ej här gäller.

Hvad

Hvad den föreslagne löneförhöjningen åt Bankens Bokhållare beträffar, så instämmer jag med Prosten Grönvall i den åsigten, att, då känt är, det någre af dessa Tjenstemän ej äro strängare satsade än att de till och med kunna med sina innehafvande platser i Banken annan tjänst förena, då deremot andra finnas, hvilkas befattningar äro så trägna, att de taga hela deras tid i odeladt anspråk, och hindra dem från all biförtjänst, det, under sådana förhållanden, vore orätt och med Statsmedlen illa hushålladt, att, såsom ordspråket lyder, skära alla öfver en kam, och anslå en löneförhöjning i klump åt alla Tjenstemän inom Bokhållaregraden; hvarföre jag, i likhet med Prosten Grönvall, håller före, att den ifrågavarande löneförhöjningen bör tillerkännas endast dem af Bankens Bokhållare, som genom trägnare tjenstgöring inom Banken äro urståndsatte att med sina innehafvande Bokhållaretjänster annan befattning förena, och anhåller jag om återremiss af Betänkandet i den nu antydda syftningen.

Häruti instämde Prosten *Carlander*.

Doctor *Grafström*: Det har blifvit yttradt, att Bokhållarne i Banken skulle hafva sportler; men sådane äro icke förenade med deras befattning, och de åtnjuta icke ens någon ersättning, när de förordnas att förrätta Kamereraretjänst. Det har händt att Bokhållare, vid sådant tillfälle, för några få Riksdalers öfverassignering fått plikta med förlust af sin kvartalslön. Cassörerne och flere andra bättre lönte Tjenstemän hafva misräkningspenningar från Tvåända till Sexhundra R:dr.

Häruti instämde Doctor *Säve*.

Biskop *Heurlin*: Doctor Björkman har begärt några upplysningar, och det är endast dessa jag ville lemna, utan att derföre särdeles förlänga discussionen. Ifrågavarande Bokhållares lön, tror jag, bestämdes vid förra Riksdagen, vid den allmänna löne-regleringen inom Banco-Staten, men man begick en afvikelse från det normala, då den utsattes till 700 R:dr i stället för 800

R:dr. Utskottets tillstyrkande innefattar således endast en rättelse af ett begånget misstag. Hvad befordringslagarna angår, så äro de icke ändrade sedan sista Riksdag, men då skedde en betydlig inskränkning i de förutvarande Bokhållarnes utsigter, emedan juridisk examen jemväl stadgades såsom grund för befordran i de högre graderna. I jämförelse med sina vederlikar i andra Statens Verk, äro de sämre lottade och behöfva den ifrågavarande löneförhöjningen. Jemförer man deras löneförmåner med motsvarande Embetsmän i Rikets Ständers andra Penningeverk, i Riksgälds-Contoret — så blir skillnaden märkbar, och en viss billighet talar för Bankens Bokhållare. Samma för Bankens Tjenstemän mindre gynnsamma förhållande visar sig nästan i alla grader. Deras vederlikar i Riksgälds-Contoret, med vida mindre trägna och besvärliga tjensteåligganden, åtnjuta särskilda emolument, hvilka endast undantagsvis kunna tillfalla en och annan Tjensteman i Banken. De äldre Bokhållarne äro verkligen, såsom en föregående Talare yttrat, lastdragare. Dessutom om någon af dem får innehafva annan tjenst, jemte den i Banken, måste han dertill ega Banco-Fullmäktiges särskilda tillåtelse. I andra Verk är det icke förnekadt att förena annan syssla utom samma Verk. Skulle Ståndet emedlertid besluta återremiss, vill jag icke motsätta mig densamma. Några synnerliga upplysningar kunna derigenom icke vinnas.

Comminister Janzon: Professor H. G. Lindgren har behagat yttra det Comministrarne hafva större lön än Bankens Bokhållare, och att de dessutom hafva befordringsrätt till Kyrkans högre och in-
dräktigare sysslor, om de blott dertill gjorde sig kvalificerade; men att just brist på qualification hindrar befordran och är skälet till deras obelåtenhet och klagan. — Hvad lönen angår, är jag så mycket mer i tillfälle att upplysa härom, som jag sjelf i 12 år innehaft ett Sacellani, der lönen icke uppgick, utom under missvestår, då markegångstaxan var ovanligt hög, till 200 R:dr. Jag hade dock hustru och många barn att derpå försörja. Neka vill

jag icke att Sacellanier finnas i Linköpings Stift som kanske uppgå till 700 R:dr B:co; men dessa höra till undantagen. Mängden af dem gifva icke 500 R:dr. Hvad angår andra punkten, att Comministrarne icke taga pastoral-examen, håller den lika litet stånd. Till och med här i Ståndet är nu en Comminister närvarande, femtiofyra år gammal, som för många år sedan tog pastoral-examen med högsta betyget. Visserligen ega Comministrarne befodringsrätt de jure; men de facto är han genom gällande befodringslagar upphäfd. Deraf se vi huru både kunskaper, skicklighet och förtjenster få kämpa mot nöd och fattigdom på gamla dagar och engång vid Capellanens död lemnas en älskad familj blottad på allt, utan annat arf, konst eller skicklighet än den att försaka.

Det är i sanning ingen proportion mellan kunskap och lön äfven under närvarande lönevilkor mellan en Banco-Bokhållare och många andra både Statens och Kyrkans Tjenstemän. Då till skicklighet i tjensten hos de förra fordras hufvudsakligen att kunna räkna quattuor species och skrifva läsligt, fordrar de sednares Akademiska studier. Men då det blifvit upplyst att arbetet vid Banken är för dessa Tjenstemän mycket olika, en del har mycket tråget, en annan del mycken ledighet, och det icke är billigt att den som litet arbetar skall åtnjuta samma löneförmåner med den som arbetar mycket och flitigt, så, för att i detta förhållande få en rättvis jemkning, vill jag icke motsätta mig en remiss af Betänkandet.

Comminister *Schagerberg*: Jag har begärt ordet egentligen för att vederlägga Professor H. G. Lindgrens påstående, att mellan Comministrar och ifrågavarande Bokhållare i Banken icke skulle finnas den parité mellan löneförmåner och ringa framtida utsigter, som Comminister Janzon sökt uppställa. Jag deremot påstår att i deras ställning finnes så mycken likhet, att de i detta afseende gerna kunna "skäras öfver en kam".

Talaren säger t. ex., att, i de flesta fall, är det Comminstrarnes eget fel att de icke avancera till Pastorat, derföre att de

icke göra sig competente. Alldeles detsamma har blifvit anfördt och oemotsagdt om Bokhållarne i Banken, och äro de således också sjelfve orsaken att de stanna på samma plats. Bokhållarnes löner äro, säger man, för små. Samma har Talaren medgifvit om Commministrar, af hvilka han blott anført en enda i sitt eget Pastorat, Tierp, som torde ega 50 procent öfver de förra. Jag kan utur Taxeringslängder för Carlstads Stift upplysa att medium af Commministrarnes löner understiger Banco-Bokhållarnes med 100 procent och att Commministern i Sunne icke eger $\frac{1}{3}$ -del öfver bemälde Tjenstemäns lön, ehuru han tillhör Stiftets största Pastorat, och der, 69 år gammal, säkerligen stannar till dödsdagen, ehuru han speciminerade till pastoral-examen för 30 år tillbaka. Den enda olikhet jag finner är att tjenester finnas i Banken med så liten sysselsättning att en man kan sköta flera, då deremot andra Bokhållare hafva så mycket arbete, att de måste skaffa sig medhjelpare. Det förra inträffar aldrig med Commministrar på landet, men väl det sednare. Talaren förmenar, att det hör till undantagen, icke till regel, att competente Commministrar sakna Pastorat. Jag vågar påstå, att, om samtliga Stiftens Commministrar toge pastoral-examen på en och samma dag, den dubbla eller förhöjda tjänstårsberäkningen vid skolorna är den verkliga oblida fortuna, om hvilken blifvit taladt, som tillsluter dörren till Pastorat för de fleste competente Commministrar.

Doctor Sandberg: Motsatta skäl hafva blifvit anförda för bifall till detta Betänkande. Dels har man åberopat, att dessa Bokhållare tjenstgöra såsom Revisorer och hafva maktpåliggande göromål, och att löneförhöjningen för sådan orsak borde beviljas, dels har man å andra sidan sagt, att deras göromål vore helt och hållet machinmessiga och i följe deraf så odiösa, att en sådan förhöjning borde medgifvas. Hvilketdera af dessa skäl bäst talar för förhöjningen, vet jag sannerligen icke. Men bekant är, att 10 af ifrågavarande Tjenstemän redan åtnjuta 800 R:dr och för dem af de öfrige, som af löneförbättring kunna anses förtjenta, kunde ju

sådant beredas genom anvisande af medel till utdelande af några flere arfvoden. I sådan syftning instämmer jag med Prosten Grönvall i anhållan om återremiss.

En Talare har erinrat derom, att de Ledamöter, som nu ordnat om sparsamhet, borde äfven framdeles, då fråga blir om vida större anslag, visa sig handla efter samma grundsats. Hvad på mig ankommer, skall jag icke uraktlåta att taga denna erinran ad notam.

Häruti instämde Prostarne *Stabeck* och *Melén*.

Sedan discussionen härmed förklarats slutad, framställdes proposition till bifall till Banco-Utskottets förevarande Betänkande, hvilken proposition med blandade Ja och Nej besvarades och begärdes votering. Voteringen verkställdes i vanlig ordning öfver följande af Ståndet godkända voteringsproposition: Den som bifaller Banco-Utskottets Utlåtande N:o 17, röstar Ja; den det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, blifver Utlåtandet återremitteradt.

Voteringen utföll med 34 Nej mot 21 Ja, och hade Ståndet således återremitterat Utlåtandet.

§. 7.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 37, angående beräkningen af Stats-Verkets inkomster:

N:o 37, Lit. A, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition angående nedsättning uti den af Stora Kopparbergs Bergslag utgående kopparränta från hvar 10:de till hvar 30:de Skepund af tillverkningen, samt upphörande af allmogens inom åtskilliga socknar af Stora Kopparbergs Län skyldighet att in natura till Bergslagen leverera sina hemmans-ränte- och mantals- eller qvarntulls-kol.

N:o 37, Lit. B, i anledning af väckt motion om upphörande af tiondeafgift å Alun.

N:o 37, Lit. C, i fråga om upphörande af de bland Stats-Verkets ordinarie inkomster upptagne gerningsören.

Hvad Utskottet i ingressen samt uti 1:sta, 2:dra, 3:dje, 4:de, 5:te och 6:te momenterne yttrat och hemställt, godkändes.

7:de mom. och i sammanhang dermed Bilagan Lit. A.

Härvid yttrade Doctor *Björkman*: Ehuru detta Betänkande af deruti anförde skäl nu måste i hela sin vidd bifallas, beklagar jag dock, att Stora Kopparbergs Bergslagsprivilegier hindra Rikets Ständer att bifalla den skattskyldige allmogens i flera socknar med skäl begärda befrielse från en svår natura-præstation. Någon utväg hoppas jag dock vid en annan Riksdag, då säkerligen samma fråga återkommer, skall kunna utfinnas att på samma gång upprätthålla berörde privilegier och gilla den för dessas åtnjutande utgående tillbörliga skatten, men ändock befria de klagande kol-leverantörerna från en numera tung börda.

Prosten *Lundblad*: Jag får blott anmärka, att i sjelfva verket räntegifvarne blifvit hörde, och att de fleste begärt att fortfarande få leverera in natura. Således skulle 17,000 stigar blifva levererade in natura, men de, som skulle lösas med pennningar, utgöra blott 15,000 eller något deröfver.

Biskop *Nibelius*: Då endast en del af räntegifvarne önskat förändring, men andra deremot icke, torde det vara skäl att fortfarande låta det förblifva såsom hittills med levereringen af den ifrågavarande pålagan.

Utskottets afstyrkande och hemställen biföllos.

Mom. 8.

Prosten *Forssell*: Om den nedsättning ända till hälften i tienden, som Rikets Tackjerns-tillverkare, enligt sednaste Ständers beslut, fingo sig medgifven och ännu åtnjuta, måste jag nu, ehuru svårt försvarlig denna Ständernas åtgärd mig synes, åsidosätta allt omdöme. Den lärar varit föranledd af en större för handen varande förlägenhet och missgynnande conjuncturer för bergshandteringen i allmänhet, och torde väl på sådan grund stämplas såsom

behöflig och nödvändig. Men öfver den stora lycka, som sålunda vederfarits tackjernstillverkningen, att på ort och ställe, der sådant något betyder, få sin förlägenhet behjertad, kan jag dock icke underlåta att reflectera, helst då jag besinnar jordegarens öde under enahanda förhållanden, i det denne, mig veterligen, aldrig lyckats att, äfven efter de aldrasvåraste missvexter, få en kappe nedsatt af den tionde, han är skyldig till Kronan utgöra. Emedlertid skedde, såsom bekant är, nedsättningen med det uttryckliga vilkor, att i och med nästa Riksdags Statsreglering upphöra. Synnerligen oväntadt är det mig derföre, att i förevarande Betänkande finna den föreslagen till fortfarande ännu tre år, ehuru icke till det fulla mått, som förut. Den hade, med största skäl, bordt alldeles upphöra, särdeles som Utskottet i Betänkandet sjelft erkänner, att "*conjuncturerna för tackjernstillverkningen förbättrats under de sistförflutna åren, och för närvarande äro så fördelaktiga, producenten skäligen kan begära.*" Förutsättas måste således, att producenten änyo njuter all skälig vinst af sin rörelse, och vid sådant förhållande lærer den försigtighet Utskottet velat iakttaga, i afseende på de befarade vådorna af tiondens återförande till sitt fulla och rätta belopp, få anses tämmeligen öfverflödig. På sådana grunder är det som jag, för min del, härmed yrkar återremiss på Betänkandet i denna del, med föreskrift för Utskottet, att närmare undersöka och utreda, huruvida inga vigtigare och mera talande skäl, än dem Utskottet nu anført, finnas för den åtgärd, som nu blifvit föreslagen, att ytterligare bevilja Tackjerns-tillverkarna i Riket en eftergift i den dem åsatta tionde.

Doctor *Gumalius*: En jemförelse emellan jordbruket och bergshandteringen har blifvit framställd. Är meningen att uppställa dessa begge näringars intressen i strid emot hvarandra, så är en sådan motsättning både oriktig och skadlig. De äro begge modernäringar i landet, och ingendera bör gynnas på den andras bekostnad. Men då de begge i sin mån bidraga till folkets väl-

stånd, måste den, som är i betryck, af Styrelsen finna stöd och bistånd, hvilket kan ske utan den andras förfång. Den värde Talaren lär väl erinra sig, huru tillståndet vid sistlidne Riksdag var och i hvilket svårt betryck Bergsrörelsen sig då befann. En nedsättning i skatten för Tackjernstillverkaren var då af behovet högeligen påkallad och blef äfven beviljad. Kongl. Maj:t har nu i Sin Nådiga Proposition till Rikets nu församlade Ständer förklarat, att Kongl. Maj:t icke ville påyrka afgiftens förhöjning till förra beloppet, utan önskade, att den beviljade nedsättningen måtte ännu ytterligare fortfara. Flere Ledamöter af Utskottet voro äfven af den mening, att nedsättningen ännu tills vidare kunde och borde fortfara. Men då den förra förlägenheten nu är undanröjd, och conjuncturen kan anses skäligen förbättrad, trodde man någon förhöjning i skatten åter böra inträda. Likväl ansågs dock icke skäligt att genast åter höja till fulla förra beloppet, utan att man för närvarande kunde stadna på halfva vägen. Sådan var den åsigt, som i Utskottet gjorde sig gällande och hvilken äfven hemtade stöd af den der meddelade upplysning, att i anledning af den stora cris, som egt rum i handelsverlden, utsigterna för jernhandteringen innevarande år icke äro på långt när så gynnande, som förr. På grund häraf anhåller jag, att Ståndet ville låta bero vid hvad Utskottet i detta moment föreslagit.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Utskottets yttrande godkändes.

Mom. 9, med Bil. Lit. B, samt mom. 10 och 11 godkändes.

12:e mom., jemte Bil. Lit. C.

Prosten *Berlin* yttrade: Jag har på Afdelningen så väl som i Utskottet biträdt Utlåtandet i denna punkt, och jag anser det ännu fullkomligen välgrundadt. Likvisst anser jag mig böra upplysa, att jag af en sakkunnig person blifvit anmodad fästa det Högv. Ståndets uppmärksamhet derpå, att det äfven kunde vara

skäl att behandla denna fråga på ett annat sätt, då man ändå kunde komma till samma mål. Skälen dertill äro tvänne: det ena, att man sålunda undvek att gifva afslag på en Kongl. Proposition, som blifvit föranledd af Rikets Ständers vid föregående Riksdag aflåtna underdåniga skrifvelse, och det andra, att derigenom skulle vinnas en betydlig förenkling vid debiteringen och uppbörden. Anledningen till Utskottets afstyrkande af bifall till den Kongl. Propositionen var den, att om gerningsören nu på en gång genom Ständernas beslut blefve borttagne, så skulle vissa städers andelar deraf till ett belopp af 580 R:dr B:co komma att för all framtid årligen ersättas af Statsmedel och således blifva en permanent Stats-utgift, då deremot, om man låter saken hafva sin gilla gång, dessa gerningsören komma att genom Näringsstadgans inverkan årligen förminskas och snart nog att alldeles upphöra både för Stats-Verket och för Städerna. Men om man, så länge ännu personer finnas skattskrifne som Gerningsmän, till dessas årliga bevilling lade de 16 sk. B:co, som utgöra de så kallade gerningsörena, så kunde årligen från Lands-Contoren erhållas uppgift på det belopp, som tillkom hvarje särskild stad, och i den mån Gerningsmännen fölle undan, upphörde städernas rättigheter eller anspråk i den vägen, utan att Stats-Verket derigenom på något sätt betungades. Jag hemställer nu till det Hög. Ståndet, huruvida det kan vara tillräcklig anledning att på de af mig här ofvan anförda skäl återremittera denna punkt af Betänkandet. Sjelf håller jag icke hårdt derpå; helst saken icke är af synnerlig vikt; men jag vågar dock tro, att det gerna skulle kunna gå an att bevilja återremiss.

Häruti instämde Doctor *Björkman* och Prosten *Lundblad*.

Doctor *Säve*: På de grunder, som Prosten *Berlin* anført, tillåter jag mig att tillstyrka återremiss. Det är icke Rikets Ständer värdigt, att den ena Riksdagen af Kongl. Maj:t begära Proposition, och på den andra afslå Propositionen. Den ifrågavarande inkomsten för städerna minskas visserligen och blir af allt-

mindre betydighet. Men både städerna och Staten kunna utfå sitt, om gerningsörena öfversflyttas på Bevillningen, och städernas andelar tilldelas dem efter uträkning af Lands-Contoren.

Biskop *Heurlin*: Denna fråga är af ringa eller ingen vigt. Inkomsten kommer snart att upphöra så för Staten, som för de städer, hvilka deraf hafva någon andel sig anslagen. Debiteringen vållar ej särdeles besvär. — Den förenkling i räkenskaperna, som genom denna inkomst-titels borttagande skulle vinnas, förtjenar ej ens att nämnas, minst då afgiften skulle ersättas genom särskild bevillning af Gerningsmän. Frågan torde derföre äfven böra behandlas af Bevillnings-Utskottet. Den begärda återremissen skulle vara mig fullkomligt likgiltig, om icke Högv. Ståndets bifall der-till möjligen kunde tydas så, att Ståndet toge på hand och förtidigt uttryckte ett tyst gillande af den stora och viktiga reform, som oegentligt fått namn af Skattejemknings-förslag. Prosten Berlins motivering ger styrka åt min förmodan, att återremissen så skulle tydas. Af detta skäl yrkar jag bifall till Utskottets Betänkande i denna punkt.

Häruti instämde vice Talmannen Biskop *Hedrén*, Doctorerne *Stenhammar* och *Grafström* samt Lector *Wallman*.

Professor *H. G. Lindgren*: En föregående Talare har velat hemta ett skäl för ogillande af Utskottets gjorda tillstyrkan till gerningsörens fortfarande upptagande i den allmänna Statsregleringen från det kända förhållande, att Rikets Höglofl. Ständer sjelfva genom en underdånig skrifvelse vid sistlidne Riksdag framkallat den vid denna aflättna Kongl. Propositionen i ämnet, förmenande Talaren, att det ej skulle vara Ständerna rätt värdigt, att så vid den ena Riksdagen återkalla hvad de vid en föregående beslutat. Till någon sådan inseqvens skulle Ständerna, om de än nu afslogo den Nådiga Propositionen, visserligen icke kunna anses göra sig skyldige, enär förhållandena med denna fråga vid denna Riksdag äro väsendtligen olika hvad de voro vid den sistlidne. Sedan sista Riksdag har nemligen en Kongl. Förord-

ning, den nya Närings-Stadgan, blifvit promulgerad, som gör det högst sannolikt, att, efter några års förlopp, inga Gerningsmän, i den förut vanliga meningen af detta ord, skola mera inom socknarne finnas. Hvad åter angår det af Prosten Berlin gjorda förslaget till ändring i Utskottets Utlåtande och i sådan syftning begärda återremiss, skulle jag visserligen, för min del, kunna derpå ingå, men håller dock före bäst vara, om det Hög. Ståndet bifölle Utskottets förslag, sådant det är, i synnerhet med afseende på den betänklighet, som af Biskop Heurlin nyss blifvit mot Prosten Berlins förslag uttalad.

Häruti instämde Prosten *Cnattingius*.

Doctor *Sandberg*: Då denna afgift i alla fall af skatte-uppbörden kommer att godtgöras, synes det bättre att bibehålla en känd skatte-titel. Den föreslagna åtgärden leder snarare till inveckling, än reda, och jag anser således lämpligast, att förhållandet får förblifva såsom det är.

Prosten *Sidner*: Med anledning af hvad en annan Ledamot yttrat, att denna fråga skulle komma att genom Bevillnings-Utskottet afgöras, får jag upplysa, att den förevarit på Afdelningen. Det synes deraf, att gerningsörena komma att försvinna. Ty, när det tillåtes för hvar och en att fritt få tillverka hvad han med sin arbetsskicklighet kan åstadkomma, upphöra alla så kallade Gerningsmän, och tillika afgiften till städerna.

Hvad Utskottet i förevarande moment, äfvensom i Bil. Lit. C, yttrat och tillstyrkt
godkändes.

Mom. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25 och 26

godkändes.

Hvad beräkningen af Statens extra-ordinarie inkomster beträffar, ansåg Ståndet frågan derom bero på framdeles skeende pröfning och att Utskottets yttrande derom nu icke erfordrade någon åtgärd.

§. 8.

Anmälte Comminister *Schagerberg*, att det är anledning till anmärkning mot Chefen och Föredragande Stats-Rådet för Ecclesiastik-Departementet, hvarom remiss begärdes till Constitutions-Utskottet, inför hvilket anledningarna uppgifvas skola.

Remissen beviljades.

§. 9.

Föredrogos och bordlades andra gången *Stats-Utskottets* följande Utlåtanden:

N:o 38, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens Första Hufvudtitel;

N:o 39, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens Andra Hufvudtitel;

N:o 40, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens Tredje Hufvudtitel;

N:o 41, i fråga om ytterligare anslag till uppförande af Cell-fängelser;

N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående ett bidrag från Skogsplanterings-Cassan af 66,666 R:dr 32 sk. B:co, att, efter Rikets Ständers pröfning, användas till förefallande behof.

§. 10.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående afsöndring af jord från indragna Mönsterskrifvare-bostället vid f. d. Adelsfahne-Regementet, Selleberg Börje Olofsgården, till byggnadsplats och omgifning för ett Skolhus i Rackeby församling inom Skaraborgs Län.

Bifölles.

§. 11.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om eftergift af Kronans rätt till ett efter Trumpetaren Mårten Wippel fallet Danaarf.

Bifölls.

§. 12.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af den Häradsskrifvaren i Gestriklands Fögderi J. E. Engström ådömda ersättning af för ringa beräknad kolnings-frihets-bevilling för Forssbacka Bruks recognitions-skogar.

Bifölls.

§. 13.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 46, i anledning af väckt fråga, angående afskrifning af f. d. Kronofogden Chr. Öhboms balance.

Bifölls.

§. 14.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 47, i anledning af väckt fråga, att det vid Arvika köping belägna Öfver-Jägmästarebostället Gate må vid nuvarande innehafvares afgång öfverlåtas till nämnde köping.

Bifölls.

§. 15.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 48, i anledning af väckt fråga, angående mantals-räntans af hemmanet Hallsnäs användande såsom bidrag till underhållande af Hallsnäs bro.

Bifölls.

§. 16.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 49, angående Fält-Kamereraren H. Canons sterhusdelegares befrielse från ådömd ersättningsskyldighet.

Bifölls.

§. 17.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 50, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet N:o 15.

Lades till handlingarna.

§. 18.

Föredrogs ånyo *Stats--Utskottets* Utlåtande N:o 51, i anledning af väckt motion om anslag af inflytande tullmedel till aflöning åt en Handverks-Föreningens Ombudsman i Stockholms Packhus.

Bifölls.

§. 19.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 52, i anledning af väckt motion om rättighet för de militära Tjenstemän, hvilkas boställen af Regementernas Boställs-Directioner utarrenderas, att, då arrende-afgifterna icke inflyta, derföre af Staten erhålla ersättning.

Bifölls.

§. 20.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 53, i anledning af väckt motion om anslag af allmänna medel till godtgörande af kostnaderna för försvarslösa personers transporterande.

Lades ånyo på bordet.

§. 21.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 54, i anledning af väckt motion om anslag af allmänna medel till understöd och uppmuntran åt fattige Jordbrukare och åt Tjenstehjon för långvarig tjenst.

Bifölls.

§. 22.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 55, i anledning af väckt motion om uppresande af en minnesvård åt Fältmarskalken Magnus Stenbock.

Bifölls.

§. 23.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 56, angående tiden för tillhandahållandet af det till hamnanläggningen vid Åhus anvisade bidrag af allmänna medel.

Doctor *Sandberg*: Jag vill blott tillkännagifva min åsigt, att jag anser det stadgade villkoret för anslaget utbekommande, "att alla hinder mot arbetets påbörjande enligt fastställd plan äro undanröjde", hafva bordt kvarstå och icke, såsom här föreslås, förfalla; ty jag tror mig känna, att villkoret icke blifvit uppfyllt.

Doctor *Björkman*: Med anledning af hvad föregående Talare anmärkt får jag upplysa, att om än ifrågavarande villkor utgår ur 44 §. af Reglementet för Riksgälds-Contoret, så återstår dock samma villkor i 46 §:s 1 moment af samma Reglemente, hvilket moment, såsom allmänt, äfven sträcker sig till det i 44 §. förekommande anslag och tjenar Fullmäktige till efferrättelse.

På härefter framställd proposition blef *Stats-Utskottets* förvarande Utlåtande, N:o 56, af Ståndet bifallet.

§. 24.

Upplästes och godkändes *Expeditions-Utskottets* följande förslag till underdåniga skrivelser:

- N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående öfverlåtande till Malmö Stad af mark, tillhörande Malmö f. d. fästning;
- N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående afskrifning af ett Majoren J. Weinbergs Sterbhusdelegare ådömdt ersättningsbelopp för en balance;
- N:o 17, angående ett förändradt användande af den $\frac{1}{8}$ -del procent, som af sterbhus inom Wermland erlägges;
- N:o 18, angående förändring i sättet för fångars förslande;
- N:o 19, angående det till Westerås Län hörande Wähla Härads förläggande till Upsala Län.

§. 25.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 20, i anledning af återremiss af Utskottets Memorial N:o 3.

Ståndet vidblef sitt beslut och lade Utlåtandet N:o 20 till handlingarne.

§. 26.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt motion att vederhäftighetsbevis, utfärdade af den i hvarje församling valde Socken-Nämnd, måtte för lånsökande i Discont-Verken såsom giltiga antagas.

Bifölls.

§. 27.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 22, i fråga om afskrifning af åtskilliga från Låne-Contoret i Götheborg utgifna Discontlån, äfvensom af derstädes balancerade öfverräntor.

Bifölls.

§. 28.

§. 28.

Föredrogos och bordlades *Stats-Utskottets* följande Utlåtanden och Memorialer:

- N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, i fråga om indragning af Hof-Jaktvarvet;
- N:o 58, i anledning af väckta motioner, angående upphörande af och nedsättning uti de vid eganderätts eller åbo-ombyten å rusthåll och båtsmansrotehemman utgående afgifter till Wadstena Krigsmanshus- och Amiralitets-Krigsmans-Cassorna;
- N:o 59, i anledning af väckta motioner, angående nedsättning i arrendet för Wendtholms Kungsgård;
- N:o 60, i anledning af väckt motion, angående förlängd arrendetid för E. Marmén å indragna Corporalsbostället Wettsta;
- N:o 61, i anledning af väckt motion, angående upplåtande af en Kronan tillhörig lägenhet i Ronneby till plats för Tingshus åt Medelstads Härad;
- N:o 62, i anledning af väckt motion, angående förändrad reglering af Häradshöfdinge-, Kronofogde- och Häradsskrifvareboställena i Åhs, Gäseneds och Kullings Häraders Domsaga;
- N:o 63, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets Utlåtande N:o 20;
- N:o 64, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28;
- N:o 65, angående ersättning för utgifna samt i Götheborgs och Bohus Läns ränteri-räkenskaper balancerade förskotter till kostnader i anledning af cholera-farsoten;
- N:o 66, i anledning af Fullmäktiges i Riksgälds-Contoret anmälan om otillräckligheten af det för taxeringskostnaderna inom Norrbottens Län anslagna belopp.

N:o 67, angående ytterligare räntefrihet och anstånd med kapitalbetalningarne för det till nya Rådhusbyggnaderna i Wexiö afsatta belopp af det staden beviljade byggnadslån.

Ståndet åtskiljdes kl. 2 e. m.

Ut supra

In fidem

Gustaf Törnstrand.

Anmärkte tryckfel:

i Första Bandet:

sid. 352 rad. 21 står: orimlighet läs: oändlighet

i Andra Bandet:

sid. 151 rad. 29 står: bäste- läs: löske-

— 182 — 25 — ytligt — giltigt

